

Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ/Γ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1970

H

6

NET

Καρομαριανός (F)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΕΞΗΝΟΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΛΟΓΓΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Η 6 ΝΕΤ
(Γ.) ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, (Θ.) ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, (Ν.) ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καλαματιανός (5)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γυμνάσιο

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1971

Α. Δ. Βιβλ. 1
αριθ. εισαγ. 322 του έτους 1971

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1970

32
115
ΕΤ2B
61

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣ)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΕΤΡΑΚΤΟΣ

Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣ)

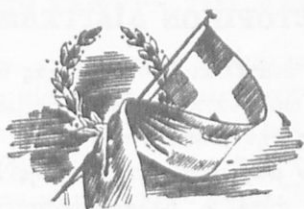
ΑΘΗΝΑ 1995

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

“Αφησες κάθε χώρα μακρυνή και κάθε γῆ,
πού τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ’ ἐκράτει
και πάνω στῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγή.

“Ἦρθες ἀπὸ τῇ Ρούμελη και τὸ Μωριά,
μέσ’ ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ’ ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιά τὰ μυροβολημένα
πού λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριά.

“Ἦρθες και μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
πού ἀκούραστο τῇ γῇ ὀργώνει,
πού στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ’ ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο κτίριο
και θεμελιώνεις μ’ ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριάς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπτή.

“ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
και πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα !
Πόσες καρδιές μ’ εὐγνωμοσύνη σ’ εὐλογοῦνε
και πόσα χεῖλη σ’ ἀνυμνοῦνε !

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιρετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναιότητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθέρα καὶ πλήρης δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἱστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν του καὶ εἰς τὰ μεγάλα πεπραγμένα του. Καὶ ἔχομεν ἥμενον τὴν συνείδησιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον κατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἠθικῶν ἀξιῶν.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἠθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἀγῶνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐνδράκρεις τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ ἄθῳα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερηφάνως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἔντιμοι πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἠθικοῦ ἀνεξάντλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθυμούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις του καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρριζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαός, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδία, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἰς καὶ μόνον ἄνθρωπος, ἓνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἐν λαμπρότατον ὁδηγούμεθα ἄστρον : Τὴν Πατρίδα.

Ὅλοι μαζί στερρῶς ἠνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον ὄπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἣ ὁποία συνέχει τὴν ψυχὴν μου δι' ὅσα μέγала καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὐχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΟΛΗ

Ὁ Σπῦρος ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐμίκραινε, ἐκεῖ πού ἦταν ἔτσι ἄσχημα κρυμμένος, πίσω ἀπὸ ἀραιὲς τοῦφες ἱτιάς. Ἀπέναντί του ἔστεκε ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουροῦσε μιὰ γέφυρα· γυρὸ του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βίγλιστας καὶ τοῦ ἐφαινόταν ὅτι σ' ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσχέπαστο κάμπο ἦταν ὁ μόνος Ἕλληνας, μέσα σὲ πολυἀριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, πού ὑποχωροῦσαν. Ἀποροῦσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάσῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς. Ἀλλὰ, τώρα, πού ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαρατῆρητος, ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐγινόταν ἄφαντος, ἓνα τόσο δά μικρὸ χαλικάκι. Τὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά του, χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ἡσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπῦρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴ του. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντάροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ἤρθε διαταγή, ἂν ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δύτης τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοῦλάχιστον καλὸς κολυμβητής, νὰ παρυσιασθῇ στὸ συνταγματάρχῃ. Ὁ Σπῦρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρεي κολύμπι.

Ὁ ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, ὅταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώρισε :

— Ἐσὺ εἶσαι, λοχία ; Ἐρεῖς καλὸ, μὰ καλὸ κολύμπι ;

— Εἶμαι ἀθλητὴς τῶν 400 μέτρων.

— Τί λές ; Τότε θὰ σὲ στείλῳ σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολή. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχει γέφυρα, πού μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικὸ μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἐτοιμάζονται νὰ τὴν τινάξουν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπῶντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ἀναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσύ ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.

— Μπράβο ! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῶο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

Ὁ συνταγματάρχης σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τοῦ εὐχήθηκε :

— Καλὴ ἐπιτυχία !

Καθισμένος τώρα ὁ Σπῦρος πίσω ἀπὸ τίς ἱτιές, ἐλογάριαζε μὲ τὴ τρόπο θὰ ἔπεφτε στὸν ποταμό. Ἐβγαζε ἀργὰ - ἀργὰ τίς ἀρβύλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα, πού ἐφρουροῦσε

τῇ γέφυρα καὶ ποὺ ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. Μακριὰ ἀκούονταν πολυβόλα, ὕστερα ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

"Ἀμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχά του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ καὶ ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἀλλοῦ οἱ σκοποί, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. "Ἐκρινε πῶς ἀπὸ 'κεῖ ποὺ εὐρισκόταν, ἡ βουτιά θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του καὶ ἔκοψε μὲ τὸ ψαλίδι ποὺ ἐβαστοῦσε ἓνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίπα.

"Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἐβούϊσαν ἀεροπλάνα καὶ καθὼς οἱ Ἴταλοι ἐσήκωσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἰδοῦν, ὁ λοχίας ἐπῆρε βαθεῖα ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πιὸ ἀθόρυβα μπόρεσε καὶ ἀρχισε τὸ μακροβούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἔβλεπε τίποτα, γιατί τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστά του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προχωρῇ σιγά. Ψαχουλεύοντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἦσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ρίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιά ν' ἀδειάσῃ τὸ στήθος του ἀπὸ ἀέρα, εὗρῃκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας καὶ ἐσταμάτησε. "Ἐβγαλε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ τὸ καλάμι του καὶ ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῶ κατάπινε κάμποσα βρωμόνερα. "Υστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρὴ καὶ ἐβούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ, μιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. "Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιξε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἄρπαξε τὸ ψαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

"Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ποὺ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοὺς ἀγωγούς ἀπὸ σύρμα, ὥστε, ἂν πάθῃ κάτι ὁ ἓνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. "Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ψάξῃ μὲ προσοχὴ ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεῦτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὐκόλο, γιατί τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν πᾶρσενε καὶ εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. "Ἀν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεῦτερο ἦταν ἀνεύρετο. "Ἐπήγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπήγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐβουτοῦσε βαθεῖα, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενὰ δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μιά στιγμή, πού έκολυμβούσε στο μέσον του ποταμου, τόν εκτύπησε στα νεφρά κορμός δένδρου, πού εκατέβαζε τὸ ποτάμι, κι ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν εἰνάξε ψηλά. Μὰ κανένas δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῇ, κι ὁ Σπῦρος ἐβούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴ βάσι τῆς γέφυρας, ὅπου ἐστάθηκε νὰ ξαποστάσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ του εἶχε λιγοστεύει κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάστηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερό γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς εὐρισκόταν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόβο νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε 'κεῖ λίγα λεπτά χορταίνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

"Ὑστερα πάλι ἄκουσε φωνές καὶ θόρυβο αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὁχθὴ καὶ βήματα ἀνθρώπων, πού ἐπερνοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πᾶνω του. Ἐσυλλογίσθηκε πὼς ἴσως νὰ εἶχε φθάσει ἡ ὀπισθοφυλακή, πού ἐπερίμενε τ' ἀπόσπασμα, κι ὅτι, μόλις διάβαιναν αὐτοί, θὰ εἰνάζαν τὴ γέφυρα. Ξαναβούτηξε λοιπὸν κι ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε δεύτερος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἀνοιγμα, πού ἄφηνε ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις της, τὸ ἔψαξε τέσσερες φορές κολυμβῶντας μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βουρκο.

Μιά στιγμή αἰσθάνθηκε δυνατό ρῆγος νὰ περιβρέχῃ τὴ ράχι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ ψάξιμο. Ἐπέμεινε, ἕως ὅτου τὸ μικρὸ του δάκτυλο ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἄρπαξε κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ψαλιδίσῃ, μὰ κατάλαβε πὼς ἦταν τὸ ἴδιο πού εἶχε κόψει πρὶν. Ἐκολύμβησε ἀκόμῃ λίγο κι ὅταν ἐνοιωσε πιά τὴ δύναμὶ του νὰ ἐξαντλῇται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἐβγάλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερό, γιὰτὶ ἡ κούρασι δὲν τὸν ἄφηνε τώρα νὰ πάρῃ προφυλάξεις. Αἰσθανόταν ἐξασθενημένος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ διὰ μιᾶς τὴ διαδρομὴ ὥς τὸ μέρος, πού εἶχε ἀφήσει τὰ ροῦχά του. Δυὸ φορές ἐνόμισε πὼς ἦταν φθασμένος καὶ δυὸ φορές ἐγελάσθηκε, γιὰτὶ ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλης, ρέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγήκε στὴν ὁχθὴ, ἐκεῖ στὶς ἴδιες ἱτιές, πού ἐκρυβόταν πρὶν καί, μόλις ξαπλώθηκε, ἄρχισαν ρίγῃ νὰ

περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσουζαν γεμᾶτα βρῶμες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματίλας καὶ ἡ σιχασιὰ τόσης λάσπης, ποὺ κατὰπτε, τοῦ ἔφερνε ἐμετό.

Ἔτσι ὅπως ἦταν μουσκεμμένοι ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέχωνο, μανδύα καὶ ἐτράβηξε πρὸς ἓνα ἐρημοκλήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε 'κεῖ. Μιλῶντας ἄσχημα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ πόσα βάσανα εὗρῃκε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ εἶπε :

— Ἐμεινες μιὰ ὥρα στὸ ποτάμι. Ὅταν ἄκουσα τ' ἀεροπλάνο, εἶπα πῶς θὰ ἐπωφεληθῇς, γιὰ νὰ βουτηξῇς καὶ πραγματικὰ σὲ εἶδα νὰ γλυστρᾷς στὸ νερό. Ἀμα ὅμως ἄργησες νὰ φανῇς, ἀνησύχησα μήπως ἐπνίγηκες.

Ὁ Σπῦρος ἐζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν· ἐζήτησε νερό καὶ πρὶν πιῇ ἔκανε γαργάρα καὶ ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βοῦρκος ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεῦτερο σύρμα ; ἐρώτησε.

Ὁ ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω.... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταζαν ὕστερα πρὸς τὴ γέφυρα καὶ ἐκατασκόπευαν τὸ ἰταλικὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Σπῦρος ἀνησυχοῦσε:

— Ἀμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰ βάλουν νέο;

— Ἴσως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ὁ Σπῦρος ἔθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προσωπικό. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἔχανόταν ἀδίκως καὶ ἐπρότεινε νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς Ἰταλοὺς. Ἡ καρδιά του εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἂν τὸ γεφύρι ἔμενε ἄβλαβο, θὰ ἐπῆγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμείνει ψάχνοντας καὶ ἄς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνῃς ἔτσι, λοχία, τοῦ εἶπε ὁ λοχαγός.

Ἀλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνές καὶ καμμιὰ ἐκατοστὴ εὐζωνοὶ ἐφάνηκαν νὰ τρέχουν ζωηρὰ τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξι, καὶ ἐπῆραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ της τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά, χωρὶς

νά ρίζουν τουφεκιά.

Ὁ Σπῦρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ του κι ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

« Πίνδος »

Χρῆστος Π. Ζαλοκώστας

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Ἀρχοντας, ποὺ ξεπερνάει ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμή ἐκεῖ. Τέτοια ὥρα, μεσημέρι, ἐγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ ὄχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἀφῆσαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὅπλισμό τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περῖμεναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τους κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμίλητη, βαδίζοντας ἀργά. Ὅποιος τοὺς ἐβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἓναν ἀγῶνα τόσο ἀνισο σὲ σιδερικά. Ἡ κατάντια τους φανερωνόταν ἀπὸ τὸ ρουχισμό τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ἰδέα πὼς εἶναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τους. Ἐκάναν πιστὰ τὸ καθῆκον τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια τῇ Νίκῃ.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὄνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, κι ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἀναμμα τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἐρέθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ζεματοῦσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν ὀρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ᾔθελαν ἀπὸ κοντὰ της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τώρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κι ὅλο πίσω στρέφουν τὰ βλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ ὄχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, ποὺ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ ποὺ θὰ ἔμεναν ἄκλαυτοι.

Ἀμα μιὰ γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράτας, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρστᾶνε, γιατί ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἤχοῦνε χαρούμενα κι ἀντικρύζουν ἐκεῖνη τὴ στιγμή νὰ κατεβαίνει ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σ β α σ τ ι κ α.

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νὰ μὴ χωράῃ ἄλλον καημό.

Βαρυόθυμοι, ὡς εἶναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριά τους, ποὺ σύντομα

θὰ δουλωθοῦν. Πίσω ἀπὸ τὸν χιτλερικό δράκο μαντεύουν νὰ παραφυλάξουν λυσσασμένες ὕαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστές καὶ τύραννοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν βροῦνε ἄοπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνέμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλοῖσια πρὸς τὸν ὄμιλο ἐκεῖνο.

Ἐκεῖ γῦρο στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, αὐτοῦ, ποῦ κατὰ τὴ μάχην ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ὡς περὶ ἐπιφανείας καὶ εἶχε μαδῆσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποῦ ἀγωνιζόταν νὰ τὸ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποῦ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει κάποιος καὶ ἡ ιδέα πῶς θὰ κοινωγήσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληθικιά τους, σταυροκοποῦνται καὶ ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποῦ ἀρχίζει νὰ φέλῃ ὁ παπᾶς. Ὅστερα προβάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμῆ της. Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποῦ δὲν καταφέρει νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιὰτ' εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὕτῃ εἶναι ἡ σημαία, ποῦ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βερὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἐξοδὸ, κατάρθωσε νὰ σπᾶσῃ τὸν κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμά του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιὰτί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι καὶ αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστής τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μεταξωτὸ πανὶ ἀργεῖ ν' ἀποκαῇ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά. Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης, ποῦ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ ριγῇσιν. Οὐτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντικρί-

18
ζουν τούς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τούς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ στόματά τους σὲ λυγμούς καὶ ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμμα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιὰτ' εἶναι ὁμαδικό. Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νὰ ὀρκιστῇτε ! τούς λέει.

Τὸν ὑπακοῦν καὶ ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— Ὁρκίζομαι....

— Ὁρκίζομαι ! λένε ὅλοι μαζί.

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω....

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω !....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου !....

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα !... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς στενεμμένες καρδιές τους καὶ ὅταν ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρῆ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

« Ροῦπελ »

Χρ. Ζαλοκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

..Τὸ πλούσιο καὶ καλὰ διευθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασία τῆς νηοπομπῆς. Ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ « Διδώ » ὁ Ἄγγλος « διευθυντὴς τοῦ πυρὸς » ἔδινε τὶς διαταγὲς τοῦ σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς « Ὀλγας » ἔκτελοῦσαν τὶς διαταγὲς αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβουλία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὸ καράβι των καὶ τὴν νηοπομπὴ ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἦταν ἀσήμαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς « Ὀλγας ». Ἡ λαμπρὰ ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἐλληνικὴ ἱκανότης των, τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιτορπιλικὸ των τὴν τιμὴ, ὅτι κάνει

ένα από τὰ καλύτερα ἀντιαεροπορικά πυρά σὲ ὅλο τὸν συμμαχικὸ στόλο τῆς Μεσογείου. Συχνὰ στὰ συνδυασμένα γυμνάσια μαζί με τὰ ἀγγλικά πλοῖα εἶχαν σημειώσει καταπληκτικὲς ἐπιτυχίες, γιὰ τίς ὁποῖες τοὺς ἐξήλευαν λίγο οἱ Ἕλληνες πυροβοληταί, καὶ μιὰ φορὰ μάλιστα εἶχαν καταφέρει νὰ κόψουν τὸ σύρμα τοῦ «ἀνεμουρίου»*, ποὺ ἐρρουμολκούσε ἓνα ἀεροπλάνο γιὰ τὴ σκόπευσι.

Ὅλοι οἱ ναῦτες τῆς «Ὀλγας» ἐνοιῶσαν τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια με τοὺς πυροβολητὰς γιὰ τὰ ἀντιαεροπορικά τοῦ караβιοῦ των. Στὶς στιγμὲς αὐτῶν τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιθέσεων, ἀδιαφοροῦσαν ἐντελῶς γιὰ τὸν κίνδυνο τῶν θραυσμάτων καὶ τῶν πολυβολισμῶν καὶ δὲν ἐκουνούσαν ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα, γιὰ νὰ προσέχουν με ἀληθινὴ ἀγωνία τὴ βολὴ τῶν ἀντιαεροπορικῶν καὶ τὴν ἐπιτυχία των. Ἐνῶ οἱ πυροβοληταί ἐπεφταν σχεδὸν ἀνάσκελα, γιὰ νὰ παρακολουθοῦν με τὰ βαριὰ πολυβόλα «Ἑρλικον» τὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα, ποὺ πετοῦσαν ἀπὸ ἐπάνω των, οἱ ἄλλοι ναῦτες, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, προσπαθοῦσαν, σὰν νὰ ἦταν σὲ ἀγῶνες, νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ βοηθήσουν με τὰ ἐπιφωνήματά των:

— Ἕλα, Γιῶργο, λίγο δεξιότερα !... Ἀχ, καημένη, τοῦ ξέφυγε... Μπράβο, τὸ πέτυχε !.

Δὲν ἦταν βέβαια σύμφωνη με τοὺς ναυτικὸς κανονισμοὺς καὶ τὴν τακτικὴ τοῦ συγχρόνου μηχανικοῦ πολέμου αὐτὴ ἡ συμπεριφορά. Ἦταν ὅμως ἐκείνη, ποὺ ὑπαγόρευε τοὺς Ἕλληνες θαλασσινοὺς ἢ φυλετικὴ ἰδιοσυγκρασία των καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταδικασθῇ, ἀφοῦ βοηθοῦσε νὰ ἐπιτευχοῦν τόσο σημαντικὰ ἀποτελέσματα.

...Ἐνα «Γιοῦνκερς» — γερμανικὸ βομβαρδιστικὸ — ἐπλησίαζε ἀπειλητικὸ τὴν «Ὀλγα», ὅταν τὸ «Βίκερς» — πυροβόλο — τοῦ πλοίου τὸ ἐπέτυχε σὲ τόσο καίριο σημεῖο, ὥστε σχεδὸν ἀμέσως νὰ βγάξῃ πυκνὸν καπνὸ καὶ ν' ἀρχίξῃ νὰ πέφτῃ ἀνώμαλα πρὸς τὴ θάλασσα. Ἀγριεζήτωκραυγὲς ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τῆς «Ὀλγας» ὑποδέχθησαν τὴν ἐπιτυχία αὐτή, ἐνῶ ἀκουγόταν τὸ ἀπαίσιο σφύριγμα τοῦ ἀεροπλάνου, ποὺ γκρεμίζεται, ὁ τρομερὸς κρότος τῆς ἐκρήξεως τῶν βομβῶν, ποὺ εἶχε ἀκόμα ἐπάνω του, καὶ τὸ τσίρισμα τοῦ νεροῦ καθὼς ἀγκάλιαζε φλεγόμενο ἀεροπλάνο. Ἦταν ὅμως τόσο βαθὺς ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν, ὥστε τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ νὰ ξεχνοῦν τὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ των, νὰ σκέπτονται, ὅτι πέντε ζωντανοὶ ἄνθρωποι — τὸ πλήρωμα τοῦ ἀεροπλάνου — χάνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνη τὴν

ζωή των καὶ νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἐχθροὺς, ποὺ πέθαιναν...

« Βασίλισσα "Ολγα »

Ἀχιλλεὺς Κύρου

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιὰ τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆκαν βαρεῖες οἱ κουρτίνες. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπου ὁ προβλεπτικὸς σπιτονοικοκύρης εἶχε φροντίσει γιὰ ξύλα, ἄναψε ἡ φωτιά, ἄλλοῦ μὲ δυὸ κάρβουνα ἢ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγκάλι. Τὸ βράδυ γέρνουν ἐρμητικά τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεβάτια ὀπλίζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάπλωμα καὶ, καμμιὰ φορά, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιαικῆς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ στέκεται στὴ γωνιὰ τοῦ μεγάλου δρόμου, ἔφερε τὰ χειμερινά του. Ἐναν μποξῆ. Τώρα στίς ὁμιλίες τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρῦο:

— Τὶ νέα;

— Καλά, πᾶμε ἔμπρός.

— Κρῦο.

— Χιονιᾶς.

* * *

Χιονιᾶς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ ὅπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτη χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς ὁ βοριᾶς καὶ τὸ παίρνει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾷ γῦρό του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω...

— Εἶδατε τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὅπλο, ἀριστερά του τὴν ξιφολόγη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυλιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἓνα ζευγάρι κάλτσες, ἓνα ποучάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἓνα « ἡμικλινოსκέπασμα » τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμί μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἐχει τὸ ὅπλο, τὴν ξιφολόγη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἐχθρό. Μιὰ φανέλλα, ἓνα ἡμικλινοςκέπασμα γιὰ τὸ κρῦο.

Τὸ βράδυ, ὅταν « ἔχη συνεχισθῇ ἡ προέλασις » καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ ροῦχά του ἔχουν βραχὴ καὶ γῦρο ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ξέρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης ; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα, σ' ἓνα βράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἓνα ἀντίσκηνο, ποῦ ἡ θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ μεσάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτός, ἀφοῦ ἐστάθῃ φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρυσε τὰ πολυβόλα, τοὺς ὄλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στῆθος του, μὲ μιὰ λόγχη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἑρσέκα, τὴν Κορυστά, τὸ Πόγγραδετς, τὸ Ἰβάν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορυφὰς τῆς Μοράβας, θὰ προχωρήσῃ τώρα.. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βοριά, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποῦ περνᾷ χλωρὴ μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες καὶ χάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ Ἕλλην στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς ;... Θὰ βάζουμε τὰ χαλιά καὶ θὰ κλείνουμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνουμε τὸ γιανῶ ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλεισθοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειαζόμαστε καὶ δεύτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἠπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε ὅ,τι ἔχομε : Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χρῆμα. Ἄλλος νὰ δίνη, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράζῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾷ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνωμε τὴν ἐργασία μας καὶ τὴ στοργὴν μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κοιμηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωὴν μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας. Προστατεύει κάτι ἀνώτερον : Τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροκροτήματα ἡ ὑφήλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἡ γῆ σὲ ζητωκραυγὰς. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ ;... ΟΧΙ.

Ἐμπρὸς λοιπόν !... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακὴ, ἃς ὀρίσθῃ μιὰ πλα-

τεῖα ὡς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἄς πᾶμε ἕνας-ἕνας μὲ ὅ,τι ἔχομε: Μιὰ φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες, ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ ρίξωμε. "Ολοι. Καὶ νὰ σχηματισθῇ ἕνας κῶνος, σὰν τὸν Ἰβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ξενοδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφηθῇ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῇ ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Ὁ στρατιώτης μὲ τὸ ὄπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει.

Ἐφημερίς « Καθημερινή »

Γεώργιος Α. Βλάχος

Ε Η Μ Ε Ρ Ω Ν Ε Ι

(Ἐγράφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοῖταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐκυκλοφόρησε μυστικά).

Ἡ ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλώνια !
Τριαντάφυλλα ἢ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θά πάψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ Ἑλλάδα μεγάλη θὰ βγῇ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

Ἀχ, πόσοι — εἶν' ἀλήθεια — ἀνοίχτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοὶ μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα !...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσοῦρανα ἐγράφη
πὼς ἄφταστη ἐστάθηκ' ἡ Ἑλλάδα καὶ τώρα.

Ἡ νύχτα ποῦ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
Ἡ αὐγὴ ροδοσκάει — τὸ λένε τὰ ὀρνίθια —
καὶ λιόχαρη μέρα Λαμπρῆς ξημερώνει.

« Μέσ' ἀπὸ τὰ τεῖχη »

Σωτήρης Σκίπης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΣΟΙΗ ΣΟΛΙΤΥΕΣΙΝΟ 3

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ ! ὕμνεῖ τὴν δόξαν Σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἀσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως.
Ποικίλαι γλῶσσαι χίλιαι ὕμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετράς, ἀόριστος ὀρίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος ὄρας, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου

τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιῶται, οἱ ὅποιοι μετέβησαν διὰ κοπὴν ξύλων, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰφνιδίας πτώσεως χιόνος. Ὁ ἱερεὺς τῆς κωμοπόλεως ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας. Ἡ διὰ ξηρᾶς μετάβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλασσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱερέως εἶναι ἀμετάτρεπτος. Τοῦτον ἀκολουθοῦν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἔφθασεν εἰς τὸ Κάστρο καὶ εὗρον σφούς τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας).

...Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμῃ εὐπρεπὲς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα—Φραγκοῦλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἡσθάνθη θάλλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν Οἶκόν Σου» καὶ ἡ θεία τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φουστάνα τῆς τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν, καὶ τὸ γουνάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδесе μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μηχανάκια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σφῆζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφῆζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ «ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπύχρυσον καὶ λεπτοεργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερου-

βειμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀμώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὀψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ* ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολὺκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὁλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρῶν. Καὶ ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουνσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρυπᾷ μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρὸν Παραβάτην. Πελοιδὸς ὁ παράφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σβήνον, μὲ τὸ στῆθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ στέρνου του τὸν ὀξὺν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιανὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἀγίας Ἰουλίττης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐζήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποφελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθείς ἐκρῆμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα* τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνεύουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν

Ἄγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθάψευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἂν καὶ ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον, τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἓνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεῦσαι παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἴγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ * τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλέξανδρῃς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὃν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψάλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος.

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὥς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους. «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἐνθα ὁδεύει ὁ ἄσστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλέξανδρῃς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλὰ μὲν καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένους. «Ἀγγελοι ὕμνουσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», καὶ ἐσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντῶδη φωνὴν τοῦ παπα — Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θεὰ τὸ Μαλαμῶ, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοφε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρῆξει ὁ εἷς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἷς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναύσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὲς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβεράν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα, ἕωσού ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαρᾳζει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἡχοὺς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευδον νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδία εἶχον πρόχειρα ἀκόμῃ, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβαν ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν

Μικρὸν Γιαλόν. 'Αλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα, διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τῶρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἡδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἤττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιlanθρωπίας, ἣτις εἶναι οἰονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἡ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

* * *

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι ἐμνημόνευσε τὴν πρωτὰν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψῃ, ἥ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μετὰ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

* * *

Παρῆλθεν ὀλίγη ὥρα, ὁ ἱερεὺς ἀργὰ - ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἀλλ' ἡ λειτουργία προῦχώρει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα

καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογῆσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξωκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γ ο λ ε τ τ ῖ* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσῆλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἄδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς : Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριᾶς τὸν ἐξ ο ὑ ρ ι α σ ε*, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθει μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαίμου τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον, μετὰ ματαίας προσπάθειας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἰδὼν ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι.

Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, καὶ ἐκάθισεν τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχά, ἐπὶ τῆς ἁμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὀμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξὲν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάζωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια, ἐνῷ οἱ ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα καὶ ὁ καπετὰν - Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἓν καλὰθιον μὲ αὐγά καὶ κασκαβάλι τῆς Α ἴ ν ο υ* καὶ ἡμίσειαν δω-

δεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠϋφράνθησαν, ἑορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπαφελούμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα - Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰ ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα - Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελοῦκας* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἱστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

« Τὰ Ἄπαντα », τ. Γ' σ. 259 κ. ἐ.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ι Κ Ε Τ Η Σ

Ἰκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησούλα τοῦ βουνοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἐσπερινοῦ,
κι εἶμαι ὀρφανός. Καὶ ζήτησα νὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκानτηλιοῦ τὸ φῶς, ποὺ μοῦχεις στείλει
τοῦ κάμπου πετροκλαμιά.

Κι ἤρθα. Ἀγιοκέρια λάμπανε· λιβανωτός,
 καπνὸς μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη τοῦ παντός.
 Κι εἶμαι ὀρφανός. Μὰ ὁ ἑσπερινὸς γλυκὰ σημαίνει.
 Κι ἄκουσα μιὰ φωνὴ μυστηριακὴ νὰ βγαίνει :
 — Ἐδῶ εἶμ' ἐγώ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
 γιὰ ὅλους Μητέρα.

« Ἐγκόλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5 η Δεκεμβρίου, παραμονή τοῦ Ἀγ. Νικολάου)

Ἐβράδυσεν.

Ὁ ἥλιος δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας. Ἐλάμβανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλαπος * καὶ ἄφηνεν εἰς τὰ βουνὰ τὸ ὀξὺ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία ἄσπρα καῖκια ἤρχοντο βιαστικά ν' ἀράξουν χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἦδη ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκύς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλάλει, ἐκελάδει ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θ' ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ αὐτοῦ παραμυθία τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ἡτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης, ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον. Ὅταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὐχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν ἄλιν ναυα-

γὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ, ἥ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν "Α-γιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἴδου λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τῶρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνωστιζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιοῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας εἶχον φέρεῖ ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρᾶν τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζει, ὡς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούτιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν τῶν ἁσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ ὅποιοι μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἁγιε Νικόλαε!»

Εὐχαριστοῦνται γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἅσματα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς * εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα *, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερῶματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζώην αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἠυλόγει ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

"Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιώντα. "Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἄγριος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον * σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφανατάζετο αὐτὸν ἱστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς * τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον

τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον * τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκόν του γένειον ἔσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν.

« Διηγήματα » τ. Β', σ. 49 κ. ἐ.

Ἄλξ. Μωραΐτιδης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἐγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος * φιλῶν τὸν σμάραγδον *, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν *. Φυσᾷ ὁ Καικίας *, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Ἀργέστης * ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον, φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικιᾷ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιὰν αὖραν, ρυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραχδαίαν ριπὴν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται * μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σφειρομένους ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ * ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος * στροβίλων· ἰδοὺ ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος *, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα *.

Τὸ παρεκκλήσιον ἦτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ αἰετάραχον καὶ πολύρροιβδον * κύμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ἐποῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἡχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς *, πετροθεμελιωμένοι, σώζοντες μικρὸν ἐπὶ χρισμα *, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικὴν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἔστηρίζετο, ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς

τοὺς τοίχους, ὑψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης ὠραῖα μικρὰ πινακία παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χηβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολάς μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεν τῶν δύο παρθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμόθεν.

Τὰ ὠραῖα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα * εἰς τὸν ἥλιον, χάρμα * τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῇ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περυσσώσματα * ἄρπαγῶν καὶ δηλώσεων * παντοίων, ὀλιγώτερον φεῦ ! ἀσφαλῇ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρῆχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἄρρητον * τρυφερὸν θέλγητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾶν μὲ παρειᾶν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους Τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὁποῦ μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην, νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὡρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένον, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμὰ σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι βρῆκε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη

νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νὰ πλαγιάσουν,
τὸν ἱερὸ σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου¹.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὑρίσκει μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγοριὰν ἀπὸ τὶς πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, ἡπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὡραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρειάν¹ μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδῖνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῇ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὐλή, παρὰ χιλιάδες
στὸν Ἰσκιο ἃς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένους
καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἀρματωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῖχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακὰς των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ ὁσῖος ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθῶου ἀνέψιου του «εἰ μὲν εὖρεις ἔνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πᾶξον!» Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρου-

1. Ὅλοι οἱ στίχοι εἶναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

ρὸς τῶν ἀνάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὅψιν καὶ Θεὸς τὴν καρδίαν ».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

« Τὰ Ἀπαντα » τ. Β' σ. 257

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Τ Α Φ Ω Τ Α

Ὁ κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Πρωτὶ καὶ σκεπαστὸς ὁ ὀρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἀνωθεν, οἰμωγὴ* κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηφὲς πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχις τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη ὡς στήθη φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτήν, σειόμενα, γοοῦντα καῖκια, τράτες, βάρκες, συμφυρμὸς σκοινιῶν, κατάρτια, ξάρτια. Καὶ παρέκει ζυλίνη ἀποβάθρα πτωχικὴ, ριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε κεῖθε μέσ' στῇ ρεμματιά σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκά, νανοφυῆ* σπῖτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα μὲ παρθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικροὺς, περιποιημένους καὶ φραχτίτσες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικοκλάδες καὶ κισσοὶ σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοιχτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γῦρο βουνάκια πεύκων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σμιγμένα, στριμωγμένα, μὲ τοὺς στενοὺς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι ἐπάνω στὴν σκαλίτσα - ἀποβάθρα σὰ βαρὺ, γιὰ τὴν μικρὴ αὐτὴ σανιδένια γεφυρούλα, ἔπου δένουν τὰ παλαμάρια τοὺς οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαρκοῦλες, μαζωμένο τὸ χωριό: Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογένης καὶ μὲ ἀργυροῦς βοστρύχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, ὅπως μπροστὰ του εἰς τὸ κύμα ὁ ἀφρός, ὅπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βουνά. Ξέσκεπος μὲ σταυρὸ εἰς τὸ δεξι, τὸ καλυμμαῦχι εἰς τὸ ἄλλο. Παλληκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναῖκες πίσωθε μὲ χρωματιστὰ τσεμπέρια, κεντητὰ πουκάμισα καὶ

κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὄρους, μυροβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἄλμην* κι ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Ἀχνα λαμπάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωϊνὴν. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραὶ, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπαζόμενον καὶ σβῆνον:

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἱερός. Ὁ γέρων παπᾶς ὕψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς* μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα ἔπενσε στὴν θάλασσαν, κατεπόθη* ἀπ' αὐτήν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἢ πέντε παφλασμοὶ ἠκούσθησαν αἰφνίδιοι, τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρμησαν καὶ ἐβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κύμα τὰ κορμιὰ τῶν παλληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια των λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἐκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζουν τὰ νερά καὶ συγκυκοῦν* τὸν βοῦρκον κι ἀνεγείρουν τὸν ἄφρον. Ἐνας ἐξαφνα νοιώθει νὰ φεύγῃ κάτι ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει κι ἐπιφαίνεται* Τρίτων* ὕψων τὴν χεῖρα καὶ προτείνων τὸν λαιμόν, περιρρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κύμα, ἔφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρθώθη ὕψηλός καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκινήτου, ἄσκεποῦς καὶ καραδοκοῦντος* ἱερέως καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσοβρέκτον σταυρόν.

Ὁ λειτουργὸς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἄσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ παρεμέρισε.

Ἄλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως κι ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναῖκες κι ἄντρες, εἰς μακρὰν—μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ραντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψυχάλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κρύο τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βασιτᾶ κι συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἐκεῖνον, εἰς σταυροῦς, χαιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλά», «πάντα μὲ τὸ καλὸ», «ἡ εὐχή σου, Δέσποτα».

Τὸ νερὸ ἐδέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ ὁ ὀρίζων. Κι ἐνῶ ἡ τελευταία χωρική φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα — εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν ριπῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κύμα, φρίσσοντα στοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, φεύγουν ἤδη ἐκεῖ κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περιοδ. « Νέα Ἑστία »

Μιχ. Μητσάκης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στῇ Φάτνῃ βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ σὲ λατρεύω δῶς' μου.
Κι ὅταν θὰ ρθῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μέ πάρη,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶς' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου
πάντα νὰ στέκω ἀτράνταχος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου
τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ ποὺ χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,
προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανούς ὁλόνοιχτους, ποὺ Σὲ δοξολογοῦσαν.

« Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ », σ. 83

Κωστῆς Παλαμᾶς

« Τ Η Υ Π Ε Ρ Μ Α Χ Ω ! »

Ἐγνώρισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγομένους λόφους τῆς μάχης, ἓνα λοχαγὸ ἱερέα. Παπᾶς μὲ χαλί, ὁμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μὲ γένεια κατάμαυρα, ποὺ τοῦ ἔπεφταν κυματιστὰ στὸ στῆθος, συνέχιζε, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἱερέων τοῦ Εἰκο-

σιένα. "Αν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρωμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωες—θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζί μὲ τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποιίας.

Ἄλλὰ τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο. "Ετσι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μὲ τὸ μαχόμενο στράτευμα. "Οταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμὴ—γιατί εἶναι ἓνας παπᾶς παλληκαρᾶς—μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, νομίζεις πῶς παίρνουν καινούργιον ἄερα.

—"Ελα, πάτερ !... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τὴ λόγχη μας !...

Τὸ κῦρὸς του εἶναι τεράστιο σ' αὐτὸ τὸ τμήμα. Γιατί δὲν μάχεται μόνο, προφητεύει καὶ τὴν ἔκβασι, ποὺ θὰ ᾿χη κάθε φορὰ ἡ ἐπιχειρησι! Παπαφλέσσας μαζί καὶ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ὄνειροπλάστης καὶ ὄνειροκρίτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρό του, καὶ ἀπὸ ἓνα χρησμό:

— Εἶδα στὸν ὕπνο μου, παιδιά, τὴν Παναγιά τῆς Τήνου ! Καὶ εἶδα πῶς ἔγραφε στὸν οὐρανό, μὲ γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: « Σὲ δ υ ὸ μ έ ρ ε ς ». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάρουμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω !

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γῦρὸ του αὐτὸ τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωτῆ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορὰ, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

Ἄλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμὴ, ποὺ τὸν ἀπάντησα: Ἀπόγευμα μὲ τὴν ὁμίχλη ποτισμένη ἀπὸ τὰ μενεξεδιὰ φῶτα τοῦ δειλinoῦ, σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκεῖα, εἰρηνικὴ καὶ ὑποβλητικὴ, ὅπως τοῦ περίφημου « Εὐαγγελισμοῦ » τοῦ Παρθένῃ* αὐτὸς ἱεουργοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῇ. Δοξολογοῦσε γιὰ τὴ νίκη, μὲ θυμίαμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μὲ τὴν ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς

λόφους. Είχε περάσει τὸ χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Καί, γυρὸ του, τὰ φανταράκια παρακολουθοῦσαν τὶς δεήσεις του, ὑπογραμμίζοντας τὶς φράσεις του μὲ ὁμαδικὰ «Κύριε ἐλέησον!»...

“Όταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναξε στὰ στρατιωτάκια μας:

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλουμε ὅλοι μαζί, «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια» νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιά τῆς Τήνου!...

Καὶ μιὰ ρωμαλέα ὁμαδικὴ φωνὴ ἄρχισε τότε νὰ ὑψῶνῃ, μέσα στὸν ἀχανῆ ναὸ τῆς φύσεως, τυλιγμένη στὴν ὁμίχλη, τὸν ὕμνο στὴν Παρθένο. Ὁ παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ. Καὶ τὰ φανταράκια* γύρο, ποὺ ἀντιλαλοῦσαν τὸν ψαλμὸ τῶν παλληκαριῶν, σὰν νὰ ’φερναν τὴν μακρυνὴν ἡχὴ τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου..

Ἑφημερίδα «Ἑστία» 7/11/1950

Σπύρος Μελάς

ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

...Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης δὲν ἤθελε μόνον νὰ ἐορτάσῃ μὲ τοὺς συνομηῆς* του χωριστὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸ κατάμερὸν του, ἀλλ' ἐπέθυμει καὶ νὰ τελεσθῇ ἡ Ἀνάστασις αὐτὴ ὄχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὀρισμένως εἰς τὴν Ἀγι' Ἀναστασά. Ἀφοῦ τὸ πάλαι* ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ ὁ χώρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατρεῖαν Χριστοῦ, διατὶ τάχα νὰ μὴ λειτουργῇται; Μάτην ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἐξώδευεν ὅλην τὴν ὀλίγην μάθησίν του καὶ τὴν ἐμφυτον λογικὴν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐζήτηι παράλογα. Ὁ αἰπόλος* ἔμεινε ἀμετάπειστος.

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. Εἶδες ποτὲ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρια;

— Καὶ ἡ Ἀνάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν ὁ βοσκός. ἔχουν, ἄς ποῦμε, ἐκκλησιᾶς καλοχτισμένες μὲ πλάκες καὶ μὲ κεραμίδια καὶ βγαίνουν, ἀπ' τὴν ἐκκλησιά ὅζω γιὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς πού δὲν ἔχουμ' ἐκκλησία, ἄς ποῦμε, δὲν μπορούμε, κατάλαβες, νὰ κάμουμε Ἀνάστασι σ' ἓνα ξεσκέπαστο μέρος, πού ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησία;

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς στιγμὴν, εἶτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ὥς νὰ τοῦ ἦλθεν ἰδέα, καὶ εἶπε :

— Κάμνουν Ἀνάστασι ὅξω ἀπ' τὶς ἐκκλησιές, ναι, μὰ λειτουργία ;... Πῶς θὰ λειτουργήσουμε ;

— Ἀπάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἄς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαινιασμένη.

— Τὸν παλιὸ καιρό, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατὰλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πηδάλιο λέει, ὅταν βεβηλωθῇ μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργιέται, ἂν δὲν ξανακτισθῇ κι ἐγκαινιασθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ἱερεὺς εὔρε μέσον τινὰ ὄρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γιάννην τὸν Κούτρην :

— Ἄς εἶναι, μποροῦμε νὰ κάμωμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασιά, εἶπε, καὶ ἀμέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματα σας καὶ τὶς λαμπάδες σας ἀναμμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναχία τῇ Δομᾷ καὶ σᾶς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἄλλως νὰ πράξῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὕπαιθρον, φορέσας μαῦρον ἐπιτραχήλι καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκει τὴν παννυχίδα* καὶ τὸ « Κύματι θαλάσσης... », ὅλα διαβαστά. Εἶτα, ἀνάψας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μοσχολίβανον, ἐθυμίασε τοὺς παρεστῶτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυσιν, ἐβγαλε τὸ μαῦρον ἐπιτραχήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἰόχρουν* μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φαλόνιον* καὶ ἀνάψας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μελωδικῶς τὸ « Δεῦτε λάβετε πῶς.... ». Μεθ' ὃ ἐψάλε τὴν « Ἀνάστασιν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Καὶ ἀφοῦ ἤναψαν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀναγνούς* τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἤρχισε μεγάλη καὶ βροντώδει τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη », ἀντιψάλλοντος καὶ τοῦ υἱοῦ του, παιδίου δωδεκαετοῦς, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσει ὡς συλλειτουργὸς εἰς τὴν ἐκδρομὴν.

Ὁραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἐρειπίου ἐκείνου τοῦ μεγαλομαρμαροῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν ὄψιν, ἀγλαϊζομένου* ἀπὸ τὸ τρέμον, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὐρας τῆς νυκτερινῆς, πῶς πεντήκοντα λαμπάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σκιερὰ, διαυγὴς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ γιγαντιαίων δρυὼν ὑψουσῶν ὑπερφάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφουμένους κραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμαίροντα* ὡ χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιὰς καὶ σκοτεινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, ὅπου ἐφαντάζετό τις ἐλλοχεύοντα* ἀόρατα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ Ὀρεστιάδες*,

ἐλευθέρως ἀνάσσουσαι* ἀνά τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελώνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν ὁμαλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἡὔχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.» ὅπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορμοῦ τῆς χιλιετοῦς δρυός, ὃν τρεῖς ἄνδρες συνάπτοντες τὰς ὀργυιὰς μόλις ἠδύναντο ν' ἀγκυλιάσωσιν, ἠκούετο βραχὺς διάλογος μεταξύ τριῶν ἡ τεσσάρων αἰπόλων*, ὧν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλυσεν ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια καὶ ἔκραξεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

— Εἴστ' ἔτοιμοι ; Πᾶμε !

Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ ἱερά, ὡς καὶ τὰ καλὰ θία τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἐορτάσιμὰ τινα ἐφόδια εἰς πέντε ἢ ἐξ ὀνάρια, ὁ ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἑβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των ἀναμμένας μὲ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μὲ τὴν δεξιάν νὰ σκεπάσωσι τὴν λαμπτήν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογείου αὔρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμούς* καὶ τοὺς ἀμολγούς* τῶν αἰγῶν των, ἐξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς, ἐφ' ἧς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἰδικούς των, ἐλαφρὰ πατοῦντες μὲ τὰ τσαρούχια τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαιδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὡς ἔμψυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ζυγίων εἰς τὰ κρημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μὲ τὰς κάπας των, ἤρχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἀγόντες τὰ αἰπόλια* των, μὲ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαριεστάτων σκιρτημάτων* τρέχοντα παρὰ τὰς μητέρας των βελάζοντα, ἐρωτηματικῶς, εἰς ἃ αἱ αἶγες ἀπῆντων ἀορίστως, μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοπορίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατεῖλει πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος της ὑπέρυθρος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὅπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκρύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμούς τῆς πορείας, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἐσειάντο πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἡ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἐξεγείροντο παράωρα ἐκ τοῦ ὕπνου των καὶ τινα μυιγάρια ἐξορμῶντα

ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοῖζοντα, καίοντα τὰς μικκύλας πτέρυγας των ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βόμβου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίν των εἰς τὴν πρόσφασιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφευγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἱμασίαν* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἐλαφρὸν ὕρουν τῶν πτερύγων των εἰς τὸ ἄβρον, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς ὀρθρίας καὶ ἡ ἀγραμπελιά ἡ χιονανθής, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβολοῦσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἐορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσὸς καὶ τὸ ἀγιόκλημα, πλόκαμοι τῆς Ἀνοίξεως, ἐξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην της ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέχυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐωδίαν των εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἡ ἀργυρᾶ ἀμμόκονις τῶν ἄστρων ὠλιγόστευεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑψοῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδὼν ἤκούετο μινυρίζουσα* βαθιά εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυράν* ἀδελφὴν του, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸ θρηνηῶδες ᾄσμά του.

Εἶχον κατέλθει ἤδη πολὺ βαθιά, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀντικρὺ των ἔβλεπον μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῇν ὀθόνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Ἠκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμός, ὡς χειμάρρου καταφερομένου μετὰ γδούπου ἀπὸ τῶν βράχων, κρότος συνεχῆς, ἰσχυρός, μονότονος. Ἦτο τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὁποίου εἵκοσι νερόμυλοι ὑδρεύοντο τὸ πάλαι καὶ πολλὰ ἑκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲ κλιμακωτὰς αἱμασίαν* ἐπιαίνοντο* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἄκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὅποιον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὶν γίνῃ γλαυκῶν φωλεὰ καὶ γλάρων ὀρμητήριον. Εἰς τὸ ἀκένωτον ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφείλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους.

Ἦτο ἤδη ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ παπ' - Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ συστάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους των. Ὁ ναῦσχος ἦτο πενιχρός, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἦτο δὲ ἐν τῶν ὀλίγων ναϊδίων, ὅσα ἐσώζοντο ὀρθία ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Γεῖτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν τὸ πάλαι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξύ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναῖσχοι, ἕως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν σήμερον ἐρείπια. Ἦ

Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλῆ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλομένη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν ἀειθαλῆ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων της, ἵστατο ἀκόμη ὀρθή, κι ἐφαίνετο λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς της, ἔσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον, τῆς διὰ τύσων αἰώνων πορείας : « Παρηγορηθῆτε, σᾶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ! ».

Ἐν ριπῇ* ὀφθαλμοῦ ἐφωταγωγῆθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἤναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάψασαι πῦρ εἰς τὸ ὑπήμενον ἔξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλην χύτραν, παρεσκευάζον τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἱερεὺς, λαβὼν καιρόν*, ἐφόρσεν ὅλην τὴν ἱεραικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱὸς του ὁ συλλεiturγος, ἔψαλλε τὸν κανόνα.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης, πραγματοποιήσας τὸ ὕπναιόν του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἄναμα καὶ σβύσιμον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίοτε μὲ τὸ τσαροῦχί του, μιμούμενος τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἵστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορόν, ὡς προεστὼς μὲ τόσῃ σοβαρότητά, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἰδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς* ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῇν ἀπλουμένην κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὠχρίασε καὶ τὰ ὀλίγα ἄστρα ἀνὰ ἓν ἔσβυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ἡὼς* ἀνέτειλε μὲ ὅλην τὴν πορφυρὰν αἴγλην*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ της, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τεμνόμενον* ἀπὸ εὐθαλεῖς* χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολῆγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν ἐλάγος ἄχανές, φωσφορίζον εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος* ἡλίου.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς καιμούς της, ὑπὲρ οὓς ἐξέχει ὡς βαθμὶς κεραυνωθείσης τιτανείου κλίμακος πρὸς ἀνάβασιν εἰς οὐρανόν, τὸν ὁ λευκόφαιος κῶνος τοῦ Ἄθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα, πρὸς δυσμὰς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀναριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάβου, ὡς κεφαλὴ ἐμπηγμένη ἐπὶ κορμοῦ ξέ-

νου. Καί τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομάν δὲν κατεφέρετο πλέον ὥς πρὶν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχώδη κοιλάδα, ἀλλ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τὸ νερὸν ἔρρεε μορμυρίζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρύα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἐξύπνησαν τῆς ἡμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφιλεῖς κρότοι.

Τέλος ἐφάνη τοῦ ἡλίου ἡ πρώτη ἀκτίς καὶ ἀνέθορεν * ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς * γραμμὴ τοῦ πανεκλάμπρου φωστῆρος *. Καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη πρώτη μεγάλη κι ἐπιβλητικὴ φωνή, ὁ κλαγγασμὸς * τοῦ ἀετοῦ, χαιρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων * βράχων καλιᾶς * του. Καὶ δευτέρα χαιρετιστήριος φωνὴ ἠκούσθη ὁ κακκαβισμὸς * τοῦ ἱέρακος, ὁ κρωγμὸς * τοῦ ἱέρακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ ἱλιγγιώδους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τρίτη φωνὴ κλιμακῆδὸν ἐχαιρέτισε τὸ παμφαές ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ τιτυβισμὸς * τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦψες * τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἐχαιρέτισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ * τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἡ γλυκεῖα χελιδών, ἡ ἐπανευροῦσα, καὶ ἐφέτος, τὴν φωλεάν τῆς ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα *, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὥς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσικάρια, αἰσθανθέντα τὸ θάλλπος * τῆς ἡμέρας, ἤρχισαν τὰ σκιρτήματά των, εὐφραίνόμενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ μικκύλον * ρύγχος εἰς τὸν μαστὸν - καὶ δὲν ἤξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφαγέως ἔστιλβε * καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ κλῶνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλλων κοσμούμενοι, ἐσεῖοντο ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἄνω τοῦ ρεύματος, τοῦ κυλίντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαυγές νᾶμά του κάτω εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκάθησαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βοσκοὶ μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀφθόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἤρχισαν νὰ διαμελιζῶσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἀρνία καὶ τὰ ἐρίφια.

Ἐφαγον καὶ ἠυφράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφοῦ ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἠυλόγησε τὴν φλάσκαν *, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόχλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρᾶς δερματίνης λωρίδος κράτουμένην, κλώζουσιν * καὶ φυσῶσαν ἀκαταλήπτους ἥχους ἔνδοθεν, εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προεστῶτος τῆς

δμάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', ὅστις, ἐγερθεῖς, προσηγόρευσε διὰ μακρῶν τὴν ὁμήγυριν :

— Κ' στὸς 'Ανέστ' βρὲ παιδιά ! 'Αληθ' νὸς οὐ Κύριους ! Ζῇ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γερουσύνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλοὺς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! νὰ χαίρηση τὸ πετραχήλι σ'.

« Τὰ "Ἀπαντα" τ. Γ' σ. 33?

'Αλεξ. Παπαδιαμάντη

Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ

'Εσὺ ἦσουν ἀπ' τ' ἀθῶα τὰ βρέφη τὸ ἓνα,
 ποὺ ἐπῆρεν ὁ 'Ιησοῦς στὴν ἀγκαλιά Του
 κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του :
 «'Αφῆστε τὰ παιδιά νάρθουν σ' ἐμένα..»

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
 τ' ἄνθη τὰ μυστικά τοῦ παραδείσου,
 ἔσμιξεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
 ποὺ γάλα μητρικὸν ἐμοσχοβόλα.

Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
 παντοτεινὸς κι ἀθάνατος 'Εκεῖνος,
 κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
 ἄνθισε ἡ πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι
 τοῦ Τρωϊανοῦ τὸ δόγμα: "Ὅποιος πιστεύει
 στὸν Ναζωραῖο, ἢ στὸ σταυρὸ θ' ἀνέβη
 ἢ θάνατο μαρτυρικὸ θὲ νὰῦρη.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
 ἡ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν,
 τὰ βάρβαρ τοῦ 'Ιπποδρόμου πλημμυρίζουν,
 ζωγραφιστὴ ἡ χαρὰ στὴν ὄψι ὄλων.

Ἄτρομα ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
 κι ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
 στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
 Σὺ ποὺ τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἓνα λιοντάρι
 προβάλλει ἀγριεμμένο. "Ὀλων τὰ μάτια
 πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κομμάτια
 τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι!—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἶδες,
 ὅτι ἦσουν βρέφος· ἡ ὄψι τοῦ θηρίου
 τὴν ὁμορφιά εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
 κι οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτῖδες.

Κι οὐτ' ἄκουσες τὸ βρῦχος* οὔτε ἀκόμα
 τὰ γέλια τοῦ ὄχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
 κι οὐτ' ἔνοιωσες τοῦ αἱματηροῦ θανάτου
 τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

« Ἐσπερινὸς

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρῶτος κτίτωρ* τῆς ὠραίας Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁ-
 ρους ἀναφέρεται ἡ Βασίλισσα Πουλχερία, θυγάτηρ Θεοδοσίου* τοῦ μι-
 κροῦ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐρημωθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν
 ἀνεκαίνισεν αὐτήν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπαις Παῦλος, δαπάναις τοῦ
 ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ*.

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἐλληνικὰς μονάς, κειμένη ἐπὶ ἐνὸς
 χλοερωτάτου ὁροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἡμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων.
 Ἐκεῖ ἡ πόα* τὴν ἀνοιξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβολοῦσα εὐω-
 διάζει ἀπὸ ὅλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀ-
 πλοῦνται γῦρο γῦρο, ὡσὰν ἓνας πανεύμορφος σμυρναϊκὸς τάπητς. Ἄνω
 τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἱερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς
 Δάφνης. τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἐξανοίγει ἐκεῖθεν ἓνα θεαμα-

τικὸν πανόραμα, μετὰ τὰ γλαυκὰ * ὕδατα τοῦ Χιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρις τῆς ὥραιας τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκήτης, τῆς Θηβαΐδος, μετὰ τὰ καταπράσινα βουναλάκια τῆς Συκιᾶς καὶ μετὰ τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ κάθεται κανεὶς εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰς ἀπλωταρίας τῶν προηγουμένων, ἢ εἰς τὸ εὐρύτατον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους, ἡνωμένην μετὰ τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερτέρα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἔνεκα διαφόρων πυρκαϊῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἰδίως τὸ ὠραιότατον μετὰ τὰ λευκά του μάρμαρα Καθολικόν *, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἐξῆς ἑμμετρον σημείωμα, ἐξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς :

Ἡ Πουλχερία βασιλὶς θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν ἱερὰν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ' ἐκ θεμελίου.
Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντῖνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος υἱὸς θεοστεφῆς ἐκεῖνος.
Τρίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καισαρίου
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιπόρον ἔχοντες τὸ Τίμιον τὸ Ξύλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς δῆλον,
Ἀνθίμου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστάσει
Ἱεροθέου, ὄντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὄντων ἐκ τῶν Σκοπέλων.
ὁ γὰρ Θεός, δι' οὗ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.
Ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἐξήκοντα καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐπὶ ἐπτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρπόλησίν του ἀνεκαινίσθη διὰ νέας ἀρχιτεκτονικῆς, μετὰ μάρμαρα ὠραῖα καὶ τέμπλον μαρμαρίνον. Ὁ νάρθηξ *

εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὄχι διπλοῦς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ μέγας καὶ ἀπαστράπτων. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ εἶναι πολυσύνθετος καὶ πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ὠραιότερων παραστάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὡς ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβίδ, ἡ παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλώμ*, ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ρητοῦ : « Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα », καὶ ἄλλαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμένον ἀνάγλυφον μαρμαρίνον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, ὄρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδήρους καὶ βασιλίσκου τοῦ Σταυροῦ. Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸ ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶς διασωθὲν καὶ τεθραυσμένον, ἀλλ' ὠραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ ἱμάτιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, καταπίπτον ὀπισθεν ὄλον, ὡς οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῶν ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας των κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Πέριξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κομποτάτου, φέροντος γεγλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγλυμμένος ὁ Σταυραετός.

« Μέ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα », Δ σ. 133-7.

Ἄλεξ. Μωραετίδης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Ὁ κατωτέρω λόγος ἐξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε * Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχρυσόχροε κρίνε τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παράδεισε μακαρίων ἡδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσοῦ * γεγεννημένη, πρῶτα εἶδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἥλιου, πρῶτα ἐστάθης πολίτισσα τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὴν ψυχὴν, παρὰ τῆς γῆς μετὰ τὸ σῶμα· πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς, παρὰ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης· καὶ πρὶν παρὰ τὴν πατήσῃς τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰοβόλου * δράκοντος.

Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ἐγεννήθης ὡς ὄρθρος, στολισμένη μετὰ ἄνθη οὐρανίου

ων ἀρετῶν· ἠϋξάνες ὡς ἥλιος, στεφανωμένη με τὰς ἀκτῖνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὅπου μοναχὴ ἀπὸ ὅλας τὰς γυναῖκας, ἐκαταξιώθης νὰ γένῃς Μητέρα ἐνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βαστάξης εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὅπου εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βαστάζει ὅλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε.. μὰ τί νὰ εἰπῶ περισσότερον ; Καὶ ποῖος ρήτωρ, ἀ γ κ α λ ᾶ * καὶ νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα ὅλον τὸν χρυσόρρου * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὁποίας Σὲ ὕψωσεν ὁ Θεός ; ἢ τὰς χάριτας, με τὰς ὁποίας ὁ οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε ; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα με τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἀπλευστον τῶν ἀπειρῶν Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὅπου εἰς αὐτὸ βυθίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθένε, περνῶ με σιωπὴν τὰς θαυμαστάς Σου ἀρετάς, θαυμάζοντάς τας μόνον με τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἀμαχόν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

"Εως πότε, πανακῆρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας ; "Εως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαὸν ὁ βάρβαρος Θρᾷξ ; "Εως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύωνται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι* αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης "Ἡλιος ; "Αχ, Παρθένε ! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἀνοίξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ· τὸ πρῶτον, ὅπου Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου· τὸ πρῶτον ὅπου ἀντεστάθη τῶν Τυράννων, ὅπου με μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεριζώσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὅποιοι με τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡμαυρωμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς ποιμένας, ὅπου με τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἐξώρισαν τοὺς αἰμοβόρους λύκους ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅπου με τὸ ἄροτρον τοῦ Σταυ-

ροῦ καὶ μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέρνοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπóρον, ἐθέρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅπου μὲ τὸ ἴδιον αἷμά των ἔβαψαν τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας· λοιπόν, εὐσπλαχνε Μαριάμ, παρακαλοῦμέν Σε, διὰ τὸ Χ α ῖ ρ ε ἐκεῖνο, ὅπου μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαρὰν· διὰ τὸν Ἀγγελικὸν ἐκεῖνον Εὐαγγελισμόν, ὅπου ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας τὸ προοίμιον· χάρισαί του τὴν προτέραν τιμὴν· σήκωσέ το ἀπὸ τὴν κοπρίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἰς τὸ σκῆπτρον, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν ἐτοῦταί μας αἱ φωναὶ δὲν Σε παρακινούσιν εἰς σπλάγχχνος, ἃς Σε παρακινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ ὀμμάτια. Ἄλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ἃς Σε παρακινήσωσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ παρακάλεσες τῶν Ἀγίων Σου, ὅπου ἀκαταπαύστως φωνάζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τὴν Κρήτην· φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον· φωνάζει ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν· φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· φωνάζει ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πόλιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας τὰ ὅποια σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὅπου εἰς σέ ἐτελειώθη: Δόσαι τόσῃν δυνάμει τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἑνετῶν, ἐναντίον τῶν αἰμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὅπου νὰ σβυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, νὰ λάμπῃ περισσότερον τοῦ μυστικοῦ Ἡλίου ἡ ζωοποιὸς ἀκτῖνα· νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Ἱῶ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

« Διδαχαί », Ἐκδόσις Βενετίας, 1888

Ἡλ. Μηνιάτης

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἤλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν 'Εδὲμ ποὺ εἶχε χάσει,
τὴ Θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφῇ,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἀγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

Ὡ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὕγεια
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τὴ γλυκειὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἐσὺ καὶ τὴ φιλία νὰ λαχταρῶ·
σὺ κρύβεις μεσ' στὸ λατρευτὸ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορές μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βάθη,
σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλη,
ὑστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
γαλήνη εὐρῆκα καὶ παρηγοριά!
Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῦμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι' ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδελφία μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνη ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

« Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ »

Γεώργιος Στρατήγης

Υ Π Η Ρ Ε Τ Ρ Α

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους.....ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόμικο, μελαχροινὴ νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμῃ δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρός. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὦραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλινος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου !...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος* Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περιφρακτὸν ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδία της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντίκρυ τῆς τοῦ μπάρμπα—Διόμα. Τὸ Οὐρανώ ἐβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνώρισσα ἡ Οὐρανώ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! κι' ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησιά ;...ἐψιθύρισεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἶπει ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες : « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησιά, βάρια μοι ράζουσε ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνησεν βιαίως ἡ Γαροφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός της, ἠγέρθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιοργοῦλη* του, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθιάς πλατύ, ὑπέδρην εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιασεν ὀμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει.... μὴν εἶσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κ α τ ἄ τ ἄ σ κ ο ι ν ῖ α (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα π ἄ ν ' τ σ ' ἔ λ λ η ν ε ς (πανσέληνος), νὰ φοβᾶσαι τὸν ἴσκιο σου τὴ νύχτα....

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδῆμος.

— Τὶ νὰ κάνουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα ; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατοῦσας πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου καὶ ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν

οίκιαν τοῦ μπάρμπα—Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πὼς βούλιαξε.

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοερά καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἐβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς, τὸ Οὐρανιώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιὰν τῆς, ἤκουσε τὴν γοεράν κραυγὴν καί, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα—Διόμας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὤτων καταβαῖνον, ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακὶ του, καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶφεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβὰδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμῃ ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἐλλείπει ὁμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

* * *

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριὰν ὁ μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἑξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς Ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος τοῦ Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριᾶ, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσασξιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων τοῦ εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα—Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλεψεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἓν μίλιον, ἀπεῖχεν ἑξ ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριᾶ καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖος ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπαρμπα — Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἰφνης ἐσῆκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα.... καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχύς ὡς ἀστραπή, ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὅποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσω ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας* τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπατάρῃ* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὅρνιθες, ἰνδιάνοι, κόφιοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας, ὅστις ἐκολύμβᾳ ὡς ἔγχευς, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ἵπηρετρὰν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην*, ἐνόσφῃ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἓν ἱστίον.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσπιν δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον*.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα—Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβαν*.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπεύσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμοῦς ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤκουσε κώπας—πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα—Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστρίψων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως

τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— "Ὅχι πούντες, ὅχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἴνου, καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἐφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "ὦ, πενιχρά, ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμῃ δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὀρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσοδάρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἡδύνατο ἀκόμῃ ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Τὰ "Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Εἶναι, νομίζω, ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα πράγματα νὰ περναῖ κανεὶς λίγες ὥρες κάθε μέρα μέσα σ' ἓνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνοικτὸ αὐτὸ κομμάτι τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸν, βρίσκεται ἔτσι μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης

βλέπει καθαρά και πιάνει τὸ ἔργο τῆς, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὶς δυνάμεις τῆς, αἰσθάνεται τὴν κίνησι τῆς ἀπειρης, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλῃς αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πὼς ἓνα μικρὸ τῆς μόριον εἶναι κι αὐτός, ὁ μέγας καὶ περήφανος

Τέσσαρες ἐποχὲς ὁ χρόνος, τέσσαρες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας· Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά φεύγαμε γιὰ τὴν ἐξοχή, τὸ ἀφήναμε κατὰξερο. Λίγα φύλλα στὰ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὰ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ χρῶμα φρυγμένο ὅλο ἀπὸ τὶς κάθετες, τὶς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἔπινε μὲ λαιμαργία τὸ λίγο νερό, ποὺ τοῦ ἔρριχνε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλοῦδες μὲ βαρεῖα ποικιλόχρωμα πτερὰ πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιά τοῦ δειλinoῦ. Δυὸ τρεῖς γρύλλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράκλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκειὰ μεταλλικὴ τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιά τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. Ἐντομα κι ἐρπετὰ διάφορα, ἀμέτρητα, πολυχρώμα καὶ πολύμορφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βομβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαινόταν σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά ἄλλη ζωὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ μαραινόταν. Καμμιά γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δίνῃ ἐλπίδες. Οἱ ροδακινιὲς ἦταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χνουδωτὰ ροδάκινα, οἱ ἀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχριμπαρένια ἀχλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρινα σταφύλια. Ὁ καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερά κι οἱ βλαστοὶ ὀλοένα σπάνιοι...

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκείνη τὴ νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ ὀλοένα γυρνοῦσε στὸ ἀπειρο· οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπεφταν τώρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πιὸ πλαγιαστὲς καὶ πιὸ ἀδύνατες· στὴν ἀτμόσφαιρα σχηματιζόταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. Ἀ, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὀρμητικές, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροπελέκια, ἀλλὰ περαστικές, δροσιστικές, εὐχάριστες!

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαμπε ὕστερα στὸν ἥλιο μὲ τὰ μισοκιτρινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀπ' τὴν ἐξοχή. Οἱ σάλιαχοι ἐγέμιζαν μὲ τὰ γυαλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴ γῆ, σπαρμένη ἀπὸ κίτρινα φύλλα. Οἱ πεταλοῦδες πετοῦσαν πιὸ εὐκολοπιαστες μὲ βρεγμένα πτερὰ. Τότε ἐπρόβαινε κι ἡ πρώτη βλάστησι: ἡ βρο-

χή ζωογονοῦσε τὸ σπόρο κι ὅλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ ἀραιή πρα-
σινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτράδια τὸ περισσότερο δι-
κοτυλήδονα, μὲ τὰ δυὸ ἀρχικὰ καταπράσινα φυλλάκια πάνω ἀπ' τὸ χῶ-
μα καὶ τὴν κάτασπρη τρυφερὴ ριζούλα ἀπὸ κάτω. Ἦτανε λαχανικὰ
τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, ραδίκια καὶ τσουκνίδες, καὶ ζωχοὶ καὶ ἀ-
γριόκρινοι καὶ ἀγριοκισσοί, — τὰ περισσότερα καταδικασμένα νὰ πεθά-
νουν πρόωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λησμονημένα στὶς
ἄκρες τῶν στρατοनिῶν καὶ τῶν τοίχων... Καὶ ὁλοένα τὰ παλιὰ φύλλα
ἔπεφταν, καὶ σωριαζόταν χάμω, κι ὁ ἄνεμος τὰ στριφογύριζε μὲ ἤχο
ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παράσερνε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ κρῦο γινόταν δυνα-
τώτερο κι ἡ ἐρήμωσι ὁλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας ! ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας σύντομος ἀλλὰ ὄχι
καὶ λίγο δριμύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
γυμνοὺς, τὰ φύλλα κιτρίνιζαν λιγοστά ἐδῶ κι ἐκεῖ πάνω στ' αἰθαλῇ
δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτὰ. Οἱ θάλασσεσ, — ὅπως λέμε κεῖ
τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τους τὰ καλλι-
τεχνικὰ, μὲ τὰ σγουρὰ πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἄσπρα, ἄλλα κίτρινα κι
ἄλλα κόκκινα. Ὁ ἄνεμος ἐλύγιζε ὡς κάτω τίς κορφὰς τῶν κυπαρισσιῶν
κι ἡ φοινικιά κινοῦσε τοὺς κλώνους της σὰν χέρια δαιμονισμένου. Οἱ
σπουργίτες κι οἱ καλόγιαννοι κατέβαιναν πεινασμένοι νὰ σκαλίσουν τὸ
χῶμα. Καὶ νερὸ καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ χιόνια. Ἡ βλά-
στησι τοῦ φθινοπώρου ἐσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν χυμένη σὲ ὅλα
ἡ φύσι, ἔλεγεσ, κοιμόταν... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία της ἐξακολουθοῦσε ὁλο-
ένα μυστικῇ· ἡ ζωὴ διατηροῦνταν ὅπως ἡ σπύθα ἡ κρυμμένη στὴ στά-
χτη· οἱ χυμοὶ κυκλοφοροῦσαν ἀθώρητοι μέσα στοὺς γυμνοὺς κλώνους
καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί, παρὰ τὸ πρῶτο χα-
μόγελο τῆς ἀνοιξῆς.

Ἄνοιξη ! ἡ νιότη τοῦ χρόνου ! — εἶπε ἓνας ποιητής. Τὸ λόγο τὸν θυ-
μόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τὶ δύναμι ! τὶ ζωηρότητα ! τὶ
ὄργασμός ! Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἀκόμα ἄρχιζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης
ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές καὶ οἱ ντροπαλοῦλες ροδακινιές προλά-
βαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμί-
σουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλοὺς κλώνους τους, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ
τ' ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσινη, τρί-
χρωμη ἡ σημαία τῆς Ἄνοιξῆς !...

Τὴ Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς ρο-

δακινιᾶς, ρόδινα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικὲς πεταλοῦδες, ποὺ κάθησαν πλῆθος ἀπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔκαιγαν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγοριὰ ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθησι αὐτὴ ἢ γλυκειά, μέσα στὸν κατάξερο ἀκόμα κῆπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἀνοιξῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριά....

Μέρα μὲ τὴν μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτῖνες του ἔπεφταν πάνω της ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ στὸ πατρικὸ του φιλὶ ξεπετιόταν τὰ μπουμπούκια ἄφθονα κι ἐξεβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερά φύλλα, κι ἐγύριζαν πίσω τὰ πουλιά, κι ἐπλήθαιναν τὰ ζωῦφια, κι ἄρχιζε μιὰ ἡχηρὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στοὺς τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη* νέα, καταπράσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάζιο καὶ γελαστὸ οὐρανὸ, ποὺ φαινόταν κι αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μᾶης ὁ μορφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δέχόταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. "Ὅπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνὸ· ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνὸ, τὸ ἐστόλιζαν λογιῶν—λογιῶν ἀνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριεὲς σειρές, ἀνοίγαν τ' ἀριστοκρατικὰ τους μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότατο κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φορτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐωδία, ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα.... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιά καὶ βομβοῦσαν ἀμέτρητα χρυσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστά μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι κι ἀχόρταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφοῦλα μου.... Ἡ φύσι μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνες ὅλες σχηματίζαν στὰ παιδικὰ μας αὐτιά μιὰν ἀρμονία ἀσύγκριτη, μιὰ μαγεῖα ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιὰ μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμον!

« Ἡ ἀδελφοῦλα μου »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Α'.

Ξημερώνουν Χριστούγεννα στο χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ πιότερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιὰ τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὁμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο, καὶ κουλουωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρῶν δρόμο καὶ ξενιτεῖα δέκα πέντε χρόνων, μακριὰ πολὺ μακριά, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, ποὺ βγαίνει ἴσα-ἴσα στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώ-ραφα.

Ἦταν πολὺ πρωί. Στιγμὴ ποὺ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦρ-χονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πῶφευγε, καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργὰ ἀργὰ καὶ βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του τὴν κομμάρα.

Ἐκανε φοβερὸ κρῦο. Ἀγριὸς βοριᾶς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ' ἀνασῆκωνε ἀπ' τὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου! Τὸ χιόνι προ-ντίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτα-σπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια δῶθε καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὀλόγυρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰ-σθανόμουν καθόλου κρῦο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ βοϊδοτσούλι* καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τικ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκί-νηση, ποὺ ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὀνεί-ρων μου, στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκα.

Σὲ κάθε πατημασιά τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδικαῖσία μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκειᾶς καὶ πολυαγαπημέ-νης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βράχο π' ἀνέβαινα ψηλὰ καὶ γλιστρῶντας ἴσα

κάτω, έφθανα στο λάκκωμα, είτε με ξεγδάσματα, είτε χωρίς ξεγδάσματα στο τρυφερό μου τότε κορμί. Έβλεπα το μεγάλο πουρνάρι, π' ανέβαινα το καλοκαίρι κι έπιανα τὰ πουλιά μέσα στις φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ακόμα, χωρίς νὰ με μέλη και χωρίς νὰ με νοιάζει για τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, πού φτερούγιζαν ψηλά από τὸ κεφάλι μου, χωρίς νάχουν οἱ καημένες τὴ δύναμι νὰ μοῦ τὰ ἀρπάξουν μέσα από τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. Έβλεπα τὸ χωράφι μου, πού πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, με τὰ συνομήλικά μου, κι έπαιζα τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, πού δὲν μπορούσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Έβλεπα τ' ἀμπέλι μου με τὴ μεγάλη βελανιδιά στὴν κορυφή του, πού περνοῦσα τίς καλύτερες και τίς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σῦκα και ζουμερώτατα ροδάκινα.

Ήταν ὅλα ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ και δέκα πέντε χρόνια. "Ὅλα στὸν τόπο τους και στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάει. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖεται και τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ.

Εἶχα σκαπετήσει* μιὰ μικρὴ ραχούλα και δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νὰ σκαπετήσω ακόμα μιὰ, για νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, πού κάθε σπῆτι καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι, και νὰ ἰδῶ τὸ σπῆτι μου, με τὸ πλατύχωρο αὐλόγυρό του και με τὸ μεγάλο δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, πού χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ὡς κατοικίῃ και ὡς τραπεζαρία κι ὡς σάλα κι ὡς τόπος ὕπνου, και ὡς χοροστάσι*, πού μαζεύεται τὸ χωριό, για νὰ κρίνῃ τίς διαφορές του και τὰ χωριανά ζητήματά του, καθὼς τὸ θέλει ὁ προεστός, πού ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη με τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

Μόρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορές ξαπόστασα και ξεκουράστηκα κάτω από τὸν ἱσκίο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου και πόσες φορές μάλλωσα με τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, τίς κόττες, πού ἤθελαν νὰ μ' ἀρπάξουν από τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμέτρητη χαρὰ πλημμύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τὴ γῆ, πού εἶδα για πρώτη φορά τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου και κατάλαβα για πρώτη φορά τὸν ἑαυτό μου ὡς ἄνθρωπο. Μόρχονταν νὰ ξεκαβαλλικέψω και, κατεβαίνοντας, νὰ φιλήσω και ν' ἀγκαλιάσω ὅ,τι ἐβλεπα κι εὑρίσκα μπροστά μου· χῶμα, πέτρες,

χαμόκλαδα, δένδρα. Ἄλλὰ ὁ πόθος μου νὰ φτάσω ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα στὴ ράχη, πού ἦταν μπροστά μου καὶ μ' ἐμπόδιζε νὰ ἰδῶ τὸ χωριό μου καὶ τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἄφηνε νὰ κατεβῶ καὶ νὰ ἔκτελίσω τὸν ἅγιό μου σκοπό.

— Ἀ! ἔλεγα μέσα μου, πότε νὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη, γιὰ νὰ ἰδῶ ἀπ' ἐκεῖ, πού ὠνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στὰ ξένα, καὶ νὰ ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμένου, γιὰ νὰ μάθῃ τὸ χωριό τὸν ἐρχομό μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τοὺς φτεριστῆρες μου, κι αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας καὶ μοῦ φαίνονταν ὅτι πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλὰ ὁ δρόμος δὲν τελείωνε !

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρίεεται. Καὶ τὸ ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ.

Χίλια δυὸ πράγματα γεμᾶτα γλυκὲς ἀναμνήσεις τοῦ παιδιακίστου μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράναι χρώματα, ἐμφανίζονταν μπροστά μου κι ἄρχιζαν νὰ καταπραΰνουν τὴν ἀνυπομονησία μου. Ἐδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου μικρὸ παιδί νὰ τρέχῃ ξυπόλυτος καὶ στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μπῇ στὸ ποδάρι ἓνα φοβερὸ παλιουρίσιο ἀγκάθι. Ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπα νὰ σκοτώνω μιὰ πυκνόμαλλη καὶ μαυρονούρα ἀλεπού, πού κράταε ἀκόμα στὸ στόμα της τὴν ὁμορφότερη καὶ βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, ποῦσκουζε, ἢ καημένη, βραχνά-βραχνά κι ἀδύνατα «κράαα-κράαα». Παρέκει, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, ἔβλεπα νὰ μὲ πιάνῃ ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ τ' αὐτὶ σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ἤρρε νὰ στιῶ πλάκες, γιὰ νὰ τσακώσω κοτσύφια κι ἄλλα στερόπουλα, πρᾶγμα, πού μᾶς τὸ εἶχε ἀπαγορευμένο, καὶ νὰ μὲ τραβᾷ, γιὰ νὰ μὲ πάῃ μπροστά σ' ἄλλα μαθητοῦδια τοῦ χωριοῦ, πού κάνανε σχολεῖο χειμῶνα καλοκαίρι στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὸ Ψαλτήρι ἦσαν γιὰ μεγαλύτερο μάθημα ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐβλεπα ν' ἀνεβοκατεβαίνω στὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ χιλιάδες φορές, πότε περπατώντας καὶ πότε καβάλλα.

Ἐβλεπα, σὲ μιὰ πλαγιά ἐκεῖ πέρα, τὴν ἀδελφή μου νὰ βόσκη ζυγούρια καὶ κατσίκια καὶ νὰ μοῦ λήη τραγούδια καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἀκουα ἀκόμη τὴν ἀγγελικὴ της φωνή.

Μ' ἓνα λόγο ἔβλεπα τόσα, πού δὲν μποροῦν νὰ μποῦνε σ' αὐτὸ

ἐδῶ τὸ χαρτί : Νιᾶτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδᾶτα.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἀργά - ἀργά τὸν ἀνήφορο, γκρούπ - γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονή. Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὴν τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρῦο, π' ἀρχίζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπᾷ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, κι ἐκεῖ βρισκόμουν ἡσυχος ἡσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμὴ, πού θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, πού μὲ γράφει στὸ ὕστερνό της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ ξένα κι ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, πού θὰ ἔκανε ἡ ὄρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ, σαράντα μερῶν φώσινο*, ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγκαλισμὸ τῆς ἀδελφῆς μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὐρισκα παντρεμένη μ' ἓνα дуὶ παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, πού θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοὶ μου, πού, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκελιὲς μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορφὴ τῆς ράχης, πού ἔκρυπτε τὸ πολυπόθητο χωριὸ μου, καὶ λίγες ἀκόμα στιγμές, ὅσο πού νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιά τοῦ ξενιτεμένου, πού θὰ ἔκανε ὅλες τὶς καρδιὲς τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλὸτυχες, πού θὰ δεχόνταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωσε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάκια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλογό μου γιὰ ὕστερη φορά, μ' ὅση δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καί, σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ καημένο τὸ ζῷο,

βρεθήκαμε στην κορυφή τῆς χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι ὁ Θεός!

Β'.

Ἐκεῖ τὸ κρῦο τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερο, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, πού ἔδειχνε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του ἀπὸ δυὸ ντουφεκιὲς τόπο μακριά, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριάδα τους.

Ὅλο τὸ χωριό ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σὰν κοπάδι καλογραικισμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόβατο καὶ κάθε παράσπιτο μ' ἀρνί. Τὸ σπίτι τὸ δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, πού μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

Ἄμα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιομάτη ντουφεκιά, γιὰ νὰ νιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμμένος ἔρχεται!» καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορές ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεμματιὲς καὶ τὰ βουνόπλαγια

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριό μου νόμιζα ὅτι οἱ σκεπὲς του ἐκεῖνες, πού κάπνιζαν ἤσυχα-ἤσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεντρά του, αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζόπετρές του, πού στέκουν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἓνα κατόπιν τ' ἄλλουνοῦ καὶ προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό:

— Καλῶς ὦρισες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ὁ Θεός, ποῦρθες γερός καὶ καλά!

Ἀπέραντο πέλαγος χαρᾶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. Ὅ,τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιά σὲ πέλαγος δίχως ἄκρη εὐτυχίας.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτῃ πιά καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκειὰ ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε νὰ βουτίζει καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀνεβαίνει πιά τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμπα μου ἔτρεξε πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ

σέλλα του ἄλόγου καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κάτι φωνές, ποὺ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν' ἀποδείξῃ τὴ μεγάλη χαρὰ του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμένου ἀφέντη του. Στὰ μάτια του μέσα ἔλαμπε, σὰν ἀνοιξάτικη δροσιὰ ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφυλλιοῦ, ἓνα ἀναγάλιασμα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γραφτῇ. Ἐκείνη τὴν στιγμή, ποὺ ὁ Μούργκας εἶχε ριγμένα τὰ ποδάρια ψηλὰ στὴ σέλλα καὶ παραπονιόταν μέσα του, γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχῃ χαρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ Θεὸς λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λιάρος, πήδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κι ἔγινε καπνός!

Ἵστερα κατέφθασε ἡ μάννα μου κουτσά-στραβά ἀπὸ τὰ γερατιά, ξεσκούφωτη ἀπὸ τὴ χαρὰ της, καὶ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, ἄγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατέφθασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὁμορφο, γερό κι ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ μεγάλα-μεγάλα καὶ μαῦρα μάτια, ποὺ βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τετάρτη κατέφθασε ἡ ἀδελφὴ μου μὲ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της, ποὺ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ σὰν νὰ ἦμουν ἄψυχο πρᾶγμα, μ' ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντα*.

Ἔφερα γύρω τὰ μάτια μου στὸ σπίτι καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. Ὅλα ἦταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτουνοὺς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγιναν νύφες, ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι καὶ ἄλλοι — ἀλλοίμονο! — ἔλειψαν ὁλότελα!

Ἡ καρδιά μου ἐκείνη τὴν στιγμή εἶχε γίνει ἀπέραντο πέλαγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ λύπη ἀρμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιά καὶ σηκώνονταν τὰ κύματα γυρὸ τῆς ὥς τὸν οὐρανό, πότε ἡ χαρὰ ἔβγαине στὴ μέση κι ἔκανε τὸν νερόχτιστο κάμπο τοῦ ἥσυχο καὶ μαλακοῦ σὰν πρόσωπο ἀπέραντο κρυσταλλένιου καθρέφτη.

Ἄν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πδχουν γίνεи στὸ σπίτι μου, κι ὁ Γιατρο - Καιρὸς ἔχουσε τὸ σωτήριο βάλαμό του στὶς ἀνοιγμένες πληγές τῆς καρδιάς μου, πάλι δὲν μποροῦσα νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ λύπη ἀκέρια γιὰ τὸν παράκαιρο χαμὸ τῶν ἀγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ πᾶσχιζαν νὰ μὲ πνίξουν, ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴν μάννα μου, ποὺ τὰ γεράματά της κι ἡ μητρικὴ της λαχτάρα μοῦ φουσοῦσαν ἄγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποὺ ἡ ἀγάπη της κι ἡ δροσερὴ της

νιότη φύτευσαν στή ματωμένη μου καρδιά τήν πιό γλυκύτερη χαρά και τήν πιό μεγαλύτερη ἐλπίδα, και στήν ἀδελφή μου και στο γαμπρό μου, πού ἡ ἀγάπη τους και ἡ εὐλικρινής τους ἔγνοια μ' ἔκαναν νά γεμίζω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυά μου και σκορποῦσεν ὁ πόνος μου, σάν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσάη δυνατός βοριάς. Πάντα τὸ Τ ὥ ρ α νικάει τὸ Π ρ ί ν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατέφθασαν κι οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νά μὲ καλωσορίσουν. "Υστερα ἀπ' αὐτουνούς κι οἱ μακρινώτεροι, και λίγο λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στοὺς κόρφους του, ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες, γυναῖκες, και παιδιὰ, γιατί εἶναι χρέος ἅγιο νά τρέχη κανεὶς νά χαιρετάη ξενιτεμμένο και νά πανηγυρίζη τὸν ἐρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγάλιασμα ἀπὸ τούτη τὴ μεριά, γέλια ἀπὸ κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμή σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγῦρι, πού ἐγὼ ἤμουνα αἰτία και κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας και ποθητὴ μας Πατρίδα ἡ Ξενιτεῖα τὰ συμπαθαίνει ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλλώματα κι ὄχτριες, τὰ λειώνει ὅλα ἡ ξενιτεῖα, σάν πῶς λειώνει ἡ νοτιὰ τὸ χιόνι. Ὁ ξενιτεμμένος εἶναι ἅγιο πρᾶγμα, πού σέρνει τὸν σεβασμό και τὴν ἀγάπη τῶν χωριανῶν και ὅλου τοῦ κόσμου, πέρα και πέρα.

Τὴ στιγμή κείνη τὸ σπίτι μου ἔμοιαζε κρινὶ* μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, πού μαζεύονται στὴ θύρα και μπαινοβγαίνουν τὰ μελίσσια.

Τέλος ἡ μάνα μου ἄνοιξε τὴ νυφικὴ της κασέλα, πού εἶχε φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ παρικό, πού βγαίνουν στο χωριό μου, κι ὅλα τὰ γλυκίσματα, πού κάνουν ἐκεῖ : σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόιδα, κυδωνία, μουστόπηττες, σιουμπέκια* και συκομαῖδες* κι ἄρχισε νά τὰ μοιράζη πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανόπαιδα, πού εἶχαν τρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους. Ἡ ἀδελφὴ μου ἄρχισε νά πλάθῃ πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακί, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος κι ἐγὼ μονολογοῦσα σ' ἐκείνους, πού μὲ ρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρὸ μου στὴν ξενιτεῖα, τί εἶδα, τί ἄκουσα,· τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποιὸν πατριώτῃ εἶδα κι ἀντάμωσα, ἀπὸ ποιούς και σὲ ποιούς ἔφερα γράμματα, πῶς εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο ἔδινα τακτικὴ ἀναφορὰ και ταχτικὸ λογαριασμό τοῦ τί ἔκανα, τί ἄκουσα, τί εἶδα και τί ἔμαθα σ.

ὅλο τὸν καιρὸ τῶν δεκαπέντε χρόνων, ποὺ βρισκόμουν στὴν Ξενιτειά.

Ἦστερα ἄρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου κι ἐμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθήμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά *, ποὺ ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, προσέχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατάματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τίς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκύρη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτί του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιά του ψηλά μου, ποὺ μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Γ'.

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλλισμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ἡ αὐπνία καὶ ἡ συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρισκόμουν ἐκεῖ, ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου, ἐκλείσα γλυκά - γλυκά τὰ μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα. Κι ὅταν ξύπνησα κι ἄνοιξα τὰ μάτια μου, δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγὰτα !

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μιὰ γλυκειὰ ὑποφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, ποὺ μοῦ δώρησε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ξημερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικὸν « Πινακοθήκη »

Χρ. Χρυστοβασιλῆς

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριον ἔτος, ποὺ ἄρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ἦταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλὰ, καὶ μάλιστα τὸ 4, ποὺ τὸ ἔκανα - ἔλεγε ὁ πατέρας μου - σὰν « ἀστροπελέκι ». Πόσων χρόνων νᾶμουν τότε ; Ἐξή, ἐφτὰ τὸ πολὺ. Γιὰ νᾶχω ὁμῶς βιβλία καὶ τετράδια, θὰ πῇ πὼς κάτι ἤξερα, κάτι καταλάβαινα, καὶ μποροῦσα νὰ γουστάρω τὰ ὠραῖα πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου, ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πο-

λιτισμοῦ της — ἡ παρακμὴ ἄρχισε πολὺ ἀργότερα — κι ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὥραϊα πραγματικῶς ἦταν τὸ Πάσχα, ὅπως μπορούσε νὰ τὸ γιορτάζη. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια : ἐκκλησίες λαμπρότατες, θαυμάσιο κλῆρο, δεσπότη περίφημο, ψαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους - ἐκείνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα — ὥραϊες πλατεῖες, σπίτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχημάτιζαν δάσος. Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἐλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὠραιότητα, ποὺ εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

Τὸ Πάσχα ἄρχιζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς ζωηρότερες παιδικὲς μου ἀναμνήσεις. Ἦταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὥρα ποὺ ἔψαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες « ἐχέρευν » - σῶπαιναν - ἀπ' τὸ πρῶτὴ τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Καὶ δὲν ξαναχτυποῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζί, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτρητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύνηχες, πολύβουες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτές — μιὰ συναυλία, μιὰ ἀρμονία ἀφάνταστη, ποὺ τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέρατα. Ξυπνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τὶ εἶναι ; Ἀ, τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῇ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως ἐν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ποὺ τόσο μ' ἄρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή — Κοσμογονία, Ἰωνᾶς, Ναβουχοδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῶν Τριῶν Παίδων, δὲν πήγαινα ἀκόμα. Καὶ περνοῦσα τὴν ἡμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ ψώνια, ποὺ ἐρχόνταν ἀδιάκοπα καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, ποὺ θάρχταν ὕστερα — τί θλίψη ! — ὁ χασάπης νὰ τὸ σφάζη...

Καὶ βράδυαζε καὶ πλάγιαζα νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτὴ, ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκείνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, ποὺ οἱ ἐκκλησιαστι-

κές συνθήκες ήταν διαφορετικές — μιὰ λιτανεία ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεσήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεία Ἐπιταφίου, μόνο μιὰ, τὴ νύχτα κλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Ἡ ἀθηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσῆχθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ὁ προκατόχος του, ὁ Κατράμης, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κ' ἡ Ἀνάστασις τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίες, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικές».

Ἐγὼ μικρὸς πῆγαινα στὴν κοντινὴ μας, στὸν Ἀϊ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, ποῦ ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες της ἄρχιζαν πάντα στὶς ὀκτώ, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ Φανερωμένη, γειτονικὴ μας κι αὐτή, ἄρχιζαν στὶς ἑννιά). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικά μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τσέπη μου κι ἓνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τί τὸ ἤθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ «πλάτωμα», καὶ μπροστὰ στὸ πάλτι τῶν Λογοθετῶν, ἦταν στημένο τὸ ἀπλὸ «τετράποδο» εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» ἀνάβαμε ὅλοι τὶς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλη λαμπάδα τοῦ παπᾶ — ἦταν ἓνας ὠραῖος ψηλὸς γέρος μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποῦ τὴν ἔστηναν στὸ «τετράποδο». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρμόσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἔξω τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζωνται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν σ' ὅλα τὰ «πλατῶματα» τῆς χώρας, ὅπου ἦταν ἐκκλησία.

Κι ἄρχιζε ἡ πασχαλινὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός», παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἰκοσι φορὲς (καὶ τί ὠραῖα ποὺ τόλεγαν τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διάφορους ἤχους, ἓναν ἀργὸ κι ἓνα γοργό. Ἐπειτα, κάποια στιγμή — τί συγκινητικὴ, τί χριστιανικὴ! — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στήθος, ἐβγαίνει στὴν Ὁραία Πύλη κι ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ ἐκκλησιασματος πλησίαζαν ἓνας ἓνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι, ποῦ τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτα ἔκαναν «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζί του στόμα μὲ στόμα. Τὸ φιλ' τῆς Ἀγάπης, ποῦ μὲ τόση χαρὰ τῷδιναν καὶ τῷπαιρναν οἱ Χριστιανοί! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν

μεγάλωσα ἢ μᾶλλον ψήλωσα κι ἐγὼ ἄρκετά, ὥστε ν' ἀξιωθῶ αὐτὴ τὴν τιμὴ, μὲ τὶ εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἀγγίξω μόλις τὰ χεῖλη μου στὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἄσπρα γένεια, κοντὰ στὸ στόμα, πού μοῦ φίλησε τὸ μάγουλο...

Ἔπειτα ἦταν τὸ Εὐαγγέλιο... Ἄ, τὶ τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ «Σοφία ὀρθοὶ ἀκούσωμεν», βγάξαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, κοντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ στασίδια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησιᾶς: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντίν-ντίν-ντίν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος, πού παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: Ἄφοῦ ἐβγαῖναν τ' Ἀγία — ἴσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ χοντρὸς καὶ σοβαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκο μὲ τὸ οἰκόσημο* τῶν Λογοθετῶν, ἔρριχνε μέσα μὲ κρότο ἐν ἀσημένιο τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε:

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἱερέως.

Ἕνας νεαρὸς Λογοθέτης, παιδὶ σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορὰ τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἓνα χαρτί κι ἓνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνορίτες ἔρριχναν τὸ «πασχάτικό» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλος μισὸ ἢ ἓνα ν α π ο λ ε ὀ ν ι *. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του, τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, πού ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτί του. Στὸ τέλος πιά τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροί... ἄλλα πλοῦτη... — ἀπὸ χρυσᾶ κι ἀσημένια νομίσματα. Καὶ ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἔβαλλε μαζὶ μὲ χαρτὶ μέσα σ' ἓνα μαντῆλι, ἔμπαινε στὸ ἱερὸ καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικο» στὸν ἱερέα.

Ἐγὼ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, πού λίγο ἤξερα τότε νὰ ἐκτιμῶ — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἐζήλευα τὸ παιδί, πού τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιά τὴ χαρὰ μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἓνα Πάσχα, πού ὁ νεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἦρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαίνεται πὼς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἐμένα γιὰ γραμματικὸ τοῦ!...

Αὐτὰ τὸ πρῶν. Τ' ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ ἄλλα... "Ὅπως ἐδῶ κά-
θε ἐκκλησία τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ βγάζει τὸν Ἐπιτάφίό της, ἔτσι τό-
τε στὴ Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἐβγαζε τὴν
'Ανάστασί της. Λιτάνευε δηλαδὴ στὴν περιοχὴ της τὴν εἰκόνα τῆς Ἀ-
ναστάσεως, ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ
ἢ πελώρια σημαία — γιὰτὶ κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴ σημαία της, μὲ ἄλ-
λα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις— πίσω τὸ «κασίτολο». — ἀσημένιος
σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο λά-
βαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἢ εἰκόνα κάτω ἀπὸ μιὰ κομπὴ οὐρανία —
τὸ «μπαλδακίνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολὺς ἢ
λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἐνορία. Κι' ἡ μεγάλη μου δια-
σκεδάσι ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλι, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου,
καὶ νὰ βλέπω τίς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, ποὺ πολλὲς φορὲς
ἀπαντιοῦνταν, διασταυρῶνονταν καὶ — τί παράξενο! — οἱ ἄνθρωποι, ποὺ
ἀκολουθοῦσαν τὴ μιά, ἔκαναν τὸ σταυρό τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς
ἄλλης!

Ἄλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρό-
μους, γιὰ νὰ βλέπω τίς λιτανεῖες, νὰ πηγαίνω ν' ἀκούω τὸν ἔσπερινὸ
(τὴν Ἀγάπη) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὕστερα τίς λιτανεῖες σὰ μεγάλος. Καὶ
πήγαινα πάντα στὴ Φανερωμένη. Ἄλλῃ ἀπόλαυσι ἐκεῖ, ἀληθινὰ αἰ-
σθητική, καλλιτεχνική. Γιατὶ, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς
Ζακύνθου εἶναι ἓνα θαῦμα ἐκκλησίας. Ἀληθινὰ ἓνας ναὸς «τῆς Δό-
ξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιο, ἔπειτα ὁ πλοῦτος
— ὅπου οἱ «ἐστῶτες ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημό-
τητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Δεσπότης, ποὺ θᾶ-
λεγες πὼς ἡ ὠραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτόν κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὠραία
ἐκκλησία. Ὁ σεβάσμιος ἐφημέριος, ὁ παπᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἀσημέ-
νια μαλλιὰ καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἄμφια, ποὺ μόνο ἡ
Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὁμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλο-
ντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διᾶκοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ'
τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐκοσμία, ἀκρίβεια σ' ὅ-
λα ἀπερίγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσική. "Α! τί μουσική! Ἀκόμα
μοῦ φαίνεται πὼς ἀνατριχιάζω, ὅταν ἀκούω τὸ «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς
ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως
τὰ ἔψαλλαν οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι χοροί. Ἀμ' οἱ ἀπαγγελίες; Ὁά ξεχάσω

ποτέ τὸν προοιμιακὸ ψαλμὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Nūn ἀπολούεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα», ὅπως τὸν ἔλεγεν ὁ παπᾶ - Στουπάθης ;

Ἄλλὰ ἡ ἀποθέωσι ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὸ «Φῶς ἰ-
λαρόν». Τὶ τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχά-
θηκαν γιὰ πάντα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ
τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῆτε, βρῆτέ
μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀση-
μοσκαλιστὲς καὶ τοὺς χρυσωτὲς, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴ στόλισαν, φέρτε
μου κι ἓναν Κατραμῆ μὲ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργᾷ. Καὶ ἡ
τελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθῆνα δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ
μὲ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἡ λιτανεία τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἔβγαине τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ
δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γύρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦ-
σεν ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἢ
παλλαϊκὸ χαρακτήρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, βρά-
δου πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, κι αὐτὰ λαϊκά, ποὺ τᾶκανε
ἔχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάπανα καὶ τὰ θαυμά-
σια, ποὺ καιγόνταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἁ-
γίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντελῆς. Ἄ, τί γούστο ποὺ ἔκα-
να τὰ πολύκροτα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραίτητο «Γιούδα» του,
τὸ ἀνδρείκελλο, ποὺ ξερνᾷ ἀπὸ πάνω κι ἀπὸ κάτω σφυριχτὲς σπίθες
καὶ πολυχρώμες καντηλομάνες !...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

(Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του
εἰς Σύρον, ὅπου ἐγεννήθη, εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ εἰς Ὁδησσὸν τῆς
Ρωσίας, ὅπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἡ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδί-
νον, ὅπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

Ὁ καλὸς μου πάππος ἦλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβὴν
μου καὶ μὲ συνάδεδυσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λόφου
τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέκρυψεν ἐκεῖνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπω-

σιν, ὅτε εἶδε τὴν ἐξησθημένην μορφήν μου, ἀλλ' ἡ μάμμη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. Ὑπεκρίνετο ὅτι μὲ ὑπεδέχετο ὅπως καὶ ἡ μήτηρ μου, ὅτε μὲ ἀπεχωρίσθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα στηριζόμενος εἰς τὸν βραχιονά της καὶ βήχων. Εἰς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόθεν ἦτο ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας, ἀντικρυ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθρέπτης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν τραπεζαρίαν, εἶδα εἰς τὸν καθρέπτην τὴν μάμμην μου, ὅπισθὲν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξέφραζε διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἀδημονίαν της. Δὲν ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετήρησα. Ὑπεκρινόμην καὶ ἐγὼ τὸν εὐθυμον. Καὶ ὅμως ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθενεία μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἤμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἤκουσα ὅπισθὲν μου ἀγυιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετήρησα τὴν ἰδέαν, ὅτι θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτε μετὰ τὴν ἡμιπληγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινα ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρὸν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἐὰν ἦτο πιθανὴ ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἀφοῦ μὲ ἐξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἶπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη. Ἦμην τότε εἰκοσιπενταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ ὑγεία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κρᾶσις μου, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα σῶος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς τὴν εὐρωστίαν μου. Ἀλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφυγα πάντοτε τὰς καταχρήσεις, τὰς ὑποσκαπούσας τὴν ὑγείαν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθη ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, εὐφυὴς, εὐγενὴς καὶ εὐπροσήγορος*. Παρατηρήσας ἡμέραν τι νὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὲ ἠρώτησεν ἂν ἀναγιγνώσκω τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρτίμηνεν ὅλας τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα, ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς:

Δὲν ἀποκοιμοῦμαι ποτέ, χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὄχι τὸ διδάγμα τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῇται; Ἐὰν πέπτωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ἃς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησα.

* * *

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μου μετέφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἦτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς κωμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὔτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ὠραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἀληθὴς ἐξοχικὴ κατοικία, τὰ πάντα δὲ ἐκεῖ μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ θερινὰ ἐνδιαιτήματα τῆς Ὀδησοῦ.

Τὴν ἀνάρρωσίν μου ἐπετάχυνεν ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς Πρίγκηπου, ὅσον καὶ ἡ τρυφερὰ περίθαλψις τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμμην μου μετέειχεν ἐξοικειώσει ἡ πολυετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου μετέσυνεδεν ἡ ἀμυδρὰ μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἤμην τετραετὴς εἰς τὴν Σύραν. Ἐκτοτε διέμενεν εἰς Ταγαρόκ, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὀδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεώς μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἐγνώρισα καὶ τὸν ἠγάπησα ἐκ τοῦ πλησίον. Μετέειχα καὶ ἐκεῖνος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἐκείνην στοργήν. Ἦτο φύσει γλυκύς καὶ ἡμερος. Σπανίως ἠγανάκτει· τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ παλάμαι του καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικαὶ τῆς πατρίδος του, ὄχι ὅμως ποτὲ δριμεῖαι. Ἄλλως τὸν πάππον μου καθυσχάζεν ἀμέσως ἡ ἔτι πραοτέρᾳ σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοὶ μου σύντροφοι καὶ συμπαίκτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν ἔλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἦσθάνομην ὅτι εἶχα περὶ ἐμὲ ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφούς. Ἐν

τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τοῦ βίου μου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ συνδέουσα τὴν οἰκογένειάν μας ἀγάπη. Ἡ παιδιόθεν προσκόλλησις εἰς τοὺς ἐκ μητρὸς - συγγενεῖς κατέστησεν ὡς συνήθειαν, ὡς δευτέραν τρόπον τινὰ φύσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς στοργῆς μου καὶ εἰς τὰ τέκνα των. Οἱ νεώτεροι, οἱ βαθμηδὸν αὐξήσαντες τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, μὲ ἀποκαλοῦν ἐνίοτε φιλοσυγγενῇ φοβοῦμαι δὲ ὅτι τοῦτο ὑποκρύπτει δόσιν εἰρωνείας. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ νεώτεροι πῶς καὶ διατὶ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἡ φιλοσυγγένεια.

* * *

Εἰς τὴν Πρίγκηπον συνεδέθην διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Ἀπόστολον Θεοδωρίδην. Ἦτο ἄλλοτε οἰκοδιδάσκαλος, εἰς τὴν Λιβόρνον, τοῦ ἀποθανόντος μονογενοῦς υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μάμμης μου. Ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Ἀπόστολος τότε εἰς τοῦ πάππου μου. Ἦτο κατὰ πολλὰ ἔτη πρεσβύτερός μου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ δασεῖα ὑπόξανθος γενειάς του. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι ὁ τελευταῖος τῶν φίλων μου, ἡλικίας διαφόρου τῆς ἰδικῆς μου. Κατὰ τὴν νεότητά μου ἀπέκτησα πολλοὺς φίλους πρεσβυτέρους μου, ἢ καὶ γέροντας. Τώρα δέ, ὅτε ἐγήρασα, οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων μου εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεροί μου. Ὅ,τι μὲ εἴλκυεν ἄλλοτε πρὸς τοὺς γηράσοντας, ἴσως ἐλκύει σήμερον καὶ τοὺς νέους πρὸς ἐμέ. Ἰσως οἱ τιμήσαντές με τότε διὰ τῆς φιλίας των ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, καθὼς ἐγὼ τώρα πρὸς τοὺς νέους, ὅσους δὲν βαρύνει ἡ πρεσβυτικὴ μου ἡλικία. Ἀγαπῶμεν τὴν νεότητα, καθὼς ἀγαπῶμεν τὴν ἀνοιξιν, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετὰ νεωτέρων ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ἐξασφαλίζει τὴν διάρκειαν τῆς μνήμης μας μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐπιζῶντες νεώτεροί μας φίλοι γηράσουν.

Ὁ Ἀπόστολος εἶχε γεννηθῇ εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας, καθόσον δὲ ἐνθυμοῦμαι ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἦτο εὐγενὴς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἦθος, φύσει δὲ μελαγχολικός. Ἰσως ὅχι φύσει. Ἡ ἡρεμὸς εὐθυμία του συχνάκις ἐφαίδρυνε τοὺς περιπάτους μας καὶ τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνάς μας εἰς τὸ σφαιριστήριον τοῦ παρὰ τὸν Πλάτανον καφενεῖου. Ἡ ἑλλειψὶς ὑγείας καὶ χρημάτων ἦσαν λόγοι ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξήγησιν τῆς μελαγχολίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἦσθάνετο ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐργασθῇ, νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τὸ ἔθνος καὶ νὰ διαπρέψῃ, εἶχε γνώσεις, φιλομάθειαν, φιλοπονίαν, ἀλλ' ἡ πενία καὶ τὸ φιλάσθενον τὸν ἐδέσμευον. Τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις δὲν διέκοψεν ὁ ἀποχω-

ρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὀδησὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τῆς θείας μου. Ἔνεκα λόγων ὑγείας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγα ἔτη. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λιβόρνον, ὁπόθεν μετηνάστευσεν εἰς Τεργέστην.

* * *

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἐξ Ὀδησοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμός των εἶχεν αὐξήσει εἰς Ὀδησὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου, ὀνομασθέντος Εἰρήνης, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρητήσαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίαν.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς ὑγείας μου, διὰ τὴν μὴ διαχειμᾶσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπὴν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στύλος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσκολληθῇ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου του ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὀδησὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἰδικά του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν του ἐπωνυμίαν.

Ὅποια ἦσαν τότε τὰ χρηματικὰ του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλοῦτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἦτο συνετός, φίλεργος, φιλότιμος· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλην κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἄσπιλον τὸ ἔντιμον ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἐντίμου παρελθόντος. Ἄλλως, ἐὰν δὲν κατώρθωσε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν πλοῦτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειά του ἀνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἴσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχρος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων του. Διὰ

τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέκτησε καὶ δι-
τήρησε τὰ μέσα ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἀναλόγως
πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος
καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἡδυνήθην ποτὲ νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά
του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνόσω ἐμέναμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐ-
σγκώνετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαι-
νε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οἰκίας μας, εἰς τὴν
ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάνι τῆς Βα-
λιδές). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἐσπέρας. Οἱ κόποι του ἦσαν
ἴσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. Ἄλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα
καὶ φρονιμωτέρα ἢ σύγκρισις ὄχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, ἀλ-
λὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πεί-
θεταί τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ : « Μα-
κάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαύομενοι ».

« Ἡ Ζωή μου »

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΝΑ

—Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκωθῆκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινὰ
κι' ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή.

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, ποὺ στέκει ἀντίκρυ στὴ χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βουτίζει τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!
Ξεράθηκαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ξενιτειά!
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὦρα καλή »!

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

—Φυσᾷ βοριᾶς, φυσᾷ θρακιᾶς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάννα, σὰ φτερό, σὰν πεταλοῦδα τρυφερή
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βογγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχεῖα, σηκώνουν κύμα βροντερό.
 Θαρρεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰ νερό
 κι ἐγὼ τὰ κύματ' ἀκολουθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς θὰ ξανάρθῶ.

“Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
 “ὦχ! ἄς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιὰ κ' ἤρθε στὰ χεῖλῃ μου ἡ ψυχὴ.
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιὰ, δῶσ' μου συντρόφισσαν εὐχὴ
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Ποιήματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λησμο-
 νημένους χρόνους εὗρισκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς
 Κατευσωδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ.
 Ὁ βοριᾶς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρο-
 γάλανον καὶ βαθύ, τὸ κύμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ
 ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένον

βαθιά εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἔρημοκκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βραχῶδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιά γένεια, ἕνας γέρον ἱερεὺς « ὡς νεοσσὸς τῆς ἄνω καλλιᾶς τῶν Ἀγγέλων », διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἔρημοκκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τίς φαμίλιές των τίς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν' ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερουγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἄνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὁραῖες κοπέλλες ἤρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ἀδερφᾶκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τὲς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἤρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύσουν.

Ἄμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἡ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλέον ἀχινούς καὶ στρεῖδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσειαν* ἐπῆγγαιναν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέτες « ἔδεναν » μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξίς εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο εἰς τὰ πανιὰ τὰ αἰμῶδιασμένα καὶ ναρκωμένα σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς

τὸν λιμένα, ἐὰν ᾗτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὐριος* ἂν ᾗτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαῖαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες* εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐλθεῖ μὲ τὸν μοῦτσον τώρα εἰς τὴν σκούναν, ποῦ ᾗτο εἰς τὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ χαρτιά, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποῦ ᾗσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ποῦ ἔφερε βόλτες - βόλτες κι ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἄορατον — τὸ κέντρον ᾗτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ᾗτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος κι ἓνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ :

— Τώρα, στὴ στιγμῇ, νὰ τώρα - τώρα θὰ φύγωμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν. Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὤφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ᾗτο τυχερή, βέβαια· κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεῦετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἐπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο, διὰ νὰ κόψουν τὴν ἄορατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος καραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνῆρχοντο ἐπάνω εἰς τὴν ρεμματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὁποῖος διαχαράσσεται ἀνά τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιᾶς τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησσάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακό... ἐμάλωνε μὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ ἦλθεν ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ-Ἀγγελεῖ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικῆς, νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια

καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεὶς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ὁμάδες - ὁμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπὲρνεμα. Ἦρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδιά τους, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἤσυχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὰς, στρωτὲς, καὶ εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας τῆς γρια-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὴν χλόην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, τ' ἄγρια, τ' ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἐβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ἵδου τόσοι αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἵδου τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῇ εἰς τὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤϊρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε.

— Κατευόδιο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἂς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ караβιοῦ σας. Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἵδου τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ...!

Ἵδου καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σας, ὥσάν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιλενδῆ, καινούργιο σκαρί. Ἐπесе πολὺ γιαλὸ, δὲν τὴν εὔρε καλὸ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν ψῦλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνει ἄφρατα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσᾶτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους, κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸ καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὖρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι' ἐστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν караβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὖριον :

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

« Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα »

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μὲ ἰδιαιτέραν βέβαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συχνάχετε κατ' αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον ψάλλεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα :

Μαγδαληνὴ Μαρία
προσέδραμε τῷ τάφῳ
καὶ τὸν Χριστὸν ἰδοῦσα,
ὡς κηπουρὸν ἠρώτα :
« Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας αὐτόν,
καγὼ αὐτὸν ἀρῶ ».
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει :
Μαρία, μή μου ἅπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ ἔκαμνεν, ὅταν ἤμουν παιδί. Τὸ ἄκουα συνήθως εἰς ἓν ἐξοχικὸν ἐκκλησάκι τῆς πατρίδος μου, ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοίξεως, λίαν πρῶτ', ὅπως αἱ Μυροφόροι, ἐπήγαινα μὲ τὸν πατέρα μου. Ὁ ψάλτης εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψιφώνου, καὶ εἰς τὸ τροπάριον αὐτὸ ἐξήντλει ὅλην του τὴν τέχνην, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἦμπορῶ μάλιστα νὰ εἴπω, ὅτι ψάλλων παρίστανεν, ὅπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἄσματος.

Ἐξαφνα, εἰς τὸ «Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔθηκας;» διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν τῆς, τὴν θλίψιν τῆς, τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασίν τῆς. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου: «Μαρία, μὴ μοῦ ἄπτου!»

Καὶ τέλος τὸ ἐξαφνικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγκρο:

«Ὡ, θείας, ὦ, φίλης, ὦ, γλυκυτάτης σου φωνῆς!»
 μετὸ ὁποῖον ὁ ψάλτης κατῴρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὁποῖον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις!...

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἐξωκκλησίου, ἀντίκρου μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα κυανᾷ βουνά... Ἐμπρὸς-ἐμπρὸς ἑνὸς κήπου θαυμασίως στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κήπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὕρισκετο τὸ κενὸν τώρα μνημα τοῦ Κυρίου... Καί, ἀκούων τοὺς γλυκεῖς στίχους μετὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελωδίαν, —καὶ δὲν φαντάζεσθε τί ὥραϊα ποὺ ψάλλεται αὐτὸ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλatat μετὴν παιδικὴν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηπὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἡ Μαρία ἐξέλαβεν ὡς κηπουρόν, σκυμμένον ἐκεῖ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὁσφραινόμενον ὥσως ἐν δροσόρρυτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφανταζόμουν ὅτι ἡ Μαρία, φορτωμένη μετὴν ἀνθὴ καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἐρωτᾷ καὶ συγχρόνως μετὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν κτυπᾷ οἰκειῶς εἰς τὸν ὦμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, ὀπισθοχωρεῖ ὀλίγα βήματα, προβάλλει τὰ χέρια:

— Μαρία! μὴ μ' ἐγγίζεις!...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥρεμον καὶ αὐστηρόν, χωρὶς μειδίαμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μετὴν λάμψιν, μετὴν αἴγλην ἑνὸς Θεοῦ.. Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἀνθὴ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον... Ὁ δὴθεν κηπουρός, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρῶτον ἀνοιξιάτικον κήπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὁποῖ-

ον προχθές είδεν έσταιρωμένον, χθές νεκρόν, και σήμεραν έπαναβλέπει ζώντα! Ποιον θάμβος και ποία χαρά!

“Ω, αυτό το τροπάριον με την αναπαράστασιν της έκπληκτικής σκηνής εις τον κήπον, μου έδιδε τότε όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν της ‘Αναστάσεως. Περισσότερον από κάθε τι άλλο, που ήκουσα εις την εκκλησίαν το Πάσχα και κατόπιν... Διότι αυτό, φαίνεται, είχε την μεγαλυτέραν ύποβολήν και μ’ έκανε νά βλέπω, μαζί με την Μαρίαν, τον αναστάντα Χριστόν.

Και σήμεραν ακόμη, το Πάσχα, αυτή ή παιδική ανάμνησις, περισσότερο από κάθε άλλην, μου δίδει όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν της ‘Αναστάσεως.

Περιοδικόν «Διάπλασις»

Γρηγ. Ξενόπουλος

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

“Εφυγα σχεδόν παιδί και ξαναγυρίζω σχεδόν γέρος. Δεκατέσσερα όλάκερα χρόνια ή κακή μου μοῖρα μ’ εκράτησε δεμένο στην ξενιτιά, πότε με δυστυχίες αφάνταστες, πότε και μ’ ευτυχίες πλανερές. Ευτυχίες και δυστυχίες το ίδιο μ’ άλυσόδεναν και μ’ έστεροῦσαν τη μεγάλη ευτυχία της Πατρίδας, που δεκατέσσερα όλάκερα χρόνια την ώνειρευόμουν στον ύπνο και στον ζύπνο.

Μιά μέρα μου χαμογέλασε άξαφνα ή Μοῖρα και μου είπε : Πήγαινε! Είσαι έλεύθερος.

— Θά πάω!...

Νά, μπήκα στο πλοῖο με το καλό, και το πλοῖο ξεκίνησε με την πλώρη προς τ’ όνειρό μου... ‘Η θάλασσα λάδι... Αῦριο το πρωί θα προβάλλουν μπροστά μου τ’ άγια χώματα.

“Αξαφνα σηκώθηκε τρικυμία, και σιγά σιγά ή τρικυμία μεγάλωνε. Το μικρό πλοῖο παράδερνε και χοροπηδοῦσε άπάνω στα μανιασμένα κύματα. Με δυσκολία ή πλώρη κρατιόταν ακόμη προς τ’ όνειρό μου. Τα πλευρά δέρονταν άλύπητα και το θαλάσσιο ξύλο αναστέναζε, σαν άνθρωπος, και τριζομανοῦσε νά σπάση.

Στο θυμό εκείνο της θάλασσας, τον άνέλπιστο, που είχε σαστίσει και τον καπετάνιο τον ίδιο, έβλεπα με τρόπο το θυμό της Μοίρας μου.

Τὸ μετάνοιωσε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμή μ' ἄφησε ἐλεύθερο, κι ἤθελε τώρα νὰ μὲ βουλιάξει;

Ἔτσι θὰ ἦταν ἡ Μοῦρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναἰδῶ τὴν πατρίδα μου. Διαφορετικά, πῶς θὰ μὲ κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἡμέρες ἀλυσοδεμένο; Ἐκοίταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

Τόσος ἦταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμὸς μου, ποῦ κι ἡ Μοῦρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ μὲ λυπήθηκε. Εἶδεμὴ, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ κῦμα καὶ πῶς ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί;

Ὡς τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσει ὅλα. Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχῇ καὶ μὲ τὸ γλυκοχάραμα σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατὰστρωμα. Ἡ θάλασσα ἦταν μολυβένια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα μὲ στριφώματ' ἀσημένια καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγινὴ ὁμίχλη, οἱ κορυφὲς μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

Ὁ ἑλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ὁ αὐλακας, ποῦ ἄφηνε πίσω του τὸ γρήγορο πλοῖο, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλώρη ἴσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

Λίγο ἀκόμη, μιὰ δυὸ ὥρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα.

—Ὁ ἥλιος!

Καὶ μαζί του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλαγο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κίτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάτι βουνὰ ἀπὸ πίσω, ποῦ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μεσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ ὄνειρευτὸ, τὸ πολυῦμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμμιὰ μυρωδιά, οὔτε κίτρων, οὔτε μπουγαρινῶν*, οὔτε ρόδων, δὲν φέρνει ἀκόμα ὡς τὸ κατὰστρωμα ὁ πρωῒνός ἀέρας. Καμμιὰ ὁμορφιά.

Ἄ! τὴν κακὴ Μοῦρα! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη. Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναἰδῶ. Τὰ μάτια μου δακρύζουν ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποῦ σπαρταρᾷ...

Ἀλλὰ γιατί τόσο βιαστικὸς κι ἀνυπόμονος;

Νά, ἡ κίτρινη λουρίδα ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ στολίζεται μὲ στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ ὄψις τῆς παίρνει λίγο-λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες μὲ χάρι καὶ μ' ὁμορφιά. Ἀγαπητά μου χρώματα καὶ σχήματα, ἄρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναι, εἶστε ὥραϊα, ὅπως σᾶς

ήξερα κι ὅπως σᾶς ἄφησα... Στὴ μακρουλὴ κιτρινάδα, καταμεσῆς, διακρίνεται ἓνα ζωηρὸ κόκκινο σημάδι. Λὲς καὶ κάποιος ἄγριος θεὸς ἔχωσε τὴν ρομφαία* του σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κι ἐτρύπησε τὴ γῆ, κι ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἔβγαλε αἷμα. Ἡ πληγὴ εἶναι μεγάλη, βαθειά. Τὸ αἷμα τρέχει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὴ θάλασσα. Καὶ ἡ κοκκινάδα ἐκείνη μοῦ τραβᾷ τὸ μάτι καὶ τὸ λογισμό καὶ μοῦ τὰ καρφώνει ἐκεῖ.

Εἶναι ὁ Κόκκινος* Βράχος, ποὺ φαίνεται ἀπὸ μακριὰ σὰν πληγὴ ματωμένη.

Εἶναι ἡ τοποθεσία, ποὺ μ' ἐμάγεψε νὰ γράψω τὸ ἀγαπημένο μου ἐκεῖνο διήγημα.

“Ὀλ’ ἡ Πατρίδα σὲ μιὰ Γυναῖκα :

Ἡ μάννα μου μὲ περίμενε στὴν ἀποβάθρα.

Σὲ λίγο πατῶ τ’ ἅγια χώματα καὶ βρίσκομαι στὴν ἱερὴ ἀγκαλιά.

“Ὅταν τὴν εἶδα ἐκεῖ, — ἀναλλοίωτη, ἀγέραστη, σὰν τὴν ἐλπίδα, ποὺ ἔτρεφε καὶ τὴ ζωογονοῦσε, — νὰ στηρίξῃ τὸ λιγνὸ μαυροφόρο κορμὶ στὸ ἀγκέλλο τῆς σκάλας καὶ νὰ κοιτάῃ πρὸς τὸ πλοῖο, μοῦ φάνηκε πὼς δεκατέσσερα χρόνια, νύχτα καὶ μέρα, μ’ ἐπερίμενε ἐκεῖ, στὴν ἴδια θέσι...

Μὴν κλαῖς, μαννούλα μου γλυκειά! Τῆς χαρᾶς σου τὸ δάκρυ μοῦ σπαράζει τὴν ψυχὴ. Ἀλήθεια, σ’ ἔκαμα νὰ περιμένῃς πολὺ... Μὴ μοῦ τὸ λές, τὸ ξέρω... Μὰ δὲ φταίω ἐγώ, μάννα, καὶ μὴ μὲ μαλλώνῃς. Φταίει ἡ Μοῖρα. Ἐκείνη μὲ κράτησε ἀλυσοδεμένο ὡς τώρα, πότε μὲ δυστυχίες ἀφάνταστες καὶ πότε μ’ εὐτυχίες πλανερές.

Γιατὶ ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία, ἡ μόνη, ναί, εἶν’ αὕτῃ, ποὺ αἰσθάνομαι τώρα στὴν ἀγκαλιά σου. “Ὅπως ἡ ἀληθινὴ δυστυχία δὲν εἶν’ ἄλλη ἀπὸ κείνη, ποὺ θὰ σ’ ἐμπρόδιζε ν’ ἀκολουθοῦσῃς τὸ δρόμο σου καὶ τὸν προορισμό σου. Εἶσαι μεγάλη ψυχὴ ἐσὺ καὶ τὰ καταλαβαίνεις... Δὲν ἐστάθηκα στὴ ζωὴ μου εὐτυχισμένος, μὰ μπόρεσα ν’ ἀκολουθήσω τὸ δρόμο καὶ τὸν προορισμό μου. Ἴσως ἡ εὐτυχία μου ὅλη νὰ εἶν’ αὕτῃ. Πικρὴ εὐτυχία, ποὺ μοῦ κοστίζει τὸ χωρισμὸ τῆς Μάννας καὶ τῆς Πατρίδας. Μὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ’χη κανεὶς !...

10 Ἰουνίου.

Στὸ πλοῖο πάλι γιὰ τὴν ξενιτειά. Καὶ ποὺς ξέρει γιὰ πόσα χρόνια πάλι!

Θεέ μου, μαλάκωσε τὴ σκληρὴ μου Μοῖρα, νὰ μὲ ξαναφήσῃ, τοῦλάχιστον γιὰ νὰ πεθάνω...“ Ἀχ, ἂς μὴ μοῦ δώσῃ εἰς ξένην γῆν τὸν τά-

φον!» Ἀλήθεια, Κάλβε. «Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ἔταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα...».

« Διηγήματα » Σειρὰ Γ', σελ. 7 κ. ἑ.

Γρηγ. Ξενόπουλος

Η ΓΙΑΓΙΑ

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιά τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς γιαγιᾶς καὶ λάμπουν τώρα ὁλόασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζαρωμένα, ξεφλουδισμένα ἄχρωμα χεῖλη.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιᾶς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργόχειρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, ποὺ τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὰ ἡ μακαρίτισσα ἢ μονάκριβή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὰ μάτια της. Μὰ ὄχι μόνο δάκρυα, ὄχι.

Ἡ γιαγιὰ κατὰλαβε, πὼς ἔπρεπε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώσουν, ἔνοιωσε τὸ παράπονο τῆς ὕστερνῆς ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἔνοιωσε καὶ πῆρε τὸ βελονάκι της στὴν ἀρχὴ μ' ἓνα ζευγάρι γυαλιά, ὕστερα μὲ δύο, δούλευε ἐκεῖνη τὴν μπιμπίλα* τὴν πολυανθισμένην, ποὺ οἱ ξένοι, ποὺ ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν κι ἔλεγαν, πὼς κι αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἓνα ἀπ' τὰ θαύματα τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐργόχειρο, ποὺ πολλὲς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ ποὺ δὲν καλυτέρευσε τὴν τύχη τους.

Ὅπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιᾶς τὸ σπίτι βλέπει κανεὶς μετὰλλια τιμητικὰ ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μπιμπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη : τὰ ἐγγονάκια, καρποὺς ὠραίους.

Ὁ μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τίς φράουλες, ποὺ ἔστειλε στὰ ξένα, τίς ἀνοικτόχρωμες φράουλες τίς στρογγυλές, ἄρχισε νὰ διατηρῇ τὸ σπίτι· καὶ ἦταν καιρὸς, γιατί ἡ γιαγιὰ δὲν καλόβλεπε. Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἔπαιρναν σειρὰ καὶ τὸ μικρό, ποὺ τ' ἄφησε ἡ μαννούλα του βυζανιάρικο, ἔγινε κι ἐκεῖνο ἔξι ἑφτά χρονῶν ἀγόρι.

Ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζῃ ἀργὰ ἀργὰ τὰ μεγάλα γράμματα.

Πῶς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιὰ ! πῶς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πῶς τὴν

καμάρωναν, σάν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σάν τὴν ἐβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ ὀλόασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἓνα σχέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλή.

Ὅταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀπ' τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρίφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἄφηνε νὰ παίξῃ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πρὸ κόκκινα καὶ χεῖλῃ πρὸ ξέθωρα. Ἦξερε, πῶς πῆγαινε στὸ μνημα τῆς κόρης τῆς νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιᾶς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἔσβηναν πρὸ πολὺ. Ὅταν γύριζεν ἀπ' τὴν κρύα βρύσι, δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τοὺς πράσινους λόφους ἢ καημένη ἢ γιαγιά. Οὔτε, ὅταν πῆγαιναν στὴν ἁγία Παρασκευή, μπορούσε νὰ ἰδῇ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ Ἑλλήνα, ποὺ παραφυλάγει ἐκεῖ στὸ ἄνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, ποὺ προβάλλουν ἀπ' τὸ βοριά. Τίποτα ἢ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ.

Καὶ ὅταν ὁ δεύτερος ἑγγονος μὲ τὴ γαλανόασπρη βαρκούλα φέρνῃ βράδυ-βράδυ περήφανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἀγέρι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὐμορφο ἡλιοκαμένο πρόσωπο τοῦ ἑγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του.

Ὁ μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς γιαγιᾶς. Τὶς Ἀποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ' τὸ νοικοκυριὸ τὴ γιαγιά.

Μιλοῦνε τ' ἀδέλφια καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιᾶς, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ· κοντεύει ἡ πρωτοχρονιά.

Ὁ μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόλαμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω. Ἐγὼ δῶρο δὲν θέλω. Πέρσι τῆς πῆρατε δῶρα τῆς γιαγιᾶς δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιατρό καὶ ρωτήστε, δὲν μποροῦνε τάχα αὐτοί, ποὺ κάνουνε δόντια, νὰ κάμουνε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου; Ἀχ! ὀλοένα σβήνουνε τὰ μάτια τῆς. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥλιο δὲν θὰ βλέπῃ. Ἐμένα ὅχι φέτο, ποτέ μου μὴ μοῦ κάνετε δῶρο, ἂν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά, ποτέ! Καὶ ἂν οἱ γιατροὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πᾶ-

τε στη Βαγγελίστρα νά τήν κάμῃ νά βλέπῃ γιά νά ἰδῇ ἐμένα, πὼς ἔχω τὰ χρυσᾶ μαλλιά καὶ τὰ μάτια τῆς μητέρας μας, νά παρηγορηθῇ.

Τ' ἀδελφία δὲν εἶπαν τίποτα.

Ἄνοιξε σιγὰ σιγὰ ἡ θύρα· ἔτριξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βαρὺ βῆμα τῆς γιαγιᾶς, καὶ σὰν νά εἶχε μάτια, ἴσια ἔτρεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλησε καὶ εἶπε :

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῖλῃ τὸ λένε χαϊδευτικὰ « μάτια μου », μὰ τῆς γιαγιᾶς τὰ χεῖλῃ ἔχουν ἄλλῃ σημασία. Ναὶ « μάτια της! » Ἐκανε τὸ σταυρὸ της, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καὶ χαρούμενῃ, νέα, μεταμορφωμένη, εἶπε δυνατὰ :

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

Ὅλοι ἔκλαιαν. Ἀχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζονται τὰ μάτια...

« Διηγῆματα »

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο κλάψιμο,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο γέλιο —
ἐσύ 'σαι τὸ θεμέλιο,
πού χτίζεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη κρίσι —
ἐσύ 'σαι ἡ θεία βρύσι,
πού λούζεται ἡ ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο χάδι —
ἐσύ 'σαι τ' ἅγιο ὕφάδι,
πού ὑφαίνεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη ἀγκάλῃ —
ἐσύ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
πού λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο τάξιμο,
 γιὰ σὲ τὸ πρῶτο δῶσµα*
 ἐσ' εἶσαι τ' ἅγιο κλῶσµα,
 ποὺ κλώθεται ἡ ζωή.

Ἐφημερίς « Πρωτα »

Γ. Ἀθάνας

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΜΙΣΟΙ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Α! πρώται 13 στροφαι!)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴ γῇ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἑλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή·
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργει νὰ ἴλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες « πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσθήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
 ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφὰ
 νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
 ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
 ἐξανάλθες μοναχὴ·
 δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,
 ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ*.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
 ἀλλ' ἀνάσασι καμμιὰ·
 ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
 καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὦμέ! στὴ συμφορὰ σου,
 ὅπου ἔχαίροντο πολὺ,
 « σῦρε νὰ ἔβρης τὰ παιδιὰ σου,
 σῦρε » ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
 καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
 ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
 ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ἂν καὶ πάντῃ ἄλλου εἰδούς, ἀξιομνημόνευτον ἰδίως διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτο ὁ πρῶτος γνωστός ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φανοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμένης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλήθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου ἢ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὗ ἔκτοτε ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολλὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι ὀνομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ δαπάνης ἀδράς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κνιδίου τεχνίτου Σωστράτου, τοῦ ὁποίου ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἔφερε καὶ ἦτις εἶχεν ὡς ἔπεται· « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων ». Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις τοσοῦτον ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον συγκατελέχθη μετὰ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο ὠκοδομημένος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυώροφος ὧν εἶχεν

ὕψος 300 πήχεων, ὡς βεβαιοῦται· ὁ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτόμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύωμεν τὰ λεγόμενα, ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν $7\frac{1}{2}$ γερμανικῶν μιλίων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἵνα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήρους, ὕλικὸν διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

Ἀλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅ,τι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἰδίως ἐπιδίδονται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορέσῳ ὁρμῇ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπραττοῦσιν τινὰ, τὰ ὅποια καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουσιν ἄχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β', ὅστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου Ἀρχιμήδους, ναῦν εἰκοσῆρη, δηλαδὴ ἔχουσαν εἴκοσι σειρὰς ἑρετῶν ἑκατέρωθεν, ἐνῶ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆες ἦσαν πεντήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ ὅποῖον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστήν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατάρθωσε νὰ πλευρήσῃ ἐκ Σικελίας εἰς Ἀλέξανδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἠθέλησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντήρη· καὶ ἐναυπηγήθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, ὅσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδες τι κατασκευάσμα ἐν σχήματι πλοίου. Ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπητοῦντο πολλὰι ναυτῶν καὶ ἑρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανε, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὁμίλου, τρισχιλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

* * *

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ κατὰστήματα προϋποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἶχον θησαυροὺς μεγάλους. Τῶντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας

ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἱστορικοῦ Ἀππιανοῦ, οἱ θησαυροί, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεῦτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποσοῦντο εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἤτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο πρὸς τὸ Σολῶνιον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ὅπως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτός ὅτι ὁ Ἀππιανὸς βεβαίῳ ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβολικὸν καὶ ἂν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαίῳ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν ἐν τῷ 17 εἰδυλλίῳ, ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σῶζονται δὲ ἐπιγραφαὶ πομπῶν τινων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' ἃς, ἔνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἐδαπανήθησαν τοσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλουμένη ἐκείνη τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὁμως σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Πτολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιμέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῇται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἱδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μέιναν διώρυγα Νεκῶ τοῦ Ψαμμίτιχου, καὶ κατεσκευάσαν τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυδὸς ὁρμου εἰς Κοπτόν. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήγοντο αὐθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐποντοπόρουν μέχρις Εὐξείνου καὶ ἐπανερχόμενα ἐκεῖθεν ἐκόμιζον νέα φορτία, ὧν τὰ πλεῖστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον

καί, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἑρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρω πρὸς τὰς νοτιωτέρας χώρας.

Ὡστε ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις, ὅσῳ ἀγαθωτέρα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ δαψιλέστεροι εἶναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », τ. Β'

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῇ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμφῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήσσουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἑκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὁρθοί. Ὁ δέκατος ἔκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί* », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι τοῦ εὐρίσκονται καταγῆς ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἐνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλόλωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνε-

πλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου.. Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη*, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη*! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοῦβόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότες, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαίοθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτατῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν... Ἀθηναίων.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος*, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἰγλήν καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη* ἤδη διὰ περιστύλων* καὶ δεινδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφῶζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε* πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπείου. Εἶναι μία μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἐξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἰδ' εἰς Ἀθῆναι, Θεσέως ἢ πρὶν πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θεσέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἰδ' εἰς Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θεσέως πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θεσέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπείου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι*. Πόλιν τόσον περικαλλῇ* καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὡραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φοράν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν « Διάπλασις »

Γρ. Ξενόπουλος

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(Ὁ ποιητὴς φαντάζεται, ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν χαιρετίζει καὶ λέγει τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια γιὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς).

- «Χαρά σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη !
Καμμιὰ μεριά σ' ὅλη τῇ γῇ, καμμιὰ στὴν οἰκουμένη
δὲν εὔρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.
'Απ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
5. καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδος μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο καὶ ἀστέρι.
"Ὅμως σ' ἐσὲ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιῶνω
καὶ ρίζωσ' ἡ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο,
σὰν τὸ βαρὺ Λυκαβηττό, ποὺ ξαφνικὰ μιὰ μέρα
10. ἐκύλησ' ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ ρίζωσ' ἐδῶ πέρα.
Μέσ' στὴ χαρούμενη ζωή, ποὺ σὲ περικυκλώνει,
μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τῇ δυνάμει μου κρύβω,
ὅπως θὰ κρύψουν στίς μυρτιές* μιὰ μέρα τὰ σπαθιά τους
δυὸ παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσουν.
15. Στοῦ λουλουδένιου σου Ὑμηττοῦ τὰ δροσισμένα πλάγια
τ' ἀγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
ὅσο ποὺ νὰ ῥθῃ μιὰ στιγμή τὸ δρόμο νὰ τίς δείξω
νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
Πρὸς τῆς Πεντέλης τῇ κορφῇ τὰ μάτια των γυρνῶντας
20. τῆς τέχνης τὸ μυστήριον θὰ παίρνουν οἱ τεχνῖτες.
Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφιᾶς ὁ κόσμος !
Θὲ νὰ ῥβγῇ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενῶν μιὰ μέρα !
Δικὸς σου εἶν' ὁ πολύκαρπος τῆς Ἐλευσίνος κάμπος,
καὶ ὁ Πάρνης μὲ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
25. καὶ ἡ ἄκρ' ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.

- Δικός σου εἶν' ὁ λευκόφτερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
 ποὺ σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τὴ νιότη,
 κι ἴσα σ' ἐμὲ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
 Δικὴ σου εἶν' ἡ θάλασσα, ποὺ θὰ τὴν αὐλακῶνουν
 30. μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοξακουσμένα
 καὶ θὰ σκορποῦν σ' ἄλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνομά σου
 καὶ τρόμος θὰ ᾿ναι στοὺς ἐχθροὺς καὶ ζήλεια στὶς Νεράιδες!

- Κι εἶναι δική σου ἐτούτη ἡ γῆ, ὅπου γεννᾷε περίσσια
 σῦκα χλωρά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
 35. Ξέρω μεριές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρῶνουν,
 μὰ ἐσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατί καμμιὰ δὲν ἔχει
 σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. Ἐσᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι,
 σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα* γλυκεῖα τοῦ κάμπου τὴν ἀγάπη,
 κι ἐγὼ σᾶς δίνω τὴ βαθειὰν ἀγάπη τῆς πατρίδος.
 40. ἄσβηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 ἄνθος τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ, ποὺ ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!

- Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς, λεβέντης βασιλιᾶς σας,
 θ' ἀφήσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλεῖο,
 καὶ θὰ διαλέξῃ δρόμο του τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
 45. ἴσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μακρυσμένης Κρήτης.
 Γι' αὐτὴν ὁ Κόδρος τὴν πλατεῖα βασιλικὴ χλαμύδα
 θὰ τήνε κάμη σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
 Γι' αὐτὴν γεννᾷε σὰν κεραυνούς τοὺς στίχους του ὁ Αἰσχύ-
 (λος*,

- γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκακα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης,
 50. κι ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλυμπο φτερώνεται ὁ Φειδείας*
 καὶ ξαγναντεύει* τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι
 τοὺς ξαναπλάθει ξάστερους καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θὰ ὀρκίζωνται παλληκαρίσιον ὄρκο,
 κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιά ὀρμητικὰ κινῶντας:
 55. «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τὰ ντροπιάσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ᾶν λάχω.
 Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλῃ θὰ τὴν κάμω

- καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε* με, θεοὶ μου!..

- Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
θὰ φέρω ἀσκήρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
65. μὲ τὰ καράβια τῶν ἐχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιालοὺς σου,
καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
καὶ τότε τὴν ἀστραφτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιές καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
καὶ στὰ βαθιὰ σου τὰ νερά καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
70. θ' ἀντιλαλιέται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται* ἀκόμα
ὁ ἀπελπισμένος ὁ δαρμός, τὸ σκούξιμο τοῦ Ξέρξη,
γὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκκαλιάζουν! ».

- Εἶπες καὶ ξάφνου ἐσώπασες· ἀλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
καὶ στὰ βουνὰ καὶ στὶς καρδιές ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
75. τὰ λόγια σου προφητικά, μυστήριο ὀλογεμᾶτα.
Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτιά δὲν εἶχανε γροικήσει*
τέτοια βροντή, ποὺ μέσα της νὰ κλῇ τέτοια ἄρμονία,
καὶ σάλπισμα, ποὺ νὰ μιλῇ καὶ νὰ ξεφανερῶν
σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἕναν καινούργιον κόσμο!

« Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν »

Κ. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιά πανίσχυρη, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Ἴσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἐσπρωξέ τότε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναλάβουν ἕνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιατί ἐβλεπαν πῶς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνο.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίσθηκαν ἡρώϊκά. Ἀλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὕπατος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἄφθονα πολεμικὰ μέ-

σα είχε. "Ετσι ἀπ' τοὺς "Ελληνες στρατιῶτες, ἄλλοι ἔστρωσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης κι ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιά κι ἀριστερά. "Εθνικὸς στρατός, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο κι ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ « ἀφνειὸς »* Κόρινθος.

Ὁ τραχὺς κι ἄξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. "Ο,τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τώρα σ' αὐτή, ξεπερνοῦσε κάθε περιγραφή. Ὁ χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένος μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἐξάισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηρὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολὲς γλυπτικῆς κι ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἶναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὁμορφὴ κι ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου... Ἦταν, ναί, πλούσια κι ὠραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὥρα, πὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὑπάτος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτὴ πόλι σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἔσφαξαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερὸν, οὔτε ὅσιον. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ ὅσα καλλιτεχνήματα σώθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμῃ.

Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια κι ἀπὸ τὶς περίφημες στοές, ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο ἢ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἢ σκαπάνῃ. Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε στὸν κόσμῳ Ρώμῃ, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, πὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἔσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου καὶ τοῦ Σκόπα γελῶντας. Κι ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ ἴδιος στρατιώτας νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου — τὸ περίφημῳ ἔργῳ τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδῃ — καί, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσοὺς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλῃ τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Κι ἔγινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψῃ ἀξιωματικῶν, μ' ἀκα-

τάπαυστα πολεμικά σαλπίσματα καὶ μπρὸς στὰ μάτια τῶν σκλάβων πιά κατοίκων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθῶντας ὁ ἴδιος ὁ ὕπατος τὸ φρικτὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς, ἀντελήφθη σ' ἓνα μέρος καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θὰ στέλνονταν στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, σὰν ἀντίδρασι, ζωερὴ νευρικότητα. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν συγχωροῦσε κάτι· τὰ παιδιά ἐκεῖνα καταβλημένα ἀπὸ στερήσεις, συντριμμένα ψυχικά, ἔδειχναν θλιῖφι βαθεία, ἀλλὰ καὶ θάρρος ὄχι λίγο κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲν συμβιβάζονταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου. Ἐὰν δὲν ἦταν μορφωμένος ὁ Μόμμιος, ἦταν πολὺ πονηρὸς καὶ χαιρέκακος. Σ' ἓνα νόημά του πλησίασεν ὁ ὑπασπιστὴς του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. Ἔσκυψε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ψιθύρισε κάτι. Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῶ τὸ ὄχημα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, ἐσίμωσε τὰ παιδιά. Γύρισαν πρὸς αὐτὸν πρόσωπα, ὅπου ὁ πόνος εἶχε ἀφήσει ζωερὰ ἔχνη. Τὰ κοίταξε ὁ Ρωμαῖος λίγες στιγμές. Ἔπειτα ἄρχισε νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ξαναρωτᾷ:

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς γνωρίζει γράμματα;

Πόση ἀφέλεια! Ὅλα τὰ παιδιά ἤξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικούς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώνη τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῆς.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιοματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια*. Κι ὅταν τὰ ἔφεραν, τὰ μοίρασε στὰ παιδιά μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια.

Νὰ γράψουν τὰ παιδιά; Ποῦ νὰ βροῦν ψυχικὴ διάθεση; Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα ὅμως κάτι ἔγραψαν.

Ἀρκετὴ ὥρα ἔπειτα, ὁ ὑπασπιστὴς, κρατῶντας τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμμιο.

Ἡ μορφή τοῦ στρατηγοῦ ὅλο κι ἐσκοτείνιαζε. Ἀπὸ ὅσα ἄκουε, φαίνονταν καθαρὰ πῶς, παρὰ τὴν σκληρὴ δοκιμασίαν, οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ἦταν υπερήφανες, ὅπως ἡ ἔκφραση τῶν προσώπων τους.

Ἐξαφνα ὁ ὑπασπιστὴς σταμάτησε.

— Τί γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; ρώτησε ὁ Μόμμιος.

— Στίχους, Ὑπάτε. Στίχους τοῦ Ὀμήρου!...

— Στίχους τοῦ Ὀμήρου!

Ὅσο ἀμόρφωτος κι ἂν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὕπατος, δὲν ἦταν δυνατόν ν' ἀγνοῇ τ' ὄνομα τοῦ θείου ποιητῆ, ποὺ τὸν λάτρευε, ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάδα

τότε, αλλά όλος ό πολιτισμένος κόσμος. Μικρός στη Ρώμη είχε άκούσει πολλές φορές τραγουδιστές ν' άπαγγέλλουν τις ραψωδίες του, άνιστορώντας τις παλληκαριές των πολεμιστών στην Τροία κι έκθειάζοντας τις ευγενικές καρδιές τους.

—Διάβασε! πρόσταξε ξηρά.

Ό άλλος μετέφρασε άργά - άργά:

«Χαρά στους Δαναούς και δυό και τρεις φορές χαρά τους,
πού για χατήρι έχάθηκαν των Άτρείδων στην Τροία.
Δέν ήτανε νά πέθαινα και νά με πάρη ό Χάρος,
τή μέρα πού πεφταν βροχή τά χάλκινα κοντάρια
των Τρώων επάνω μου κοντά στο σώμα του Άχιλλέα!
Και μνήμα θάχα κι οι Άχαιοί τή δόξα μου θά έλέγαν.
Μά τώρα με πικρό χαμό μου είναι γραφτό νά λειώσω' ».

Τελείωσε. Ζωηρή ταραχή μαρτυριόταν στη μορφή του ύπάτου.

Ό Λεύκιος Μόμμιος ήταν άξεστος*, αλλά άρκετά εύφυής.

Ένόησε λοιπόν τι ήθελε νά είπῃ τὸ παιδί, γράφοντας εκείνους τούς στίχους. Διέταξε και τὸ έφεραν μπροστά του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

—Γιατί τὰ έγραψες αὐτά; ρώτησε μαλακά ό ύπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν έρώτηση τοῦ ύπάτου.

Τὸ γενναῖο Έλληνόπουλο κοίταξε τὸν καταστροφέα τῆς πατρίδας του λίγες στιγμές χωρίς νά βγάλη λέξη κι έπειτα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τί νά τοῦ άπαντοῦσε; "Αν εκείνος είχε μέσα του κάποια λεπτή ανθρώπινη συναίσθηση κι αν άγαποῦσε τὴν πατρίδα του και τούς δικούς του, θά ένοιωθε τί τὸ έσπρωξε νά γράψῃ εκείνους τούς στίχους.

Ό Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Ἡ στάσι τοῦ παιδιοῦ γενικά τοῦ είχε προξενήσει έντύπωση. Ἔτσι, δίχως νά τὸ θέλῃ, θυμήθηκε ὅσα είχε άκούσει γιὰ τὸν λαό, πού τώρα τὸν πατοῦσε στο λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Και σχεδόν... συγκινήθηκε. Ἔσκυψε, ψιθύρισε κάτι στὸν ύπασπιστή του, έπειτα κέντρισε τ' ὅλογα και τὸ ἄρμα του άπομακρύνθηκε.

Ό ύπασπιστής έψαξε ανάμεσα στους αἰχμαλώτους, βρῆκε ὅλους τούς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ και:

—Πάρτε τὸ παιδί και πηγαίνετε, τούς είπε: ό ύπατος σᾶς έλευθερώνει.

(Ἱστορικὸν άνέκδοτο)

Ἐνάπτυξις Θ. Μακροπούλου

1. Ὁδυσσεΐας Ε, 306-311, μετάφρασις Ι. Οἰκονομίδη.

« ΕΝ ΤΟΥΤΩ, ΝΙΚΑ »

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, ποὺ ἤμποροῦσε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ ὄραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ ἱστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα Χ καὶ Ρ, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον « ἐκρέματο βασιλικὸν ὕφασμα σὺν πολλῶ καθυφασμένον χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων », τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὕψωσίς του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀετοὺς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα* καὶ τὰ φλάμουλα* ἔγινε πανηγυρικὴ πρὸς μεγάλην βεβαίως ἐκπληξιν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοὶ* καὶ Γαλάται., εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα ὅμως χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταδιωκομένης καὶ τρομοκρατουμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῆς των, ἔνοιωσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸ ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ιδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον, ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἦτο μία ζωή...

Ὁ ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ φανατισμὸς ἀπεριόριστος διὰ τὸν Αὐγούστον.

Ἡ μυστικὴ εἰμαρμένη* ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἶπει τὴν λέξιν τῆς.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ!

* * *

Ἦτο ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἐβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ Ρώμη μαζευμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγυρίζεν. Ἐνῶ αἱ λεγεῶνες* ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Μαξέντιος ἐώρταζε.

Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, καὶ ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσχέπετο τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἦτο παραζαλισμένος ἀπὸ τὰς κολακείας καὶ τὰ θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπροσκύνουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐς αὐρίον τὰ σπουδαῖα!» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, πού ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ὁ λαὸς ἐξ ἄλλου, μολονότι τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον* τῶν Πραιτωριανῶν*, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἐορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπημένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθέατρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύχην του.

Ψωμί καὶ ἐορτάς! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Μεταξὺ ὁμῶς δύο ἀγωνισμάτων, κατασκοπισμένοι βερεδάριοι* ἔφεραν τὴν εἰδησιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντὰ εἰς τὴν Μουλβίαν* γέφυραν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. Ἄλλ' ἀμέσως ἡ φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἴσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου ἐξαπατάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγεῶνές του δὲν ἦσαν τρεῖς φορές περισσότεραι τοῦ Κωνσταντίνου;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, πού εἶχον θαυμάσῃ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς; Διατὶ νὰ χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἐορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ ἀμφιθέατρον;

Ἄλλ' ἡ ἀγανακτισμένη βοή τῶν Πραιτωριανῶν, πού ἤξευραν καλύτερα τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν ἔκαμαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μένῃ ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ στρατός του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὁμῶς πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὶν τοὺς Σιβυλλικοὺς* χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

Ἀλλὰ ὁ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διφορούμενον χρησμόν, ὅτι «θνήσκει ἀθλίως ὁ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης».

Ποῖος ὁμῶς ἦτο ὁ ἐχθρὸς αὐτός;

Ὁ Μαξέντιος οὕτως ἢ ἄλλως ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα εὐνοϊκῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὁμῶς ἐβγαίνειν ἀπὸ τὰ τεῖχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἐξεπέταξε διὰ μιᾶς τρομαγμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των.

Ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ ὁ λαός, ποὺ παρηκολούθει τὴν ἀναχώρησιν, ἤρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιώνως*.

Ὁ Μαξέντιος, ἐπηρεασμένος, ἀκόμη μίαν φορὰν ἐδίστασεν. Ἦτο ὁ μὲν πλέον ἀργὰ νὰ ὑποχωρήσῃ!

* * *

Ἡ μάχη ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη « Σάξα ρούμπρα », δηλαδή « Ἐρυθρὰ πέτρα », ἐννέα μίλια περίπου ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ρώμης καὶ ἔξ μίλλια ἀπὸ τὴν Μουλιαν γέφυραν.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καθ' ἕνα τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λακτάντιος*, εὐδιάκριτος ἀπὸ τὸν πολύτιμον λόφον* τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσῆς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλον τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρεττανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες ὅλοι ὁμοῦ ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τοῦλάχιστον χιλιάδων ἰππέων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπίσματα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν κεραύλων* ἦτο κάτι τρομακτικὰ ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἕνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἔβλεπε μόνον ἀπερίγραφτον μπερδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρτεις* μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, ἀετούς, Μινωταύρους, στολισμένους, ἐλλεῖπει λουλουδιῶν, ἀπὸ κλαδιὰ δένδρων, τρέχουσαι συντεταγμέναι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκόφρακτοι ὄγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφὴν, τὰ δόρατα ἄφηναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἤρχιζε πάλι σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σίδηρον, ὅπου τὰ κτυπήματα ἀντήχουν βρυά, βγάζοντα σπινθῆρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμὰς οἱ ψилоὶ ὀπλῖται ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

᾽Ωρυγαί*, ρόγχοι*, βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κραυγαὶ διαπεραστικά πόνου, ἐλελεῦ* θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικά προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ὡς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἐκυριάρχει:

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!..

Ἦσαν οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστρογηλατημένος* ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θαύματος, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀπηλπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

Ἐβλεπαν ἐμπρός των εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὅπως τὸ διηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὅπλων των, ἐθαύμαζον τὰ γοητευτικὰ ἢ φοβερὰ σχήματά των, ἤκουαν τὰς φωνάς των...

—Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν!.. Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀκτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, ποὺ ἔβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὀδηγῇ, τοὺς ἐμαγνήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωνε* κάθε ιδέαν φόβου...

Ὁ Χριστὸς των, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἦτο ἐκεῖ... Καὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοή θριαμβευτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἰταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ κλονίζωνται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

Ὁ Μαζέντιος ἄφησε μεγάλην κραυγὴν καί, προτείνων τὴν πυγμὴν, ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἰδίαν ὁμῶς στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάριοι*, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἱππικὸν τοῦ Γαίου Σενεκίωνος, ἐπροχωροῦσαν μὲ καλπασμὸν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησίν του.

Ἡ κατάστασις ἐγένετο κρίσιμος. Ἐσθκώθη τότε εἰς τοὺς ἀναβολεῖς* καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης σκεπασμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἀμπωτὴν καὶ παλῖρροισαν τῆς ἀνθρωποθλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οἱ Μαυριτανοί* ἱππεῖς, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρεῖς κορύνας* τῶν Κλιβαναρίων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, χωρὶς καμμίαν τάξιν, αἱ δὲ σι-

κελικάι καὶ καρχηδονικάι λεγεῶνες, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰ-
ταλῶν, ἐκάμπτοντο καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν Τίβεριν.

Μόνον οἱ Πραιτωριανοί, ἐννοοῦντες ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸν ἴδιον ἑαυ-
τόν των, ὅτι χανομένης τῆς μάχης ἐχάνοντο καὶ οἱ ἴδιοι, διεξεδίκουν τὰς
θέσεις των βῆμα πρὸς βῆμα εἰς ἀπηλπισμένην πάλην, πυργῶνόντες τὰ
σώματά των, ὁ καθένας εἰς ἓνα ὀχύρωμα, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἀντίπαλος ἔπρε-
πε νὰ πατήσῃ*, διὰ νὰ διαβῇ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως τῶν Κλιβαναρίων ἐγένετο διαρκῶς καταφανεστέ-
ρος. Μία δὲ ἴλη ἐξ αὐτῶν, ἔχουσα ἐμπρὸς τὸν γιγάντιον Κεντηρίωνα μὲ
τὰ ἀνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλὰ τὴν πελωρίαν κορύναν του, ἔτρε-
χεν ἀκάθεκτος*, ἀναποδογυρίζουσα ὅ,τι εὔρισκε νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον
τῆς Μουλβίας γεφύρας.

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!.. ἐβρυχᾶτο ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

--*

Τότε ὁ Μαξέντιος ἐγύρισε πρὸς τὸν Τίβεριν νὰ ἐξασφαλισθῇ τοῦ-
λάχιστον πίσω ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὅπου ἐνόμισεν, ὅτι ἤμποροῦσε νὰ κρα-
τήσῃ τὸν Κωνσταντῖνον.

Τὸ κίνημα ὅμως αὐτὸ ἀπεθάρρυνεν ἐντελῶς τὰς λεγεῶνάς του καὶ
ὅλοι, ἀντὶ νὰ κοιτάζουν ν' ἀντιταχθοῦν, ὥρμησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν
ἐκτὸς τῶν Πραιτωριανῶν, οἱ ὅποιοι δείχνοντες μὲ λύσσαν τὴν πυγμὴν πρὸς
τὸ μέρος του, ἔμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβαναρίους.

Αἱ σιδηραῖ κορύναι τῶν καταφράκτων ἤρχισαν τότε φρικτὸν ἀγῶνα.

Ἐκρίθη!... Ἐσφραγίσθη!... Ἀπεφασίσθη!...

Ἡ ἡττα τοῦ Μαξεντίου ἦτο γενικὴ...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Μαξέντιος, βλέπων ὅτι θὰ συνελαμβάνετο
ζωντανός, ὅτι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἦτο εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ του, ἔχωσε
τοὺς πτερινιστῆρας εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύ-
γοντας καὶ ὥρμησε νὰ περάσῃ μὲ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν ἀλληλοπάτημα, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν
ἐμπλεχθῇ, ἐξετοπίσθη ἑξαφνα ἀπὸ φοβερὸν σπρώξιμον νέου κύματος
φυγάδων πρὸς τὸ ἀριστερὸν χεῖλος τῆς γεφύρας καὶ παρεσύρθη εἰς τὸν
ποταμόν. Ἀλογον καὶ ἀναβάτης εὐρέθησαν μέσα εἰς τὰ θολὰ νερὰ τοῦ
Τιβέρεως.

Μεγάλῃ βοῇ τότε ὑψώθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους.

—Ὁ Αὐγούστος... Ὁ Αὐγούστος... Βοήθεια! Σώσατέ τον!

Ἄλλὰ κανεῖς δὲν διεκινδύνευε.

Μίαν στιγμήν ὁ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμνισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνην.

Περισσότερον δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἰδῇ κανεῖς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμήν αὐτὴν οἱ ἱππεῖς τοῦ Λογγίνου* ἔφθαναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνες, ἐπιπταν κατὰ σωροὺς εἰς τὰ κύματα.

Ὁ Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

«Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε»

Ἄγγ. Τανάγρας

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

«Κεφαλὴ τοῦ κόσμου», «Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς», «Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας», «Τετράπολιν»*, ὠνόμασάν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκεδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς τῆς. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διηγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὠραιότεραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἦτο ἡ Δάφνη, τὸ ἄλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, πού ἔφθαναν εἰς τὴν δχθὴν τοῦ Ὁρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τὰ νερὰ ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιζον μὲ τὰ αἰθήρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρακτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἐβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τιθασεύσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

Ὅπου ἐπέρασε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κρῆναι, ἐγίναν ποιήματα. Ἦλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καί, ὅπου ὑπῆρχε ποίημα, ἐγένεν ὕδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐσώθη ἓνας ὀλόκληρος θεῖος ὑγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικαὶ ὑπόγειοι στοαί, λίθινοι δρόμοι

τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινοῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τον θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Ἐπειτα ἀπὸ αἰώνας ὁλοκλήρους αἱ πόλεις, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατὰκτησις, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνουν, διὰ νὰ λειτουργήσουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμμίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχήν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαϊκοὺς ὀγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερὰ πάντοτε εἰς τὴν νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὠραίου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν μὲ λίθους. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἕξ σταδίων μῆκος, ἑπτὰ δηλαδὴ σημερινῶν χιλιόμετρων, καὶ ἔκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ὅλην τὴν τὴν ἑκτασιν ἀπὸ στοάς, ὥστε οἱ περιπατηταὶ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον. Στοάς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἑδαφὸς τῆς ἦτο στρωμένον μὲ γρανίτην τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Φόρος—ἡ ἀγορὰ—ἐστολιζέτο μὲ στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας, καὶ εἶχε τὸ ἑδαφὸς στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος—ὁ Ξυστός—ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ Μουσεῖον καὶ πολυάριθμα δημόσια λουτρά καὶ μεγαλοπρεπὲς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικητήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἰδιωτικὰ πλουσιώτατα καὶ ἐπαύλεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πλούσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθῶδη ποσά, διὰ νὰ τὰς στολίσουν...

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θέατρα μεγάλα, τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλῆθρον καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θέατρα παριστάνοντο ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόσῃ δὲ ἦτο ἡ συρροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλῆθρου, διὰ νὰ τὸ κάμῃ μεγαλύτερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θέατρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ρήτωρ Λιβάνιος ἐξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν του πρὸς τὰ «πολυτελῆ ἱερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε τὰ θέατρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρος

ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου,* τοῦ ἰδρυτοῦ τῶν Ἀντιοχικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοὺς ἀγῶνας, χοροὺς κ.λ.π. Ἐνῷ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ ὄλα τὰ εἶδη. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἐφθόνως ὄλα τὰ τερπνά, διότι ἐκεῖ πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζονται ὄλα.

* * *

Αὕτῃ ἦτο ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος μεγάλος σεισμὸς τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν ἔπειτα ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη, σπάταλος, κέντρον ὁλοκλήρου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἐορτάς, τὰς διασκεδάσεις, κατάρθωσε, μὲ ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατικῶν τῆς στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν λιτότητα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πνεύματος.

Ὅταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θῦμα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλατίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ γίνῃ μοναχὴ, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγῃ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἐχαιρέτησε τοὺς κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἔμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἓνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν τῶν Ἀντιοχέων καὶ αὐτῆς· «καυχῶμαι, ὅτι εἰμαι κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν σας καὶ ἔχω ἰδικόν σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

«Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου»

Γεώργιος Τσακόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(*Ενας γερμανὸς, ὁ Σίγφρηδ, εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως. Τώρα έχει επιστρέψει εις την πατρίδα του και διηγείται εις τούς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖ ποῦ ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ἦτανε τὸ Χρυσοτρίκλινο· μιὰ σάλα μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτή. Εἶχεν ὀκτῶ γωνιῆς καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτῶ ἀψίδες. Ἐκλειε μὲ δύο πόρτες ἀσημένιες. Στὶς ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, ποῦ ἐγινότανε ἐπίσημη ὑποδοχή, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Παλατιοῦ, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικά χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, μὲ ἄλλα λόγια ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουνε πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησιῆς καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὅ,τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν ὅ,τι πολύτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἔτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστρωμένο μὲ θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιά τῆς Περσίας, ραντισμένα μὲ ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὲς ἀλυσίδες, τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἓνα μυθικὸ σύνολο πλούτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἔδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρήλατο ἦτανε τόσο βαρεῖες, ὥστε δέκα ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σηκώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἐκπληξὴ στοὺς μουσαφίρους*, τὶς πιατέλες, γεμᾶτες φαγητά, τὶς εἶχαν κρεμασμένες ἀπὸ τὰ ταβάνι καὶ μὲ τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμᾶτα φρούτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦτανε τόσο κολοσσιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραμπαδάκια*, ταπετσαρισμένα μὲ πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἐπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περίφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουν καὶ ἐγὼ μὲ τούς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἐταιρεία. Ἐκεῖ, ἂν ἤσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φορέματα. Ἀλλὰ εἶχαν κεντημένους ἀετούς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἄσπρα καὶ γύπες χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

“Όταν ὅλοι εὐρίσκοντο στὴ θέση τους καὶ οἱ Σιλεντιάροι* μὲ τὰ μακρὰ ἐπίχρυσα ραβδία δὲν εἶχαν πιά νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στὴ γραμμή, ἀνοίγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάθους. Τότε, μέσα σ’ ἓνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάβαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ὁ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὁλόφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυσοῦφαντα φορέματα του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατὰσπαρτον ἀπὸ τὴν κορὼνα ἴσαμε τὰ πορφυρὰ του πέδιλα.

‘Ο Βασιληὰς ἦτανε καθισμένος στὸ χρυσὸ τοῦ θρόνου.

Τὰ ὄργανα ἔπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. ‘Ο θρόνος τότε ἀπὸ ἓνα μηχανισμό μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεϊκὸ πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεῦκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκεῖες φωνές πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοστρίκλινο μὲ χαρά. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὕψωναν τὴν ἀστραφτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ δυὸ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τὶς οὐρές των μὲ θυμὸ καὶ ἐβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριάδα.

« Βυζαντινὰ Πολύπτυχα »

Πλ. Ροδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνο οἱ Μαραθωνομάχοι,
δὲ σ’ ἐδόξασαν πατρίδα,
δὲ σ’ ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάζαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυά* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἓνα κι’ ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
κι ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιὸ ὁμορφο στεφάνι:

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« Ἀπαντα »

Λ. Μαβίλης

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἂν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινάς ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ φοβερὰς καταστροφάς, συνεχίζει ἕως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἔξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἑνδοξοὶ πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν ἰδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἀνθησιν καὶ ζωὴν αὐτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἕως σήμερον, ὅτε, μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάρκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν λαμπρύνει αἰωνίως τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ἀληθὴς Ὠραία Πύλη, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρριψε τὸν τίμιον σπόρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ κοσμοϊστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶναι τόσο μέγα, ὥστε αὐτὸ καὶ μόνον

ἐτόνισεν ὡς Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ ὁ Ἀσκουίθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἱστορικῶν περιπετειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὅλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐλαμπρύνθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. Ἄλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικὰς συμφοράς, ὅσας ἡ «μεγάλη Θεσσαλονίκη» κατὰ τὸν μακραίωνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένειαι, πείνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλάκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. Ἄλλ' αἱ δεινότεραι περιπέτειαι ἦσαν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. Ὅλοι οἱ βάρβαροι λαοί, οὔτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα, ἐφορμῶντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύζωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπῆρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις «ἦτο ἡ καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Αυτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς» καὶ ἦτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύοντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρβάρων καί, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλερά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπετειώδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα ἱστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρμη ἢ Θέρμαι (2 ὥρας νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθείσης διὰ τὰς θερμὰς ἱαματικὰς πηγὰς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὀλίγον βορειότερον τῆς Θέρμης, καί, ὡς φαίνεται πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνφικίσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων πέριξ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ἠῤῥησε καὶ ἡ πόλις ἐμεγάλωσεν. Ἐκ τῆς ἐξόχως

δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς ὀλίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευον τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐνοϊάν των.

Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὐνοία αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διετερήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οἵτινες ἐξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἐγίνε πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἠῤῥξῃσεν ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας κατεστράφη τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ἔλη ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτισεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον « πόλις ἐλευθέρα », καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἤκμαζον, ἡ πόλις ἐγίνε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὸ πρῶτον, διαβὰς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτήριο κήρυγμα ὁ μεγαλουργὸς Ἀπόστολος Παῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγώνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, ὅτε παρέστη ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἵδρυσεν τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονικῇ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ ὁποῖον ἤσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν ὅμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου, ἦτο

ὠχυρωμένη διὰ μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαρίθμου φρου-
ρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ
VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὐτὴ αὐτὴ ἡ μεγάλη
λεωφόρος, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀπὸ Δ πρὸς Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφε-
ρεν ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν,
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ
τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ἦτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατη-
γεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρβάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Ἡ πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὧσων τὰ χρονικά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐλ-
λάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένου* τῆς Ἀγίας Σο-
φίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παραδοθῇ εἰς τὸ τετρα-
κοσιετὲς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν* ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένους
νὰ κυρώσῃ μετὸν ἰδιὸν τοῦ αἵμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξα-
γόρασιν,* ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι
πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ
πολλοὺς στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζον-
τος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

Ἦτο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς* ἡμέρα τῶν
Ἀγίων Πάντων.

Ὁ ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ
φωναὶ τῶν παίδων κατεσχέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώ-
πιον τῆς ὥραιας Πύλης ἱστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν
ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὅπως ὁ καθεποτάξαι ὑπὸ τοῦ
πόδα τῶν Ὁρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.
Σύνολος* ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρ-
δίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσανεὶ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεία
ὁλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν*

οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων*, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῦται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπτύσσονται.* Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρῶν γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσῳ πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ κοπετὸς* τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιεστώτων* ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ*, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μὲν, ἀλλά, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱματιά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής*, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ* ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχήν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαίτιζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἷτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχῶδως ἀναβαίνουνσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἰτα δὲ στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνυῖα* τῇ φωνῇ:

« Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἄς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας ! ».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος*, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

« Ἐσο συγχωρημένος ! ».

Καὶ τῷ ὄντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ νῦν κυοφορεῖται* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ* αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν* ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, « ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὁρμῆς, ἐκρηγνύονται* οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. « Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ πέτρας ἦν, οὐκ ἡδύνατο μὴ θρηνῆσαι ».

Ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα τῶν· αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν, εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχοῦσης αἰχμαλωσίας. « Συγχώρησόν με ἀδελφέ ! » εἰς ἐφ'ὧναζεν ὧδε* καὶ πάλιν « Ὁ Θεὸς ἃς σέ συγχωρήσῃ ! » ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφεσις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. Ἦθελεν ὁ μεσαίων, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

« Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ Ἀσματα »

Σπυρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Με τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκεῖνη τὴ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τὶ εἴχαμε φορτωμένο; Τὶ ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράγματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἔκαμα τὸ λιγώτερο εἰκοσι φoρές. Μὰ ἐκεῖνη τὴ βραδυὰ ἐνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχὴ, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θές ἢ γαληνεμένη θάλασσα, θές ὁ ξάστερος οὐρανός, θές τὸ τσουχετὸ* λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρεῖα τὴν ψυχὴ, ἤυρεσκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τὴ ζωὴ, ποὺ ἂν μὲ ἄρπαξε κανεὶς νὰ μὲ ρίξῃ στὸ νερό, « ὄχι ! » δὲ θᾶλεγα.

Ὁ ἥλιος ἦταν τώρα βασιλεμμένος. Τὰ χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντρόφευαν τὸ βασίλειμά του, σκάλωσαν κάπου μαῦρα σὰν μεγάλες καπνιές. Ὁ Ἀποσπερίτης ἔλαμψε χρυσταλλόχοινο μέσα στὰ σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι ἕνας. Τὰ νερά κάτω πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκότεινο χρῶμα, τὸ κρῦο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὸ ναυτόπουλο ἄναψε τὰ φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιμηθῇ· ὁ Μπούλμπερης ἔκατσε στὸ τιμόνι. Ὁ Μπραχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ ρίζα τοῦ ἀργάτη* νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος

Ἐγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύπνο. Δοκίμασα νὰ πιάσω κουβέντα μὲ τὸν τιμονιέρη· μὰ εἶχε τόση ἀνοστιιά, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιά ἀναμμένη μὲ χλωρόξυλα. Πῆγα νὰ παίξω μὲ τὸ Μπραχάμη· ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουσούδι στὰ πόδια του βαρυσστισμένος γρίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: — "Αφῆσέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὀρεξί σου ! Τότε βαρυσστισμένος καὶ ἐγὼ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμυτα καταμεσις κι ἔκλεισα στὴ χούφτα τὰ μάτια μου. "Ἦθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πὼς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατώρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαμπὸ καντηλάκι, ἐνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεῖται μέσα στ' ἀναίσθητα σανίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξεύρω. Τί μοῦ ἦρθε στὸ νοῦ, κι ἂν μοῦ ἦρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. "Αἰσθόνα ὅμως ἄρχισα ν' ἀνατριχιάζω· σὰν κάποιος μαγνήτης νὰ ἐρεθίσῃ τὰ νεῦρά μου, ὅπως ἡ ὑγρασία ἀναγκάζει τὰ πουλιά στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κῶμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πὼς κολυμποῦσα στὰ αἵματα. Καὶ ὅπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αὐτόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ ἄνοιξα τὰ μάτια

μου. Τ' άνοιξα ἡ τὰ 'κλεισα δέν θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πῶς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτη μου σκέψη ἦταν πῶς ξύπνησα στό στομάχι κάποιου ψαριοῦ, πού ρούφηξε τὸ καράβι μας. Καί ὅμως δέν ἦταν ψαριοῦ. Ἦταν ὁ οὐρανός ψηλά καί κάτω ἡ θάλασσα. Μά ὅλα, ψηλά καί χαμηλά, στρωμένα ἦταν μέ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, πού ἔβαφε μέ ἄβρὸ φεγγοβόλημα ὡς καί τὸ σωτρόπι* τῆς σκάφης μας. Κάπου στὰ πέρατα τῆς γῆς πυρκαγιὰ τίνιζε τῇ λαμπάδα τῆς ψηλά καί ἔρριχνε φοβεροὺς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μά ποῦ τὸ κάμμα καί ποῦ ἡ ἀθάλη της;* Καί τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στὰ βάθη τοῦ βοριᾶ κάποιον μενεξεδένιο σύγνεφο ἄπλωσε καί τύλιξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγνάδι* του. Καί παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτρινο καί ἔχυσε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινὰ καί ποτάμια πράσινα, χρυσορρόδινα καί γλαυκά, λές καί ἤθελε νὰ βάψῃ τὸ στερέωμα. Καί τὸ τόξο, κινητὸ σάν ἀνεμόδαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κρόσσα ἐμπρός, ἄπλωνε τίς ἀραχνούφαντες δαντέλλες του καί πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προβαίνει καί σκεπάζει μέ ἀφρούς καί γλῶσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καί φούσκωναν καί κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἢ πράσινα, χρυσορρόδινα ἢ γλαυκά καί σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὁλοῦθε σάν ἡλεκτρικοῦ προβολῆς χοντρές καί ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανακλοῦσε τὰ τόσα χρώματα καί φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψη. Μά περισσότερο ξαφνιασμένος ἦμουν ἐγώ. Δέν ἤξερα τί νὰ κάμω καί τί νὰ συλλογιστῶ. Ἔφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὅμως συντέλεια μπορούσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ ροδοκύματα !...

Ἀξαφνα ἀνατρόμαξα. Κάτω βαθειά, μεσ' ἀπὸ τὸ μενεξεδένιο σύγνεφο, εἶδα νὰ προβαίνῃ Ἰσκιος πελώριος. Ἡ χοντρή κορμοστασιά, τὸ πυργόγυριστο κεφάλι του φάνταζαν Ἀγιονόρος. Τὰ δυὸ του μάτια γύριζαν φωτεινοὺς κύκλους καί ἔβλεπαν περήφανα τὸν Κόσμο πρὶν τὸν κλωτσήσουν στὴν καταστροφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καί σωτήρας! Τὸν ἔβλεπα καί εἶχα σύγκρυο στὴν ψυχῇ. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ τὸ φριχτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μέ τοὺς καρπούς, πάει καί ἡ θάλασσα μέ τὰ ξύλα της! Οὔτε τραγοῦδια πλιὸ οὔτε ταξίδια !

Ἀλλὰ δέν ἀκούσα τὸ χτύπημα. Ὁ Ἰσκιος πρόβαινε στὰ νερὰ μέ ἄλματα πύρινα. Κι ὅσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καί ἄξαφνα ὁ θεότρομος ὄγκος, χιλιόμορφη κόρη στάθηκε ἀντίκρυ

μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φορούσε στο κεφάλι και τὰ πλούσια μαλλιά, γαλάζια χήτη, ἀπλωναν στίς πλάτες ὡς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ μέτωπον, τ' ἀμυγδαλωτὰ μάτια, τὰ χεῖλη της τὰ κοραλλένια, ἔχυναν γύρω κάποια λάμψι ἀθανασίας και κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κρυσταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμί ὀλόχρυσος θώρακας λεπιδωτὸς και πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιζε στὸ δεξι τὴ Μακεδονικὴ σάρισα*.

Δὲν εἶχα συνέρθει ἀπὸ τὴν ἀπορία και φωνὴ γλυκειά, ἡμερὴ και μαλακή, ἄκουσα νὰ μοῦ λέη :

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

Ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερη ἀπορία. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; Δὲν ἤξερα τί ρῶτημα ἦταν ἐκεῖνο και τί νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ξαναδευτέρωσε.

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφτῶ. Τώρα βασιλιάς Ἀλέξαντρος! οὔτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῇ.

Ὡιμέ! κακό πού τὸ ἔπαθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μιᾶς φοβερὸ σίχαμα. Κύκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κύμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ κορμί. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόμμαλα σηκώθηκαν πέρα δῶθε, ἐβγαλαν γλῶσσες και κεντριά φαρμακερά κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ θωρακωτὸ στῆθος και τὸ παρθενικὸ πρόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα καλογνώρισα μὲ ποιὸν εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χαλαστής και σωτήρας ἄγγελος. Ἦταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλεξάντρου ἡ ἀδερφή, πού ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ και γυρίζει ζωντανὴ και παντοδύναμη. Ἡ Δόξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραστη κι αἰώνια σὲ στεριά και θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κεῖνης τὸν ἐρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του, νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χρῶμα. Δὲ ρωτοῦσε βέβαια γιὰ τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη της. Καὶ τώρα στὴν ἀκριτὴ μου ἀπόκρισι μανιασμένη ἔρριξε τὸ χέρι, ἓνα δασοτριχωμένο και βαρὺ χέρι, στὴν κουπαστή, ἔπαιζε ζερβόδεξα τὴν οὐρά της κι ἔδειξε Ὡκεανὸ τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Ὁχι, Κυρά, ψέμματα!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐκεῖνη μὲ κοίταξε αὐστηρὰ και μὲ φωνὴ τρεμάμενη ξαναρώτησε:

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ και βασιλεύει· ἀπάντησα εὐθύς. Ζῇ και βασιλεύει και τὸν κόσμον κυριεύει.

Ἄκουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνὴ μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κρινᾶτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἄξαφνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἀέρα χύθηκε τραγούδι πολεμικό, λὲς καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τίς χῶρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσα τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ' ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἦταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἢ μὴν ἦταν ἀπόκρισι στὸ ρῶτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαμπώνουν καὶ νὰ σβήνουν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, λὲς κι ἔπαιρνε τὰ κάλλη μαζὶ της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου-κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιά καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου θαμπὴ καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκἀναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα.

« Λόγια τῆς πλώρης »

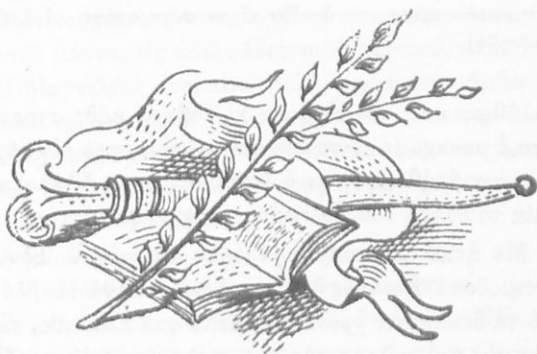
Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΟΤΕΛΕΣ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η 25Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοιαν ημέρα διάλεξεν ἡ σπλαχνικὴ Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῇ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἄπειρη λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιά πλακώνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἀγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστὴς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῷ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἠχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθειὰ τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψι σου στὴν ἐκκλησιά προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῇς σπαρμένη.

« Ἐθνικαὶ Βιβλόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ὁ Κολοκοτρώνης, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀξιωματικός εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ "Αγγλοὶ δι' Ἑλλήνων ἐθελοντῶν).

"Αμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα κι ἔσβησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα ὁ μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τᾶχασε καὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης. "Αλλάξε μὲ τὴν πῖδ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου με τὸ κατάστιχο.

Κανένας δὲν ἦταν πῖδ κοσμογάπητος ἀπ' αὐτόν. Τὸν ἤξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένας δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπόρια. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια ποῦμεινε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικὸς καὶ πολεμιστής. "Ολα τ' ἄλλα δούλευε. Ἦταν τίμιος στὶς δοσοληψίες του. Ἦ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστευόταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸ ἀέρα τοῦ ἐπαγγελματίου παλληκαρᾶ. Ἦταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρῶμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ. Ἦταν καθάριο, γεμᾶτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχική. Στὸ θρόνο τῆς βασίλισσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριά μάνα του, τὴν «καπετάνισσα», ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία. Γύρω ἀπὸ τὴν χιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνισμα, βουτίζει τὸ εὐθυμο μελίσσι τῆς οἰκογενείας: Ἡ γλυκειὰ καὶ ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναῖκα του, οἱ δυὸ τοῦ θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα κι' ἡ Ἑλένη, ὁ Πάνος, παλληκαρὶ δέκα ὀχτῶ χρονῶν, ὁ Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερνοπαῖδι του, μὲ τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολῖνο. Εἶναι περήφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλῆσει μιὰ ἡσυχία κι ὄχι στερημένη ζωὴ στὴ χαροκαμένη «καπετάνισσα», ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτόν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειὰ στὴν ἀγαπημένη του γυναῖκα μὲ τίς περιποιήσεις του καὶ ν' ανατρέφῃ τὰ παιδιὰ του, ὅπως θέλει αὐτός. Μονάχος τὰ βαπτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντόπουλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους: ὁ Μαρτελάος, ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

‘Ο Πάνος λείπει τούς περισσότερους μήνες. Έχει πάει στην Κέρκυρα, στην ‘Ακαδημία. Είναι ὁ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. ‘Ο πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. ‘Ο Μωριᾶς δὲν μπορούσε νὰ δείξῃ πὺδ διαβασμένον ‘Ελληνα.

Εἶναι καμάρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ ‘Ελληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τους καὶ τὰ τσαρουχάκια τους, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάννα, τὶς ἀδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακῇ, στὴν ἐκκλησία. ‘Ο Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. ‘Ο Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωναίων ἀντίλαλο καθαρὰ ἐθνικὸ· δὲ βλέπουν μπροστὰ τους παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν ‘Ελλάδα.

‘Ο ‘Αλῆ πασᾶς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτηδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικὸ τοῦ Μάνθο Οἰκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πᾶ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλὴ τοῦ ὅποια θέσι θέλει. ‘Ο Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ « μεγάλο θεριό » τῆς ‘Ηπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν ‘Αλῆ.

‘Ο πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν ‘Ελλάδα καὶ μονάχα γι’ αὐτὴν, θέριευε κάθε μέρα πὺδ ζωντανὸς κι’ ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνο βαθὺ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ καὶ μουρμούριζε, ἀναστενάζοντας:

— “Αἰ ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σφερί;* Δὲ θ’ ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες τὸ τοῦφέκι τὸ Κολοκοτρωνεῖκο;

“Ἐπαιρνε πολλὰς φορὲς τὸ στερνοπαῖδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὲς στὴν ψιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— “Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε· αὐτοὺς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ’ τὸν ζυγό.

Τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλή, βαθειὰ συγκίνησί τους:

« Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάζεις;

— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριᾶ ἄλάργα.,

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι... ».

Δὲν ἀπελπιζόταν ὅμως ποτέ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη πὼς μιὰ μέρα θ’ ἄστραφτε σ’ αὐτὰ τὰ βουνὰ ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς; Σ’ αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἓνα πρωτὶ τοῦ 1818.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπετανάιους ποῦχαν ἀνέβει στὴν Πετρούπολι νὰ γυρέψουν ἀπὸ τὸν Τσάρο μιστούς, ποῦχαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὰ Ἐφτάνησα, εἶχε γυρίσει τῶρα μαζί με τὸν Χρυσοσπάθη καὶ τὸν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καὶ σταλμένος νὰ κατηχήσῃ κι ἄλλους. Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν Ὑδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπίτι τοῦ καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ Ὑδραλῆκο σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἦταν νὰ μπᾶσουν στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία τὸν Κολοκοτρῶνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς τοῦχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι ἓνα γράμμα. Ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ' ἓνα ἐξοχικὸ περίπατο. Ὅταν ἄρχισε νὰ τοῦ κἀνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμμα στοὺς κατηχουμένους, ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα! Δὲν ταιριάζουν σ' ἐμένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. Ἡ ἰδέα μιᾶς Πανελληνίας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἐνώνῃ πολιτικούς κι ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγούς καὶ προεστοὺς — μιᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε ἀπ' ὀλοῦθε καὶ μ' ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, με δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἶδε μπροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴν στιγμή νὰ ὀρκιστῇ.

— Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ' ἄρματά μου, τὸ αἷμά μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης με τὶς μύριες ὁμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἓνα ἐκκλησάκι, ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι με τοὺς δυτικούς. Λατῖνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, ποὺ τῷχτισε. Ἦταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρῶνη. Σ' αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιὰ εἶχεν ἀποκτήσῃ στὴ Ζάκυνθο. Σ' αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νὰ δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον ὄρκον.

Ὁ παπᾶς ἦταν δικὸς του. Ἦταν ὁ ἡπειρώτης Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὥρκιζε ὅλους τοὺς φιλικούς καὶ κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. Ἀπάνω σ' ἓνα σκεβρωμένο, παλὶ εἰκονισματάκι με τρεῖς σβη-

σμένες μορφές, έβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὃ ἐλευθερωτὴς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλῶνει τὶς τρεῖς μορφές. Κορμιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργᾶνε. Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γωνίες, πούναι γεμᾶτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλύνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰν νᾶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζονται μαζί του. Ἀνήσυχτοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, πού γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κρᾶζουν σὲ συναγερμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὑστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμούς καὶ ἀναφυλλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθειὰ καὶ κατακυχτική.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρῶνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζῃ, νὰ συγυρίζῃ τ' ἄρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἐξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὁμορφὴ πούχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Ὑόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνει ν' ἀκούῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, ὅταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πὼς δὲ λένε τίποτε. Ὁνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νῆκες, θάνατο.

Μιά μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει πού κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἔδρα εἶν' ἓνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἔκδοσις: Ἀξαφνα τοῦ φωνάζει :

— Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παιδιά ; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθῃς ! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του, γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πὼς φτιάκουν τὰ χαρτοῦτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρουτῆς γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι εἶδαν κι ἑπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

« Γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελές

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν πικρή κι οἱ Κλέφτες, πού ἐχαλάσθηκαν, πάντα θά τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες ἐσήκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιά κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν! Κι ἐπιάσαν τὸ καταρράχι κι ἐσταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατί τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνος ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος πού χρόνια τὸν ἐπαρκαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ κλάμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνιο ἀντίκρυζαν τὸν ξαπλωμένο, πού δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν πικρή! Κι ἡ μοῦρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτὴ.

Ὁ Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωή. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνασείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ἐξωγραφίσθηκε.

— Ὁ ψυχογιός μου πού εἶναι ; εἶπε. Τ' ἄρματά μου... πᾶν κι αὐτά ; Πόσοι ἀπομείναμε ;... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θά ζήσης! Εἰπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. Ὅσοι ἐβαρέθηκαν, τοὺς ἐπῆραμε (ἦταν ψέμμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός ; καὶ τ' ἄρματα ;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ...Ὅλοι στὸν τόπο ;

— Μὴν τὸ λές! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ πού ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν* ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ ψυχογιός σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀκριβός, πού εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα, ὀρθὸς ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρὺ, σὰν Χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γειά καὶ χαρά σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἱμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέρι... Ἀμα σ' ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς ἐβγῆ-

κα και τούς ἐπέσαμε με τὸ σπαθί. Κι οἱ Ἀρβανίτες ἐσκόρπισαν. Κι ὁ Ἀλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται!

— Ὁρέ, σηκῶστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνιος. Τί λέει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὁρέ, ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ τὸ κάμης; Ὁ Καπετάνιος ἐρέκαζε*. Ἀφοῦ ἐχαλάσθηκα, πῶς ἠθέλησες ἐσὺ νὰ με ντροπιάσης; Ὁ Ἀλιζόταγας ἐπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι ποὺ κρατᾷς;

— Εἶναι τὸ καριοφύλι* του καὶ τ' ἄρματα του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τὰ τὰ δικά μου, ποὺ δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρὴ... Ἀλλὰ ἄρματα ἐπρωτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνιο! Ξέρεις, ἂν ἐκράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματα σου, κι ἂν τὰ τίμησα.

— Κι ὁ Ἀρβανίτης, ἂν σ' ἐσκότωνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρνε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ ἐδοκίμασα!... Μὰ ἐκεῖνα τοῦ Ἀρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὅχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου!... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— Ὅποιος ἀπλώσῃ, κρᾶζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα, ποὺ φορῶ κανέναν μὴ τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα!

Ὅλοι ἐπροσέχανε στ' ἀγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνιος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μετὰ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μέγας κι' αἱματόπνικτος, κι ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ὁρέ, εἶπε με μιὰ φωνὴ ποὺ ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν τὰ καταφρονᾷς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ Ψυχογιός σου ἐγώ!

Ἀπλῶσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνιος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι ἔβγαλε ἓνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὀρέ, τὸν Καπετάνιο σας!

«Τὰ μεγάλα χρόνια»

I. Βλαχογιάννης

Η ΘΥΣΙΑ

Α'.

— Μὴ ὀρέ!

Ὁ Γιάννης ὁ Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὕπνο του σπαρακτικὴ κραυγή. Καὶ σύγκαιρα ἐπήδησε ὀρθὸς μὲ τὰ μαλλιά σηκωμένα, τὸ πρόσωπο χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔρριξε φονικὸ βλέμμα γύρο ζητῶντας νὰ κτυπήσῃ ἐπίβουλον ἐχθρό. Μὰ τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἥσυχα μέσα στῇ σκηνῇ. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο στῇ γῇ καὶ μόλις τάραζε ἀπὸ τὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοί του, ὀχτώ-δέκα Γκέγκηδες*, ὅλοι κοιμόντουσαν βαθειά, τυλιγμένοι στίς φλοκάτες. Δίπλα τ' ἄρματά τους, γιαταγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύτερα, χαρμπιά* κι ἄρμούτια* καὶ πιστόλες, ἄλλα φλωροκαπνισμένα κι ἄλλα φτωχικά, ἔμοιαζαν τοὺς δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὕπνο τοῦ βασιλόπουλου. Ὁ Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε ἡ ψυχὴ, μὰ ἡ καρδιά κτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων ἦταν παγωμένο ἀπ' τ' ὄνειρο.

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη. Ἦταν κυνηγὸς του. Στὰ Γιάννινα ἐστόλιζε συχνὰ τὸ τραπέζι τοῦ πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουνου καὶ τοῦ ἀλαφιοῦ, μὲ τ' ἄβρὰ στηθούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα, μέσα στοῦ στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωὴ, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγούς κι ἀγριοπούλια, ὅσα δὲν ἔδιωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἢ ταραχῇ καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σάλαγος. Μὰ ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστὸν τοῦ δουλευτῆ, ἐκράτησε στὴν Ἄρτα τὴ γυναικα καὶ τὰ τρία του παιδιὰ. Ἡ γραμματαλλαγή δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἠπειρο στὸ Μεσολόγγι, σὰν γοργοπόταμο ἐσάρωσε κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικὸ. Τὰ πρωτάτα* ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν κατακτητὴ· τὰ χωράφια ἐκάηκαν· ὅσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί· ὅσοι δειλοὶ ἐχώθηκαν στοῦ δάσους τίς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τίς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς, ἔχει ἀμπόδιστα τίς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια, καὶ τὴ γραμματαλλαγή του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἥσυχος.

Ὅμως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνον ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ποὺ ρουφᾷ, δὲν τὸ κρατεῖ ἐγωιστὴς στὰ σπλάχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρα-

σε — μήνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάστασι καὶ ἀνδρειεύουν τοὺς δειλοὺς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξένοιαστος. "Ὅχι τροφὲς καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. Ἀπελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα· πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογῆς - λογῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τὴ δέρνει ἀνοχή* : Πῶς νὰ βρῖσκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερά ; εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι ; Ὑπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. Ἀπόψε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὄνειρο κακὸ ἤλθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωή. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφαντα ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά ἀναγαλλιάζει. Ὑποφέρει, ὅτι ὑποφέρει αὐτός· ἄς ζοῦν τούλάχιστα εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες· τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται διστακτικὸ, μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. "Ὅμως στὸν ἀφεικτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταῖδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρέ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι ; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκοιμένη.

Ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς, ποὺ ἐκοιμόταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

"Αἰ! ὄνειρο μὲ ἐτρόμαξε· ὄνειρο κακὸ! Ἀπάντησε κεῖνος.

Ἐδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ Ἀρβανίτης, ἐπλάγιασε κον-

τὰ ὁ κυνηγός, ἐβγάλανε καπνὸν, ἀναψαν μὲ τὸν πυρόβολο τὰ τσιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μὲ ἀνατριχίλα τοῦ διηγῆθηκε τ' ὄνειρο.

Ἦταν πολὺν καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο· ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ τους καὶ τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τίς φαιμίλιές τους. Τίποτ' ἄλλο. Ὅπως κι ἂν ἦρθαν οἱ καιροὶ κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἐμειναν ἐκεῖνοι ἴδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μὲ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι της, δὲν ἄφηκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐσηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἐτρεχαν ζητῶντας ἀνοιχτὸν ἄερα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὖριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἄκουσε καλὰ τ' ὄνειρο· τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι εἶναι φίλος, τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὰ χάψῃ, ἀγᾶ μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὡς τὸ κόκκαλο.

— Σώπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὖριο - μεθαύριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροῖκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιά τὰ ψέμματα. Τὸ εἶπαμε ὀρθά - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. Ἡ παίρνομε σύνωρα* τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβομε. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλληκαριά τῆς Γκεκαριᾶς*. Ὅχι!

Ἀγανακτισμένοι ἐφτυσε δυὸ - τρεῖς φορές χάμω κι ἔπειτα ἐξακολούθησε μὲ θυμὸ :

— Μεθαύριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστοῦγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται ὅλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καὶ τὸ παίρνομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέλουν· τί νὰ γίνῃ ;

Κι ἐπειδὴ ἐβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ

ἡ διαταγὴ στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρὰ στὸν ὤμο του κι εἶπε χαμογελῶντας :

— Σὲ λίγες μεροῦλες — ἔχου ποὺ σοῦ λέω 'γώ! — θὰ τὶς χαροῦμε τὶς φαμίλιες μας.

Β'.

Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὁλενοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κεῖνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφοσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσοβα μαυροκόκκινη δεξιὰ ὁ Ζυγὸς ἀντίκρου σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φιδ* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητῆ τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριάς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχυσμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασά καὶ καὶ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιᾶς, φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὥς που νὰ ξεψυχήσῃ.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτοήμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτοήμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τὶς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά τὰ γαταγάνια ξεσκίζουν τὰ τεῖχη, θρυμματίζουν τὶς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλὸ. Μὰ ἡ πόλι χαλκώστερνη στέκει στὴ γῆ τῆς ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Χάρου τὶς σαῖτες. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, ποὺ κρατεῖ τοῦ ποτάμου τὸ ξεχειλίσμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουβα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραῖτες ὅπλαρχηγούς. Ἡ τροπαιο νίκης ἡ νεκροκρέββατο ἐδῶ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὥς σήμερα. Τί θὰ γίνῃ αὐριο ποῖος τὸ ξέρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσ-

σερα! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πού ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τῇ ψυχῇ δὲν ἔδιωξε τὴ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιά πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὦμο, ἐβγήκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας, πολλές φορές ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κράξουν τὴν προσοχὴ του. Πολλές φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλές φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ ἐδιάβηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὀρεξί ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρῇ πέτεται μακριά, στῆς Ἀρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει νάβρῃ τῇ φτωχῇ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρῇ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— Ἀχ καὶ νὰ ἐτελειώνει! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί· νὰ ἐτελειώνει μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἐπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἐχθροί! Ὁ πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἡπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιά τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ ἐπλημύρισε ἀπὸ ἀναγάλλιασι σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Μιὰ στιγμὴ ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἓνα-ἓνα τοὺς τόπους, πού θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισούρα· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπεη· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ Ἀσπρος* στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὁμορφα δάση του. Νά τὴν ἡ Ἀρτα! Μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς σταύλους τῶν μπέδων! Ἀχ, νὰ κι' ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά! Γιὰ ἰδῆ πῶς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ!... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι τοῦ ξυπνῶντας τὴ λαγκαδιά.

Ἐνα ζευγάρι ξυλόκοτες ἐπесαν, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἐτρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἰδῇ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, πού σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰῶνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ ρουφήξουν στερνὸν ἀέρα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακκούλι του. Ἐπειτα χαρούμενος

τρέχει νὰ ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμματα, πού θὰ πάρῃ τὸ βράδου ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴ χαρὰ του. Καμπάνας κλαγγὴ ἐχύθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάσθηκε· ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρώτῃ φορά τὴν ἄκουε. Ὁ κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανούς τῆς ἐκκλησιᾶς τῇ φωνῇ, νὰ μὴ θυμίζῃ στοὺς ραγιά οὐράνια παρηγοριά κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. Ἔσπασε τὶς καμπάνες λιανὰ κομμάτια· ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. Ὅπου κι ἂν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριά καὶ πολιτεῖες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικόν, πού ἐπέραςε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίσθηκε τώρα στὸν ἤχο σὰν βαρυκοιμισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε ἀναταράχτηκε ἡ καρδιά. Ἄ, ναί· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἐρ-
χεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

Ἀγρυπνοὶ τὴν πολεμοῦν ἐχθροὶ στεριά καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. Ὅσοι νεκροί, θάπτονται βαθεῖα στὸ χῶμά της. Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλά τοῦ ἡλίου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθερα, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; Ἐσήκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβρά τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τους σήμαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τους λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, πού ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἐνός γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

Ὁ Γούναρης ἐχαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μωϋσῆ, πού ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῇ γῇ τῆς Ἐπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσιζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντά* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρᾶ νερά κι ἐκτιζε καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικία τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιά τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογγίου. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα - πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι

τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός! Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμᾶται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτὴς τρυγᾷ τοὺς καρπούς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζὶ μὲ τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιάς καὶ λιβανιοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος, σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τῇ δροσίᾳ. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύσῃ καὶ κείνος τῇ ζωῇ, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα τῆς;

—“Ἀχ, πότε ;... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀνθίσε ἀκόμη ἐκεῖ· ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὅφιος κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστῶσῃ, βούλεται νὰ τὸ μαράνῃ. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὐριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρός.

—“Ἄν τὸ ἤξεραν! ἐσυλλογίσθηκε.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. Ἄν τὸ ἐγνώριζαν, νὰ μὴ πᾶν στὶς ἐκκλησιὰς παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴ πάρουν κερὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴ ψάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ, μὰ τραγοῦδια τρανοάλητα στὸν Ἄρη, τὸν πατρογονικὸ θεὸ τους! Οἱ ἐκκλησιὰς εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρνάρόπετρες. Ἀχ! νὰ τὸ ἤξεραν!

—Μὰ ποῖος νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ;

Ναί, ποῖος νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Καὶ κείνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναί του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τῇ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφὴ Τρισεύγενη· τὰ παιδιὰ του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπω, τ' ἀγγελλούδια του. Ἐκεῖνα μόνον μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό του μεγαλώνουν· Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τῇ ζωῇ καὶ τὸν ἴσκιό του πατέρας!

—“ὦ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει ράχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του. Μὰ

ή κλαγγή ακολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ :

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!...

ἽΟ Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναῖκά του... Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη ἀπλώνεται γυρὸ του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κούρσε εἶται ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες*. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρνονται εἰκονίσματα στὸν αἱματόβρεκτο πηλό. Ἀχούρια μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων· οἱ ποδιές τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ἀλόγων σαῖσματα*· τ' ἄμφια, στολίδια τῆς χανούμισσας· ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγγελα, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτάρα παντοῦ καὶ θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ λέει, ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς! Ἐκεῖνος, ποὺ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὄχι Χριστιανός.

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... ἀντιλαλεῖ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

ἽΟ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἔχθροῦ τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

— Ἀ, ναί· εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχην τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥρμησε κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐκαθρέπτιζε τῆς δύσεως τὰ πανώρια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδάρι. Ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην στὸν κάμπο ἡ ζωὴ αἶμα μυρίζεται καὶ ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρασίμι* τὰ κοράκια καὶ ἐτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἀνδρες ντύνονται βιαστικοί, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φυσέκια καὶ στουρναρόπετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ χαρμιοῦ* καὶ τοῦ ἀπελατικιοῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ τὸ πρῶτο κτύπημα. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχονται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοβαροὶ, φαίνονται βυθισμένοι στὸν ἥπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἀν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ πε-

ράσουν τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου. Ἄν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφυρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχὴ καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : « Ἕνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλάχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασάδες καὶ μπέηδες τάζουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ πρωτανεβῇ στὸ κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κεῖνους, ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. Ἄτι χρυσοχάλινο στὸν ἄγᾶ*, γιαταγάνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῆδες*, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια* κατάργυρα! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληκάρια· ἡ γῆ στὸν Ἄλλάχ!

Ἡ νύκτα βουβῇ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἔτοιμος, μὲ τίς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

Ε'.

Ὁ Γούναρης ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι' ἄθυμη τὴν ψυχὴ. Ὁκτακόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεκτοὶ ὅλοι, ὀρμητικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγῆκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κρίτονται κρυμμένοι στὶς βουρλιές δίπλα στὸ χάντακα, ὀργυιές μόλις μακριὰ ἀπὸ τὰ τεῖχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα· καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαῖτόφιδά νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανούς; Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικὸς; Κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐγύριζε, εἶδε ἄξαφνα ἓνα προιάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ ἐκατέβαινε ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγάλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώση, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πὼς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, κι ἐξεμυστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὔτε « γειά σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίκιο· τὸ ἐγνώριζε πὼς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεστής ὁμόφυλο, πρὶν βρῖσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἐχθροῦ; Μὲ τί καρδιά νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκείνου ποὺ ἔρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

—'Αλοίμονο ἂν δὲ μὲ ἐπίστεψε!... ἀλοίμονο!... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

"Αἷαφνα ὁ πατέρας ζύπνησε μεγαλοδύναμος καὶ ἐστέρφεψε πάραυτα τὶς βρῦσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξένοιαστοὶ οἱ "Ελληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ καὶ ἡ γυναῖκά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρὶν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά! Μήπως ἂν βροῦν ἀντίστασι οἱ 'Αρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιασθοῦν πρῶτα ἐκεῖνον; Καὶ τότε; "Ωχ, ἀλοίμονο! Καλύτερα ποῦ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ'.

Γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!...

'Η κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι καὶ ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκλησιῆς ἀνοιξαν τὶς πόρτες τοὺς τρέχουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν οἱ πιστοί. Μὰ ὁ ἐχθρὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴ γῆ καὶ ἐφώτισαν τὰ πάντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐχύθηκαν στὰ τείχη. 'Ο Γούναρης ἐτινάχθη· ἔξω δῖβουλος. Τί ἤθελε νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε. "Ηθελε καὶ τὰ δύο! δὲν ἤθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τείχη καὶ ντουφέκια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

—Δόξα σοὶ ὁ Θεός! ἐστέναξε ὁ κυνηγὸς κάνοντας τὸ σταυρὸ του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. 'Ο λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μολύβι θερίζει τὴν 'Αρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σηματοφόροι, μόλις προφθάσουν νὰ μπῆξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζονται μαζί, στὰ θοὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ἐχθροὶ. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόβουν οἱ "Ελληνες. Δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἐχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ στυλιάρια, κεραμιδία καὶ πέτρες. "Ο,τι βρεθῇ στὰ χέρια τοὺς γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἂν δρειωμένους τώρα μὲ τὴν προγονικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τοὺς, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ παιδιὰ τοὺς, ἀδελφοὺς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδερο γῦρό τοὺς. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν.

'Ο Γούναρης στέκει βουβὸς καὶ ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πεῖσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. 'Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-

χη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψη τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχῆ-
δες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σατανᾶδες. Ἐγύρισε ἀριστερὰ τὸ
ἴδιο. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλλη-
νικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπ'
τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἱματοβαμμένη φουστανέλ-
λα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ἐχθροὺς. Πιστόλες βροντοῦν, λά-
μπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χῶματα, κορμιά κοίτονται, « ραῖ »
ἀντηχοῦν κι ἀλλαγαμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βοή
ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

— Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

« Παλιές Ἀγάπες »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρύσι τὸ αἷμα τό 'χυσα, σταλαματιά δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νὰ 'ναι χλωρὸ καὶ δροσερὸ νὰ 'ναι ἀνθούς γεμαῖτο
καὶ στρώσε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνημά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιο του ἀποκάτω
10. θὰ 'ρχῶνται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιᾶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἂν κυπαρίσσι ὁμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
θὰ 'ρχῶνται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τίς λαβωματιές, τὸν Δῆμο νὰ σχωρνᾶνε.
15. Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρεία μου.
Ἦρθε κι ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.

- Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦρό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρετε τὴν εὐχὴ μου.
20. Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ὅς ἀνεβῆ τὴ ράχι,
ὅς πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καριοφίλι*,
κι' ὅς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ὅς σκούξῃ :
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ' ὁ βράχος.
25. Θὰ βαργωμήσουν* τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
καὶ τ' ἀγέρακι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβηστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
30. καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα, τρέχα ψηλά στὴ ράχι
καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

- Ἔτρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νὰ 'τανε ζαρκάδι,
35. ψηλά στὴ ράχι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορές φωνάζει:
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Κι ἐκεῖ π' ἀντιβοοῦσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκαδία
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιά κι ἔπειτα δευτερώνει
στὴν τρίτη καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιο τὸ καριοφίλι
40. βροντᾷ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμνό, χάνεται, πάει, πάει...

- Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθὺ τὸν ὕπνο·
τ' ἀχνό του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
45. Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει !...
Τ' ἀντρειωμένου ἡ ψυχὴ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιοῦ στὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβηθῶνται, πάνε...

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

‘Ο Κολοκοτρώνης είχε φθάσει με τὸ στρατό του στὴ Ζαράκοβα* μεσημέρι. “Αμα φάγανε, πῆρε τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ πῆγαν στὰ Τρίκορφα — μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι καὶ ἀγάντια* της. Τοὺς ἐδειξε μιὰ γραμμή, σκεπασμένη, ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ τὴ βλέπουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν πολιτσία:

—Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια*.

“Εφεραν τὸ στρατό· ἄρχισαν τὸ ἔργο με ζῆλο μεγάλο.

‘Ο Κολοκοτρώνης φώναξε ὕστερα τὸν ὑπασιπιστὴ τοῦ :

—“Ελα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κρυφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τοῦρκοι, στὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Σιλήμνας,* τὸν ἔκρυψε σ’ ἓνα φυσικὸ παρατηρητήριο, τοῦ ’δωσε τὰ κιάλια του.

—Κοίτα !

‘Η Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουφιὰ τῶν μιναρέδων* στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο της με τίς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλη τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιβόλια γύρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παιγνιδάκι.

—“Εδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾷς, ὥσπου νὰ νυχτώσῃ.

Κι ἂν ἰδῇς τοὺς Τούρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῇς κάτω, νὰ μᾶς δώσης χαμπέρι*.

Τὸ ἔργο κάτου προχωροῦσε. “Επιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιανοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων με τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ’ ἀληθινὴ μαστοριά.

‘Ο Κολοκοτρώνης τοὺς παίνεσε.

—Εἴμαστε χτίστες οἱ περσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας· οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ’ ἄρματα πυραμίδες καὶ πῆγαιναν καὶ ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. “Εμοιαζαν μερμηγκιά.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο εἶχε τελειώσει. ‘Ο ἀρχηγὸς φώναξε:

—Σύναξί !

Τὰ παλληκάρια πῆραν τ’ ἄρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. ‘Ο ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν’ ἀντικρύ-

σουν αὔριο τῇ φωλιᾷ τὴν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τὶς προσπάθειες, ποὺ θὰ 'κανε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ σπάσῃ τῇ στενόχωρῃ ζώνῃ, ποὺ θὰ τὸν κολουρίαζε. Ἀνέβηκε σὲ μιὰ πέτρα, νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι:

—Θὰ σᾶς πῶ, ἄρχισε μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του, ἕνα παραμῦθι. Τὸ παραμῦθι τοῦ φιδιοῦ μὲ τὸν κάβουρα.

—Ὁ κάβουρας καὶ τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καὶ κουμπαριά κι ἀποφάσισαν νὰ πεθάνουν μαζὶ κι ἔτρεχαν τὰ δυὸ παντοῦ. Μιὰ μέρα νυχτώσανε μακριὰ ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ κάβουρα καὶ κοντὰ στὴν τρύπα τοῦ φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηκε τὸν κάβουρα στὴν τρύπα του, τὸν προτίμησε σὰν κουμπάρο καὶ τοῦ εἶπε νὰ μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κάβουρας δὲ χῶραγε, σγάρλισε* μὲ τὰ πόδια του τὴν τρύπα καὶ χῶρεσε.

Ἄφοῦ μπῆκαν μέσα καὶ τὰ δυὸ, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκολουριάστηκε κι ἄφησε στὴ μέσῃ τῆς κολουράς τόπο, ποὺ μπῆκε ὁ κάβουρας νὰ κοιμηθῇ. Τῇ νύχτα τὸ φίδι ἔσφιγγε τὸν κάβουρα νὰ τὸν ξελεπιάσῃ· ὁ κάβουρας φώναζε: «Κουμπάρε, μὴ μὲ σφίγγῃς, πεθαίνω!» Τὸ φίδι τοῦ ἀποκρίνεται: «Ὁνειρο βλέπω» κι ὅλο τὸν ἔσφιγγε. Ἄμα εἶδε ὁ κάβουρας πῶς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ ἕνα μυστικὸ νὰ εὐτυχίσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρα· αὐτὸς τσακώνει μὲ τὴ δαγκούνα* του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλὴ ὥρα. Τὸ φίδι στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε ὁ κάβουρας τὸ πῆρε τραβῶντάς το τῇ νύχτα ὅξω ἀπὸ τὴν τρύπα του· καὶ ἦταν ξαπλωμένο ἴσια σὰ ραβδί.

Τὴν αὐγὴ, ὅπου εἶδε τὸ φίδι ὁ κάβουρας τοῦ εἶπε: «Ἄν ἦσουν καὶ τῇ νύχτα ἔτσι ἴσιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θὰ πέθαινες, οὔτε ὀνειράτα θὰ 'βλεπες». Ἔτσι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἂν περπάταγαν ἴσια, δὲν θὰ τοὺς εἴχαμε τώρα ἔτσι, στὸν ὁβρορό*. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχουμε, δὲν ἡσυχάζαν, ὅλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἄκουγαν μαγεμένα.

—Καὶ μιὰ ποὺ τό 'φερε ὁ λόγος στὸ φίδι καὶ τὸν κάβουρα, ὅλοι ξέρουμε πῶς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παίρνουν μιὰ ραφίνα* ἀπὸ σίκαλι, τὴ χώνουν στὴν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα — ἔξω, κάνουν μὲ τὸ στόμα τους « χλί », ὅπως κάνει τὸ φίδι, ὁ κάβουρας τὴν περνάει γιὰ φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ ραφίνα, ἔρχεται μαζὶ ὁ ξω καὶ τὸν πιάνουν. Ὅλα τοῦτα θὰ τοὺς φτιάξουμε, βρε Ἑλλήνες, ὥς νὰ τοὺς τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντρά τους ὅξω καὶ νὰ τοὺς πιάσουμε.

Θέλει τώρα νά ξεριζώση ἀπ' τὴν ψυχὴ τοὺς καὶ τὸ τελευταῖο ἀχνάρι φόβου, νά τοὺς ἀτσαλώσῃ.

—Γιατί; τοὺς ρωτᾷ. Γιατὶ δὲ θὰ τοὺς τὰ κάμουμε; Καὶ τί εἶναι αὐτοί; Ἐδῶ πιάνουν λιοντάρια οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χέρια τοὺς. Ὁ τρόπος, ὁποῦ πιάνουν τὰ λιοντάρια καὶ δὲν τὰ φοβοῦνται εἶναι ἡ συνήθεια. Γιατὶ καὶ τὸ λιοντάρι εἶν' ἓνα μεγάλο καὶ κακὸ σκυλί· κι ἐπειδὴ δὲν τὸ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι ὀλοένα, κι ἀκουστὰ μονάχα ἔχουν τὴν ἀγριάδα καὶ τὴν κακία του, τρέμουν, ἅμα τὸ ἰδοῦν πρώτη φορά. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως φορᾶνε σκληρὰ πετσά, τυλίγονται μὲ πολὺ καννάβι κι ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ στὸ λιοντάρι κι ἅμα κάνει ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τοὺς μέσα, ποῦ εἶναι κι αὐτὸ μὲ καννάβι τυλιγμένο, καὶ τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόντια κολλᾶνε στὸ στουππί. Κάνει νά ξεκολλήσῃ· μὰ ὁ κυνηγὸς τὸ δένει, τοῦ περνάει στὸ λαμπὸ χαλκᾷ μ' ἄλυσίδα κι ἔτσι τὸ ἀφήνει δεμένο σὲ κανένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο ποῦ πεινάει, καὶ πᾶει καὶ τοῦ δίνει λίγη τροφή, καὶ πάλι τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἴδιο· ὥς ποῦ τὸ λιοντάρι θαρρεῦει, ἀρχινᾷ νά τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατί περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Ἔτσι κι αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, ποὺ τοὺς ἔχουμε κλεισμένους στὴ μάντρα. Τώρα τοὺς βλέπετε, δὲν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὀξω, ἐδῶ κι ἐκεῖ παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντά, ὥς νά κολλήσουν τὰ δόντια τοὺς στὸ στουππί, ἀπὸ * τοὺς περνοῦμε τὸ χαλκᾷ, ἐβγάζομεν τὸν ἐδικὸ μας καὶ τοὺς τὸν φοροῦμε. Μὴν τοὺς φοβᾶστε! Ἄνθρωποι εἶναι κι αὐτοί. Εἶχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε κι ἐμεῖς· ἐπάνω μας δὲν ἔρχονται, γιατί τοὺς σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν κι αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγουν τ' ἄρματα τοὺς. Ὅχι, δὲν φοβοῦνται. Ἐχουν πεποιθῆσι στὸ Γέρο.

Ἐνα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, μὲ μάτια μπιρμπιλᾷ*, ἔξυπνο σὰ ζαγάρι*, πιστεύει, πὼς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχηγό, ποῦ φωνάζει ἄξαφνα μὲ μιὰ ψιλή, ἀστεία φωνή:

—Ἀς εἶν' καλὰ ὁ καπετὰν ψωμάς. Ἡ πεῖνα δηλαδή, ποῦ θὰ θερίσῃ τὸν πολιορκούμενο, στρατηγὸς ἀνεπάντεχος*, ποῦ θὰ πολεμήσῃ κι αὐτὸς γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Δυνατὰ κι ἀσώπαστα γέλια συνεπαίρνουν τίς γραμμές. Γελάει ὁ Κολοκοτρώνης κι ὁ εὐθυμος λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τοῦρκων.

Τὰ παλληκάρια σκορπίζουν στὰ ταμπούρια* τοὺς. Ἐχει νυχτώσει. Ἀνάβουν φωτιές. Ἀπειρα λουλούδια, ὅλο φλόγες, χορεύουν στὴν

πλαγιά. Ἰσκιοὶ μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καραούλια* φυλάνε με
τὸν κόκκορα* σηκωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολι.

« Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραυγή, τᾶστρο καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλά στὰ κορφοβούνια.
Ἄκω τὸν ἄνεμο καὶ ἡχᾶ, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει.
— Νέσεῖς βουνά, ψηλά βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τὶ ἔχετε ποὺ μαλώνετε, τὶ ἔχετε ποὺ χτρεῦῳστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
— Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικὸν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ « Μουτεσελίμης* » τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς « Πόρτας* » τὰς συν-ενοήσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μὲ τοὺς Φιλικοὺς καί, προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμηῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀντέγραψε τὸν Καϊμακάμην* τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν της καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασσαλήκι του*, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις των ἔναντι τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὁμήρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ἄλλ' οἱ προσετῶτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μυρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλήκι τοῦ Γιουσούφμπεης.

Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτεσελίμην ἀπεσταλμένους των, γιὰ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιφερείας τοῦ ἦσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοβλέτι* καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερευόντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερον τὰς ὑποφίας τοῦ Γιουσούμπεη. Κακεντρεχῆς καὶ αἰμοβόρος, ὅπως ἦτο, ἐξέσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προκρίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκράτησεν ὡς ὀμήρους, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ Ἅγιο Ὅρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαιμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὁπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ εἶχε γίνει πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφιέδων* του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνήσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμούς. Ὅλα τὰ Χάσια* χωρὶά προετοιμάζαν ταραχὰς καὶ ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα.

Ὁ Γιουσούμπεης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ καιρόν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸ ἀ σ κ έ ρ ι* πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταξεν ὅμως νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ ὁποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἦσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲ μπορούσαν νὰ τὰ πατήσουν ὕθωμανικὰ στρατεύματα.

Πρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην* Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασάν ἀγᾶν, ταμίαν τοῦ Ἰσούφ πασᾶ τῶν Σερρῶν, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγοὺς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστούς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν κωμόπολιν.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούμπεη. Ἔδωκαν τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

Ἄλλ' ἡ φωτιὰ ἄναψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ

φθάση ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ διοικητηρίου τῆς κωμοπόλεως, περιφερόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς ὁποίους συνήντησαν κοντὰ στὸ σεράϊ*.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικὸς εἰς τὴν κωμόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἦσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ τὰ περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάση ὁ στρατὸς τοῦ Γιουσούφμπεη, καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κωμόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ πρῶτα δραματικὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιορκήσαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα ὀκτώ στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὠργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατεῖαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι κατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζαν, ὁ ἓνας ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, κατὰ τοῦ Πολυγύρου. Ἀκράτητοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαχόμενοι σὺν λέοντες ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δύο ἀσκήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούφμπεης τὰ ἔμαθεν ἀμέσως καὶ ἀπεθριώθη. Αὐτοστιγμὴ διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ ψηθοῦν δύο ἐκ τῶν ὁμήρων, πού εἶχε κρατήσει ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πολυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεράϊ, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐγλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφαλίσαι μπροστά του. Ὁ ἀτυχὴς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώνηξε πρὸς τὸν αἰμοβόρον μουτεσελίμην:

—Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν σοῦ ἀνήκει!

Ἀδυσώπητος κατόπιν ὁ Γιουσούφμπεης, διέταξε καὶ ἀπεκεφαλίσαν τὸν Χριστόδουλον Μπαλάνον, τὸν Χρῆστον Μενεξέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὁπαδοὺς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούφμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν

καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν.

Ἔτσι ἤρχισεν ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἡρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἐξήγειρεν ὅλα τὰ χωρὶά τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀκολουθήσαντα χριστιανικὸν συναγερμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἓνα ἀπὸ Μαδεμοχωρίτες* καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπαῦ.

« Τὰ 100 Ἑλληνικά χρόνια »

Δ. Γατόπουλος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ὁ Λουκῆς Λάρας εἶναι ἓν μακρὸν διήγημα τοῦ Βικέλα καὶ ἔχει μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τόσον ἐθεωρήθη σπουδαῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του....).

Ἡ φυγή

... Δὲν ἤλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἄφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφιξεώς του τὴν εἰδησιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἐπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἠκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κώπης τὴν πίεσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ εἰτεῖναμεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι,

συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβασθῶν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἡχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχιόνες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἦσυχάσατε, ἐφώναζε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὁ δὲ ναύκληρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμεναν εἰς τὸ παράλιον ὠπλισμένοι. Ἐπήγαιναν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἠύξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἡδὴ τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρά μας, ὅτε ἀντήχησεν αἶφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἠκούσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὀλαὶ ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὅποιον τρόπον ἔφερεν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὄμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνον ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρ' αἱ; μὴ αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν, ἥ μὴ ἦσαν πολυαριθμοὺ σώματος ἐμπροσθοφυλακῇ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιτέσουν καθ' ἡμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προσφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωρμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύκληρον. Τὸν ἔβλεπα νὰ λαλῇ περι-

παθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ μήτηρ μου ὀπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφη πρὸς αὐτήν.

—Λουκῆ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μετὰ τὴν εὐχὴν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσει. Τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμὸν τῆς καὶ ἔλεγα:

—Ὅχι, ὄχι, ὅλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν...

Ἐκεῖ, μετ' ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

—Πήγαίνε μετὰ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατόπιν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθητο ἐντὸς αὐτῆς. Μετ' ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμην, εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὀπισθεν ὥθουν τοὺς πρώτους, ἐπιπταν δὲ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχωρεῖ καὶ ἐκλαίαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγαγε καὶ ἤρχετο καὶ τὴν ἐβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσιν, προσπαθῶν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα— ἡ ὑπερέτριά μας. Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς ταξίδιον τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἡμεθα ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεθα ἐκατὸν ὑγδοήκοντα ψυχαί! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλέῃ ὑπὸ τὴν

ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου* ἀνέμου, ἀλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθοφυλακή, ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἡμεθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὄπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπετειῶν δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ναυαγήσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. Ἀλλ' ὁπότεν ἀναγιγνώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀναλογίζομαι τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνάς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναυαγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὥσων ἡμεῖς τότε διήλθαμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὡς βράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ μικρὰ λέμβος ἀνὰ ὀλίγους μᾶς μετέφερεν, ἐνῷ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ἄνωθεν...

Λουκῆς Λάρας »

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ὁ μικρὸς ναυτοπαῖς Νικολῆς Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὅ,τι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαρᾶ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἦτο ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῷ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἐπέβαινε τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκρίνετο διὰ τὸ εὐφυές, τὸ πρόθυμον καὶ τὸ ἄφοβον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προσπρίσουν τὸ ὄνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' Ὑδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομῶν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν Ὀξεῖαν νῆσον, ἐπεζήτη τὴν κατὰλλήλον στιγμήν, ὅπως ρίψῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν

τὴν πρώτην τῆς 8 Ἰανουαρίου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εὐνοϊκῆς τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκῆτως τὸ Βασιλάδι.

Παρευθὺς τὰ μεγάλα ἐφόλκια* καταβιβάζονται καί, κατάφορτα παξιμαδιῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομιστὰι ἐπιστολῶν:

«Οἱ Μεσολογγῖται ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφήσει Αἰγύπτιον ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμί· ἀλλέως βέβαια δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πείναν. Ἐφαγὰν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, ποὺ ἄρπαξαν τοῦ Ἱμπραήμ».

Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαζί σας!

Μὲ ὅλον δὲ τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσέθεσε: «Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμμίαν νέαν ἐφημερίδα».

Διότι ὁ βομβαρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν «Χρονικῶν».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἐξεμάνη· μόλις δύο ἄγκυραι κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατόλμως οἱ Τοῦρκοι· δεκατρεῖς φρεγάτες καὶ κορβέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται οὐριοδρομοῦσαι*. Καὶ ὁ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σήματα: «Ὁ ἐχθρὸς!» «Ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω!» «Τ' ἄρματα στὴν κουβέρτα!», «Ὅσοι εἴσθε εἰς τίρα* κανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦρ!».

Ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες, φρονίμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἄγκυρας, ὁ δὲ κλύδων ἀναλαμβάνει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρα συνάντησις. Ὁ πυρπολητὴς Πολίτης ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορβέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι κλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἕλληνες διώκουν πλησίστιοι*. Ὁ ἀνεμος μεταβάλλεται· καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι «μὲ ὅλα τοὺς τὰ πανιὰ καὶ κουρταλέττες»*. Αἰφνης οἱ Ἕλληνες, ἀθρόως ἀνακωχεύσαντες*, ἀναμένουν. Εἶναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἐσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλῃ ἀρχίζει πεισματωδεστάτη. Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολι-

κόν, εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα· καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσαρα τουρκικὰ πυρπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπην των· τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς Ἕλληνας πυρπολητάς. Διώκουν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις· δύο δὲ ἐφόλκιά των, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιπίπτουν ἐναντίον ἐνὸς τῶν Τουρκικῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνουν αὐτανδρον ὑπὸ τὰς φρενιτιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Μετὰ τῆς παροιμιώδους ὁρμῆς της, ἡ μοιραρχίς «Ἀθηνᾶ» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἐδαιμονίσαμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ἡμερολόγιον. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, μὲ τὸ τηλεσκοπίον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πρᾶον ἐκεῖνο ὕφος του, τὸ ὁποῖον οὐδ' εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶρα· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἓνα ναυτόπαιδα ὄρθιον ἐκεῖ ἐμπρός, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὴν μικράν του χεῖρα εἰς τὴν μέσσην, μὲ τὸ ὕφος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαινεν ἀπὸ τὸ πρόστεγον· καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ καὶ γομώσεις* διὰ τοὺς πυροβολητάς καὶ πυριτιδοβολὰς εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυρπολικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόβολον τρελλὸς ἀπὸ χαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως:

— Ἀπάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀθηνᾶ», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντίνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Ὁ μικρὸς εἶναι ἐκεῖ ἐπευφημῶν, κινῶν τὸν σκουφόν του εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν φοβερὰ ἐκπυρσοκρότησις συγχλονίζει τὴν «Ἀθηνᾶν» καὶ ἐνσπείρει τὸ θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶραῖα πυροβόλα της, διαρραγέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύει τὰς κνήμας. Ἡ «Ἀθηνᾶ», ὀδυνάτουσα νὰ

ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῷ ἤδη περίπου ἔληγεν ὁ ἀγὼν. Ὁ ἀντιναύαρχος προσελθὼν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶραν ταυματίας καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ παρעυθὺς ἡ ἀποκοπή. τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις ὅμως ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. Ὅχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπωθεῖ τὸν ἱατρόν, ἰκετεύει τὸν ναύαρχον.

—Μὴ, καπετὰν Γιώργη μου! Μὴ μοῦ κόψτε τὰ ποδαράκια μου, κι ἄς πεθάνω!...

Τέλος ὑπερισχύει· ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ἱατρόν: «Μάζεψε τὰ ἐργαλεῖα σου, ἐξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὰν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδιοῦ των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἰ περιπέτεται τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφήκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο ὠραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ὀρθάνοικτα παράθυρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἶχε τελειώσει· καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστὴν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀπελθοῦσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετεράνων*. Καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἤκουσε ποτέ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτοπαιδὸς τῆς «Ἀθηνᾶς».

Αἰφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένης ἐκ τοῦ προαυλίου. Ἔτεινε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἄγνωστον πρὸς τὸν δίοπον* τῆς φυλακῆς, ἐφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

—Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσης ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν καπετὰν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποῦ μοῦ ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστής· εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῷ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προ-

ησθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτά ἕνας νέος κύριος, κομψὸς καὶ ζωηρὸς, εἰσῆρχετο ἡ μᾶλλον εἰσώρμα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθιμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιὰν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατῶρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἑξῶ τοῦ Κάβο - Πάπα ναυμαχίας.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ναυσταύθμου τὸν ἐσφίξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικὴν καὶ, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαχητὴς ἦτο τώρα ἕνας ἐκ τῶν πλέον εὐυπολήπτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡὐχαριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἕνα ἐντιμὸν καὶ χρήσιμον ἄνθρωπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἕνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτόπαιδας. Ὑπῆρξε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὡραίαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικὸν μας, μοναδικὴ ἐκεῖνη ἡ πανήγυρις.

« Πανηγυρικὸν φύλλον Ἑστίας »

Κωνστ. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάνα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγαῖδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμα ἔχουνε τῇ μαύρῃ γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τῇ λάμπι.
Κι ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τό συγχρωτᾶνε:
« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι; »
« Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια ».
Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.
Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους,
κλαῖνε μαννοῦλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικὸ

ΨΑΡΑ

Τὰ Ψαρά ἦσαν μιὰ πέτρα γῆς ριγμένη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζει ἐπάνω της ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γεννήσῃ μαλθακοὺς καὶ ἐγωϊστές. Ἐγεννοῦσε μόνον παλληκάρια, δαμαστές τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἐξεγέρσεως συνεκλόνισε τὴν δουλεύουσαν φυλὴν, ὥρμησαν μεταξύ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλαφρά των πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόπον διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κουρσάροι ἀτρόμητοι, ἀλλὰ κουρσάροι τῆς ἰδέας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι οὗ παραμυθιοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἕνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς μαύρους βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς συνήνητησε τοὺς Ψαριανοὺς συχνάκις εἰς τὸν ὑπερήφανον δρόμον τους καὶ ἔμαθε νὰ τοὺς φοβεῖται.

Ὀλίγα νησιά τότε, φούχτα χώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἑκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἕως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκινοῦσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἓνα πρωτῆ, μὲ τὸ σύννεφον, ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ἐχθροὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἀμέτρητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἤξευραν νὰ σκοτώνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ὅταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἓνας, ἱερεὺς, ὁ Νεκτάριος Κατούλης, συνεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἤρχισε μὲ μίαν ἀποστροφὴν:

« — Ἀδελφοὶ Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἡ ὁποία ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελουμένην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπρόφθασε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν του. Σεῖς ἐθυσιάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος* εἰς τὰ ὕψη. Ἀδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἐγεῖρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, ὅτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Παλαίους ἡ Ἑλλάς ἀκόμη, κυλιόμενη εἰς τὸ αἷμα τὸ ἰδικόν της

καὶ εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν τῆς, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιοῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, πλησίον εἰς τὰ ἔνδοξα ἐρείπεια τῆς Ἑρετρίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτρωσε μία νέα πόλις, τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ φωτιά καὶ ὁ σίδηρος διηθύνετο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἄφησαν σιωπηλοὶ καὶ θλιμμένοι εἰς τὴν νέαν τῶν πατρίδα τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἔσπευσαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἐπιφανὴς γάλλος φιλλέλην, ὁ μαρκήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς ξένος ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἑνὸς γέρου, ὁ ὁποῖος, μαζὶ μὲ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας Ψαριανούς, εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν νέαν τοῦ πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλάγι ἑνὸς τζακιοῦ, διηγῆθη εἰς τὸν Γάλλον περιγηγῆτην τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Αἱ εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης, ἀφηγεῖται ὁ ξένος, ἔπαιρναν μίαν ἀπερίγραπτον τραγικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελὲς καὶ ἡμερον ὕφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κρεμασμένη εἰς ἓνα εἰκονοστάσιον, ἦτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποῦ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ὄλους, σφαγέντας ἢ φονευθέντας».

Περιοδ. « Παναθήναια » 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχην,
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχην,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινόμενο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημῃ γῇ.

« Ἀπαντα »

Δ. Σολωμός

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἑμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες*, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ».

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ. Ἄλλ' ἐνῶ ἔφθασε ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμῃ τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δέκα πέντε καὶ περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβανον ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὄρθιος τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχὴν.

—Καλορίζικο!... Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. Ἦνοιγεν τὸ στόμα νὰ εἶπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

—Μωρὲ δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος;... τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

Ἐσύ;... Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ;..

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς...» Καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβωλομένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

—Μωρὲ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό;... Κι ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα.

—Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ξυπνητό. Γιὰ, μωρὲ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!...

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος!.. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ... Κάνει κι αὐτὴ δουλειά!...

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμεῖδιά μά-
λιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μεῖδιάμα του, ἀλλὰ εἰς τὰ
γαλανὰ του μάτια, ἐκυλίετο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν
ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρὲ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά... Δὲν
φθάνει ποῦ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ
τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολάτη*...;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους,
καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέ-
χει...

—Τὸν κακό του τὸν καιρὸ κατέχει...

—Κι ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τό θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἶμαι ἀνε-
μάνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὁποῖον ἀπηυθύ-
νετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τ'ς ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβο-
λα... Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὄλο τὸ ὕστερο χαίρεται
κι ὁ κόρακας τῇ φωνῇ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῇς τοὺς
συγγενεῖς σου, ποῦ τοὺς ντροπιάζεις...

—Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;...

—Ναί! Γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ τότε θάπτουνε...

—Ἐγὼ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... Ἄλλοι δὲν ἔχουν μουδὲ καλαμο-
μπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς!...

—Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστάς καὶ καλὰ θὰ πᾶς... Θὰ γενῆς ἀνεμ-
παίγνιδο τοῦ χωριοῦ...

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος
διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντα-
κιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας
καταλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια*. Ὀλίγοι ἦσαν ὥσάν αὐτὸν
φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἀμα ἐτελειῶνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τι-
νας μῆνας τὴν κτίστην, εὑρίσκει δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ
τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικούς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ του τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλὶός δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία, ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι!...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶός δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί!... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «άντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες ;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶός παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλημα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶός δὲν ἐμνησικαχήσῃ. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσει παντελῶς τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένο μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μῶρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῇ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῇ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του!... Τοῦλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν!...

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὁρθίως, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμὲνα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ;... Πῶς τὸ κατέχεις ;...

— Ἐχω τίμιο ξύλο!...

— Ἀλήθεια ;...

— Ἐχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ;... « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του... ».

Μετὰ τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῃσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς τοῖς Τοῦρκοι...

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθα-

σε νά τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

“Οπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια. Ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον* λαζαρίαν.

Ἡ λόγχη ἐπῆρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου!...

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν της θύρουβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινε ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἐβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος, διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνει. Ἀλλ' μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς.

Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει.

Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἤκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του.

Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς τὴν ἤρπασε καί :

— Κράκ!... Κράκ!... τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου.

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἑξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγὴ :

— Τοῦρκοι!... Κερκέζοι!...

Ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τοῦρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευσε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ' ἐγὼ εἶμαι!... Μὴ φοβᾶστε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐπειτα τὴν εὐθυμίαν

τῶν χωρικῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κίρκασια-
νοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ
ὕπερ τὸ δέον πλατὺς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐ-
τὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυ-
κάσιον ἱματισμόν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι
σειραὶ φυσίγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαῖτονικολῆν καὶ ὁ Ἀν-
δρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κίρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗξης τοῦ λόγου σου, καπετάν Νι-
κολῆ!...

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμόν καὶ πόθον τὸ ὠραῖον
καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον.

Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς
τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— "Ὀχι! "Ὀχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ᾗξης!...

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο!...

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κ ε ρ κ έ ζ ο ς.

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος καὶ ἄλλα διηγήματα »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΑΛΕΣΤΑ ! (ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ !)

(Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ κατακτητοῦ
καὶ τὴν ἔνωσιν των μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἡρωϊκαί, ἀλλὰ καὶ πολὺ
αἰματηραί.

Κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν περιστατικῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ
1878).

... Τοὺς ἐπεριμέναμεν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ οἱ
χωρικοὶ μας ἔκρυπτον, ὅ,τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπή-
λαιον τῆς Βίγλας, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλὰ οἰκογένειαι. Καθ' ἐκά-
στην ἀγγέλλματα περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρῶν διέσπειρον τὸν πανικὸν καὶ
ἠκούετο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! » (Εἰς τὰ ὅπλα ! "Ἐτοι-
μοι !). Μετὰ μικρὸν δὲ διεψεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθοῦν μετ' ὀλίγον.
Ἄλλ' ἔλθε καὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἰδήσις δὲν διεψεύσθη.

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα !

Ἡ μάννα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἄλλοφρονοῦσα*, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα ἀνεκραύγασαν :

Στ' ἄρματα ! Στ' ἄρματα !

Καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσει* ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἡχοῦς :

Στ' ἄρματα ! Στ' ἄρματα !

Ἔστεκα σὰν ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἐβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας* ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαραλάμπης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου* τοῦ πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατήρ μου, ταραχμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποστάζουσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου ! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιζεν ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς μανιωδῶς ἐτοίμῃ νὰ φύγῃ, νὰ πάρῃ τὰ βουνὰ διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σαστισμένοι, μουσκεμμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωηρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἠκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἤχος σαλπίγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεᾶνις ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

— Ἐφτάξανε ! Ἐφτάξανε !

Τότε παρεσύρθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ

ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὐρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπύτου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθημένη ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου μας, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλῃν της τὸν ἀδελφόν μου. Προηγείτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἤκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποῖον ἐφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βροχῆς, ποίμνιον προβάτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἦσαν σιωπηλοί, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο μὴν ἀκουσθῶν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μὲ μορφὰς ἐξηγριωμένας. Ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἤκούετο ἡ φωνὴ γυναικός :

— Παναγία μου, πρόφταξε!

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτά εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας, ὁπόθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότησε πυροβολισμός, τὸν ὅποῖον ἐπανέλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἡχώ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾷ φωνῇ :

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμὸς ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἓνα παμμέγιστον κρρ!

— Ἐτρακάραν τσοι! ἀνεφώνησεν εἰς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἠσπᾶσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὠχρὰ ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα ἦτο ἡ Πηγὴ, ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἄκουσα νὰ λέγῃ :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου!

Ὁ κρότος τῶν ὅπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρῃ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα ἐκλαίμεν ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιά. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπῳδός* τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἤκούοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τοὶ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταξε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαιτίζοντες* τὴν προέλασιν τῶν ἐχθρῶν, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ φάραγξ διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο ὁλόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἦμην τόσον ταραγμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἱ ἐχθροί. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπεράνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῇ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἵματηρᾶς κοκκινάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη· ἀλλὰ τώρα ἐφαινόμεθα ἐκ τοῦ χωρίου. Ἐξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχυα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

Ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἠκούσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου :
« — Παναγία μου! Παναγία μου!

Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὀβίς, πεσοῦσα, κατεκεράτισε* νεανίαν, ὁ ὁποῖος ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραῖα δὲν ἔπαθε τίποτε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

— Ἀχ! σκύλοι! Ἀχ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάματε!

Ἐφημ. « Ἐμπρός » 1911

Ἰ. Κονδυλάκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Ἡ συγγραφεὺς παρουσιάζει πραγματικὰ περιστατικὰ ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ Ἕλληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομητατζήδων *.

Οἱ Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἐκβουλαρίσουν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγὼν διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετὰν Ἀγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικὰ (ιστορικὰ πρόσωπα ὑπὸ ψευδώνυμον).

Τὸ κρῦο, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβρη, ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στῇ λίμνῃ τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνει γιὰ τοὺς ἄντρες ὁδυνηρὴ. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μποροῦσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ κρῦο. Ὅταν ἀναβαν φωτιά οἱ ἄντρες μέσα στὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἐπνιγε. Ἄν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἀναγκάζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλὰ ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στῇ φωτιά.

Ὁ ἀγὼνας ἐξακολουθοῦσεν ἄγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ποιδὺς νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας* ἐβαζε τοὺς Ἕλληνας σὲ μειονεκτικὴ θέσι, γιατί φαίνονταν ἀπὸ μακριά. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τίς πλάβες* τοὺς, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοβροντίες ἀπὸ μακριὰ καὶ οἱ σφαῖρες τοὺς τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὔρισκαν τοὺς ἄντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὄρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκώτωναν.

Οἱ Ἕλληνες ἐβγαίνουν κι αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδιασμοὺς στὶς βουλγαρικές καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φαίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐπρεπε νὰ πλησιάσουν πολὺ οἱ πλάβες πρὶν τίς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδιασμὸς ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδιασμοὶ ἐξελλίσσονταν σὲ ξαφνικὲς μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ ἑλληνικῆς περιπόλου κι ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, Ἀγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει κι ἄλλες μικρὲς καλύβες δῶθε καὶ κεῖθε τῆς κούγκας κι εἶχαν βάλει παντοῦ σκοποὺς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κρῦο καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κά-

θε στιγμή καινούργια επίθεση τοῦ ἐχθροῦ. Ἦτο τόσο ἐκνευριστικὴ αὐτὴ ἡ ἀκίνησις καὶ ἡ ἀναμονὴ ἀνάμεσα στὰ καλὰ μιά, ὥστε ἀναγκάζονταν οἱ ἀρχηγοὶ κάθε ὥρα ν' ἀλλάζουν τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Καὶ μέσα στὶς καλὺβες ὅμως ἐκνευρίζονταν οἱ ἄντρες, περιμένοντας κάθε στιγμή βουλγαρικὸ αἰφνιδιασμό.

Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες εἶχαν ἀγριέψει στὴν ὄψιν τὰ μαλλιά τους εἶχαν μακρύνει, ὅλοι τώρα εἶχαν γένεια, ἡ ἐμφάνισί τους ἦταν ἀτημέλητη*, τὰ ροῦχά τους τριμμένα, παλιωμένα. Μόνον ὁ Νικηφόρος κι ὁ καπετὰν Παντελῆς κατ'ὠρθωναν ἀκόμα νὰ κρατοῦν παρουσιαστικὸ κάπως περιποιημένο.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν σκληρὴ γιὰ ὅλους. Ὁ Ἄγρας ὅμως, μὲ τὶς κακοκλεισμένες πληγὲς καὶ τοὺς συνεχεῖς πυρετοὺς, εἶχε νὰ ἐξαντληθῇ ὀλότελα.

— Νὰ φύγης! τοῦ ἔλεγε καὶ τοῦ ξανάλεγε ὁ Νικηφόρος. Ἐδῶ δὲν θὰ γίνῃς ποτὲ καλὰ. Ἐνῶ, ἂν πᾶς καὶ γιαντρευτῆς, θὰ μπορέσης νὰ δουλέψης καλύτερα.

Γελούσε ὁ Ἄγρας κι ἐπαιρνε τὸ τουφέκι καὶ πήγαινε σὲ περιπολίες καὶ ξαναγύριζε μὲ σαράντα βαθμοὺς πυρετό. Κι ἔμενε μερικὲς ὥρες ξαπλωμένος στὸ πάτωμα καὶ πάλι σηκώνόταν καὶ ξανάρχιζε τὴν « δουλειά ».

Μὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκνευρίζεται καὶ κεῖνος. Μιὰ ὁμοβροντία τοῦ εἶχε σκοτώσει ἓνα εὐζῶνα. Μιὰ δεύτερη, τὴν ἄλλη μέρα, μέσ' ἀπ' τὰ καλὰ μιά, πλῆγωσε τὸν ἀτρόμητο, τὸν ἀνεκτίμητο, Ἀντώνη.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ ἔφτασε ἓνας παπᾶς μ' ἓνα χωρικό. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Νησί γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀρχηγούς.

Ὁ Ἄγρας εἶχε πυρετὸ καί, τυλιγμένος ὡς τ' αὐτιά μέσα στὴν κάπα του, εἶχε καθίσει κοντὰ στὴν ἀναμμένη φωτιά. Καὶ καθὼς μπῆκε ὁ παπᾶς, ἐφώναξε :

— Ἐλα κάθισε, παπᾶ μου, νὰ φᾶς μαζί μας. Πῶς σὲ λένε ;

— Παπαγιάννη.

— Τί εἰδήσεις μᾶς φέρνετε ; ρώτησε ὁ καπτὰν Νικηφόρος.

— Καὶ καλὲς καὶ κακές, ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς. Σκώτωσαν τὸν Τόμαν Παζαρέντζε ἀπὸ τὸ Ζερβοχώρι...

— Τὸν σκότωσαν! ἀναφώνησε ὁ Ἄγρας. Ἐγὼ τοῦ εἶχα χαρίσει τὴ ζωὴ καὶ τὴν λευτεριά!

— Ἀσκημα ἔκαμες, καπετὰν Ἄγρα, εἶπε ὁ Παπαγιάννης. Ἦταν ἀπὸ

τοὺς χειρότερους κοιμιτατζήδες τοῦ Ἀποστόλ Πέτκωφ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κακούργους, πὺ ἐσφαζαν ὀχτὼ παλληκάρια, ἀπὸ τὰ γενναϊότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. Ἐκαμες ἄσχημα νὰ τοὺς χαρίσῃς τὴ ζωή.

— Ποιὸς τὸν σκότωσε ; ρώτησε ὁ Ἀγρας.

— Ἐνας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἓνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λείει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν ρωτοῦσες ;

— Νὰ τὸν ρωτήσω, λείει ; Ποῦ τολμᾷ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λές, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸς ὅμως κρυφόορος!...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε ;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πῶς ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη Ἀνδρεάδη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι. Τὸ Ἀσπροχώρι ἦταν ἓνα χωριουδάκι μετὰξὺ Νιάουσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιά· τὸ κατέστρεψαν οἱ κοιμιτατζήδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πάει κι εἶχε πολεμήσει μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελᾶν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἐκλεψαν ἓνα παιδάκι, πὺ εἶχε. Ὅταν τό ῾μαθε, ὕστερα ἀπὸ καιρό, ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, πὺ ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῇ. Μὰ αὐτὸς χάθηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πῆγε ὁ μυστικός φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῇ τὸν Παζαρέντζε, πὺ χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη. Πῆγε ἴσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἓνα καφενεῖο γεμᾶτο Βουλγάρους. Φώναξε ἐξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε : « Ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; Ἐσὺ σκότωσες τὴ μάνα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι ; Ἐσὺ τοῦτο ; Ἐσὺ ἐκεῖνο ; »... Ὁ ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ! θηρίο στὴ δύναμη, σοῦ λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— Ἄλλος Γαρέφης! θαύμασε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης.

— Ναί, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε ; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιὸς τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φίλο αὐτὸν τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη; Ἐτρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωξιὰ στὸν ἓνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἀνοιξε δρόμο, ὥρμησε στὸ

βάλτο, χώθηκε στα καλάμια, πήγε ως τὴ πλάβα, ὅπου τὸν περίμενε ὁ Μανώλης ὁ Στενυμαχίτης, καὶ δρόμο.

Νύχτα πιά ἔφτασαν στὸ σπίτι μου, στὸ Νησί.

— Γιατί δὲν ἦρθαν ἐδῶ σὲ μᾶς ; ρώτησε ὁ Ἄγρας.

— Δὲ θάξεραν τὸν δρόμο ἴσω.

Τὸ φαγὶ ἦταν ἔτοιμο. Κάθισαν οἱ καπετανέοι γύρω στὴ φωτιά καὶ ἔβαλαν μεταξύ τους τὸν παπᾶ.

“Ὅταν τελείωσαν, ρώτησε ὁ Νικηφόρος :

— “Άλλες εἰδήσεις ἔχεις, Παπαγιάννη :

— Ναί· κακὲς ὅμως εἰδήσεις.

— Μήπως ἀπὸ δῶ τίποτε ;

— “Ὅχι, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ζίχνας, ἀπὸ τὴν Κλεπούσνα*. Κομιτατζῆδες πῆγαν, σταλμένοι ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Σόφιας, νὰ δολοφονήσουν τὸν Χρυσόστομο*, τὸν Ἅγιο Δράμας. Τὸ εἶχαν καλὰ ὁργανώσει καὶ θὰ τὸν σκότωναν. Μὰ ἔτυχε νὰ φύγῃ ὁ Δεσπότης σὲ περιοδεία. Καὶ οἱ δολοφόνοι, ἀπογοητευμένοι, ἀγριεμένοι, ἐκδικήθηκαν τὸν ἄοπλο πληθυσμὸ τῆς Κλεπούσνας, ὅπου κατέφυγαν. Εἶχαν δυναμίτη μαζί τους. Ἔβαλαν φωτιά στὰ ἑλληνικὰ σπίτια, σκότωσαν ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἓνα γέρο Βουζίκη ἐνενηντα χρόνων, ἓνα μωρὸ δύο χρόνων, τὴν κόρη τοῦ παπᾶ, τὸ δάσκαλο, τὴ γυναῖκα του.

“Ὅλη τους ἡ λύσσα ἦταν πῶς δὲ βρῆκαν καὶ δὲ σκότωσαν τὸν Ἅγιο Δράμας....

Ἐκείνη τὴν στιγμή μιὰ ὁμοβροντία ἔσχισε τὸν ἀέρα καὶ ἀμέσως δεύτερη. Μὲ μιᾶς ἡ καλύβα βρέθηκε στὸ πόδι. Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες βγῆκαν ἀπὸ τὴν καλύβα μπουρμπουτα πεσμένοι πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ὀχύρωμα, ἔρριξαν καὶ ἐκεῖνοι μπαταριές* μέσ’ στὰ καλάμια, στὰ τυφλά, κατὰ τὸ μέρος ἀπ’ ὅπου εἶχαν ἔρθει οἱ σφαῖρες. Μὰ κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε, οὔτε ἀκούστηκε τίποτε. Καὶ δυὸ πλάβες, ποὺ βγῆκαν μὲ τὸν Τυλιγάδη νὰ ἐρευνήσουν, γύρισαν ἄπρακτες. Δὲν εἶχαν δεῖ τίποτε, δὲν εἶχαν ἀκούσει τίποτε.

Οἱ σφαῖρες εἶχαν τρυπήσει τοὺς καλαμένιους τοίχους τῆς καλύβας, εἶχαν περάσει ἀντίκρυ, πάνω ἀπὸ τοὺς ὦμους τῶν καθισμένων καπετανέων.

“Ὅλοι ἦσαν ταραγμένοι. Ἡ κατάσταση αὐτὴ δὲ μπορούσε νὰ ἐξακολουθήσῃ. Οἱ ἄντρες ἐκνευρίζονταν. Ἡ μεγάλη καλύβα τους ἦταν στόχος. Ἐπρεπε σκυφτοὶ νὰ περπατοῦν.

Σκυθρωπός, ἀμίλητος, πλάγι στὸν πιστὸ Τυλιγάδη, κοίταζε ὁ Νικηφόρος τὶς πλάβες, ποὺ ἀπομακρύνονταν στὸ παγωμένο σκοτάδι, φέροντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἄρρωστο Ἄγρα.

Ὑστερα γύρισε καὶ μπῆκε στὴν καλύβα.

— Καὶ τώρα στὴ δουλειά! εἶπε τοῦ Τυλιγάδη.

Ἡ δουλειά ἦταν δύσκολη, πολύωρη καὶ ἐπίμονη. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ κατεδαφίσουν στὰ σκοτεινά, μὲ τέτοιο δυνατό κρῦο, σὲ μιὰ νύχτα, μιὰ μεγάλη καλύβα καὶ νὰ ξαναχτίσουν ἄλλη.

Μὰ ὅταν ἀποφάσιζε κάτι ὁ καπετὰν Νικηφόρος, δὲν τὸν σταματοῦσαν τὰ ἐμπόδια.

« Τὰ μουσικὰ τοῦ βάλτου »

Πηνελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιάτά σου ἀρματώθηκαν καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος.

Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,
κι ἂς σ' ἐγείρει, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
τώρα ἡ ζωὴ σου εἶν' ὄνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γυρὸ σου χαμογέλαγαν μολέμματα* καὶ σκύλοι,
χίλια μαχαίρια σοῦ ἐμπηξαν, ὦ γίγαντά μου, οἱ νάνοι.
Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ' Ἀπρίλη
καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, ποὺ μαρτύρησες, δὲ σ' ἔκλαψε δικός.
Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα.
Κι ἂν δὲ σηκώθῃ σίφουνας γιὰ τοὺς ὀχτροὺς κακός,
κάποιος ἀγεράκι φύσηξε ἀπὸ τὴν Ἀλαμάννα.

Ἑφημερίς « Ἀκρόπολις » 1930

Ρήγας Γκόλφης

Η Σ Η Μ Α Ι Α

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακεῖον κατείχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουράν του.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπείχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δίδωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ φυλακεῖου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὠρθοῦτο ὁ ἐχθρικός σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ και κατ' αὐτὰς τὰς ἑαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἤκροῶντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπῆ-στραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ ὅπλου του. Αἰφνης κρό-τος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἤκού-σθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε :

— Τίς εἶ ;

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἔσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρη-μένα ὅπλα.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦτο ἡδὴ λίαν ἐγγύς, καθυσύχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— ὦρα καλὴ, παιδιά ! Εἰμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; ἠρώτησεν ὁ ὑποδεκα-νεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σᾶς λέω...

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ κάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρος πλησίον τῆς πυρᾶς. "Ολοὶ προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Με-τὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαί-νων ἀκόμη, τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκαν στὸ σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι...

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσίρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὠμί-λησαν, καὶ μόνον διεσταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστρέφοντα ὡς

λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς των, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκάρει τὸ στρατηγικόν του σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφονεύετο ὑπὸ εὐζώνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἐξ ἀπροόπτου καταληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφονεύοντο, οἱ τρεῖς ἡχμαλωτίζοντο καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφυγε τὸν ὄλεθρον πηδήσας ἀπὸ τινος φεγγίτου.

— Τώρα, παιδιά, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό!

Εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὐρίσκετο χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ ἰσαρίθμων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἑλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον μὲ στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἔτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἰφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς, ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου, διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ὄμηροι.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὁθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε φρούραρχο τοῦ χωριοῦ!

Ἐκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτον του ἔγγραφον :

« Ὁ φρούραρχος Ἑλιάς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ... Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω, τὸ χωριὸν Ἑλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεὺς ».

— Θύμιο, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων· ἔχεις πόδια ζαρκadioῦ. Πάρε τὸ χαρτὶ καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. Ἀστραπή! Ἐσεῖς οἱ

ἄλλοι, μωρὲ παιδιά, μιὰ σημαία ἑλληνικὴ δὲ θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἐπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ νυκτερινὴ αὐρα γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραξαν τὴν μόλις ἀποκαταστάσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἵππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐζώνων, ἐλοξοδρόμησεν ὀλίγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλλήνας.

— Παιδιά, εἶπεν ὁ φρουράρχος, τὸ φρούριό μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἐξώρμων διὰ τῆς ὀπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῷ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον καὶ ἡ φυγὴ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα δρασσελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ὑψηλὰ ἐκεῖ, οἶονε! ἐναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανιὸν ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσίν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινὰ δισταγμὸν εἰσήρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοίχου, εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡὐχαρίσται διὰ τὴν σωτηρίαν.

Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκκενώθησαν κατὰ αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὥσάν νὰ ἐχρησιμοποίει καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸ ράκος ἄμορφον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Ἐφημερίς « Ἑστία »

Γεώργιος Δροσίνης

Η Δ Ε Σ Π Ω

Ἄχος βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.

Μῆνα* σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι·*

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι·

Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο :

— Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' δῶ τὸ Σούλι.

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

Ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :

Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἔλατε.

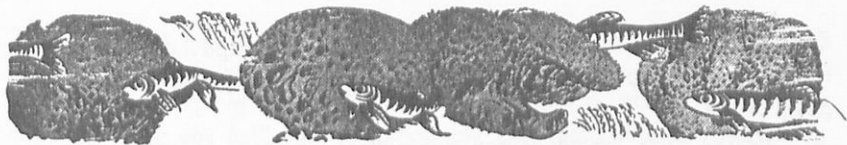
Χίλια φουσέκια ἦταν ἐκεῖ· κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει

καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικὸν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Δ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΜΟΤ

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τους σπόγγους ἀλιεύουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης με κινδυνὸν τῆς ζωῆς των οἱ δῦται, ἀναπνέοντες ἀέρα τὸν ὅποιον στέλ-
λουν μετὰ τὰς ἀντλίας των τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύναται καὶ
χωρὶς ἀντλίαν ὁ τολμηρὸς δύτες νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς
θαλάσσης καὶ νὰ ξερριζώσῃ σπόγγους, ὅποτε διατρέχει πολὺ περισ-
σοτέρους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὰ σκάφανδρα* ὑφίσταται
πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας.
Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» ὁ συγγραφεὺς
μᾶς περιγράφει λεπτομερεῖας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ
ὅποιον ἐξασκοῦν τόσοι ἥρωικοὶ βιοπαλασिताὶ ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὴν
Αἴγιαν, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνι-
κῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ὥσάν μυστηριώδης βρασμὸς νὰ ἐτάρασσε
τὰ ἐνάλια* βάθη, ὀγκώδεις φυσαλλίδες ἀέρος πλατεῖται καὶ καμπύλαι
ἀνήρχοντο κατὰ διαλείμματα νὰ θραυσθῶσι παφλάζουσαι.

Ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτευ ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κολαυζιέρης* εἶχε δώσει ἤδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρ-
ξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἵκοσιν ὀργυιαὶ κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, μετὰ
τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον
καὶ σιωπηλόν, τὸ ὅποιον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἐξηκολούθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῶ ὁ
ναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετὰ τινα λεπτά τὰ ὕδα-
τα συνεταράχθησαν, καὶ πελωρία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κε-
λαρύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλῆνων, καὶ τῶν κρυστάλλων, προέ-
βαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐκρά-
τει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἕτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ
τῆς κουπαστῆς*, καὶ ὁ δύτες, ὡς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνα-
κύπτων μετὰ τὸ ἥμισυ ἀκόμῃ σῶμα ἐντὸς τῶν ὕδατων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν ραθυμίαν*,

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζιέρης, λαμβάνων διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἤρχισε νὰ τὴν περιστρέφῃ, ἕως οὗ ἄφρη-
ρέθῃ ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρυθρον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖαι σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλιόμεναι κατὰ μῆκος τῆς ρι-
νὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ὁ δῦτης ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουπαστῆς ὡς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἐξέδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἐξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φα-
νέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἦδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῶ ἕτερος ἤρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὁμοιάζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὠραίους σπόγγους, τοὺς ὁποίους εἴμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προθήκας τῶν μυ-
ροπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἦσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειαζόμεναι πολλὴν ἔτι κατεργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

—Ἄλα, ἄλα... ἔγρυξε* πάλιν ὁ Καπετὰν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῇς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ὁ δῦτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ κοχλιώσουν τὴν τερατώδη περικεφαλαίαν καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μι-
κρὰν κλίμακα, ἔδραξε τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθη νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλά-
ζοντα ὕδατα.

Οἱ ναῦται τῆς ἀντλίας ἤρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τρο-
χόν, ὁ δὲ κολαουζιέρης ἄφηνε βραδέως τὸ σχοινίον, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἦσυχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν κωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεινομένου σχοινοῦ.

Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολεύ-
κου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερύθρων φυκῶν ἤρχιζον ν' ἀναδεύ-
ωσι τοὺς μακροὺς πλοκάμους των, ἐρυθρὰ δὲ χελιδονόψαρα, παίζον-
τα ἢ καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πτερυγίζοντα ἐπὶ

τινας στιγμάς, καὶ ἔπειτα πάλιν βυθιζόμενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἐγίνετο ἀνυπόφορον.

— Φύσα, καημένη μπουκαδούρα*... ἐστέναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινήτης, στρέφων πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανεὶς, πῶς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

« Σπογγαλιεὺς τοῦ Αἰγαίου »

Ἄγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεὶς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαιναν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὄναρίον του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίοδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὁπόθεν πρὸς ἐσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρπούς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ - ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τίς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μποσττανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρει!

— Σὰν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λὲς καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινα πάλον τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ « λαχανικά » τὰ ἐπῶλει, ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὁσονούπω ν' ἀναπαυθῇ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινόν ἔλυε τὸ ὄναρίον του, ἐπέβαιναν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρόν, ἄχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεὸς Ὁμηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἄγρου μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους*!

Τῶ ὄντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιβολίου τοῦ ἐξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀργώνωνται, νὰ σχηματίζουν αὐλακας καὶ νὰ εἶναι γαλήνια, ὁμαλὰ, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ρευστά, νὰ ὀρθῶσι τὴν χαίτην, νὰ στυλῶνσι τὰ στέρνα, νὰ φρίσωσι, νὰ κροαίνωσι*, νὰ βρέμωσι*, νὰ ἤχῳσι, νὰ πλαταγῶσι*, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπειζον κυλινδούμενοι ἐντὸς των ὡς ἄτακτα παῖδια, καὶ αἱ ὑπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι* ἡμιλλῶντο, τίς νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τίς νὰ ὑπεγείρῃ ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ πορφύρεα νῶτά των, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντίας ἐθώπευε μαλθακῶς τὴν ἄσπilon κυματίζουσαν ὀθόνην, προσκαλοῦσα ἀπείρους χαριέσσας, μυρμηκίζούσας, παροδικὰς ρυτίδας.

Ὁ δὲ οὐράνιος θόλος καταπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὃ ἥλιος ἔκαie χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ ἴδιος, ἅμα ἀπέκαμνεν ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδρομίας, ἐβυθίζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθὸν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυθείσας ἀκτῖνας. Ἡ σελήνη ἐγίνετο λαμπρότερα, ἐπαργυροῦσα τὰ στέρνα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἄστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἡδυπαθῶς* εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες* μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεμνότητος ἐμάρμαiron εἰς τὰ ἀνεξερευνήτα βάθη της ὡς βολίδες εἰσδύουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὑρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρίοι κρότοι ἀντήχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὀθόνης ἀπέληγον. Καὶ ἡδύπνοοι* ὄσμαι, ἐλαφρὰ ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὔρας, καὶ ἄλμη καὶ θάλπος ἡλίου ἐσκήρυνε τοὺς χρῶτας*, ἡρύθραινε καὶ καθίστα μελαψὰς καὶ ἀρρενωπὰς τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ δνάριον τοῦ ἐξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπαιζόντων καὶ θροούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρνα, ἀνοίγων τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὰς ἐπιδεξίους χεῖρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ἱερογλυφικούς* χαρακτῆρας. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμοιρον ἐξαδέλφον μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπροὺς χαρακτῆρας, σαφές, ἐναργές κι εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ ἐδά-

φους. Ἡδύνατός τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμένης προσωποποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἤδη ἐξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πεντήκοντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλύτερας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἴκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἠδυνήθη μετὰ τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, καὶ ἐχέρησε.

Μόλις ἐχέρησεν ἡ μία, καὶ ἐκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκη, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησεν. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν. Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὲ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιός, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός του, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρον ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς περιρρυτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἴστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ' ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομάντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνονται εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὕρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφὴν δι' ἑαυτόν καὶ διὰ τοὺς φιλτάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον τῆς ὡς ἄλλη σειρὴν, σειρὴν ἄφωνος καὶ ἄψυχος.

Ὁμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σείον τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἑλλοχώσης* ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνῃ ἢ κεφαλῇ τῆς φώκης σείεται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα, ἡ ρίζα διατείνει τὰς Ἰνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

Ἄλλως οὐδ' ἢ κεφαλῇ σείεται. Τὸ κῦμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῇ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ ὅμως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὕτῃ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τῆς, ἐμπειροὶ ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνης, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι ἔλεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν τῆς, τὴν οἶονεῖ μελάμπεπλον. Τοιαύτῃ ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ἄγνοῶ τί μοιραῖον ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὕτῃ διαβαίνοντα πλησίον ἢ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτῃ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ κι ἐκεῖνος ἐκ τρυφεράς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γυρὸ τοῦ ἢ μαύρας μαντήλας.

Ἐπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά τῆς, διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὄρμους, ἐξηρεῖνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιᾶν εἰς ἀμμουδιάν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγκριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδαιτήματα.

Ποτὲ ὀρφὸς δὲν τὸν διέφυγε, καὶ αἱ συναγρίδες ἐγοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς, τρέφων παράδοξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, ὅστις μόλις ἀνέτεινε τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος ὡς κολυμβητῆς· κεκμηκῶς καὶ

ἀναπαυόμενος ὕπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακούς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα ἀκόμη ἡδύγευστα ὅψα.

Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἢ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο ὑπερηφάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικιωτὴν τοῦ ἐπιβάτου τῆς. Ἐν λοιπὸν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἄκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνῃ τὰς κώπας, κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας*, καὶ ἤξευρε νὰ διδῇ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. Ἦλαυνεν ὁμαλῶς καὶ ἡρέμα, ἀλλὰ συνεχῶς, συντόμως καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἀλλῶς εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ γηράσκη, καὶ ἐξησθένει καὶ ἐπασχεν.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινὰ σύνεργα· τὸν γάντζον, δι' οὗ ἀνείλκυε τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, διὰ οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λαύρακας καὶ τοὺς ἀστακούς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπλαττεν ἐν τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαυγῇ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆρας του (πρόσθετες καὶ τὴν πράγγα, καὶ τὴν ἀπόχην καὶ ἄλλα τινὰ), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές...

«Τὰ Ἄπαντα»

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὰς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὰς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
ποῦ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποῦ φέρνουν τ' ἀκρογιαλῖα.

Ἀνάριά τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογάει καὶ τρίζει.

Ἡ βρύσι ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
καὶ μ' ἐλαφρὸ μурμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἱσκιώνουν,
τὰ ζάλογγα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὅξω ἀπ' τὰ ὀργώματα γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες*,
ἡλιοκαμμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,
καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους.
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιᾶτα, τραχηλᾶτα,
«ὦά!», φωνάζοντας, «ὦά, Μελισσηνέ* ! Λαμπίρη* !»
κι ἀργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισίσιες χάρες.
Μὰ πιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμὸ σας,
ὅταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης », 1892

Κ. Κρυστάλλης

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἐκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μᾶκρος ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος.
Στὶς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλα-
κοὺς ἀνέμους δὲν γνωρίζει ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχο-
λα*, τὸ κάνουν μὲ λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταιγίδες τῆς
Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτητα,
ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκοῦδες καὶ μεγάλοι κάπριοι.
Δρύες, ὀξυές, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὁλόκληρη.
Τὸ χορτάρι, ποῦ βλαστάνει τὴν ἄνοιξι, ἡ «ταῦφα», εἶναι τόσο δυνατὰ

ριζωμένο, ώστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. "Όταν γλυστροῦν οἱ τσοπαναραῖοι ἀπ' αὐτὸ ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπάνω της δὲν βρίσκεται δροσερὸ νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρνει πόνους στοὺς ζεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ τραγούδια. Τόσο ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστευαν ὅτι, ὁσάκις γεννιῶνταν ἓνας μεγάλος ποιητὴς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν "Όμηρο ἢ τὸν Πίνδαρο, ὁ θεὸς τους ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸ ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε ἀρχαῖο θεοῦ κἀτὶ ἀπόμεινε στὸ ἓνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παράωρα, ἐπειδὴ ξέρουں πῶς, ἂν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὕπνο του, θὰ τοὺς χαλάσῃ τὰ ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἄνοιξις, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξυὰ καὶ βγάλλῃ ἡ γῆ χορτάρι, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαιρινὰ λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιὰτὶ τὰ νεογέννητα ἀρνάκια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. "Όταν φθάσουν στὶς ρίζες τοῦ βουνοῦ κάνουν σταθμὸ ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ὅποτε ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τὶς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χρήματα. "Όταν τὰ κοπάδια τους τρυγήσουν τὸ χόρτο μιᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶνε ὅπου πρασινίζει ἀβόσκητο λειβάδι.

Μιὰ στάνῃ ἀπὸ λιθοσωρό, ἓνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαίρι, τὰ σύνεργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μιὰ φλογέρα — ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τ' ἀπλᾶ πράγματα περνοῦν τὴ ζωὴ τους.

Ἐγνώρισα γέρο πιστικὸ ὀγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπαράλλακτο προφήτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τὶς στάνες, γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὔτε σὲ χωριό, γιὰτὶ, ἔλεγε, δὲν εὔρισκε ἀρκετὸν ἄέρα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

"Έχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα ἦθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο, δὲν ἔχασαν τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίο, ποὺ ζοῦνε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταρράκτες στίχων· ὅ,τι σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ρίμες* καὶ μελωδία, ποὺ τὴν παίξουν μὲ ρωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῶα τους.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δῇ κανεὶς τσοπάνο ν' ἀγοράζῃ κουδούνια στὸ παζάρι. Διαλέγει ἓνα, ποὺ τοῦ ἀρέσει ὁ τόνος του ὡς βάση, καὶ μ' αὐτὸ δοκιμάζει ὅλα τὰ κουδούνια τῶν μαγαζιῶν, ὅσο νὰ βρῇ ἡχὺς νὰ ταιριάζουν μεταξύ τους, ν' ἀποτελοῦν ἀρμονικὴ σκάλα. Κάθε βοσκὸς ἔχει τονισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του.

Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἱερογλυφικά σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φιλόξενοι. Μόλις φανῇ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—Ε, φίλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

Ἄν κάμῃ πὼς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῇ στὸ κονάκι τους. Ἐκεῖ, πρὶν τὸν ρωτήσουν τίποτα, τοῦ δίνουν δροσιτικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ πιτό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, ποὺ βρίσκουν στὶς σκιερὲς ρεματιές ὡς τὸν Αὐγουστο. Ὑστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, διότι τὸν θεωροῦν ἱερό. Περηφανεύονται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανάστασι. Πράγματι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάψανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἀγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸ τοῦ Ἱμπράημ».

«Γύρο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα»

Χρῆστος Ζαλοκώστας

Τ Ο Ε Ε Σ Τ Ο Υ Π Ω Μ Α

Ὁ ἥλιος ἐμσουράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ἀνηρχόμην μετὰ ὀμηλίκου δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γείτονα τῆς Ἐρμουπόλεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἢ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ὡς πάντες γνωρίζουσι, τὰ βουνὰ τῆς Σύρου εἶναι γυμνότερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς ψαριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἥλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατάξηρος κι

ἐκεῖνος ψωραλέος ὄνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένη ἐπὶ εἵδους διτρόχου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν γραίας χωρικῆς. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἐβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν ράχιν, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κυρτωθῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὥστε ἐσχημάτιζε ὀρθὴν σχεδὸν μὲ τὰ σκέλη της γωνίας.

Τὸν ἕνον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραῖαν εἶχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶς, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἄφωνοι ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ὁ πύρακτωμένος κονιορτός ἔκαιεν ὡς θερμὴ στάκτη τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῶ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς μας τῶν λευκῶν βράχων ἢ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἵδους μυῖαι ἐβόμβουν περὶ τὴν κεφαλὴν μας καὶ αἱ ἀκρίδες ἐπερίμεναν σχεδὸν νὰ τὰς πατήσωμεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἐνὸς πηδήματος εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀνοίγουςι ὡς ριπίδιον τὰ κόκκινα ἢ γαλανὰ των πτερὰ.

Ἡ γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστρι, ὡς νὰ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπονον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου της· οἱ κακῶς προσηρμοσμένοι τροχοὶ ἔτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολοῦθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ὡς μεθυσμένος βρακῆς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαίμων μοῦ ἐνεφύσησεν ιδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

—Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἦτο νόστιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

Ἡ ιδέα μου τόσον τοῦ ἤρσε, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμονήσῃ τὴν κοῦρασίν του· ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ βαρέλι, ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ σώματος, ἐστράφη τότε νὰ με κοιτάξῃ, ἐξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὀπὴν καὶ τὸ νερὸν ἐξεχύθη ὡς κρυστάλλινος κρουνοὺς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι, εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικόπημα, εὗρέθη καὶ πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἢ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἦσαν ἐτοιμοὶ εἰς φυγὴν. Κατεσκοπεύαμεν τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστράφη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο βαρύνουσα ἢ δυστυχεύουσα.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολοῦθει ἡ χύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε ταχύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος, ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν, οἵτινες ἀνακουφισθέντες καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν βῆρος ἔ-

παυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπαισίως. Μετ' ὀλίγον, ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος ὑπὸ τῆς γραΐας, ἤρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραΐαν. Τοῦτο ἦτο τόσον ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι κάτι ἔκτακτον εἶχε συμβῆ. Ἐσταμάτησε, ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν ἧ δύο βήματα καὶ εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ρανίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μετακομισθέντος ὕγρου. Τότε μόνον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της. Ὡμοιάζεν ἑκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρῃ ὡς μούμια τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεριμέναμεν φωνάς, ὕβρεις, κατάρας ἢ καὶ πετροβόλημα. Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ στενάξῃ· ἀδύνατον ὅμως εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματός αὐτῆς, ὅταν ἐπέρασεν ἔμπροσθεν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγείμῃ τὸ βαρέλι της εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανιδῶ εἰς τὴν Αἰγυπτὸν μετὰ εἰκοσιν ὅλα ἔτη καὶ οὐδ' ἐκεῖνος τὸ εἶχε λησμονήσει.

« Συριανὰ διηγήματα »

Ἑμμ. Ροῖδης

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Ολοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιὰ.
Μὲ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἑνας τὸν ἄλλο κρᾶζει.
Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά.
Ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάξῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλιῖψι καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ σ' ὅλο εἶναι λακάδα!

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; “Ολοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοῖ*
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρύπα,
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῇ, γιορτὴ - καθημερινή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρα ἀπ' τὶς ἐγνοίες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοῦ πικροῦς,
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινὸν Ἀπρίλη—
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι.

« Πρωῖνὸ Ξεκίνημα »

Γεώργιος Ἀθάνας

Τ Ο Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Μ Α

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐορτῆς τοῦ φωτός, τοῦ Χρυσοῦ Ἑσρος. Ὁ παγωμένος ἄνεμος πνέει φορτωμένος μὲ τὰ πρῶτα μῦρα, τὰ ὅποια ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀναγεννωμένους κήπους. Τὸν πόνον, ποὺ προξενεῖ τὸ ψῦχος, μετριάξει ἡ γλυκεῖα προσδοκία τὸ πένθος, τὸ ὅποῖον ρίπτουν κάτω διερχόμενα νέφη, δὲν εἶναι τόσον βαρὺ καὶ τόσον καταθλιπτικόν. Κάποια ἀκτὶς χρυσοῦ φωτός χαρακώνει τὸν μελανὸν ὀρίζοντα. Αἱ πρῶται δὲν εἶναι ἀκόμη τελείως γαλαναί. Εἰς τὴν θερμάστραν παλαίου αἱ τελευταῖαι φλόγες καὶ ἀφήνουν τὸν τελευταῖον τριγμὸν τὰ ξύλα. Τὸ παραμῦθι τελειώνει, τὸ βιβλίον κλείει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρον εἰς τὸ φῶς.

Περνοῦμεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν ἡμέραν.

Ἀκόμη εἶναι χειμὼν, ἀλλὰ χειμὼν τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἐξευτελίζεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης εὐεργετικῆς ἀκτίνος. Πνέει ἀκόμη ἄνεμος, ἀλλὰ ἄνεμος μυρωμένος. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη τεμάχια πάγου, ἀλλ' εὐωδιάζουν ὅλα, ὥς νὰ εἶναι θρύμματα ἀνθοδόχης κρυσταλλίνης.

Ξημερώνει.

Ἡ νύκτα ἢ ἀτέλειωτη, ἢ νύκτα ἢ χειμερινὴ δὲν ἔχει τὴν ἑκτασιν αἰῶνος, ἢ ἡμέρα ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι τέταρτον ὥρας. Καὶ τὴν αὐγὴν, τὴν ὥραν ποὺ ἐγεννήθη ἡ καλωσύνη, θορυβοῦν εἰς τοὺς κλάδους τὰ μουδιασμένα πτερὰ τῶν ἐπανερχομένων τραγουδιστῶν.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἀθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ· διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιά σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὕψη. Ἀλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις· τὸ τραγοῦδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην ὄψιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγὼν φοβερώτερος ἀπὸ αὐτόν, ποῦ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξύ γιγάντων καὶ νάνων· μεταξύ βορρᾶ καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνος τῆς δρόσου, μεταξύ τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαῖον τὰ ἀπαλώτερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνατότερα. Ὁ σπουργίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελᾶδμά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύριγμα, εἰς τὸ ὅποῖον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλήσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ ὅποῖον φυτρώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλήσσει ἀκόμη περισσότερον ἢ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποῦ φυτρώνει εἰς τὸν ὀλόγυμνον κλάδον, ἐνῶ γύρω του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαίσιους τριγμούς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσοῦτοις καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουλα πουλιῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ πάγοι ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύβουν καὶ θὰ καταρρεύσουν. Καὶ ὅχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χεῖμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνουν ρύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρώσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἐχθρὸς. Θὰ καταβάλλῃ ἑκατομῦρία ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἄνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμούς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

... Μὲ συγχωρεῖτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐβιάσθηκα πολὺ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ μετανοιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σὰν νὰ μοῦ ἐσφύριξεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἀνακριβεῖς καὶ ὅτι ὀφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. Ἀλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν πουλιῶν; Ὁ μурωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρίμματα τοῦ πάγου, ποῦ εὐωδιάζουν ὡς κρυστάλλινα θρύμματα ἀνδοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! Ἔχω δίκαιον!

Ὁ χειμὼν θνήσκει, ἡ καλὴ ἀνοιξὶς ἔρχεται. Ἄς σφυρίζει ὅ,τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε...

Περιοδ. « Πινακοθήκη »

Τίμος Μωραϊτίνης

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιालὸς κι ὁ δρόμος
ὁ ἐρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Τὸ καλοκαίρι τό 'διωξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νὰ 'χουν μετανοιώσει
πῶς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ὡς κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα
ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγυρὸ μου ἡσυχάζουν,
ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιालοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κῦμα,
ζητάει κάποιον τραγούδι του νὰ πῇ μέσ' τῇ γιορτῇ σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ πῇ, λὲς καὶ πῶς τόχει κρῖμα
νὰ σοῦ ταραξῇ τὴ χαρά, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπῇ σου...

« Σκιᾶς »

Λάμπρος Πορφύρας

ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ

(Εἰς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
δι' ἀδίκημα κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην τότε Ἡπειρον).

... Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέρασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
ὅπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τοῦ πατρι-
κοῦ τόπου, ὁ βίαιος βουνήσιος δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τό ἀγα-

θὸν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἐξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη βρισιά, ποὺ ἐδέχθη κατὰμουτρα ἀπὸ ἑνα βάρβαρον μπέτην, τὸ πρῶτον κτύπημα εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐνὸς Ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον ἐμπρὸς εἰς τὸ τύραννον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πλέον ὁ φιλελεύθερος ἐλληνικὸς νόμος, ἔκαμαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ ἀπείθαρχος ὁ ἀρειμάνιος*, ὁ περιφρονητὴς τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθὰ, ποὺ εἶχε, ποὺ περιεφρόνησε, ποὺ ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὅπου ἔθαψε τοὺς ἰδικούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὁμιλοῦν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲ ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἐδίδε καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ξαναῆρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τίς γυμνὲς πλαγιὲς ποὺ ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἐδίδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωί, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἑνα ἡσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινὴν του στάνην, ὅταν ἄρμεγε κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲ χιονάτο γάλα τίς καρδάρες του.

Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπίσιαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἄψυχα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

Ἀπὸ πολίτης φιλήσυχος τώρα ἐγένετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχειρήσις του προώδευσε. Ἀπὸ ἀγωγιάτης κατάρθωσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἤλθεν ἐξαφνα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ δικοὶ του, ἡ ἴδια μακρινὴ πατρίδα, ἤρχετο ὁλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωριεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἐνὸς ἐχθροῦ, ποὺ ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἐφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

Ὅλον τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖ-

νκν, τὰ στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ κρύο, μὲ τὴν φτερωμένην ἐλπίδα νὰ μπῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζί μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα!

"Α! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα!...

Τὸ μάτι του δὲν ἄφηνε τοὺς μακρυνοὺς ἄσπρους μιναρέδες, ποὺ ἐξωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὁμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπεσαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτῆς, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε συνηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικείων, τὰ προσδεξιμάτα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιᾶσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ δισταῖ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτὸς, ὅπως πρὶν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἡσυχα κάμποσους μῆνας, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἓν ἐνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρκάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιοι διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθῃ τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσει ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτρευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἰθουσάν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἐγκλημά του.

"Ὅταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ εὗρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

—"Ερταῖα... Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιά μου... Συγχωρῆστε με.

Ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμείλικτος* ὅπως ὁ νόμος, ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῶ ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἠκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἓνας κλητὴρ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὁμιλῇ διὰ κάτι βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἐκφρασίαν του.

Ὁ κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤξευρεν τί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξύ ἡ

ἐκπληξίς ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Σαράντα, ἐζήτει νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν* τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη ὁμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

* * *

Ὑψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προῶως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια ποῦ, ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς συγκεντρωμένης, ὁ ἱεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφερεν ὁ κλητὴρ καὶ ἐκεῖθεν ἔφερε γύρο τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἐξαφνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν ὑψώνετο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν ἐκεῖ σὰν νὰ ἔβλεπεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτὴν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτηρίαν.

Ὁ Μητροπολίτης, ὀρθίος ἐμπρός εἰς τὸ ὀρθιον ἀκροατήριον, ἤλθεν ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον, ποῦ εὔρε, καὶ εὐτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἔφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἤθελε νὰ τὸ μάθῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθῆκον καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγνώρισε δέκα ἔτη τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρὰ καὶ παθητικὴ ἱστορία χρόνων ὀλοκλήρων. Ἐν τμῆμα τῆς ἱστορίας, ποῦ ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα εἰς ἐπιβουλὰς*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ γίνουιν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζοντας φόβον. Ἦρχετο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὸ ἐδῶλιον* τοῦ κατηγορουμένου. Ἦσαν ὅπλα διὰ νὰ μεταφέρουν; Ἦσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἦτο ἐπικίνδυνος ἀλληλογραφ-

φία νὰ στείλουν; Πληγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἦτο ἀνάγκη ὁδηγοῦ διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα; Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε ἑτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ καὶ νὰ θυσιάσῃ.

Καὶ αὐτὸ δέκα ὁλόκληρα ἔτη, μίαν ὁλόκληρον ζωὴν, ἓνα ὁλόκληρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἦτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποῦ, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρέτης τῆς ιδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἑτοιμος νὰ ὀρμήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τώρα νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς "Ελληνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγὼν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλεύους, ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος, συγχωρῶν αὐτὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἀμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἔπεσαν σὰν μεγαλόπνευστο κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαμβωμένους, φρίσσοντας, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμπορῶσαν νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγὴν.

Ἀλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὕτη ἐξέσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ μελτεμιῦ.

—Χάριν!... "Ολοὶ ἐζήτουν χάριν!

—Ἀθῶς! ἡλλάαζεν τὸ ἀκροατήριον.

Οἱ ἑνορκοὶ ἀμέσως τότε ἀπεσύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέδωκαν ὁμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσετο ἀθῶος παμψηφεί.

Τὸ πλῆθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστρηλατούμενον* ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσέκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μετὰ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγὴν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρως ἔπεφτε μετὰ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη τοῦ ἀγκαλιάζων μετὰ δακρυσμένα φιλήματα τὸ μαῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠρμοῦσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ

τὸ ρυτιδωμένο ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὑποῖον ἤξευρε τόσον καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποίμνιόν του, ὅπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

Περιοδ. « Παναθήναια »

Ἄγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

(Ἡ χώρα μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσινή καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεῖα τῶν ναυτικῶν μας στὰ καράβια τους, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παρατιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεῖα αὐτὴ ἐνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δυὸ σιωπηλοὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Εἴχαμε ἀνάψει ἀπὸ ἓνα κεράκι στὸν Ἀἰ Νικόλα, στὴν ἄκρην τοῦ κάβου, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζαμε ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάτην.

Ὅταν ἐφθάσαμε κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίχνης, τῆς σκαρφαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἄνθρωπος τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι καὶ λίγο ποιητής, μοῦ εἶπε:

—Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιᾶς; Τὴν λένε «τοῦ Θανατᾶ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύτταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἄρχισε μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

—Θὰ ἤμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε· καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν νὰ εἶναι τώρα. Ἔτσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πράγματα καὶ εἰκόνες, ποὺ δὲν τίς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ λιμάνι, ποὺ βλέπεις τώρα νεκρό, ἔρημο καὶ μελαγχολικὸ μὲ τὰ δύο τρία καίκια ἐκεῖ στὴν ἄκρη, ποὺ φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἦσαν ἔτσι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάρτα* καὶ γολέττες*, βρίκια* καὶ σκολέβες*, ἐπιαναν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐκεῖ βαθιὰ στὸν ταρσανᾶ* πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρά τραβηγμένα ἔξω στὰ σκαριά* περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μερεμετίσουν*, νὰ τὰ καλαφάτισουν*, νὰ τὰ βάψουν, ὕστερ' ἀπ' τίς πληγές, ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὰ μακρινὰ καὶ παραχῶδη ταξίδια. Κι ἀκούονταν κι ἀντηχοῦσαν πάντα οἱ φω-

νές, τὰ τραγουδία τῶν ἐργατῶν, τὰ σφυροκοπήματα, τῶν παιδιῶν τὰ στριγγλίσματα καὶ τὰ γέλια· καθὼς καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, αὐτῶν τῶν καραβοσκύλων, πού λές καὶ ἡ ζωὴ τους γίνεται ἓνα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

Τὰ σπίτια αὐτά, πού μοιάζουν σὰν κάστρα ραγισμένα κιὰ ἐρειπωμένα, ἦτανε σπίτια ἀρχόντων καὶ καπεταναίων, πού ἀρμάτωναν καράβια, κουβαλοῦσαν σιτάρι, εἶχαν ὅλη τὴ Μεσόγειο δική τους καὶ γέμιζαν τίς κάσσεσ τους μὲ τάλαρα. "Ενας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ πιὸ τρανός, ὁ πιὸ νοικοκύρης, ἦτανε ὁ καπετὰν Λιάς Μπόγλης, ὁ λεγόμενος "Αβολος. Στρυφνός, ἐπίμονος καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθός, ἐλεήμων καὶ θρησκός, ἠθῶς οἱ παλιοί... Μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες ἀντιπάθειές του ἦταν τὰ βαπόρια, πού ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκτοπιίζουν τὰ καράβια ἀπ' τὸ ἐμπόριο καὶ παντοῦ. Κι ὅμως ὁ γέρος, ἂν κι ἐβλεπε τὴν ἀλήθεια κι ἄκουε τόσα καὶ τόσα ἀπὸ τοὺς δικούς του καὶ ξένους, δὲν ἐννοοῦσε νὰ ξεκάμῃ κανένα ἀπὸ τὰ δικά του καὶ στοὺς γαμπρούς του, πού τοῦ 'λεγαν κάθε μέρα, ἀπαντοῦσε θυμωμένος:

—Κάμετε τὴ δουλειὰ σας ἐσεῖς. Θὰ χτυπήσετε τὸ κεφάλι σας, μὰ θὰ 'ναι ἀργά! Καὶ οἱ τέσσαρες γαμπροὶ του εἶχαν ξεκάνει τὰ καράβια τους ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ἐμπῆκαν μισθωτοὶ στὰ βαπόρια μιᾶς ἐταιρίας, πού εἶχε γίνει τότε γιὰ πρώτη φορὰ.

* * *

'Απὸ μερεμέτια σὲ καλαφατίσματα, ἀπὸ ἀλλαγές καταρτιῶν σὲ ἀλλαγές ιστιῶν, ἀπὸ βάψιμο σὲ βάψιμο, τὰ τρία του καράβια κράτησαν χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἡ κάσσα τοῦ γέρου δὲν εἶχε παράπονο, οὔτε οἱ γαμπροί, πού τοὺς προίκισε καλά, οὔτε ὁ μικρός του γιός, πού ἦταν προσωρισμένος ἀπ' τὸν καπετὰν Λιά νὰ κρατήσῃ τὴν παράδοσι τῶν Μπόγληδων καὶ νὰ σκαρώσῃ νέο καράβι.

Κι ὅμως τὰ χρόνια περνοῦσαν, κι ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο, ἦλθε στιγμὴ, πού τὰ καράβια τοῦ "Αβολου ἐμπαιναν ἓνα ἓνα στὴν μπάντα κι ὁ γέρος μὲ δάκρυα καὶ μὲ πεισματάρικα καμώματα ἔδινε τὴν ἄδεια νὰ τὰ πουλήσουνε γιὰ ξυλεῖα. Τοῦ 'μεινε πλιὰ τὸ τελευταῖο, ἓνα βρῖκι μικρό, κομψό, χαριτωμένο, τὸ «χαϊδεμένο» του, ὅπως τὸ 'λεγε. Μ' αὐτὸ ταξίδευε καὶ τὸ κυβέρναε μονάχος του. Κι ἦταν ὅλος χαρά, ὅσες φορὲς γυρίζοντας ἀπὸ μακρινὸ ταξίδι τίς γιορτὲς ἐμπαινε καὶ ἄραζε περήφανος

μέσ' στὸ λιμάνι κι ἔβγαζε τὸ φέσι καὶ τὸ κουνουῖσε χαιρετῶντας μακριὰ ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγνάντευε* ψηλ' ἀπὸ τὸ χαγιατί* τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν μικρὴ του τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια τῆς ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸ τοῦ πατέρα τῆς.

Ἕνα χειμῶνα τὶς ἔχασε καὶ τὶς δυὸ ἀπὸ τὸν τῦφο, ποὺ 'πέσε στὸ νησί. Κι ὅταν ἓνα ἀπόβραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνοντας γιὰ ν' ἀράξει κατὰ τὴν συνήθειάν του κρατοῦσε μὲ τὸ 'να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσειε στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανένας δὲν ἦταν στὸ χαγιατί νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἦταν κατὰκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν λατρεῖα τὴν εἶχε ἀφιερωμένη στὸ χαϊδεμένο του βρίκι, τὴν «Τσιμούλα», ποὺ 'χε τ' ὄνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια. Ἀλλὰ ἤρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸ στὴν μπάντα· κι ὁ γέρος ἄκουσε ἀπὸ τὸ γυιό του ἓνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν καφενὲ τοῦ Στανᾶ καὶ τραβοῦσε τὸ ναργιλέ* του, τὴν καταδίκη τοῦ βρικιοῦ.

—Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπὴ. Ψέμματα, μαθὲς θὰ σοῦ πῶ! Κάνει νερά! Καμμιά ὥρα θὰ πᾶμε φοῦντο*.

—Ἄκου τὸ παιδί, καπετὰν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχῃς, μαθὲς, πάει καλὰ. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παρᾶ. Ἡ φκειάσε ἄλλο, ἢ ἄσ' το νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τὸ καρυδοτσουφλο!

Ὁ γέρος ἀναψε, τινάχθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

—Νὰ μὴ σᾶς τό 'πῶ τώρα!... Δὲν ξέρετε, μωρὲ ἐσεῖς! Δὲν ξέρετε τί εἶν' ἐκεῖ μέσα.

Καὶ φωνάζοντας στὸ γυιό του:

—Ἄσιντε, μωρὲ! τοῦ εἶπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς! μέσα στὰ φουγάρα θὰ χωθῇς! Καρβουνιάρης! Καρβουνιάρης θὰ γίνῃς καὶ σὺ! Μὰ ἄκουσέ με· ἄκουσε το καλὰ. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσηςς ἐκεῖ ἐμπρὸς στὸ σίτι! Θέλω νὰ τὸ βλέπω! Νὰ θυμᾶμαι τὰ νιάτα μου!...

Καὶ σκύβοντας στ' αὐτὸ τοῦ γυιοῦ του ἀπόσωσε τὸ λόγο του:

—... καὶ τὰ μαντηλοχαιρετίσματα τῆς μάνας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πῶς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε στὸ ἥλιοκαμένο του πρόσωπο.

* * *

Καὶ τὸ ἔδεσαν ἐκεῖ μπροστὰ στὴν ἀμμουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε νὰ τὸ βλέπῃ ἀρματωμένο, ὅπως ἦτανε στὰ καλὰ του, μὲ τ' ἄρματα* καὶ

τά ξάρτια του και τις διπλές του άγκυρες, φρεσκοβαμμένο πάντα όλο-πράσινο, με τη μαύρη γραμμή όλόγουρα, με την παλιά Γοργόνα μπροστά και με τ' όνομα γραμμένο πίσω με μεγάλα άσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στο μακρύ χαγιάτι άγνάντευε τó αγαπημένο του και τó καμάρωνε. Καί τότε κατέβαινε στην άμμουδιά, για νά 'ναι πλιό κοντά· και μόνος τους τότε καταμόναχος, μονολογούσε, λές, και κρυφομιλούσε μαζί του. Κι ό σκύλος άνεβασμένος στην πλώρη του γαύγιζε από μέσα χαρούμενα. Κι όταν τó λιμάνι ήταν ταραγμένο από φουσκο-θαλασσιά και τά κύματα χτυπούσαν στα πλάγια τού καραβιού κι εξέσπαγαν στα βράχια ή στην άμμουδιά ραπίζοντας τó πρόσωπό του, θαρρούσε, πώς ήταν κι αυτός μέσα ό ίδιος. Άναστήκωνε ψηλά τó φέσι, τó 'χυνε ως τ' αυτιά, έσούφρωνε τά φρύδια και ρουφούσε άχόρταγα τόν άρμυρό άγέρα. Καί με τά χέρια άνοιχτά, σαν νά 'θελε ν' άγκαλιάσει κάτι παλιό και ξεχασμένο, έσηκώνετο από τó βραχάκι κι έκανε νά τραβήξει κι αυτός δέν ήξερε πού. Μά τά πόδια του έτρεμαν. Τά έβδομηντά του χρόνια τόν κάρφωναν στο χώμα... Καί ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κει πού καθόταν μ' ένα βαθύ άναστεναγμό, σκουπίζοντας με τήν παλάμη του άνάποδα ένα δάκρυ, πού κατέβαινε στα σουρωμένα του μάγουλα.

Άπό τόν καφενέ πέρα, πού τόν κοίταζαν, κουνώντας τó κεφάλι έλεγαν τó λόγο τους;

—Σάν χαμένα, μωρές παιδιά, τά 'χει τώρα - τώρα ό καπετάν Λιάς!...

* * *

Είχε άκουσθή έκείνες τις ήμέρες, πώς τά βαπόρια τής Έταιρείας είχαν κάνει γραμμή για νά πιάσουν και στο νησί. Ήταν ή πρώτη φορά, πού θά βλέπαμε οί περισσότεροι αυτό τó θαύμα στον τόπο. Καί τó περιμέναμε με περιέργεια. Έμεις τά παιδιά άνεβήκαμε ψηλά στο Σταυρό και σκορπιστήκαμε όλόγουρα στους βράχους κατά τó άνοιχτό πέλαγο. Θά τó βλέπαμε έμεις πρώτα πρώτα. Μέσα στα καφενέα και στα καπηλειά άλλη κουβέντα δέν γινότανε. Κι όλοι περίμεναν νά ιδούν τó μεγάλο αυτό θαλασσινό θηρίο, τó βαπόρι, πού θά 'τρωγε τά καράβια μας και θά 'ρήμαζε τó νησί μας.

Είχε ξεμερώσει μ' ένα άεράκι άπ' τ' άνοιχτά. Μά έμεις ξανόίξαμε έκεί μακριά, πολύ μακριά μιá μαύρη γραμμή στο πέλαγο. Προμήνυμα φουρτούνας. Σέ λίγη ώρα ή θάλασσα όλη άφροκοπούσε ταραγμένη. Τά κύματα έσπαζαν άγρια κάτω στους βράχους και ό άγέρας

ἔφερνε τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω στὸ Σταυρό. Ὁ οὐρανὸς ὁλοένα σκοτεινιάζε. Ὑστερα ἀκούστηκε μιὰ δυνατὴ βροντὴ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ νησιοῦ. Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἦταν τόσο σκοτεινιασμένα, ποὺ δὲν ξεχώριζες καλὰ καλὰ οὔτε τὸ ἀνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ.

Μέσα στὸ λιμάνι φωνές καὶ κακὸ. Λύναν τὶς γούμενες*, σφικτοδέναν καὶ διπλοδέναν κι ἀσφάλιζαν διπλᾶ καὶ τρίδιπλα βάρκες καὶ καΐκια. Μερικοὶ τὶς τραβοῦσαν ἔξω στὴν ἀμμουδιά. Τὰ μεγάλα κομμάτια χοροπηδοῦσαν σὰν φρενιασμένα μέσα στὸ λιμάνι· ἔγερναν, τρακάριζαν καὶ ἀκούότανε τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων. Τὰ ξεφωνητὰ τῶν γυναικῶν, τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τῶν παιδιῶν οἱ ἀλαλαγμοί, ἡ ὄχλοβοή καὶ οἱ φωνές τῶν ναυτικῶν, ἐκορύφωναν τὸ μούγκρισμα τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀνέμου.

Ὁ καπετὰν Λιάς καθισμένος σὰν πάντα στὴν ἀμμουδιά, ἐπάνω στὸ μικρὸ βραχάκι σὰν σφικτοπιασμένος ἓνα μ' αὐτό, ἔστρεψε τὰ μάτια του ἀνήσυχα στὴν ἀγαπημένη του «Τσιμούλα», ποὺ τὴν παράδερνε κι αὐτὴν ἡ φουρτούνα. Δεμένο μὲ δύο γούμενες ἀπ' τὴ στεριά, μὲ διπλές ἀγκυρες τὸ βρὶκι μοναχό του καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα χοροπηδοῦσε ἐκεῖ πέρα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Σὲ λίγο ἀστραπὲς καὶ βροντὲς ἀναψαν καὶ γιόμισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα. Καὶ μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ πάνω σὰν κατακλυσμὸς ξέσπασε ἄγρια γιὰ πολλὴν ὥρα.

* * *

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ δύο τρία σφυρίγματα, τὸ ἓνα ἀπάνω στὸ ἄλλο, βιαστικὰ κι ὕστερα ἀπὸ λίγο φάνηκε μέσ' στὴν κατὰ χινιά στὸ ἀνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ σὰν κυνηγημένο πουλί, ὀρμητικό, σπρωχνόμενο ἀπὸ τὴν καταιγίδα, μισοσκεπασμένο ἀπ' τὰ κύματα κι ἀπὸ μαῦρο καπνὸ, σὰν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας ἀδιάκοπα, ἀπελπιστικά, τὸ πρῶτο βαπόρι, ποὺ εἶδαμε στὸ νησί.

Ἐνα μικρὸ κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τὴν ἴδια ὥρα, σ' ὅλη ἐκείνη τὴν ἀντάρα, μιὰ φωνὴ σπαρακτικὴ ἀκούστηκε ἔξαφνα ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς ἀμμουδιᾶς. Ἦταν τοῦ καπετὰν Λιά. Ὁλόρθος, χωρὶς φέσι, μὲ γένεια καὶ μαλλιά ἀναιμισμένα, μὲ τὰ χέρια τενωμένα κατὰ κεῖθε, ἀγριεμένος ἐφώναζε δυνατὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦ βαποριοῦ:

—“Ορτσα*, ὄρτσαααα !

Τοῦ κάκου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, ὅπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεσε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλῶρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ' ἓνα κράκ καί, ὅπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ' τὴν πολυκαιρία, τὸ ἀνοιξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέσῃ στὸ λιμάνι.

* * *

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέσῃ. Ἐκοψε τὴν ἴδια στιγμὴ μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ καπετὰν Λιάς, ἅμα ἀντίκρουσε τὸ θάνατο τοῦ καραβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὅταν τρέξαμε ὅλοι νὰ ἰδοῦμε, τὸν ἤυραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ' ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἓνα ἓνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ 'θελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρὰ καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξάπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἄλλοι ἔτρεξαν νὰ φέρουν τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφτασε κι ὁ γυιὸς του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἄνοιξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσβησμένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

—Τὴν κατάρρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δυὸ ψυχὲς ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα,.. καὶ ἡ μικρούλα μου.

Ὅπως τὸν εἶχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἓνα μαῦρο πρᾶγμα σὰν χαϊμαλί, σὰν φυλαχτὸ περασμένο ἀπ' τὸ λαιμὸ του κατὰσαρκα, μὲ ἓνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθὲς τρίχες. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαϊμαλί, νεύοντας στὸ γυιὸ του νὰ τὸ πάρῃ. Ὑστερα σήκωσε δυὸ τρεῖς φορὲς τὰ χέρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε νὰ πιᾶσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. Ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα· ἦταν νεκρός.

Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαιμονισμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, ὅταν ἑξαφνα ὥρμησε μέσα ἓνας σκύλος κατάμαυρος, βρεμμένος μούσκεμα, τινάχτηκε, ἄφησε

ένα ἄγριο οὐρλιασμα, πήδησε στὸ τραπέζι ἐπάνω κι ἄρχισε νὰ γλείφῃ, σὰν νὰ φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευριασμένος. Ξαναπήδησε κάτω, οὐρλιασε πάλι, χύμησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνές σὰν κλάμμα...

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὴ διήγησι ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατᾶ», μοῦ εἶπε.

« Ἡμερολόγιον Σκόκου », 1913

Ν. Πετιμεζᾶς-Λαύρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 πού σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
 πού κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾶ
 καὶ οἱ ἄφροί του σὲ ραντίζουν.

ὦ ! δέξου με στίς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νοιώθω γῦρο τ' ἀγγελουδία,
 πού φτάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !
 Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησης στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !
 Ἐτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυρνοῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσε τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἐνοιῶσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 κι ἔτρεξα ἐδῶ κι ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
 μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσι.

Νὰ κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 κι ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκιοῦ της.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμὸ της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό·
 ἐμάδηνσαν οἱ τοῖχοι τοῦ ἀπὸ τὸ γηρατειό.
 Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες,
 ἐκεῖ ποὺ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
 κι ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
 τόσες μικρὲς χαρὲς κι ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
 ὅπου τὰ βάγια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.
 Ἀπάνω στὸ παλιό της δῶμα
 τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε τίς φωλιές,
 καὶ βλέπω τίς εἰκόνες της ἀκόμα τίς παλιές,
 ποὺ μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια*.
 Ὅλόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
 σὰ ζωγραφιὰ ἀνοίγει, ποὺ βαστᾷ
 ἀπὸ τοὺς βράχους ὥς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 ὦ ! τὶ λαχτάρα μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τὰ 'βλεπα, παιδάκι ἀκόμα !
 Πάλι τὰ βλέπω ὀνείρατα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
 εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιὰ σου ἀμμουδιά
 νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
 νεράϊδα τῆς Ἀσπρης* θάλασσας, νυφούλα δροσερῇ
 καὶ Βοριοπούλα χαϊδεμμένη.
 Ἀπ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
 πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποὺ σήμερ' ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιά συγκινημένη.

« Ποιήματα », 1896

Ἄρ. Προβελέγγιος

7. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΘΕΣΜΟΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἐὰν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ ρῖγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὐτε ἐν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἐὰν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατάστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρπῶν, τῶν ριζῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζώων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν τινὰ τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία με τοὺς ὁμοίους του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὅσον εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ ἰδικὴ του οἰκογένεια, με τὴν ὁποίαν ζῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως με ἡμᾶς καὶ ἐκείνων ὅσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναρίθμητοι γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχθησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνετωτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωὴν. Ὅλοι αἱ ἐφευρέσεις, ὅλοι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ὡς πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους με τοὺς ὁποίους συζῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τῶν ὁμοίων του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἕνα; Τί

122
είναι εκείνο τὸ ὁποῖον συνεισφέρει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἐξ ἡμῶν μεμονω-
μένως, ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῆς ἐργασίας ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητῆς καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον ὄ-
νειρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο νὰ ὄνειρευθῇ ἄνθρωπος, ἀληθὲς ὄνειρον ἀνα-
θέματος καὶ κατάρας, θὰ ἦτο ἐὰν ἐβλεπε τὸν γεωργόν, τὸν μυλωθρόν,
τὸν ἄρτοποιόν νὰ τοῦ εἶπουν: « Σκάπτε μόνος τὴν γῆν καὶ σπεῖρε καὶ
θέριζε καὶ ἄλθε καὶ κάμε ὅ,τι ἡμπορεῖς διὰ νὰ παραγάγῃς τὸν ἄρτον
σου ». Καὶ τὸν ποιμένα καὶ τὸν ὕφαντὴν καὶ τὸν ράπτῃν νὰ τοῦ εἶπουν
ἐπίσης: « Φρόντισε νὰ ἐνδυθῇς μόνος ». Καὶ οὕτω καθεξῆς νὰ τοῦ ἀρνη-
θοῦν τὴν συνδρομὴν των ἀνεξαιρέτως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του.
τῶν ὁποίων ἕκαστος διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του καταβάλλει τὸν φόρον
τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὴν τὴν ἀνθρωπίνην
ζωήν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι εἶναι φυσικοὶ ἀδελφοί μας·
καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι διεξάγουν τὸν
ἀγῶνα τοῦ βίου, ὡς ἀδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, ὀφείλομεν ὅλην τὴν ἀγά-
πην μας, ὅλην τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ἀπολαύομεν ἀπὸ αὐτούς.

Ἡ κοινωνία λοιπὸν εἶναι ἐν σῶμα, τοῦ ὁποίου μέρος εἶναι ἕκαστος
ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ ὅσον στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι
καὶ ἰσχυρότερος, πρῶτος κοινωνικὸς σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς
κοινοῦτητος, τοῦ δήμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκομεν.

Ὡς μέλη τῆς κοινότητος ἡ τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ
ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συνεργασία ὅλων
ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐκάστου.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὴν οἰκογένειαν, δεσμὸς τοῦ ἀνθρώ-
που: ἡ δημοτικὴ οἰκογένεια.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο εἶναι τὰ ὑφίστα καθήκοντα παντὸς Ἑλληνος πολίτου, ἡ μέχρι αὐτοθυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους ἐξουσίας εὐπειθεία καὶ ὑποταγή. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑφίστανται καθήκοντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐν τῶν καθηκόντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσης. Τὸ καθήκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενὲς καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἱερὸν καθήκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγούς* ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἣτις καλεῖται στρατός.

Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν ἐλευθερία.

Ἐπικατάρτος θὰ εἶναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρέωσης. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρέωσης ταύτης, ὡς ἀνίκαντοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐτερον σπουδαῖον καθήκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἐξασφαλίζει τὴν ἰερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίας ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὁμῶς τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρύντῃσι τὴν ἰδίαν ἐνοχλήν ἢ τὴν ἐνοχλήν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμωρῇ τοὺς κακοποιούς, οἵτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνονται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἵτινες τότε θὰ διατρέχῃσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγὰς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κῦρος*. Ὅταν ὁμῶς συμβαίνωσιν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρίς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συν-

τρέχη τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καί, χρεῖας τυχούσης, δίδων εἰς αὐτοὺς χεῖρα βοηθείας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάνομεν καλὸ εἰς τινα μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, περιελθοῦσαν εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Τοῦναντίον, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι υποθάλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθήκον εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ὅρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινῶνίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἐνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθῶον.

Ὁ ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ ὄνομα μετεχειρίσθη πρὸς ἀποπλάνησιν* τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν αὐτοῦ υποχρεώσεων. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων εἶναι ἱερὰ υποχρέωσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι οἱ φόροι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἄν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχουσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαριότητος, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα ὁμῶς ἀπαιτοῦσι βεβαίως χρήματα. Ἀλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημόται;

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτερας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρουρῆσιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλακῶν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας,

ἀσφαλῇ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὐκολον συγκοινωνίαν. Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τώρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλαι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὁποίου γίνονται ταῦτα;

Ὁ καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἱερὸν, ὅσον εἶναι ἱερὸν τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ.

Ὁ ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις πολίτης, οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ βλάπτει ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν τοῦ ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὥς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, ὄρυχεῖα, ἀλυκὰς, γαίαις, γήπεδα, οἰκοδομὰς καὶ ἄλλα, ὧν αἱ πρόσοδοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ, μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβουλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θεωροῦντες ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασκήσωσι ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ρυθμίζουνσι πάντα τοῦ ἔθνους τὰ συμφέροντα.

Αὐτοὶ ἀποφασίζουνσι περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὐτοὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὐτοὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὐτοὶ ὑπολογίζουσι τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ Ἔθνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὁφείλομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκείνους, οἵτινες, λόγῳ τοῦ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὁρθότητος τῆς κρίσεως αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψήφος πρέπει νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὗτινος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς πλεονα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθῆκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἐμμ. Λυκούδης

Α Μ Π Ε Λ Α Κ Ι Α

(Τὶ κατορθώνει ἡ συνεργασία)

Ὅχι Ἥλις. Ὅχι Δῆλος. Ὅχι Δελφοί. Ἀμπελάκια ! Στὴν πέτρινη τούτῃ πλαγιὰ τοῦ Κισσάβου ἄλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. Ἐξὶ χιλιάδες Ἑλληνες, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἔζησαν ἐδῶ πρὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖροι τῆς πρώτης καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκονομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χωριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ὁ Ἑλληνισμός. Εἶναι ὁ ἄθλος τῆς Θεσσαλίας. . .

Κανένα μεγάλο γεγονός δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ καὶ τὰ θαύματα εἶναι πάντα νέα. Ὅσες φορές καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Συνεργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἄγνωστη δὲ στοὺς περισσότερους Ἑλληνες — εἶναι σὰν νὰ ἱστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατικὴν τους, γιὰ νὰ διαδώσουν τὸ κόκκινον νῆμα, τὴ βιομηχανίαν τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμ-

βακερά, οί ἀλατζᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα, καθὼς καὶ τὰ σειρήνια, τὰ κουμπιά καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο καὶ στὸν Τύρναβο καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐξήγησι ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιατρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περιφημῆς Συνεργατικῆς.

Ὅταν οἱ Ἀμπελακιῶτες κατάλαβαν τὴν ὑπέροχὴ τους σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πῶς, ἂν ὀργανώσουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ εἶχαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικά φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἐλαττώνουν τίς ζημιές τοῦ καθενὸς σὲ περίπτωσι γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμο δὲν εἶχε σκεφθῇ τέτοια πράγματα. Ἦταν νέα!

Ἡ ἰδέα ἤρθε στοὺς Ἀμπελακιῶτες ἄξαφνα; Ὅχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειράματα ἴστηκαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτη ἀποπειρά, ποὺ ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἰδρύθηκε καθαυτὸ στὰ 1778, σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισσάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσηγήθησαν μερικοὶ πρόκριτοι τῶν Ἀμπελακιῶν. Τότε ὠλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἤρθε μονομιᾶς ὁλόκληρη, ὅπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἡ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἡ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδύο χωριά, συναθροισμένα στὴν ἱστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατάθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια*, 1000.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἰσότητα τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὥρισαν κατώτατο ὄριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τοὺς ἄρθρο. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἰσότητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τίς δύο κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες...

Ἡμερομίσθιο ὠρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἦσαν μέτοχοι μαζὶ κι ἐργάτες πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβὴ τῶν κανόνιζε ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὐτὴ, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ βρῇ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τίς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολὺπλοκούς ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ ὀρίσῃ τὸ μερίδιο...

Χάρι σὲ τέτοια ὀργάνωσι ἡ ἐταιρία πραγματοποιοῦσε κέρδη 60 τοῖς ἑκατὸ, 80 τοῖς ἑκατὸ καὶ 100 τοῖς ἑκατὸ. Καραβάνια* ἐφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τίς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς

Ευρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατὰστημα τῆς ἐταιρείας στὴ Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῇ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖροι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἶπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἐταιρεία εἶχε περίσσευμα εἴκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἤρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Αὐστρίας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τριάντα ὀλόκληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενὰ στὸν κόσμον νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβαστῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι σοφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ιδέα τοῦ συνόλου. "Ὅλα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχίσῃ τὸ σύνολον τῶν εἰκοσιδυὸ χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος στὴ Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ. Ἡ ἀρνήσί του κατὰ τὸ καταστατικὸ, ἤθελε τιμωρηθῇ μὲ τὴ διαγραφή του ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδή, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πρᾶξι συνεταίρου. "Ἐτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολὲς σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἐλεγχος. Τὴν ἐταιρεία τὴ διηύθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδρα τὰ Ἀμπελάκια. Δωδεκαμελὲς ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἐλεγχον. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσις, εἶχε τὴν ἀρνησικυρία* καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπῆχθησε στὸ ἐσωτερικόν. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριά γυατροὺς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὲς ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδευε κι ἡ ζωὴ εἶχε πάψει νὰ εἶναι χωριάτικη, ὥστε νέοι Ἀμπελακιῶτες, σπουδασμένοι στὴ Γερμανία ξαναγύριζαν στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὲς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὲς ὄχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου ! "Ἄφηνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ στείλῃ ἔξω τὸ γυιό του ἢ τὸ συγγενῆ του. Ὑποχρέωνε ὅμως τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐταιρείας στὴν Εὐρώπῃ νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν ὀδηγήσουν, γιὰ νὰ σπου-

δάση τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ — πάλι μὲ ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταίρου, πού τὸν ἔστειλεν.

Ὅταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ἡ ἑταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἕνα χρόνο χωρὶς μισθό. Ἐπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἕνα χρόνο. « Ἄν δείξῃ καλὴ διαγωγὴ καὶ φανῇ οἰκονόμος », ἔλεγε τὸ καταστατικόν, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. Ἐτσι ἀνοιξαν τὰ παράθυρα τῶν Ἀμπελαχιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ. Αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα δημιούργησε ἡ Συνεργατικὴ στ' Ἀμπελάκια. Ἀτμόσφαιρα κρατικῆς, ἄς ποῦμε, ἠθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἠθικῆς.

Τὸ ποινικόν της σύστημα ἦταν ἀπλό. Διῶξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, στέρξει τοῦ κέρδους. Ποιὰ μεγαλύτερη ποινὴ μπορούσε νὰ βρεθῇ; Καὶ θαυματούργησε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἠθικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτείαν. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνον σὲ ἀψιθυμίες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὰς ἀνωμαλίες. Ἡ ὕλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρκωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπείνωσε. Ἀπόδειξις ὁ ἰδιαίτερος συνεταιρισμός, πού ἔκαμαν λίγοι πρόκριτοι Ἀμπελαχιῶτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικόν καὶ ἔθνικόν, τὴν ἔκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ*...

Ἀφήνεται τώρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκείνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἄκουσαν τοὺς Ἀμπελαχιῶτες, κατὰλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἐργον, πού καμμιά πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολήσει ὡς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρον στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν*. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλοὺς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποίησε τὸ πιὸ δύσκολον ἀπ' ὅλα, τὴν ἀδελφосύνη!...

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα », 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

1

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά
 στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
 στὰ ἄγρια, στὰ σκοτεινά,
 στὶς τραχειές πέτρες, στὰ στενά
 ὁ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

2

Στὸ δεξι χέρι του γυμνό,
 βαστᾷ ἀστροπελέκι·
 παλάτι ἔχει τὸ βουνό
 καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανό,
 κι ἐλπίδα τὸ τουφέκι !

3

Πήγαινε, φίλα τὴν ποδιά,
 πὺ δούλοι προσκυνοῦνε·
 ἐδῶ στὰ πράσινα κλαδιά,
 μὲν τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸ φιλοῦνε.

4

Μητέρα, κλαῖς ! ἀναχωρῶ,
 νὰ μ' εὐχηθῆς γυρεύω
 ἓνα παιδί σὲ ὕστερῳ,
 ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
 ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

5

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
 τὸ μαῦρο του μαχαίρι·
 μ' ἰδρῶτα βρέχει τὸ ψωμί,
 ξέρεи νὰ ζήση μὲ τιμὴ
 καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρεи.

6

Βαριὰ - βαριὰ βοῖζ' ἡ γῆ
 ἓνα τουφέκι πέφτει·
 παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ,
 ἐδῶ φυγὴ κι ἐκεῖ πληγὴ . . .
 Ἐσκότωσαν τὸν Κλέφτη.

7

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοί,
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί :
 « Ἐλεύθερος ὁ Κλέφτης ζῇ
 κι ἐλεύθερος πεθαίνει ».

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παγκραῖης

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Μεταξύ των οποίων είναι
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Μεταξύ των οποίων είναι
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Εντός των οποίων είναι
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Εντός των οποίων είναι
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Παράλληλα με τα οποία
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Παράλληλα με τα οποία
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

Εντός των οποίων είναι
 ορισμένα από τα οποία
 και τα οποία είναι
 και τα οποία είναι

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ὁ Γεώργιος Σταύρου, υἱὸς τοῦ Σταύρου Ἰωάννου, ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλαναίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικᾶς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἠκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἐφοδίων καὶ ὅπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικήσεως τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγγωνίσθη).

...Καθ' ἅσπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἰδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμάζων τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμματος, νῦν δὲ συμβουλευὼν τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἄλλοτε ἐξαίρων τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἶσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμενεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτὴς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῆται εἰς τὴν θέσιν ταύτην « δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθῆκον νὰ ὑπηρετήσω, ὅσον δύνάμει, τὴν πατρίδα ».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτῆς· γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι οὗτος, καίτοι παραβλεπόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐρισκόμενος, οὐδέποτε ὅμως ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνωρίτατα δὲ διείδεν ὅτι τὸ Κράτος (οἷον ἐμπορώθη τὸ ἐλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρῃ δηλαδὴ ἐντελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγάλας καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας ἐχούσῃ καὶ πάντῃ ἀφρούρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθορίων καὶ κατακερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους (Ἕλληνας) Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἦτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐμερήσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ὑπάρξῃ, ἀνευ-

πιστωτικοῦ τινος καταστήματος.

Ἄλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἐθνικὸν δάνειον τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῇ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλόφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἔλθωσι δὲ ἐξωθεν ἦτο ὅλως ἀδύνατον ἄνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγυήσιν ταύτην; Τὸ Κράτος; Ἄλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἐθνικά, ἦσαν ἤδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἦσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπῆρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τριτημόρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων εἶχον ἤδη πωληθῇ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἶχον ἐνοικιασθῇ πολυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα εἶχον ἀπασχολήσει αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἐθνικὰ κληροδοτήματα; Ἄλλὰ καὶ τούτων οὔτε ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίνεταί ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θείαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγισε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπετείας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διείδεν ὅτι ὥφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ τοῦλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθσομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; Ἀμέσως τότε διείδεν ὅτι ὥφειλε ν' ἀποταθῇ διὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὐρισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διείδεν ἐπίσης ὅτι ὥφειλε ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐυνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐυνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἣν ἠσθάνθη ὁ εἰλικρινὴς οὗτος φιλέλληνας ἐκ τοῦ τοιοῦτου μάλιστα θανάτου ἐκείνου, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ προάξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἐκεῖνοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῇσωσι τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐυνάρδον νὰ καταπνίξῃ τὴν λύπην

του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐθις* τὴν Ἑλλάδα.

Διεῦδεν ἐπίσης ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀνάγκην νὰ πείσῃ καὶ τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν νὰ πέμψῃ τὰ παρ' αὐτῇ Ἑλληνικὰ κληροδοτήματα, οἷον τὰ τῶν Ζωσιμαδῶν*, τὰ τοῦ Καπλάνη* καὶ ἄλλων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ ν' ἀνταλλαγῶσι ταῦτα εἰς μετοχὰς τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης, ἣ νὰ κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἐντόκως καὶ ἀναφαιρέτως.

Καίτοι πρὸς τοιαύτας μεγάλας καὶ πρὸς μυρίας ἄλλας δυσχερείας ἔχων νὰ καταπαλαίσῃ ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἀλλ' ὅμως ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἡ δὲ Θεία Πρόνοια, ἥς ἐπεκαλέσθη ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίληψιν, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὰς προσδοκίας του. Τὸ 1841 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα· ἐντὸς δὲ βραχυτάτου διαστήματος χρόνου ἤρξατο ν' ἀκμάζῃ· ἀμέσως δ' ἔκτοτε ἔπαυσε ν' ἀκούηται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν ὁ τόκος τῶν δύο ἢ τρία ἢ καὶ πλείοτερα τοῖς ἑκατὸν κατὰ μῆνα καὶ τὸ πολὺ - πολὺ ἴσχυεν ὁ νόμιμος, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι καὶ μέτριος.

* * *

Ἰνα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὁ Γεώργιος Σταύρου καὶ ἵνα προάξῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ εὐημερίας, εἰς ἣν ἔφθασε σήμερον καὶ εἰς ἣν ὀλίγιστα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Εὐρώπῃ καταστημάτων ἔφθασαν, ὥφειλε νὰ θέσῃ ἐξ ὑπαρχῆς στερεώτατα θεμέλια.

Ὡς πρῶτιστον μὲν ὅρον τῆς εὐημερίας τῆς Τραπεζίης ἐθεώρησεν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν πιστοτάτην ἐκπλήρωσιν τῶν υποχρεώσεων τῆς ἀπέναντι τῶν μετόχων ἢ τῶν δικαιούχων· καὶ κατὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἢ ἂν ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τὸ ἐλάχιστον δίκαιον παράπονον.

Ὡς δευτερεύοντα δὲ ὅρον τὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων παρὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζίης. Οὐτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐπέτρεψε ποτὲ οὔτε εἰς ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπουσίαν ἐκ τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Πρῶτιστος δ' αὐτός, διδοὺς τὸ καλὸν πρὸς τοῦτο παράδειγμα, συνήθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἑνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυριζόμενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ νῆθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἑνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυριζόμενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ καθ' ἐκάστην καὶ ἐνδυόμενος, κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀλλοίμονον δὲ, ἂν ἔβλεπέ τινα τῶν ὑπαλλήλων μὴ φθάσαντα ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐνουθέτει αὐτὸν πατρικῶς· ἔπειτα δ' ἐπέπληττε καὶ ἐπὶ

παρουσία ἄλλων· ἐν ὑποτροπῇ* δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἕτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσῳ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ὡς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνήθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των, τόσῳ ἀμείλικτος* εἰς τοὺς ὅπωςδῆποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας*. « Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβή », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἐξέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων ».

Ἄμα δὲ ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπείθετο ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατόν οὔτε ν' ἀναβληθῇ, οὔτε νὰ παραμεληθῇ, ὁ Γεώργιος ἐξήρχετο πεζὸς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· ὁ περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐγίγνετο ἀπλῶς χάριν διασκέδασεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὑπερέχαιρε δὲ καὶ ἡγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψύχους ἀπηντήσαμεν αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεραζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Πολλάκις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ ἀπηρχόμεθα. 'Οσάκις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἄρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηχυχαριστεῖτο. Πολλάκις συνδιελέγετο κατ' ὁδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὅλως χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. « Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερα καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττὰ εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου ».

Πιγνώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος εὐσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμείβηται δαφνιῶς*, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπεζῆς κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζηλοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν τῆς. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγὴν του εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

« Βίοι Παράλληλοι »

Ἀναστάσιος Γούδας

Η ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΗ

(Ο Ιωάννης Βαρβάκης, έμπειρος και τολμηρός έμποροπλοίαρχος εκ Ψαρών, μετέτρεψε τὸ εμπορικὸν του σκάφος εἰς πολεμικὸν καὶ μόλις ἤρχισεν ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1770 ἠκολούθησεν τοὺς ἐπαναστατήσαντας συμπατριώτας του. Ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἀντιμετώπισεν εἰς τὸ Αἰγαῖον νικηφόρως τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Καὶ ἐπέδειξεν ὄχι μόνον γενναιότητα ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ καὶ χριστιανικὴν ἀρετὴν, προστατεύσας τοὺς πληγωμένους καὶ αἰχμαλώτους ἀντιπάλους.

Τὸ 1774 ὅμως ἡ Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία συνωμολόγησαν εἰρήνην. Τότε ὁ Βαρβάκης ἀπέμεινε σχεδὸν μόνος. Καὶ ὅταν ἔχασε τὸ σκάφος του, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικὴν πρεσβείαν).

...Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηνήθη μὲ Ρώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· οὗτοι ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστὴν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ* τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Ὁ Βαρβάκης ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβιβάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ρωσίαν, ἔφθασεν εἰς Ὁδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετροῦπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἥρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν μέχρι τῆς Πετρουπόλεως ἡ ἀποστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορὰς ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήλυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, ὀλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὑπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαρχθῇ ἀπὸ λύκους. Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἐβάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ράκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστος ἐντὸς του· ἡ ἀπόφασις!

—Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός! Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χα-

λυβδίνην θέλῃσιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ὡς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

«—“Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἓνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ράκη*· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μὲ ἐδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι “Ἕλληνες μὲ ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἄλλ’ εἰς τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάρκος - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἔβγαζα καὶ ἐπῆγαινα ἀνυπόδητος. “Ἐδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιριά μου δὲν περιγράφονται. “Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. “Ἐκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ’ ἐπνιξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ’ ἓνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλός καὶ — ἡμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταρῶμαι τὴν ἡμέραν ποῦ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν, ποῦ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανοσύνη κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι, ποῦ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἓνας ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἐνοιῶθε τὰ ἑλληνικά.

—Τὶ ἔχει ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμῶνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη κατὰ λεπτῶς. Κι ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι αὐτὸς τ’ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ τᾶλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν μου,

ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσιν ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ μετὰ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου του:

— Πῶς λέγεις;

— Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης ἀπὸ τὰ Ψαρᾶ.

Ἐβγάλεν ἓνα καταστιχάκι κι ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὐριο στὴν Αὐλή...

— ὦ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

— Νὰ ἔλθης αὐριο· σὲ βεβαιώνω πῶς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλή μας αὐτοκρατορίσσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸν δρόμο τοῦ Τσάρκος Σέλο, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως με ὀδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατορίσσα, με ἐμβάζουν σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα, πού ἔλαμπε στὸ βελουδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἓνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο με χρυσῇ κορώνᾳ, ἐκάθουσαν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορίσσα. Καὶ σιμὰ της — ἄχ, Θεέ μου! — ἐστεκότανε ὁ ὕψηλός καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, πού ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλ' ὄχι πολιτικᾶ ντυμένος, ὅπως τότε, ὄχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στήθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ποτέμκιν, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς δὲν εἶμαι δειλός· πολλές φορές ἀντίκρουσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἔπιασε φόβος· ἄρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσα.

— Πάει, γάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μετὰ τὸ νοῦ μου.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατορίσσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοίταξε με περιέργεια καὶ με συμπόνεση· ἕνας αὐλικὸς με γαλόνια με πλησιάζει· ἤξερε τὴ γλῶσσά μας· μοῦ λέγει:

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῇς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἰστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, πού ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχειν, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ μου κῆρμινισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πεῖνα· γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ

προσκύνημα, πού με πόδια ματωμένα ἤλθα νά ζητήσω τήν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίσσης, καί τήν ἀπελπισία μου, γιατί ἡ πολυεὺσπλαγχνή γιά ὅλους μόνον σέ μένα φαινότανε ἄπονη. Καί ἐνῶ ὠμιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχείλιζε καί τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατορίσσα εἶπε μερικά λόγια στόν αὐλικόν καί αὐτός μ' ἐπαρηγόρησε καί μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

—Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θά φροντίσῃ γιά σένα· εἶσαι ἄξιος νά σέ προστατεύσῃ!

Τήν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ρούσικα φλωριά γιά τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καί κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί, πού μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νά ψαρεύω στήν Κασπία Θάλασσα χωρίς φόρον.

Δέν χάνω καιρόν, γυρίζω εἰς τήν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δανεικά φορέματα καί ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καί ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν».

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καί τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἀλιεία τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καί ἡμιβάρβαροι*, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καί ἀτελεῖ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως - ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρά δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. Ὅ,τι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγχώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξύδερκέ* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καί τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσιν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατόν νά κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικά* εἶδη — χαβιάρια καί παστὰ — καί νά σταλοῦν εἰς πολλὰ καί μακρινὰ μέρη καί ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καί ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καί πολύτιμον ὀρεκτικόν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καί ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καί γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιορισμένη ἦτο ἡ διάδοσις του. Ὁ Βαρβάκης, καί ἂν δὲν τὸ ἐφεύρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καί τὴν ταρίχευσίν του καί τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον σταδίων. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώγιτος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του καὶ τὸσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησεν πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἐκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἀγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἀλλὰ ἡ εὐγενὲς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἐβδομήντα ἔτη πρωύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠϋζανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ· κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεύουν μὲ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μείδιμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἀρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἐκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκά-

θισε εἰς τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκῶνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλιν τοῦ ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον Ἀγιὸν τῶν Ψαρῶν.

—Ἀὐτὸ Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλαν μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἦναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχησμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βᾶθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μιάν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἀργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὥπλισμένην ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικόλα μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορὰς εἰς τὰ ἐχθρικά χέρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὀλοκλήρους ἐκκλησίας, ἱδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἡνοῖζε διώρυγας. Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτῶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖά του τὰ ἐμπορεύματά του, φορτώνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εἰς τὸ ὀρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς διευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενὴ, βαλτώδης λίμνη, ἐν ἑλὸς σκορπίζον περίξ μiasματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἕλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατάρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του, πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρ-

χισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσεν τὸν βυθὸν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἑνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμόν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τῶρα τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομπαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἄνδρα* τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς денδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἐβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῦα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρινὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ γυλὸγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτάς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ἄλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὡ, ὅχι! Ἐσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρινὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωϊκόν, τὸν κοσμοξாகουσμένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτάς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι υγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουσιν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπῆ λιθόκτιστον ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ῥῆγος ἱερᾶς κατανώξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ-

βαλε την ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα καί, ἐξοδεύσας ἐν ἑλῷ ἐξακοσίας χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἱδρυσε σχολεῖα, διὰ νὰ μαθάνουν γράμματα τὰ παιδιά τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχόν* τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκεύη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίῃ καὶ μόνος του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἡσθάνετο ἀγαλλιάσιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπῆν καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἐν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιά καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ* ζεῖμπέκικο* γιαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρων. ὦ ! Μὲ ποῖαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: — Ἄχ, καημένα νιάτα!

Ἄλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα — πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα — καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν — καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιὰ. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς τὸ καθήκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε' — ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἐφθασεν ἡ φοβερὰ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὗρίσκετο εἰς Βιέννην. Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος εἶχε καταστραφῇ ἐκ θεμελίων· πολλὰι γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἢ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικόπαιδα εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίω-

μά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτῶναι ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ τροφάς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπο τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, ἡ «ὀλόμαυρη ράχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παῖδια περιπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλίαν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα* ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους.

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας, τὸ εὐσπλαχνικὸν του χέρι ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας», ὁμοίᾳζε μὲ ἅγιον, ποῦ ἐπρόβαλεν ἑξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλασμον* εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας.

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρειπωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, ποῦ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γεναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἐγίνε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πείναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς*, μέσα εἰς τὰ ράχη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἦ, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα»,

συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φι-
λανθρωπικὸν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς
τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρκετὸν
ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῆται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

—Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴ-
πεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον
κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς
'Επικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Βουλευτι-
κοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς
πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη:

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν
Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὐρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν
καὶ ζωοτροφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχο-
λεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσω τὸ Ἔθνος μου,
ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ βα-
σιλικὸν ταμεῖον τῆς Μόσχας, ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν
εἰς 30.000 γρόσια, θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμῶν ἐπιτροπῶν εἰς μι-
σθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὄλον τὸ σέβας
Ὁ πρόθυμος πατριώτης
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπι-
στρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν. Ἐσχόπευε νὰ μεταβῇ εἰς
Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γρα-
φικωτάτην ἑπαυλὶν του, ἣ ὁποία ἀπεῖχεν ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.
Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Βαρ-
βάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν του πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχο-
βολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὠραίαν ψυχὴν του ὁ Βαρ-
βάκης τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἐλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε
καὶ τὸν ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκάλην του· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ

ψυχρόν, πολὺ βαρὺ. "Εμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!...

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ "Εθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, με συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλwsύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἓνας ὀλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε με δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία τοῦ ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη τοῦ ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὥριζε ρητῶς καὶ αὐτολεξεῖ: «Ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ὑαριανοί, ποὺ εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νῆσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ὑαρῶν εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἑρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἱδρυσαν τὰ Νέα Ὑαρά! Τὰς τελευταίας τοῦ σιγμᾶς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας τοῦ ὁ ψυχorroγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν τοῦ ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ "Εθνος. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Πατρίς τῷ ἀνήγειρεν μεγαλοπρεπῇ ἀνδριάντῃ ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

«Ἰωάννης Βαρβάκης»

Ἄρ. στ. τέλης Κουρτίδης

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημικημένο παρεκκλήσι
 τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
 εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
 μετ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ Δύση,
 μπροστὰ στοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
 μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήση
 κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπῶ γλυκεῖα μωσχοβολιὰ
 δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
 —θυμίαμα, ποὺ κκίζει ἡ Πίστις—

Καὶ μιὰ χειλιδονοφωλιά,
 ψηλά στὸν νάρθηκα χτισμένη
 ψάλλει τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις».

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΣ

ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολυάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα, διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ βεβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνος ἥρωος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδὴ καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα του, τὸ ὅποῖον ἐφανέρωνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντῶδες», ὅπως ἔκαμνεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε πρὸς τοῦτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω— ὀρθόν, φέροντα εἰς τὴν χεῖρα τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν— παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημώτατον ἀπὸ τοὺς ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ ἀρρενωπὸς καὶ λεοντῶδης χαρακτήρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλίᾳ φαί-

νεται ἄλλη λιθίνη προτομή, θελκτικωτάτη δ' εἶναι πάλι ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀπὸ τοὺς ἥρωας ἔπλασεν ὁ Λύσιππος ἐπανειλημμένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέσιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὕψος ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἤρεσκεν ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὄχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἦτο ἐν ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἐκτείνοντα τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑπηνίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμὸν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωος ἐφανέρωσε τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἐξευτελιστικούς ἄθλους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἄγαλμα ἱδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ἀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς ὀρθὸς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐρεῖδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοῖλαι παρειαὶ του μαρτυροῦν τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἢ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ ὁποία τὸν κατεδίκασε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίης, ἔπειτα ὁμοῦ μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

« Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης »

Χρῆστος Τσοῦντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθές περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἐαρινῆς ἡμέρας — πλανώμενος περὶ τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἰσχυοῦ ἀλσυλλίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἐλεύκαζε θαμβωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις, με εἶχεν ἐλκύσει ἕως ἐκεῖ. Ἦθελῃσα νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Στάδιον — εἶχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς ὄγκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἕως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, « ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν », μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. Ἄλλ' αἱ παραστάδες ὀρθοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυρόφυλλον· οὕτως ἡ θέα τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἶναι ἐλευθέρα. Δὲν εἶχα λοιπὸν ἀνάγκη νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺ ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίη κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται — δὲν εἶχα λέγω τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ κάμω κι ἐγώ, διότι καὶ ἀπέζω ἡμποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμαρωμένον ὁλόκληρον.

Τὶ ἔζοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις τῆς θνησκούσης ἡμέρας! Ἡ κολοσσιαία, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρίνη ἀγκάλη, ἡ ἐτοίμη πλέον νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδῶλιά της ἐζήντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπήστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἐξαισία.

Ἡ ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ὄνειρον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελείωσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξῶν θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμον πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ Ἀρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν ὀγκολίθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω — ἐπάνω σειράν, θὰ ἀρθοῦν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμαρίνον ὅλον αὐτὴν τὴν φοράν. — καὶ ὅχι ξύλινον ὅπως τὸ 1896* —. μετὰ τὴν σφενδύνην του, μετὰ τὰς πτέρυγας του, μετὰ τὰς κερκίδας του, μετὰ τὸν στίβον του, μετὰ τὸ ἀποδυτήριόν του, μετὰ τὸ περιτείχισμά του, μετὰ τὰς κλίμακας του, μετὰ τὰ προπύλαιά του — παντοῦ μάρμαρον — τὸ Στάδιον περικαλλῆς καὶ στολισμένον μετὰ ἀνδριάντας, μετὰ προτομάς, μετὰ ἀγάλ-

ματα, με βωμούς, όπως ήτο και εις την αρχαιότητα, όπως το είχε κάμει ο πολυτάλαντος και γενναιοδωρος εκείνος Ἡρώδης* ὁ Ἀττικὸς, θὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τοὺς ἀθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθοῦν οἱ ἀθάνατοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προφυλαίων σκεπασμένην ἀπὸ συντρίμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμαρώσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεικνύοντα μὲ δικαίαν ὑπερηφάνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν νέον Ἡρώδη* τὸν Ἀττικόν !

Ἡμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ὅτι εἶδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἐλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμαρώσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰώνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων, θὰ χαραχθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ παρόμοιον ἱδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἡμποροῦν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ ἴσως νὰ τὰ ὑπερβάλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια ! Ἡ δόξα, πού τὸ περιβάλλει, δόξα ἐλληνικὴ, δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάβουν μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς της, θὰ ἔρχονται ἐδῶ, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ν' ἀγωνισθοῦν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθοῦν !

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ ἐσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται ! Καὶ συλλογίζομαι : Ἡ γενεὰ μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τοὺς ἐρχομένους, διὰ σᾶς τοὺς νέους ἐγίνε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάβετε μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἐνδόξους. Ἀλλ' ὅποια εὐτυχία καὶ δι' ἐμέ, ἂν μοῦ δοθῇ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκροτήσω ὡς νικητὴν ἕνα, ἔστω καὶ μόνον ἕνα, ἐξ ὧσων μὲ ἀναγινώσκουν σήμερον.

—Ποῖος θὰ εἶναι ;

« Διάπλασι; τῶν παιδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

«Έβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος»

Ἄσπροπρόσωπος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἐπιχείρησιν, ἣν ἀνέλαβεν, ἰδίως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δούς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλαδὴ λευκὸν καὶ ἄσπilon τὸ πρόσωπον, ὁ μὴ ἐρυθριῶν διὰ τὰς πράξεις του. "Οθεν καὶ ἡ εὐχή: «Πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο», ἢ ἀπλῶς: «ἄσπροπρόσωπος!» ἥτοι εἶθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

"Οθεν ἡ φράσις «ἐβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος» σημαίνει ὅτι ἐπιτυχῶς συνετέλεσέ τις ἔργον τι, ἢ δούς τὰς εὐθύνas ἀπέδειξεν ὅτι ἐντίμως διεχειρίσθη τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Μ' «ἐβγαλες ἄσπροπρόσωπο», συνηγορήσας ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπέδειξες τὴν ἀθωότητά μου. Λέγουσιν ἐπίσης «ἔχει καθαρὸ τὸ πρόσωπο» ἢ «τὸ μέτωπο» ἐπὶ ἀνδρῶν ἐντίμων μὴ φοβουμένων τὰς διαβολάς, παραπλησίως πρὸς τὸ γαλλικὸν «ALLER LE FRONT LEVE». Τὸ ἀντίθετον εἶναι «μουντζουρωμένος», καὶ φράσις «τὰ μουντζούρωσε»· ὁ δὲ ἀναιδῆς, ὁ ἀπολέσας τὸ ἐρύθημα, λέγεται καὶ νῦν χαλκοπρόσωπος· ἡ λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος μ.Χ. Ἀνάλογοι φράσεις τῶν παλαιότερων εἶναι «παρὰ τρέβειναι τὸ μέτωπον, τρίβειν τὸ μέτωπον».

Εἰρωνικῶς λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούωντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχὴν των.

Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῦθος:

«Ἐνας, ποῦ εἶχε χίλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάῃ στὸ χατζηλίκι*, νὰ γίνη χατζῆς*. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγκά* του, τοῦ παρέδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὠδήγησε τί πρέπει νὰ κάνῃ, ὥσπου νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζηλίκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο, ἂν παρουσιαστῇ ἀνάγκη, νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ.

Ἄμα ἐφυγεν ὁμως στὸ ταξίδι, ὁ τσέλιγκας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε.

Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε ὁ χατζῆς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγκα ἔτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἶδησι, διὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

—Ἐννοία σας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ δώσω σωστὸ λογαριασμό, καὶ θὰ ἰδῇτε πῶς θὰ βγῶ ἄσπροπρόσωπος.

Ἀμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μιὰ καρδάρια γιαούρτι, τὴν παίρνει στὸ χέρι καὶ πάει στοῦ χατζῆ. Ἔβαλε τὴν καρδάρια μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει:

— « Ἀχ, χατζῆ μου ! ἄχ, χατζῆ μου ! δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς τὴν ἑπαθα καὶ τὶ τράβηξα ! Ἄμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρᾶνε. Ὑστερα ὁμῶς ἐμάθαμε πὼς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρά μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, ποῦ σ' ἔχει καλά. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρια ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

Ὁ χατζῆς, σὰν ἄκουσε αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ θυμό:

— Ὡστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐβάστηξε ἐκεῖνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρια, ποῦ ἦταν μπροστά του, καὶ τὴ φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαμε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περιμέναν ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν:

— Ἐ ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πῶς τὰ κατάφερες;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πὼς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νὰ με ἀσπροπρόσωπος !

« Παροιμίαι », τ. Β'

Ν. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄλέξανδρος ὁ βασιλιᾶς, σὺν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ ρηγᾶτα* τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆς ἡ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τοὶ μάγους καὶ τοὶ ρώτηξε· « Πέτε μου σεῖς, ποὺ κατέχετε τῇ μοίρας τὰ γραμμένα, εἴντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ χαρῶ τὸν κόσμο, ἐδῶ ποὺ τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου;».

—Βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκριθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τᾶχει γραμμένα ἡ μοῖρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφτοῦνε. Ἐνα μόνο πρᾶμα εἶναι, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῆς τὰ βασίλεια καὶ τὴ δόξα σου, ὥστε νὰ θέλῃς νὰ γινῇς ἀθάνατος, νὰ ζήσης ἴσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

—Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἴντά ᾿ναι ; εἶπεν ὁ Ἄλέξανδρος.

—Αἶ, τότε, βασιλέα μου, σι' τς ὀρισμούς σου εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ ὅποιος τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβᾶται. Μὰ ὅποιος πάῃ, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, ποὺ χτυπᾷ τὸνα ἀπάνω στ' ἄλλο ἀλάγιαστα*. Κι οὐδὲ πουλὶ πετάμενο δὲν προφταίνει νὰ περάσῃ. Πόσα ξακουσμένα βασιλόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα δὲν ἐχάσανε τὴ ζωὴ τους μέσα σ' ἐκείνη τὴν τρομερὴ παγίδα ! Ἄμα περάσῃς τὰ δυὸ βουνά, εἴν' ἓνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις.

Τότε εὐθὺς ὁ Ἄλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουνε τὸ ἀλογό του, τὸ Βουκέφαλο, ποὺ φτερὰ δὲν εἶχε καὶ σὺν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλικεύει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἓνα βίτσισμα ἐπέρασε πέρα πέρα. Ἐσχότωσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυαλί, ποῦχε τ' ἀθάνατο νερό.

Ἄλλὰ ἔλα δὰ ὁ εὐλογημένος, ποὺ ἅμα γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φύλαξε καλά ! Τὸ θωρεῖ ἡ ἀδελφὴ του καί, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἴντά ᾿ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχῃ ἐχύθηκε πάνω σὲ μιὰ ἀγριοχρομμίδα, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

Ὁ Ἄλέξανδρος μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τ' ἀθάνατο νερό, ἀλλὰ ποῦ ᾿ν' το: Ρωτᾷ τὴν ἀδελφὴν του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πὼς δὲν ἐχάτεχε* εἴντά ᾿τονε καὶ τό ᾿χουσε. Ὁ βασιλιᾶς ἐπῆε νὰ κουζουλαθῇ* ἀπὸ

τῇ μάνητα* καὶ τῇ στενοχώρια του καὶ τῇ καταράσθηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω ψάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκη ὁ κόσμος, στὴ μέση τοῦ πελάγου.

‘Ο Θεὸς τ’ ἄκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τὴ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. ‘Ὡς τόσο τὸν ‘Αλέξανδρο δὲν τόνε μισᾷ· κι ὡς δὴ κανένα καράβι, ρωτᾷ· «Ζῆ ὁ ‘Αλέξανδρος; Κι ἂν ὁ караβοκύρης* εἶν’ ἀκάτεχος κι ἀπιλοθῇ* «’Απέθανε», ἡ κόρη ἀπὸ τὴ μεγάλη τῆς λύπησιν ταρασσεῖ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά τῇ τὴ θάλασσα καὶ πνίγει τὸ καράβι. ‘Ὅσοι ὅμως κατέχουνε ἀπιλογοῦνται* «Ζῆ καὶ βασιλεύει»· καὶ τότε ἡ πολύπαθος κόρη κάνει καλὴ καρδιά καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γλυκὰ τραγούδια.

‘Εκεῖ μαθαίνουν οἱ ναῦτες τοὶ καινούργιους σκοποὺς καὶ τοὶ φέρνουνε.

« Παραδόσεις »

Ν. Γ. Πολίτης

11. ΤΟΠΙΑ · ΦΥΣΙΣ

ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Μόνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰωῶμης ἔβλεπον τὸν δύνοντα ἥλιον βάφοντα δι' ἐρυθροχρύσου φωτὸς τὸ στερέωμα καὶ αὐγάζοντα* ἡπίως τὰς ὑψηλοτάτας κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ τὴν ἑξαισίαν ἐκείνην γόησσαν φύσιν.

Ἀνέκφραστον ἦτο τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας καὶ τὸ θέλγητρον. Ἡ Μεσσηνία ἅπασα μὲ τὴν γλοερὰν ἐσθῆτά της αὐλακουμένην τῇδε κάκεισε ὑπὸ τῶν ἀργυρῶν γραμμῶν τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ρυάκων της ἐξετυλίσσεται μὲ χάριν ἀπαράμιλλον κάτωθι τοῦ ἱεροῦ ὄρους τῆς Ἰωῶμης.

Ὁ Ταῦγετος πρὸς ἀνατολάς, ὁ Ἐρύμανθος βορειοανατολικῶς, τὰ ὄρη τῆς Κορώνης καὶ τῆς Κυπαρισσίας πρὸς δυσμὰς ἔκλειον τὴν εὐδαίμονα κοιλάδα, ἀποτελοῦντα κύκλον ἀπέραντον, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ ὄρη καὶ τὸ κέντρον αἱ πεδιάδες.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἐκείνου ἐγείρεται τὸ ὄρος Ἰωῶμη, φυσικὴ σκοπιὰ τεθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀμυντήριον καὶ ἀπειλὴ κατὰ πάσης δουλείας, ὑφ' ἧς ἡδύνατο ν' ἀπειληθῇ ἡ ὠραία χώρα, καὶ ὡς σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ὁ ἐνθουσιῶν παρατηρητῆς θὰ ἡδύνατο νὰ θαυμάσῃ τὸ ἐκπληκτικόν, τὸ θεῖον κάλλος τῆς Μεσσηνίας.

Ποῖαι λαμπραὶ, ποῖαι μακάριαι καὶ εὐφοροὶ πεδιάδες δενδροσκεπεῖς ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ! Ποῖοι κῆποι πολυανθεῖς, ποῖα ἡμερὸς γλυκύτης, ποῖα θέλγουσα μεγαλοπρέπεια! Ποῖαι αὖραι τῆς θαλάσσης μετριάζουσι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ θάλπος τοῦ θέρους!

Παρὰ τὰς χιονοσκεπεῖς καὶ γυμνὰς κορυφὰς τοῦ Ταῦγέτου ἀποθαυμάζει κανεὶς τὴν χλόην τῶν Μεσσηνιακῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἄνθη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμῶνων. Γαλανὴ ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν ἡ θάλασσα· καὶ τὸ κῦμά της ὑπὸ ἐλαφροῦ ὠθούμενον πνεύματος ροχθεῖ* μελωδικῶς εἰς τὴν εὐδαίμονα ἀκτὴν. Ἐδῶ θαυμασίους ἀναδίδει καρπούς ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία καὶ πυκνὰ χύνονται τὰ ἀρώματα τῶν ρόδων, τῶν πορτοκαλεῶν, τῆς λεμονέας καὶ τῶν παντοίων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα μεθύσκουσι τὴν αἴσθησιν τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν πλανωμένου θαυμαστοῦ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς.

« Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ »

Σπ. Παγανέλης

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

“Όταν, ἀντικρύζοντες τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τοῦ Πηλίου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ’ ὅλον τὸ ἔκπαγλον τοῦ θαύματος, παρ’ ὅλην τὴν θαυμασίαν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος* τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὐρυτάτου πλαισίου, διορᾶτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἄνω Βόλον, τὴν Πορταριάν, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῷ βλέπετέ τι ἐξόχως ἀσύνηθες, τῶν ὀφθαλμῶν χάρμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενιχρὰν μερίδα τῶν καλῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῷ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ κορυφήν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὕψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ’ ὅλων τῶν ὁρέων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὰ ἄνω κλίσεις ἄρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ’ ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἢ 5000 ποδῶν περίπου ὕψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωμένου ἀπὸ τοῦ Ζαπτείου*. Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκριζώσουν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσσουν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὀσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὀλύμπου, δὲν ἀπεθάρρυνε πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἤθελεν ἐπιχειρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν του, νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του θὰ ὑπερέβαινε τὴν Πορταριάν.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὄρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμάσαι κωμοπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συναντᾶτε φιλεργίαν, πολιτισμόν, ἡμερότητα, πρόοδον, τὴν ὁποίαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον ὅταν διαβῇτε τὰς διασφάγας* του καὶ τὰς φάραγγάς του, μόνον ὅταν ἀναρριχηθῇτε εἰς τὰς κλιτῦς του καὶ πατήσετε τὴν ὑψικάρηνον* κορυφήν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλήρως πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ὑμῶν τὸ ἀνέκφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖον.

Τὴν κορυφήν ταύτην ἠτύχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνοδείᾳ φίλων Πηλιορειτῶν. Ἀνήλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριᾶς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν κάθοδον, ἀλλὰ διὰ πλαγίου δρομολογίου, ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρου

εἰς ἐντυπώσεις. Διότι, ἀκολουθήσαντες τὴν μαγευτικὴν μέχρις Ἀγριᾶς παραλίαν, ἀπ' ἐκεῖ ἀνῆλθομεν εἰς Δράκιαν, καί, διανυκτερεύσαντες ἐν καταυλισμῷ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, περὶ τὰ 500 μέτρα κάτωθεν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς, ἀνῆλθομεν εἰς ταύτην περὶ τὴν τρίτην πρωτὴν ὥραν, ὅταν ἤδη ἡ Ἀφροδίτη ἀνεδύετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ σκοτεινοῦ ὀρίζοντος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὕτῃ ἐγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅταν τὰ κυνικὰ καύματα ἦσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπεξενώθημεν εὐτυχῶς τῆς ἥκιστα ἐπεράστου* ταύτης θαλπωρῆς, εὐθὺς ὡς οἱ ἡμίονοι ἡμῶν, καταλιπόντες τὴν Ἀγοράν, ἀκροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἤρχισαν νὰ πάτουν τὴν ἀνάντη*. Ἡ ἀναρρίχῃσις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμίονου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀναγκάζονται νὰ βαδίζουσιν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνουν τὴν κεφαλὴν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Μετὰ δίδωρον ἀνάπαυσιν ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀναρρίχῃσις.

Νῦν καὶ ἡ Δράκεια ἀπλοῦται κάτωθεν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου πλαισίου τῆς μετὰ τὰς ὑψηλὰς στέγας τῆς, τὰς βαθυτέφρους, ὡς ὅλων τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὐς θὰ συνήρπαζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰνοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὅμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουσιν τὰς οἰκίας των μετὰ βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίδουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ ὀξὺ σχῆμα Ἑλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωρισθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, πρὸ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ἐκ Βόλου εἰς Ζαγοράν ὁδός.

Ἦτο ἡδὴ νύξ· ἠπλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πτέριδας ἀφθόνους καὶ κλάδους πυκνοὺς ὀξυῶν. Οἱ ἡμίονοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν ρέμβην των. Ἀνήφθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ κλάδων ἀνηρτήσαμεν τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὄβελοι μετὰ τὰ σουβλάκια τοῦ ἐριφίου ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκεῖνης δειράδος* τοῦ ὑλήεντος* ὄρους, διότι εἴμεθα ἤδη εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ στιγμὴ ὀλιγοῦρου ἀναπαύσεως. «Ἄκρα σιωπὴ», ὡς λέγουσιν τὰ ναυτικὰ παραγγέλματα. Μολονότι δὲ εἴμεθα πάντες καταπεπονημένοι, ὁ ὕπνος κατέστη ἀδύνατος καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως δὲν

προλάβωμεν νὰ διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπομένην πορείαν μιᾶς ὥρας μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψύχους τοῦ ὑπερβολικοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτο τὸ ψῦχος, ὥστε τὸ παγερὸν ὕδωρ ἐρροφῶμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύτερα σκεπάσματα, τὰ ὅποια εἶχον μεταφέρει τέσσαρες ἡμίονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως ριπιζομένας πυράς, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῷ ὁ Βόλος κάτω ἡμῶν, εἰς βάθος 1100 μέτρων, ἐκαίετο καὶ ἐπυκρατοῦτο ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὀρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλπινισταί, δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέληγτρον τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἤδη ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαμε νὰ ἐκκινήσωμεν προῶρως. Διότι ἤδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωϊνῆς ὥρας, ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερῆφάνως ἐπεριδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἡδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὰς γλυκεράς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον· ἐζητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἦδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἐχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγός του τὸν ἀνέθρεψεν ὅχι μὲ γαλακτῶδες ἄλευρον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νὰ μασσᾷ ἅμα τῇ ὀδοντοφυΐᾳ κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἄλλ' ἡδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης* ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τοῦ Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαρυνγὴν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς...

Ναί. Κατ' ἀρχὰς εἶναι τόσον ἀσθενές, τόσον ἀόριστον, τόσον ἀμ-

φίβολον τοῦ λυκαυγοῦς τὸ φῶς, ὥστε δὲν τὸ βλέπει τις, ἀλλὰ τὸ προαισθάνεται, τὸ μαντεύει. Μόλις διαφαίνεται ὡς ἐλαφρὰ ροδίνη ὁμίχλη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὕπνου τοῦ βαθυτάτου τῆς νάρκης τῆς φύσεως. Τὴν βλέπομεν ὀρθὴν ἐπὶ τῶν βράχων τὴν χαραυγὴν μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ἔρχεται, διότι ποθοῦμεν τὴν ἐμφάνισίν της. Οὕτω ἐμφανίζονται καὶ αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι εἰς τινὰς ψυχάς, πρὶν λάμπουν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ οἱ μάγοι, ὑπὸ τὸ ὑποτρέμον φῶς τοῦ ἀστέρος, διείδον τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν φωτεινὸν ὀρίζοντα.

* * *

Ἄλλ' ἤδη πορφυροῦται ὁ ὀρίζων ἄνωθεν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης. Ὁ φωτεινὸς δίσκος, ἐρυθρός, ἀλαμπής ἐτι, προβάλλει ἀπὸ τοῦ ἀκυμάντου πελάγους. Ἀλλὰ πόσον βραδέως, πόσον δυσχερῶς εἰσδέχεται τὸ φῶς ἡ φύσις! Ἐνῶ ἤδη αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ φιλοῦν τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰς τεφρὰς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγρᾶφων, βραδέως ἄτονος ἰόχρους ἄχνη φωτὸς περιβάλλει τὰς ἀνωτάτας αὐτῶν κλιτῦς. Κάτω δὲ, πολὺ - πολὺ κάτω ἡμῶν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμη σχεδὸν ἐντὸς ἀπολύτου σκοτοῦς καὶ τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του, κήτη ὑπνώττοντα ἀκόμη, ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμονοντας ἐτι τοὺς φανούς των.

Ἦδη ἐκυριάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ. Καὶ ἀπολαύω ἀπλήστως τοῦ ἀνεκφράστου θεάματος, σχεδὸν μετὰ συναισθήματος ὀδύνης, διότι αἰσθάνομαι πόσον βραχεῖα θὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῶν θείων τούτων στιγμῶν.

Προσβλέπω πρὸς βορρᾶν τὰς ὑπερψάνους, τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐνδιαιτήματος τῶν προγονικῶν θεῶν. Χθαμαλότερον αὐτοῦ ἡ Ὅσσα φαίνεται ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμπου προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Βλέπω πλαγιώτερον τὴν κυματώδη σειρὰν τῶν παλαιῶν ἡμῶν ὀρίων, λοφοσειρὰν ξένην ἡμῖν πλέον, διότι τὸ 1897, τὸ τρομερόν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον ἔτος, μᾶς κατεβίβασεν εἰς τὴν πεδιάδα. Δυσμύθεν ἡ Πίνδος ἐνοῦται μὲ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν Ἀγρᾶφων. Πρὸς νότον ἡμῶν ἀπλοῦται ἡ Ὀθρυς, ὅπισθεν διαφαίνεται ἡ Οἶτη καὶ ὁ Τυμφρηστός, καὶ ἀπώτερον, νεφελώδης καὶ μὲ ἀτόνους χρωματισμούς, ὁ Παρνασσός. Κάτω ἡμῶν, αὐχμηρὰ ἤδη, τεφρὰ ἡ ἀτέρμων θεσσαλικὴ πεδιάς, μὲ τὰ ἀργυρολαμπῆ κάτοπτρα τῶν λιμνῶν της. Νοτιοανατολικῶς, εἰς τὴν λευκοκύανον λεκάνην, αἱ Σποράδες, τῆς Φθιώ-

τιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὀρίζοντα ἀτέρμων ἡ θάλασσα, ἐνῶ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἄθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ ἀετός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ ἀετοῦ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα. Καθελώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανές πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἐφесιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδείας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλείοτερον νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἀποκρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἦδη ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἀκτάς, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγίθῃ ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσὴ χώρα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδαίμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αὐται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀνιαραί.

« Σελίδες »

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ Πλάσι ἡ παντοδύναμη καὶ ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν στεφάνωσε ὀλοχρονὶς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἔπλασε, βουνὸ — βουνῶν καμάρι!...

Ὅταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράξῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἡ καταχνιά* τὴν ὄψιν σου σκεπάζει·
καὶ ὅταν παλεύῃς μὲ στοιχεῖα καὶ ἀπὸ θυμὸ ξανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάζεσαι*, σειέσαι, βροντᾷς, ἀστράφτεις.
Πανῶριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανῶριο καὶ στὴν ξαστεριά, ποῦ σὲ φωτίζει πάλι.

Κι ὅταν ἀτόφιο* καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι
 ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή πέφτη καὶ σὲ πλακῶνῃ,
 μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια...
 Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωή, στὰ παγωμένα στήθια,
 κι ἅμα προβάλλῃ ὀλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ' ἀγνάντια,
 τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαράγδια καὶ διαμάντια :
 σμαράγδια τὰ ρουμάνια* σου, διαμάντια τὰ νερά σου,
 ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
 χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
 στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριὰ ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
 Καὶ δίνεις στὶς ζωὲς ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι
 περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνὸ — βουνῶν καμάρι.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Α Τ Ε Μ Π Η

Τίποτε δὲν ἔχει ἐξυμνηθῇ περισσότερον ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι τὴν θεωροῦσαν σὰν ἓνα μέρος παραδεισιακό, κάτι σὰ μιὰν Ἑδὲμ* προχριστιανική, ὅπου ἡ φύσι εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τῆς τὰ θέλγητρα. Τὴν ὠνειρεύονταν σὰν μιὰ διαμονὴ ἀντάξια τῶν θεῶν, καὶ τοὺς φαντάζονταν νὰ κατεβαίνουν, μὲ τὴν Ἰριδα* πρωτοπόρο, ἀπὸ τὶς ἀπότομες πλαγιὲς τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν στὴ δροσιά τῆς, ἐνῶ οἱ νύμφες τοῦ Πηνειοῦ τοὺς ἔθελγαν μὲ τὰ τραγούδια τους... Ἐδῶ ὁ Ἀπόλλων, ἀφοῦ σκότωσε τὸ φίδι Πύθωνα* στὸ ἄντρο* τῶν Δελφῶν, ἤρθε νὰ πλύνῃ τὸ σῶμά του ἀπὸ τὸ μαῦρο αἷμα τοῦ τέρατος, κι ἐδῶ ἐρχόταν κάθε ὀκτῶ χρόνια μιὰ δελφικὴ θεωρία*, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν ἱερὴ δάφνη, ποὺ στεφάνωνε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες...

Δὲν βρῆκα ὅμως τὰ Τέμπη, ὅπως τὰ φανταζόμουν. Ὀνειρευόμουν ἓνα μέρος πρόσχαρο κι εἰδυλιακό, γεμᾶτο τάπητες χλόης, κρυστάλλινα νερά, ποὺ νὰ κυλοῦν μὲ ἡδονικὴ νωχέλεια*, λουλουδιασμένα παρτέρια* πλημμυρισμένα μὲ ξανθὸ φῶς, φωτεινὰ πετάγματα λευκῶν περιστεριῶν, ἐνν ἄερα ἀρωματισμένο... Ἡ πραγματικότητα ἦταν ἀρκετὰ διαφορε-

τική. Δεν ήταν λιγώτερο ωραία, ἀλλ' ἡ ὁμορφιά της δὲν εἶχε τίποτα τὸ λαγγεμένο*, ἦταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔχασα ἓνα ὄνειρο· κέρδισα ὅμως μιὰ πραγματικότητα, πού τὸ ἀξίζει κι ἴσως καὶ τὸ ξεπερνοῦσε...

* * *

Ὡσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δὲν τὰ προαναγγέλλει. Ὁ δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει σὲ μιὰ δευτέρη, πιὸ στενὴ, μὲ ἀσήμαντὴ βλάστησι, πού τὴν περιτριγυρίζουν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπαμπᾶ, πού τ' ὁμορφαίνει ἓνα μικρὸ ἐρειπωμένο τζαμί μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνωνται μπροστά σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, πού ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μάκρος. Μόλις μπῆτε σ' αὐτά, ἡ ὁμορφιά τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, ὅπως μιὰ θεατρικὴ φαντασμαγορία* στὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ τοπίο τὸ διαδέχεται ἄξαφνα ἓνα ἐξαιρετικὸ θέαμα, πού κρατάει μιὰ ὥρα.

* * *

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ποικίλλει ἀπὸ τριάντα μέχρι πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ἦταν ἀκριβέστερη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος της εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλλα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θολή : Ὁ Πηγεῖός. Ὁ δρόμος, πού διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸ τῆς Ὀσσας, γιατί ὁ Ὀλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός*. Τὸ πολὺ πολὺ μουλαρόδρομος. Ἐγὼ τὸν πέρασα μὲ αὐτοκίνητο...

Ὁ ἄθλιος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἓνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρίζοντας ἀδιάκοπα τὸν Πηγεῖό, πότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θέα νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο πού τὰ στοιχεῖα, πού τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν βουνῶν, τὸ ρεῦμα τοῦ Πηγεῖοῦ κι ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολό του ρεῦμα, ποὺ ἀσπρίζει στὸν ἥλιο παντοῦ, ὅπου δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ κλώνοι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, ὅπου ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περιωρισμένη, περνάει στὰ στενότερα σημεῖα μ' ἓνα βαθὺ ρόχθος ὅμοιο μὲ μακρινὸ ἀνασασμὸ τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τὶς δυὸ ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἱτιές μὲ κλώνους, σὰν τὶς λυμένες κόμες τῶν γυναικῶν, σκύβουν πρὸς τὸ ρεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθρεφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικὰ σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγίζουν τὰ νερά, κι ἄλλοῦ ὀλόκληροι κλώνοι μισοβυθίζονται σ' αὐτά.

* *

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεύρατα πλατάνια κι οἱ λιγερὲς λευκὲς κάνουν δυὸ πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητά τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ξεσχισμένων κι ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἰδιαιτέρη γοητεία τους.

Ὅλες οἱ ποικιλίες μιᾶς ὀργιαστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πράσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηνειό. Ὁ βαθυπράσινος κισσὸς σκαρφαλώνει ἴσαμε τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς κλώνους· οἱ ὀλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κάνουν γιαπωνέζικες διακοσμήσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές κι οἱ ροδοδάφνες συναλλάσσονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τὶς μαστιγιές καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἐδάφους, ποὺ νὰ μὴν εἶναι πηγὴ τραγουδιοῦ τῶν νερῶν, βουερὸς καταρράχτης πλαισιωμένος* μὲ φτέρες καὶ ἀναρριχητικὰ φυτὰ.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μέσα ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγριολούλουδα κάνουν πολύχρωμες κηλίδες ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἀόρατα ἀηδόνια, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τὶς τρίλλιες* τους σὰν συντριβάνια. Τὸ θρόϊσμα τῶν φυλλωμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὁ βαθὺς ρόχθος τοῦ Πηνειοῦ, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἐξάισια...

* *

Ἐχομε φτάσει στὸ ἀνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο

βουκολική* ποίησι. Τὰ τοιχώματα τῆς "Οσσας σταματοῦν, γιὰ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, ποὺ τὸ σκιαζοῦν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὄχθη τοῦ Πηνειοῦ ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ εἶναι ἓνα πράσινο παραπέτασμα μὲ πολύχρωμες φοῦντες λουλουδιῶν στὶς ἄκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τόξο ἐνὸς νερόμυλου κυλοῦν βουερά κι ἀφρισμένα τὰ νερά ἐνὸς χειμαρρου. Ὁ Πηνειός, ποὺ δὲν ἐμποδίζεται πιά ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρῶς καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θά 'θελε νὰ μείνῃ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπως στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, ποὺ οἱ Ὀλύμπιοι ἔρχονται νὰ βροῦν σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ὁ σωφὲρ ὅμως, ποὺ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τίς φυσικὲς ὁμορφίες, μὲ βιάζει νὰ γυρίσουμε... Ὑπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλίψι στ' ἀλήθεια, γιὰτὶ ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνωμε ἄλλῃ μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ χαρῶ τὴ γοητεία τῶν Ἰσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὀργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγάλοπρεπου Πηνειοῦ...

« Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα »

Κώστας Οὐράνης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιωτὲς καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε Ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφίες καὶ τόση ἱστορία. Ὄταν πλησιάζεις τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὠραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησί δὲν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ καμμιά μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριουδάκια τοῦ νησιοῦ, γιὰτὶ κάθε Λαμπρὴ ὅλοι ἐκεῖ γαλατσώνουν*, ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. Ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἐξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὁδηγεῖ στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστικὴ τὸ μεγα-

λύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκαλιάζεται τῇ νεώτερῇ μικρῇ πόλει, τὴν Σκάλα, ἐνῶ ἡ μεσαιωνικὴ, ἡ Χώρα, εὐρίσκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· στὰ παλιὰ χρόνια κοντὰ στὸ γιालὸ δὲν ἦτο φρόνιμο νὰ κτίζουσιν σπίτια, γιατί ἡ πειρατεία δὲν ἀστελευόταν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεὶς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τις ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, καὶ τὴν ἀτέλειωτὴ ποικιλία τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Ἡ ποικιλία αὕτῃ θὰ ἦτο περισσότερη, ἂν τὸ νησί εἶχε πολλὰ δένδρα, ἐνῶ τώρα, ποὺ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου προτιμοῦν νὰ βασανίζωνται στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὡς μετανάστες παρὰ νὰ φυτεύουσιν καρποφόρα δένδρα στὸ νησί τους, οἱ φαλακροὶ λόφοι παίρνουν μελαγχολικὴ ὄψιν, σὰν νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ἀκόμη καὶ στὸ ἀτμόπλοιο, ποὺ κάμνει τὴ γραμμὴ Πειραιῶς — Πάτμου, συνήντησα τοὺς μετανάστες, ποὺ πηγαίνοντας στὸ νησί τους μὲ τὰ καλὰ τους ρούχα, τὰ χρυσὰ δοντάκια, καλοθερμμένοι, μὲ πολλὰ δολλάρια, προκαλοῦν τὴ ζήλεια τῶν νέων τοῦ τόπου, ποὺ ὑποφέρουν καὶ ὀνειρεύονται καὶ αὐτοὶ νὰ πᾶν μακριὰ καὶ νὰ πλουτίσουν.

* * *

Τὸ νησί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸ καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Πενιχρὰ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ στὸν λόφον Κάστελλα, κοντὰ στὴ σημερινὴ Σκάλα. Στὸ μεσαίωνα ἐρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τοὺς ρωμαῖκοὺς χρόνους καὶ ἐβασάνιζε τὸ Αἰγαῖον, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἕως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη! Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχὸς ὅσιος Χριστόδουλος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόβον τῶν Τούρκων, ἐζήτησε καὶ ἐπῆρε ἀπὸ τὸν βασιλεῆ Ἀλέξιο Κομνηνὸ τὸ 1088 μετὰ Χριστοῦ τὸ ἔρημον νησί τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι, ποὺ ἔκτισεν ὁ Χριστόδουλος, ἐγίνε αἰτία νὰ ξανακατοικηθῇ τὸ νησί. Οἱ τεχνῖτες κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα ὀλίγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, κατοίκησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἐκκλησία, ποὺ ἔκτισεν ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, ἦτο πτωχικὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ κελιά ἐκτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Ἀκόμη φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα ὁ φονιάς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον

ἐκτυποῦσαν ἢ περιέχουναν μὲ βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερό ὅποιον ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πόρτα μὲ ληστρικό σκοπό. Καὶ τέτοιον φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἐξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὴ λεηλασία καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὕστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφα τῆς, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποῦ ἔκαμεν ἓνας εὐσυνειδήτος καὶ πολύτιμος ἐρευνητὴς ὁ Ἰωάννης Σακελιῶν. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια ὅμως εἶναι ἀτακτοποιήτα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴ βιβλιοθήκη του ἐβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποῦ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντὰ του, τὴν περίφημη « Πατμιάδα » σχολή, ποῦ ὑπηρετήσε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστορινὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἑβδομο αἰῶνα σχολεῖο κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποῦ κατὰ τὴν παράδοσι εἶναι τὸ σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλο καὶ τρανόν, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἓνας ἐθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογεράς· τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου προσεῖλκυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἦτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ κι ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστᾷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποῦ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλῃ χάρι, γιατί μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιδ εὐγενικὲς καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴ σημαία κατὰ τὴν ἀνακήρυξι τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖα τῆς Ἀγιά - Λεβιάς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λειψά κοντὰ στὴ Σάμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον του.

* * *

Εἶπαμε πῶς τὸ μοναστήρι ἐγίνε ἡ αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησί καὶ αὐτὸ πάλι ἐβοήθησε νὰ γίνῃ καὶ τὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, πού ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Ἐάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησί καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀγόραζαν ἢ ἐνοικίαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἐγίνε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῶ τ' ἄλλο ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργούς ἢ βοσκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχῇ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ μοναστήρι βοηθεῖ τῇ σχολῇ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα του ἱδρύματα, (τὸ νησί ἔχει κοινὸ φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμον, πληρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιοῦνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

Ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἱστορία καὶ φιλανθρωπία νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἶπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικόν, τὸ ὁποῖο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἓνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησί νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἓνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. Ἄς τὸ σκεφθοῦν καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἄνθρωπος, πού ἀγαπᾷ τὸν Ἑλληνικὸ λαόν.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος »

Κ. Ἀμντος.

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

Ὡ σεῖς πού αἰῶνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράϊδες φυκοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
 ἀνάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνετε
 καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια*.

Μελτέμια* σᾶς δροσίζουμε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια*
 μ' ἀσήμι τ' ἀγκριοκαίρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιαλία.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὀλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ' αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
 ἀκόμα ὀλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
 ἡ λάμψη τοῦ φωτὸς ἡ ὀλόστερνη
 ζεσταίνει κάποιο μακρινό σας ἀκρογιαλί.

Στολίζουμε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
 τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
 κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
 ἡχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιালὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωστα
 κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
 καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
 οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κῦμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
 βρυχᾶται στ' ἀκρογιαλία, σὰν γοργόνι,
 στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
 τὸ λιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιά μαβιά, νησιά χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
 ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κύμα μυροβόλο,
 καὶ οἱ κορφές σας ἑλαφρές, ἀγέρινες
 σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
 ἐδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
 κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
 μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
 παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
 καὶ στὰ βουᾶ φωτὸς μαγεῖα ἀπλώνεται
 κι εἶναι στὸν ἴσκιο τὰ λαγκάδια βυθισμένα,

Θαρρεῖς, πῶς ἀπ' τὸν κόσμο τὸν ὠραῖο ποὺ ἐχάθη
 πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
 σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
 ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποὺ ἐπλάκωσαν
 μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάννα Ἑλλάδα,
 δὲν ἔσβησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα,
 καὶ τὴν ψυχὴν σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κύμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἦνwane
 μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
 σᾶς ἔφερνε τὰ φῶτά των,
 μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάννα σας,
 ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
 καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλούτη σας
 καὶ τῆς ἡρωικῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
 ἡ ζαφειρένια του κορώνα,
 πὺν τῇ φυλάγουνε Νεράιδες ἀφρογένητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατῶρθωσε ποτὲ νὰ χρυσῶνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῇ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ ; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἄλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἓνα χρῶμα : Τὸ πράσινο ! Ὅποιοι ὅμως κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται, σκιάζονται ἀπὸ κισσούς, καὶ δυὸ βήματα πρὶ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρα ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἐλαιῶνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, πὺν θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρικες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, πὺν φιλεῖ τὶς ρίζες των καὶ καθρεφτίζει τὶς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιά ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει, σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριά τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος ὀλόκληρο περιτριγυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμμένα, πὺν λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ. Καὶ ἅμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πρὶ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ζετυλιγεται ἐμπρὸς σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὴ φαντασία σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

Ἐνα ποταμάκι ἥσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πρὶ πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἔως κάτω.

στή θάλασσα. "Ένα πράσινο χαλί σμίγει με τ' άλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἓνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέγει ἡ παλιὰ παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμῦθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς κι ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα με τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν! Κι ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῇ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα* ἀπ' τὰ ὀκτὼ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα τοῦ ἓνα αὐτοκίνητο κι ἀντὶ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρεῖα ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτῃ*.

Τρέχει καὶ σήμερα ἥσυχο τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεράϊδες παίζουν στίς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεῖος Ὀδυσσεὺς ἓνα κλαρί, δὲν ἔπιασαν παρκαλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

"Ὅλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μετ' ὁ χρῶμα τῆς ἐλιάς καὶ μετ' ἐράστια κύματα τοὺς καταπράσινους λόφους.

"Εξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελείωτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἄπειρες σπηλιές, κι οἱ κουφωμένες πέτρες δείχνουν μετ' ἐλπίδα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τῶρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ θυμὸ τῆς κυτπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰῶνες ἔχρειάσθησαν μετ' ἄγρια ἀγκυλιάσματά της, γιὰ νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τὸν γεμᾶτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ βασιλεῦμα τοῦ ἡλίου γίνεται σιγὰ - σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου

κατὰ τὴν Ἰταλία ἀντίκρου. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἑσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριὰδα καὶ τὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἐπάνω τοὺς ἕνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος*. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάϊδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖες ἀκτῖνες φιλοῦν τὰ ἥσυχα νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολι βαρειά μὲ τὶς δύο κορφές της χρυσωμένη σὰν στέμμα, κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους της, καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας ν' ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμᾶτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλέρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη στὴν ἀκρογιαλιά, ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

Ἕνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιὰ ἀπὸ τίς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἴσως ὅλης. Ἕνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασία: Εἶναι τὸ « Κανόνι ».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τὶς καλαμιές του στὸ βάθος, ἥσυχη σὰν καθρέφτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἕνα φρικίασμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὄρια τῶν δύο ἕνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. Ἐπάνω σ' ἕνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πὼς εἶναι ἡ « ναῦς τοῦ Ὀδυσσέως ἀπολιθωμένη ». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελλιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικρὺ κατὰ σειρὰν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

« Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον » 1918

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὥς τὸν Καβομαλιᾶ*,
σκιάχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφὴ γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰν νά 'σαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιὰ ὁρμὴ πάντα ὀδηγεῖ,
σὰν χάϊδια ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάτια,
ὥς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ' τὸν ἀφρό,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγαλιάζουν*
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἐφτάδιπλη ὁμορφάδα τοὺς ἐφτάφωτη εἶναι πούλια*
γῦρο ὑποταχτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
κι ἓνα τραγούδι ἀκοῦς :

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! ὦ μάννα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνᾶς
αἶμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα· μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾶ.
Ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυροὺς, μάννα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβά.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
μὲ λάμψι περισσὴ
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾶς ἐσύ.

Ἐμεῖς τὸ πίνουμε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 ποὺ εἶν' ὁ ἥλιος τῆς αὐγῆς,
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστε ἐμεῖς ».

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 κ' Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἥρωϊκὴ σοῦ σπέρνει ἀνατριχάδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἀνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρπούς ἡ ἐλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχη
 τοῦ Ἀπρίλη τὴ δροσιά!...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θείου Ὀμήρου ὡς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμάρι σας νὰ τὰ ᾄχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
 κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά »,

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ὁ Χριστὸς πάντοτε εἶχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πὼς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποιὸ λόγῳ λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβη τους; Γιὰ ψαρᾶδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαρᾶδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ὥρα, πού γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνά καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἀπάνω στὶς πλαγιὲς καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαράδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερης, Τὸν γνώρισαν καὶ Τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του κι ἀγκάλιασαν τὸν κόσμον ὁλόκληρον καὶ τὸν τύλιξαν μὲ τὰ δίχτυά τους.

— Δὲν κοπιᾶξεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιούς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. Ἐχομε καὶ κεκριμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρᾶς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας!

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἓνα σκαμνὶ ἀπέξω ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατάνακρα* στ' ἀκρογιαλί. Στὸ κατώφλι τῆς πορτοῦλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἐπιάνε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἡρεμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μπάτῃ. "Ὅλα ἦταν γαληνεμένα ἀπ' τὰ βουναλάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ ὀρίζοντα, πού γέρνοντας ὁ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμή. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικά καὶ τὴν ἄγνωρη ψυχὴ μου τὴν πνίγει ὁ φόβος. Κακόμοιροι πρῶτοι ἄνθρωποι! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἐξετάζω καὶ κολυμβῶ μέσα στὸ χρῶμα τὸ ρόδινο στὴν ἀρχή, πού ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἐμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, πού ἐπὶ γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ πότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. Ἐπειτα ὁ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀόρατη παλέτα του καὶ ἀναλείωνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμυρᾷ τὸ μενεξεδένιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, πού ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιά καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχὴ μου ἓνα, σὲ μιὰ μαγεμένη καὶ θεία εἰκόνα.

Μιὰ βαρκοῦλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ ρυθμικὸ καὶ μονότονον « δο..ίς! "Οο..ίς! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπαίθρια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελῆ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. Ἐρχεται ἡ ἀφιλότιμη. Καλὰ πού μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθὰ!

Καὶ τοῦ « Θεοῦ τ' ἀγαθὰ » βγῆκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμτσίκι ἀντήχησε δυὸ τρεῖς στριφτὲς καὶ ὁ ντορῆς τῷβαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλην χώρα, πού τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἐκεῖ μακριὰ πῶς πύκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύριζαν καὶ ἄπλωναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τῇ μιᾷ ἄκρῃ ὡς τὴν ἄλλῃ... Καὶ κάτι σὰν ἀνατρίχιασμα ξαφνικὸ ἐπίασε τὴ θάλασσα. Κι ἄρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμμα καὶ τὸ βουγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρὰ κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔγιναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδῶντας τὸ ἓνα τ' ἄλλο, τᾶβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τᾶβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμα, πού τὴν ράντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὡς τὴν σκέπη. Καὶ τὸ μπουρίνι* δυνάμωσε καὶ ὁ θυμὸς ἐξέσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάκι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾷς μέσα, λέγω, ἔγινες καὶ μούσκεμμα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ ψάρια ἀπ' τὴν σκᾶρα καὶ μοσκοβολᾷνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχνάρι κρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρι καὶ πηγαίνοντας πέρα δῶθε· μὲ τὴν φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι· μὲ τὴν μυρουδιά τὴν βαρειά τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεμένης γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων* μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα, στρωθήκαμε γύρο μὲ τοὺς ἀγνοὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ καλόκαρδους ἐκείνους ἀνθρώπους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἶπῃ μπουρίνι* ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιά κι ἀγαθωσύνη μέσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν « Πυρσὸς »

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτὲς βράδυ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριάδες, ἔπεσε γύρο σκοτεινιά καὶ σωπασιὰ θανάτου, πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη, κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

Ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε, λειψά* τὰ πρῶτα βήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε, καὶ τ' ἄγουρα* παιχνίδια μας ἀμίλητος θωροῦσε, τὰ καλοκαίρια ἡλιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες. Μὰ ὅταν μὲ δῖψα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαβήτα.

ἔγερνε πάνωθε ἀγαθὸς γλυκὰ χαμογελῶντας.
 Καὶ σὰν ξεπεταχτήκαμε καὶ τ' ὄνειρο τοῦ πόθου
 μᾶς ἔσυρε, μᾶς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
 παραπονιότανε μουγγά* τ' ἄψά τὰ μεσημέρια
 στοῦ μελτεμιού* τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
 φωνή ν' ἀκούσῃ γνώριμη, λοξή ματιὰ νὰ ρίξῃ,
 τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῇ νὰ τὰ καλωσορίσῃ...
 Τὸν ἴσκιό του μᾶς ἔδινε μαζί με τὴν ἀγάπη,
 μᾶς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιᾶς μας
 καὶ δὲ ζητοῦσε ἀντίχαρι κι ἄλλη καμμιὰ ἀναγάλλια,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικὸ μας σπίτι,
 παρὰ σὰν ἀποσταίναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πίκρα,
 γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
 νὰ γέρνουμε στὴ ρίζα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
 τὴν ἀγαθὴ παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνοῦσανε, πιστὰ μᾶς τὰ κρατοῦσε,
 καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
 ποὺ νὰ μὴν ξέρῃ νὰ τὸ πῇ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.
 Μᾶς μολογοῦσε* τὴν παλιά ζωὴ κι εὐτυχισμένη,
 τότε ποὺ ὁ γέρος μας παπποῦς με τὴν καλὴ κυρούλα
 καθότανε στὴ ρίζα του νὰ φιλοτραγουδήσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν ὁμορφιὰ τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
 τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιά καὶ τὴ λεβέντικη ὄψι.
 Καὶ μᾶς διηγόταν τὴν κρυφὴ του θλιψὴ κάποιες νύχτες
 καὶ τὴν ἀγνὴ, χαρούμενη φωνὴ του σὰ μιλοῦσε...

Μᾶς θύμιζε τὶς ἀνοιξες καὶ τοὺς βαριοὺς χειμῶνες,
 μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμμένες,
 τὶς μπόρες, τ' ἀστροπέλεκα, τὶς μάνητες* τοῦ ἀγέρα,
 τὰ κλάμματα γιὰ τοὺς χαμούς, γιὰ τὶς χαρὲς τὰ δάκρυα,
 τὰ βήματα τῆς φαμελιᾶς καὶ τὰ σκουντήματά της,
 τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
 τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
 τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερος ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπποῦς μαζί καὶ πρόπαππος, βίγλα* τοῦ σπιτιοῦ μας
ἐγερνε τώρα ὀλόρριζος, καμπουριαστός στὸ χῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἤθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιά ν' ἀνασάνη μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῇ τὴ ζήση.

Χτὲς βράδυ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριάδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαρειόγειρε καὶ ξαφνικά φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

« Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος* ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου* ; Ἦτο ἡ πρώτη
ἡμερὴ ἐλαία, τὴν ὁποίαν ἐφύτευsen ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεως της ; Ἦτο
τὸ δόρυ της, ποὺ τὸ ἐμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα
καὶ ἐφύτρωσε θαλλοὺς* ; Ἦτο ἡ ἰδίᾳ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορ-
φὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου, ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον
πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς
Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος* ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη*
μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων »* του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου
μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε
καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ
Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τοῦ Ἑρεχθείου,
τὴν ἐπιούσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα των νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορία τῶν τὴν καημένην ἐλῖα νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστὰρι ἴσαμε ἓνα πῆχυν.

Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, πού ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαϊότητος — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκὸς * ἔθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα κάθε ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον· οὕτω δὲ τὴν Ἀττικὴν, « πρῶτον φιλὴν καὶ ἄδενδρον οὔσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτῆμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φυτεύσουν ἐλαιόδενδρα.

Πέλαγος ὁλόκληρον ἐλαιοδένδρων προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἐλαίας, λησμονημένον εἰς καμμίαν πλαγιὰν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἂν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου ὄργασμοῦ !...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον· τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον ἱερότητα τῆς ἐλαίας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴ γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαρον βαμβακάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά τῆς, ἢ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῆ γριούλα νὰ γονατίζει, νὰ κἀνῃ μετάνοιες καὶ κατόπιν αἵρουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν προστάτην τῆς Ἁγίον νὰ μουρμουρίζῃ τὰς δεήσεις τῆς καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδῆλας τοῦ ;

« Ὁ Ἀναδρομάρης τῆς Ἀττικῆς »

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Η Ε Λ Ι Α

Εἶμαι τοῦ ἥλιου ἡ θυγατέρα
 ἡ πιδ' ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
 Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
 σ' αὐτὸν τὸν κόσμον μὲ κρατεῖ.
 "Ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
 αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Δὲν εἶμ' ὀλόξανθη, μοσχάτη
 τριανταφυλλιά ἢ κιτριά,
 θαμπώνω τῆς ψυχῆς τὸ μάτι,
 γιὰ τ' ἄλλα μάτια εἶμαι γριά.
 Δὲ μ' ἔχει ἀηδὸνι ἐρωμένη,
 μ' ἀγάπησε μία θεά.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

"Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία
 δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί.
 ὡς τα βαθεία μου γηρατεῖα
 δὲ βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή.
 Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
 κι εἶμαι γεμάτη προκοπή.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Φρίκη, ἐρημιά, νερὰ καὶ σκύτη,
 τὴ γῆ ἐθάψαν μιὰ φορά.
 πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτη
 στὸ Νῶε ἡ περιστερὰ.
 ὅλης τῆς γῆς εἶχα γραμμένη
 τὴν ἐμορφιά καὶ τὴ χαρά.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

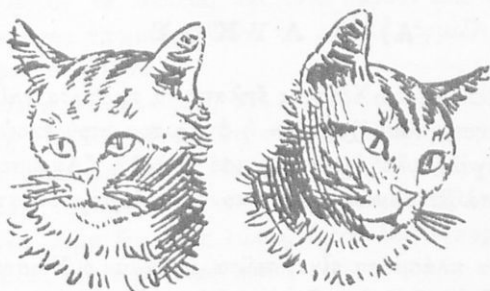
Ἐδῶ στὸν ἴσκιό μ' ἀποκάτου
 ἦρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῇ,
 κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκειὰ λαλιά του
 λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἀγιασμένη,
 ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ,
 εἰμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου»

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΖΩΑ · ΠΤΗΝΑ

ΑΝΗΤΑ ΑΟΣ ΔΙ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Σὰν ἀλαργεύουν ἀπὸ μὲ γεμάτοι τρόμο οἱ γάτοι,
θαρρῶντας, πού ἀπαντήθηκαν μὲ φοβερό διαβάτη,
ἃς ἦταν, Θεέ μου, δυνατό νὰ βγοῦνε ἀπ' τὴν ἀπάτη.

Ὁ Ἰσκιος, πού τρέχει νὰ χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μεσ' στὰ βαθιὰ μεσάνυχτα, πού πάω στὸ φτωχικό μου,
νὰ τό 'ξερε τί ἀνάξιος, ὅπου 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μὲ τῶν προγόνων τους θὰ ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καὶ τρέμουνε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῖβα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νὰ τὰ 'χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, πού ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματαμποροῦσε νὰ τὰ σβήση,
στῆς γάτας τὸ γουναρικό τὸ χάδι μου ἂν γλιστρήση...

Βουβὴ ἢ ἀφή, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴ ράχι του γυρτή, ἀπαλή, χνουδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζώου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινην ἀπάτη...

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἀκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα, ποῦκαμε ὁ Χριστὸς !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπόειδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ἔρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Σατανᾶς γνοιόσθηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδᾶρι του μόνο φώναζε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ λύκος πῆδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδᾶρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμὴ του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἄερα. Ἄν ἔχῃ ρέμμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, για να μη διακρίνεται εύκολα. "Αν είναι συμμορία, χωρίζονται εις δύο μπουλούκια. Οί μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φουᾶ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιά, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ;

Πιστεύουν, ὅτι, ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι, σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. "Αμα φθάσῃ στὰ 100, λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; "Ανοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : "Αμα ἔχῃ ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος.

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὺν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάστα φκιασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σκίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ἔταν ἦταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μονάχο πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὁποῖα, ὡς μυλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εύκολο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸ, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὺν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιοῦτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὺν καρβάρῃς μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καὶ, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὺν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγούμενως ἄμμο, γιὰ νὰ βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

« Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴν φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, ποῦ εἶναι γῦρο ἀπὸ τῇ φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' ὅτου ἔρχεται ὁ Ἀγγλικὸς στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν προβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάζει ἡ λοκομοτίβα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρουονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἐφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὀρεινοὺς δῆμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικουπης * ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι « τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους ».

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκχυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποῦ κάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα κι ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δικάζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναζε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποῦ δὲν μιλοῦσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσέ-
να τ' ἀμόνι σῶφαγα, π' ἀνάθεμά σε παλιόγυφτε ;..

“Ὅταν ἄλλη μιά φορά τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα ὅτι τρώγει πρόβα-
τα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρὲ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἀμ' ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρά-
ματα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκιανα μὲ τὰ μαλλιά
τους μία κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνῃ ἡ βροχή ;

Κάποτε ἡ ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν
τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατὰ-
λαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάδια, νὰ βάλῃ κι ἓνα
ζευγάρι καλτσοδέτες γιὰ μένα !...

Β) Τ Ο Ζ Α Ρ Κ Α Δ Ι

Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα ποιήματα τῆς μητρι-
κῆς στοργῆς ὁ θάνατος μιᾶς ζαρκάδας, ὅπως τὸν διηγοῦνται πολλοὶ κυ-
νηγοί. Εἶχαν παγὰνα * παρὰ τὸν Ἀχελῷον δι' ἀγριογούρουνα. Ἀπροό-
πτως ὅμως ἐνεφανίσθη μία ζαρκάδα μὲ τὸ παιδί της. Οἱ κυνηγοὶ ἐπυ-
ραβόλησαν τὴν ζαρκάδαν, ἡ ὁποία προηγεῖτο ὀλίγα βήματα, ἀλλ' ἀπέ-
τυχον. Ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο τὸ μικρὸ της, τὸ ὅποιον ἐπυροβό-
λησαν καὶ ἐλάβωσαν. Ἐκεῖνο ἐβέλαζε, καὶ ἡ ἀτυχῆς μητέρα του, ἡ ὁποία
ἦτο ἐκτὸς βολῆς πλέον, ἐγύρισε βελάζουσα καὶ αὐτὴ, διὰ νὰ ἔδῃ τὴν τύ-
χην τοῦ μικροῦ της. Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἐπυροβόλησαν, ἀλλ' ἡ κακὴ της
τύχη δὲν ἠθέλησε νὰ τελειώσῃ τὸ βάσανόν της. Ἀντὶ νὰ τὴν σκοτώ-
σουν, τὴν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πόδια. Ὅταν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν ἀκρο-
ποταμιάν, ἡ ζαρκάδα ἔπεσεν ἐπάνω στὸ παιδί της καὶ ἔκαμνεν ὥσάν
ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη μὲ συγκίνησιν τὸ δράμα αὐτό.
Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια
συστηματικῶς. Διότι τὰ ζῶα αὐτά, ὡς ἀπονήρευτα, ἀγνοοῦν ὁλότελα νὰ
προφυλάσσωνται καὶ πρὸ παντὸς συχνάζουν εἰς μέρη καλοπάτητα.

Ἡμερεῦουν εὐκολώτατα καὶ εἶναι πολὺ ἀθῶα, σχεδὸν μέχρις ἡλι-
θιότητος. Ἐχουν ἓνα βάδισμα ἢ μᾶλλον ἓνα πήδημα ρυθμικόν, μαθη-
ματικῶς ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, διὰ νὰ τὰ τουφεκίζουν ἐπι-
τυχῶς. Εἶναι ζῶον τῆς ταχύτητος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δανείζον-

ται ἀπ' αὐτὸ εἰκόνας γρηγοράδας καὶ σβελτοσύνης :

Ποῖος εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος
 νὰ τρέξῃ, σὰν ζαρκάδι,
 τριῶν μερῶν περπάτημα
 τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμῃ ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρῶμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοιξέως γίνονται κατακάστανα. Ἄμα ὅμως ἀνοιξιάσῃ, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεκόκκινον χρῶμά των καί, ὅσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσον περισσότερον κοκκινίζουν. Ἡ οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶναι ἄσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχὴ : « ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιωδῶς οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

Ἄλλ' αὐτὰ φεύγουν, ὡς ἀστραπὴ καὶ μόνον, ἂν πιασθοῦν τὰ εὐμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ συλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

Ἄλλ' οὔτε πέντε ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ κρατήσουν ἓνα ζαρκάδι.

Πολλὰ ζαρκάδια ὅμως σιγυρίζουν ἓνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς με ἔγνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) Τ Ο Κ Ο Υ Ν Α Β Ι

Ἐνῶ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαίμους τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῶ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον με μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ με τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ ἄλεποῦ, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὁμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὐρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἐξυπνον, ὅσον ἡ ἄλεποῦ, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὁποῖα τὴν χαντακώνουν.

Αὐτὴ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάζῃ ὀρνιθῶνας, ἐνώνει

τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνη ἓνα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χώρον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἢ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσαρα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία « ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα ». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυῖαν, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια τοῦ ἀνοιχτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι τοῦ καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ τοῦ.

Οἱ κουνaboκυνηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δοκάνου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ὡς ἐξῆς : Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἔχνη τοῦ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιουτοτρόπως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν των, ἡ ὁποία θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοί, γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν ἔχει δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκον ἀνοιχτὸν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά. Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἐξυπνον, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φιλύποπτον, ὅπως ἡ ἄλεπού, ἡ ὁποία, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπεν :

— "ὦχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί ... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἄλεπού.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἀνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιαίνεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νερουλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἀνοιξιν. Ἡ ἄλεπού μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ὑψιστον, διότι κατὰ τὴν ἀνοιξιν δὲ τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίχωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπα ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— "Αμ γιατί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἄλεποῦ. Γιὰ νὰ σὲ βγάλουν δημογέροντα;

Δ) Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμιῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα, ποὺ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποὺ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παράξενον. Τὰ Εὐρυτανικά ποτάμια, ἰδίως τὰ τῶν Ἀγρᾶφων, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνούς καταρράκτας μεγάλου ὕψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα; Ἴδου ἡ τέχνη της: "Αμὰ φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐρὰν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσφενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδαν* τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ὁ Ἀσπροπόταμος* καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, ὅχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσιῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολὺτροπον. Ἰδίως τὴν κυνηγοῦν μὲ δυναμίτιδα καὶ ξυλοφωτιές. Ἀνάβουν τὴν νύκτα ἓνα δέμα ξηρὲς βέργες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τίς ὄχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χοροπηδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τίς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔμπορουν ν' ἀποσύρουν δέκα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ψαρεύματος τῆς πέστροφας, καταστροπτικώτερος καὶ τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδίωκτος, ὥστε νὰ μὴ ἔμπορῶ νὰ συστήσω κανέν μετρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι τὸ σπλόϊσμα. Εἶναι δὲ τὸ σπλόϊσμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποστάγματος γλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατσίδας (κιτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ὀνομάζεται καὶ σπλόϊμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδη καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίζῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμιῶν ἀπὸ νεκρὲς πέστροφες. Τὸ σπλόϊσμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευ-

ταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὕλοτομίαν, ἡ ὁποία τὰ « σουδιάζει », ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ζυλεία, ἡ ὁποία ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ τὴν μεταφερθῆ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, παρὰ τὸ ὅποιον ἐκβάλλει ὁ Ἀσπροπόταμος, τὶς προγὰ κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἀλμυρὰ νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφον ἡ πλημμύρα, ἡ ὁποία ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ἐγινεν ἐνδημική, ἔνεκα τῆς μεγάλης ὕλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικοῖαν. Ὅση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θολοῦραν εἰς τὰς ὄχθας, διὰ τὴν βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει ὁ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθὲς ἐκυνηγούσαμε πέστροφας εἰς ἓνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἕνας τζοπάνος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι στὴ σπηλιὰ τῆς γέφυρας εἶναι μία, ποῦ περνᾷ τὶς τρεῖς ὁκάδες. Ἐπήγαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἐξηρεύνησε τὸ ἔδαφος, εἰσῆλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον ἐκρύβετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγου ἐρέυνας τὴν εὗρε καὶ τὴν ἐρρίζωσεν εἰς τὴν σχισμᾶδα ἐνὸς βράχου.

Ἀπλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνη τὴν ἀκριβῆ θέσιν της ὁ κυνήγος, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ὅποιον ἠμπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα της γλυστρᾷ ὡς ἄν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιά τῶν χειρῶν του κατάρθωσε νὰ βυθίσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσιν, τραντάζουσιν τὸν νικητὴν της, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογυρίσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γυαλόν, ὅπου ἐσηκοβροντιώνταν ἐπὶ ὄραν, ταρασσούσα τὸν χαλικοῖαν ὡς ἀλογοδοβολητό.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα »

Στέφανος Γρανίτσας

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μήνας. Έκαθόμαστε ἐγὼ κι ὁ συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του κι ἐκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἐκεῖ, ποὺ ἔσμιγε μὲ τὶς κοντότερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντια.

Ὁ Πηνειὸς ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντά μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουητό του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχθες σμίγουν, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἥσυχο-ἥσυχο, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ὁ ὁποῖος περπατᾷ ἀργά - ἀργά καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστά μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, ποὺ εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ ἐκοκκίνιζαν, κι ἐπυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοπύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριὰ ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδιό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἥχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐβοσκοῦσαν ὀλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαίνονταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο, κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, ἐκάθισε στὴν κορφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἄστραμμα ἐφεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ ἐγιγάντεψε κι ἐθέριεψε κι ἐγινε μιὰ στιγμή κατὰχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ἐξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἐγίνηκε γίγαντας κι ἐχύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὄχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πήλιο, ὡς τ' Ἄγραφα καὶ ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς, χονδρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη ἡ Θεσσαλία ἐλουζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη κι ἐφεγγοβολοῦσε κι ἐτραντάζοταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τίς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη κι ἐμπήκαμε

στήν ἀπέναντι κρεβάτα τοῦ πύργου κι ἐκοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χονδρὴ βροχή, ἡ ὁποία ἐπεφτε κι ἐκτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ πού ἐκαθόμαστε κι ἐχαιρόμαστε γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐπότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὥς τὰ ἔγκατά της, πού εἶχε γίνει σὰν κεραμίδι, ἀκοῦμε « τσάγκα ! » στὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατὰβρεκτα, τὸ ἓνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, ἐμπῆχαν μέσα. "Ολοὶ ἐσηκωθήκαμε στὸ ποδάρι κι ἐγλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιά του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, τὸ ὁποῖο γιὰ τὴν σωτηρία του ἐπετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, ἦταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινό, τὸ ὁποῖο τὴν ἐκυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, ἦταν ἓνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκεῖνη μπροστὰ κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιατί μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες :

Πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Ἐνῶ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τίς βουνίσιες. Οὔτε οἱ βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἀγριώτερες καὶ ὁμορφότερες ἀπὸ τίς καμπίσιες καὶ τίς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβώνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάζουν στὰ κλουβιά, γιὰ ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους λάλημα καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ δυστυχία τους.

Ἐπιάσαμε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα, πού ἐμαζεύθηκε σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κρεβάτας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὀρμητικὸ γεράκι, πού εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ ἐβάλαμε σὲ ξεχωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προωρισμένη γιὰ τὸ συνάδελφό μου γιὰ τὸ κλουβὶ καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανένα κυνηγό, ὁ ὁποῖος μπορούσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγᾷ στὸν ἀέρα πουλιά. "Ενας φίλος, πού εἶχε παρατύχει κοντὰ μας, εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ φᾶμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καί, γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ περισσότερο, μᾶς ἀνέφερε καὶ ἓνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.

Τῇ νύκτα, ὅταν ἐτραβήχθησαν ὁ καθέννας στο κρεβάτι του, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μ' ἐκολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ ἐβασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἐδῶσα, ἐπῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἐσυλλογιζόμουν τὰ βάσανά της, ἐσυλλογιζόμουν ὅτι ἤλθε στὴν κατοικία μου ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Ἐσυλλογιζόμουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοιαζε πολὺ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιά καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐτύχανε τὸ παράθυρο τοῦ πύργου, θὰ ἐξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μὲ ἔκνε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ καὶ νὰ τὸ μισῶ καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ πού ἐγύριζα ἄυπνος στο κρεβάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερὶ κι ἐπῆγα στὴν κρεβάτα, ὅπου ἐβρισκόνταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἓνα κοντὰ στο ἄλλο.

Ἡ πέρδικα ἐπήγαινε ἄνω κάτω μέσα στο κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι ἐκαθόταν κι ἐκοιμόταν, ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στὶς πλάτες καὶ μονάχα, ὅταν ἐζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἄνοιξε τὰ μάτια του κι ἐγύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα. Ἐξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας κι ἐπῆγα στο παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἄνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στο σκλαβωμένο πουλί :

— "Αεὶ στο καλὸ σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στὶς βουνοπλαγιές σου, ὅπου ἐγεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἰσως ἔχῃς ταῦρι, ἴσως ἔχῃς μικρά, πού σὲ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ πού ἄνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στο παραθύρι μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰν νὰ μὴν ἐπίστευε τόση εὐτυχία, ἐδίσταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἐμάζεψε καλὰ τὰ πτερὰ της, ἐκατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἓνα δυνατό φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Ἡ καρδιά μου ἐχόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν καλωσύνη, πού εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ ἐφαίνονταν πὼς δὲν ἐπατοῦσαν στο πάτωμα. Ἐκρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέσι του κι ἐγύρισα νὰ πάγω στο κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ ἐφάνηκε σὰ νὰ μοῦ ἐζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

Ἐλευθέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴν ἐλευθερίαν μου ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐστρεψε ἡ καρδιά μου. Δυὸ δάκρυα χονδρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά

μου στὰ μάτια μου. Ἡθέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρίς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρίς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρίς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ ὁποία ἐγλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἤμπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνα φωνή, ποὺ μοῦ ἐφώναζε :

Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο ! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐξεκρεμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κι ἐτράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

Ἀλλὰ...τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. Ἀπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τῇ φθάσει πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιά, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! Ἀπέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. Ὡρα του καλὴ, κι αὐτοῦ !

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσᾶ ὕνεια. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ !

« Θεσσαλικά »

Χρῆστος Χρηστοβασίλης

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ξாகουσμένη στὸν κόσμον
θυμάρει βγάξ' ἡ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δύσμονο.

2.

Ἡλιόχαρ' ἡλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γῦρὸ της κι' ἂν ὀργιάζουνται,
τὴ χαϊδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἡ πάχνη, ὀλόχυρη,
στά βουνά της ἀπλώνει
μαντὶ φοράει τὴ ξαστεριά
καὶ τὴ θάλασσα ζώνη.

5.

Ἀνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
πού τρυγᾷ τὸ μελίσσι,
κλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἐλιά,
σκιάζ' ἡ δάφνη τὴν βρύση.

4.

Κι ὀλόγυρα, ξετίμητα
τὰ νησιά της πετράδια,
φαντάζουν σὰν πλεούμενα
τὶς αὐγές καὶ τὰ βράδια.

6.

Τὰ ρυάκια τὸ τραγούδι τους
μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
Εὐγενικά κι οἱ θρίαμβοι,
σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

7

Μικρούλα εἶν' ἡ Ἑλλάδα μας
φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
π' ὅλη τὴ γῆ στά στήθια της
σὰ μιὰ μάν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Ἀγγ. Σημηριώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- ἀβάκιον, τὸ
- ἀβασταγή, ἡ
- Ἀβεσαλώμ,
- Ἀγαρινοὶ
- ἀγᾶς, ὁ
- ἀγκαλὰ
- ἀγλαῖζω
- ἀγναντεύω
- ἀγνάντια
- ἄγουρος
- Ἄγρας Τέλος
- ἀδαπάνητος
- Ἀδριανὸς
- ἀθάλη, ἡ
- ἄθλος, ὁ
- αἴγλη, ἡ
- αἵμασιὰ, ἡ
- Αἶνος, ἡ
- αἰτόλιον, τὸ
- αἰπόλος
- Αἰσχύλος
- Ἀκαδημία (ἡ Ἀκαδήμεια)
- μικρὰ τετράγωνος, λεῖα σανὶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι.
- τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.
- τριτότοκος υἱὸς τοῦ Δαβίδ.
- Μωαμεθανοὶ, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς Ἀγαρ).
- τιμητικὸς τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν.
- ἄν καί, μολοντόι.
- λαμπρύνω, ἐξωραῖζω.
- παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ' ὑψηλοῦ, περισκοπῶ, ἀντικρύζω.
- (ἐπίρρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεκφορᾶς τὰ ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).
- (ἐπίθ.) ἄωρος, παιδικὸς, νεανικὸς.
- ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ. ἄγωνισθέντος καὶ εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).
- (ἐπίθ.) ἀτελειώτος, ἀνεξάντλητος.
- Ρωμαῖος φιλέλλην αὐτοκράτης (76—138 μ.χ.) ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν διεκόςμησε διὰ πολλῶν καὶ χρησίμων κτισμάτων.
- ἡ καπνιά.
- ἀγών, κατόρθωμα
- λάμψις, δόξα, φήμη.
- φράκτης κήπου, περιβολιοῦ.
- πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου
- κοπάδι αἰγῶν.
- βοσκὸς αἰγῶν.
- μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἐλευσίνι τὸ 525 π.χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 456.
- τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Ν. Α. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου κατόχου Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ἰδιόκτητον οἶκον ἀπὸ τοῦ τόπου ὠνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ φιλο-

- σοφική πλατωνική σχολή καὶ ἀπὸ ταύτης κάθε σύλλογος ἐπιστημόνων ἢ καλλιτεχνῶν, ἔχων σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν.
- ἀκάθεκτος — (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, ὀρμητικός.
- ἀκαρεῖ (ἐνν. χρόνῳ) — ἀμέσως, στὴν στιγμὴ. Ἀκαρὴς — μικρὸς, ἐλάχιστος.
- ἀκάτεχος — (ἐπίθ.), (Κρητ. ἰδιωματ.) ἀνήξερως, ἀπειρος.
- ἀκρωτηριάζομαι — μοῦ ἀποκόπτουν ἓνα ἄκρον, ἢ περισσότερα.
- ἀλάγιαστα — (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως.
- Ἀλαμανοὶ ἢ Ἀλυμάνοι — γερμανικὸς λαὸς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα) ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν φυλῶν με ἀρχικὴν κοιτίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπόταμον τοῦ Ρήνου ἐν Γερμανίᾳ· ἀπὸ τούτων ἡ Γερμανία ὠνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοί της Allemands.
- ἀλαντζᾶς ὁ — (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαμβακερὸν ὕφασμα ποικιλόχρουν, παρδαλὸν ἢ καὶ διέχρουν.
- ἀλαργεῦω — (λ. ἱταλ.) ἀπομακρύνομαι.
- ἀλέγκρω — (λ. ἱταλ.) μουσικὸς ὁρος σημαίνων τὸν ταχὺ καὶ ζωηρὸν ρυθμόν.
- ἀλλόφρων — (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, σὰν παράφρων.
- ἄλμη, ἡ — ἡ ἀρμύρα.
- ἀμελίκτος — (ἐπίθ.) ἄκαμptos, σκληρός.
- ἀμολγός, ὁ — νυκτοάρμεγμα.
- ἀμπαδίτικος — κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπᾶν, χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα δι' ἐγχώριον ἔνδυσιν.
- Ἀμπελάκια, τὰ — χωρίον Ἀρρίσσης, εἰς τὸ ὅποῖον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοινοτικὸς συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
- ἀμφιλύκη, ἡ — τὸ λυκόφως.
- ἀναβολεύς, ὁ — ἡ σκάλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπιπλίου ἐξαρτώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ πατοῦν οἱ ἵππεῖς, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου.
- ἀναγαλλιᾶζω — ἀγάλλομαι, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαρᾶν.
- ἀναγνούς — ἀφοῦ ἐδιάβασε (μετοχ. ἀορ. β' τοῦ ἀναγιγνώσκω),
- ἀνάθημα, τὸ — (ἐκ τοῦ ἀνατίθηναι) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον εἰς τὸν ναὸν τάμα.
- ἀναθηματικὸς — (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ χρησιμεύων ὡς ἀφιέρωμα.
- ἀναθρῶσκα — ἀναπηδῶ, ἀνυψοῦμαι.
- ἀνακωχέω — ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὁρος).

ἀνάντης, ἐνν. ὁδός	— (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
ἀναπνιά, ἡ	— ἡ ἀναπνοή
ἀνάσσω	— βασιλεύω.
ἀναχαιτίζω	— ἀνακόπτω, συγκρατῶ
ἀνήθρον, τὸ	— ἀνάχωμα ἐπὶ ὄχθης ποταμοῦ κατάφυτον.
ἀνεμόχολον, τὸ	— δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
ἀνεμούριον, τὸ	— ἀνεμοδείκτης ἐξ ὑφάσματος ἐρραμένος εἰς σχῆμα κώνου καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ ἀεροπλάνου· οὗτος, πληρούμενος ἀέρος, ἀνυψοῦται καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
ἀνεπάντεχος	— (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ. ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκῆτως.
ἀνίσχω	— κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
ἀνοῖ	— ἀνοίγει.
ἀνοχή, ἡ	— σιτοδεία, ἀφορία, ἔλλειψις, συνεκδοχ. στενοχωρία, θλιψίς.
ἀνταριάζομαι	— καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
Ἀντίοχος	— βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
ἄντρον, τὸ	— μυθικὸν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐν- τὸς βράχου κοίλωμα, τὸ σπήλαιον.
ἄξεστος,	— (ἐπίθ.) ἀμόρφωτος, ἀπολίτιστος.
ἀπὲ	— (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὕστερον.
ἀπελατίζε(ον), τὸ	— ὄπλον σιδηροῦν ἀκιδωτὸν ροπαλοειδὲς (μεσαιων.)
ἀπιλογοῦμαι	— ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ἰδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
ἀποβάλλω	— βγάνω, χάνω.
ἀπόγειον, τὸ	— καὶ ἀπόγειος, ἡ—ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς ξη- ρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὔρα).
ἀπόγειον, τὸ	— τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηράν.
ἀποκλαμός, ὁ	— ὁ πλόκαμος, ἐδῶ : πυρίνη γλῶσσα.
ἀποπλάνησις, ἡ	— ἐξαπάτησις.
ἀπορρώξ	— (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
Ἀποσπερίτης, ὁ	— ὁ Ἑσπερος, ἥτοι ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν ἐμφανίζεται τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡ- λίου.
ἀποφράς, ἡ	— ἄδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι — λέγομαι), ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει τις οὔτε ν' ἀνα- φέρῃ, ὡς ἐνθυμίζουσιν θλιβερὸν γεγονὸς, πέν- θιμος, δυσσώινος.
ἄπτου	— προστ. ἐνεστ. τοῦ ρ. ἄπτομαι=ἐγγίζω.
ἀραμπαδάκια τὰ	— καρροτσάκια, (λ.τουρκ.).
Ἀραξος, ὁ	— ἀκρωτήριον Πελοποννήσου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ

- ἀργάτης, ὁ
 Ἀργέστης, ὁ
 ἀρδενῶ
 Ἀρδηττός, ὁ
 ἀρειμάνιος
 Ἀριστοφάνης,
 ἄρματα, τὰ
 ἀρμούτι, τὸ
 ἀρνησικυρία, ἡ
 ἀρραγής
 ἄρρητος
 ἀσκέρι, τὸ
 ἀσμενίζομαι
 Ἀσπρη Θάλασσα
 Ἀσπροπόταμος
 Ἀσπρος, ὁ
 ἀτενῶς
 ἀτημέλητος
 ἀτόφιος
 αὐγάζω
 αὐθις
 αὐλών, ὁ
 ἄφατος
 ἀφνειός,
 ἀχβιάδα, ἡ
 ἀφιθυμία, ἡ
- Πατραϊκοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
 — τὸ βαροῦλκον τοῦ πλοίου.
 — βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
 — ποτίζω κῆπον κλπ.
 — λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
 — (ἐπιθ.) πολεμοχαρής, ἄγριος.
 — ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος (452 — 385 π. Χ.). ἔγραψε πολλὰς κωμωδίας, μία τῶν ὁποίων ἔχει τὸν τίτλον «Βάτραχοι».
 — τοῦ πλοίου, ἡ ἄρματωσιὰ, τὰ ἄρμενα, τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἱστιοφόρου (ἱστοί, κεραιαί, σχοινία, κλπ.).
 — βαρὺ τυφέκιον μὲ ἀσιδιοειδῆ ὑποκόπανον.
 — τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποιον ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ν' ἀρνήται τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πράξεως τῆς κυβερνήσεως· γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
 — (ἐπίθ.) ἄθραυστος.
 — (ἐπίθ.) ἀνείπωτος, μυστικὸς.
 — σῶμα στρατοῦ (λ. τουρκ.). Συρφετός.
 — δέχομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
 — τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφρίζοντα κύματα.
 — ὁ Ἀχελῷος.
 — ὁ Ἀσπροπόταμος (Ἀχελῷος).
 — (ἐπίρρ.) μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένον σταθερῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθείαν ἐμπρός.
 — (ἐπίθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν ἑαυτὸν του.
 — (ἐπίθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
 — καταυγάζω, λάμπω, φωτίζω.
 — πάλιν.
 — μικρὰ κοιλὰς μεταξὺ δύο λόφων.
 — (ἐπίθ.) ἀνέκφραστος.
 — (ἐπίθ.) πλούσιος, ἀκμάζων.
 — ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ (ἀγίου βήματος).
 — (ἐκ τοῦ ἄπτομαι=ἐγγίζω καὶ θυμός=ψυχὴ), βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἀπότομος ψυχικὴ ταραχὴ, λόγῳ ὀργῆς ἢ φόβου.

B

βάλσαμον, τὸ

βαρυνωμῷ καὶ βαρυνγωμῷ

Βάτραχοι

βεβηλώνω

βέξιλ(λ)ον, τὸ

βερεδάριος

βετεράνος

βίγλα, ἡ

Βίγλιστα, ἡ

βίττισμα, τὸ

βοιβάδας, ὁ

βοιδοτσουλί, τὸ

βόστρυχος, ὁ

βουκολικὴ ποίησις

βούνερον, τὸ

βραγιά, ἡ

βρατσέρα, ἡ

βραχύς, ὁ

Βραχώρι, τὸ

βρέμω

βρίκι, τὸ

βρύχος, τὸ

— ρευστὴ ἀρωματικὴ οὐσία μεθεραπευτικὰς ιδιότητας, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.

— (ἐκ τοῦ βαρυνωμῷ) δυσφορῶ, δυσανασχετῶ, στενοχωροῦμαι.

— τίτλος μιᾶς τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

— μολύνω, μιάνω.

— (λατ. vexillum) εἶδος σημαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἵππικοῦ τάγματός.

— (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ἀγγελιαφόρος.

— παλαιὸς καὶ ἔμπειρος στρατιώτης (λατ. λ.).

— ἡ σκοπιά, ὕψηλὸν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τὸ ὅποιον δύναται τις νὰ ἐπισκοπῇ τὰ περίξ.

— κωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.

— πληγμὰ διὰ βίτσας, βέργας (βιτσιά).

— στρατιωτικὸς διοικητής, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἢ Μολδαβίας.

— βουκέντρα.

— ἄθροισμα τριχῶν κεφαλῆς, μπούκλα.

— ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.

— μαστίγιον.

— πρασιὰ λαχανοκήπου ἢ ἀνθόφυτον χώρισμα κήπου περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.

— εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόννων.

— (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.

— παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου.

— βροντῶ, μουγκρίζω.

— ἱστιοφόρον με δύο ἱστούς.

— βρόντος, κτύπος ὀδόντων, μούγκρισμα.

Γ

γάζα, ἡ

Γαζής ὁ Ἀνθίμος

— λεπτόν, διαφανὲς ὕψισμα.

— (1758—1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλεῶν τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ἱερεὺς ἐν Βιέννῃ, ἱδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν «Λόγιον Ἑρμῆν». Ἐγένετο ἔπειτα μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν ὑποκινητῶν τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως. Συνέγραψε τρίτομον «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας».

Γαλάται, οί

— αρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας)· οὗτοι ἤλθον καὶ κατῴκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, ἦσαν δὲ λαὸς πολεμικὸς καὶ ὀρμητικὸς, ἐνεργήσας πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

γαλατσῶνα

— ἀσπρίζω τὸ σπῖτι μὲ γαλάκτωμα ἀσβέστου.

γαλέρα, ἡ

— πολεμικὸν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, μακρὸν μὲ πολλὰς κώπας καὶ ἱστία.

γεγωνυῖα τῇ φωνῇ

— (δοτ. ἐπιρρημ.) μὲ δυνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος γεγωνέω-ω = φωνάζω δυνατά).

γιοργούλης, ὁ

— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

Γκε(γ) καριά, ἡ

— Ἀλβανοὶ φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.

Γκέγκης, ὁ

— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριᾶς.

γκεσέμι τὸ

— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, ποῦ προπορεύεται τοῦ ποιμνίου.

γλαρός

— Ἰαρός, γαλήνιος ἐπὶ ὀφθαλμῶν : ὕγρος, γλυκύς, ζωηρός.

γλαυκός

— (ἐπίθ.) κυανοῦς, ἀστραφερός.

γολέττα, ἡ

— ἱστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἱστούς.

γολεττί, τὸ

— ἡ μικρὴ γολέττα.

γόμωσις, ἡ

— πυρῖτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων ὀπλῶν.

γούμενα, ἡ

— (ναυτ.) χονδρὸν σχοινίον, κάλως.

Γραικοί, οἱ

— παλαιολάτρη ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούντων περὶ τὴν πελασγικὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον. Βραδύτερον ἡ λέξις ἦτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἑλλην». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἱ νεώτεραι εὐρωπαϊκαί.

γραφικῇ

— ἡ ζωγραφικὴ, ἡ διὰ γραμμῶν ἢ σχημάτων παράστασις.

γροικῶ καὶ ἀγροικῶ

— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέμαι-γίνομαι ἀκουστός, συνεννοοῦμαι.

γρόσι, τὸ

— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἴσον πρὸς τὸ 1)100 τῆς τουρκ. λίρας.

γρούζω

— (ὀνοματοποιεῖται, ἄορ. ἔγρυξα) ἐπὶ τῶν χοίρων : φωνάζω γρῦ-γρῦ, γρυλλίζω κατὰ συνειδυομένην ἐπὶ ἀνθρώπων : γογγύζω, γκρινιάζω, μουρμουρίζω.

Δ

- δαγκούνα καὶ δαγκάνα, ἡ — ἡ ὀδοντωτὴ λαβίς, δι' ἧς δαγκάνει ὁ κάβουρας.
 δαψιλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
 Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἡπείρου.
 δειράς, ἡ — ράχης ὁροσειρᾶς, (γεν.—άδος).
 δέος, τὸ — φόβος.
 δευβίση, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
 δέσι(ς), ἡ — τὸ μέρος ὅπου πιάνουν (δένουν) τὸ νερὸν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν ἄρδευσιν.
 δημόται, οἱ — οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις.
 δῆωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
 διάβροχος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὁλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμένος.
 διάδημα, τὸ — στέμμα, κόσμημα κεφαλῆς.
 διασκεδάζω — (ἀρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω
 διασκεδάσθησαν=διελύθησαν, ἐξέλιπον.
 διασφάγη, ἡ — βραχῶδης χαράδρα.
 διασφραγίς — ὁ ὑποστάς ρῆγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀορ. β' τοῦ διαρρήγνυμαι).
 διατελῶ — εἶμαι.
 διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διετῆρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ἄγρια ζῷα. Σήμερον—Ιχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικλεισμένη ἔκτασις ὑφαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφήν Ιχθύων.
 δίκρανον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον εἰς σῆμα περόνης χρησιμοποιούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
 δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
 δοβλέτι, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ.τουρκ.).
 δολιχόσκιος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὰν σκιάν, ὁ μακρός.
 δολόλατας, ὁ — σφοδρὸς ἄνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς· λέγεται καὶ δρολάπι.
 δροσόρρυτος, — (ἐπίθ.) ὁ ὥρος σκιερὸς, δροσερός, με νερά.
 Δρυάς, ἡ — Νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
 δρυμῶν, ὁ — δρυμός, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν.—ῶνος).
 δυσελπιστῶ — δὲν ἔχω καλὰς ἐλπίδας, εἶμαι ἀηλπισμένος.
 δυσοίωνος — (ἐπίθ.) ἐκεῖνος ὁ ὅποιος σημαίνει κακὸν οἶωνόν· ἐπίρρ. δυσοιώνως—κατὰ τρόπον δυσοιώνον, με κακὰς προβλέψεις.

δύστηνος, ὁ, ἡ,
δῶσμα, τὸ

— (ἐπίθ.) δυστυχής.
— καθεστὶ τὸ ὅποιον δίδεται, τὸ δῶσιμο, τὸ δῶρον.

Ε

Ἐδέμ, ἡ

— (λ. ἐβρ.) ὁ Παράδεισος ὅπου ἔζησαν οἱ πρωτό-πλαστοί.

ἐδώλιον, τὸ

— κáθισμα.

ἔθος, τὸ

— συνήθεια· ὡς ἔθος (ἐνν. ἐστίν, εἶναι), ὅπως εἶναι· συνήθεια.

εἰμαρμένη, ἡ

— ἡ μοῖρα, ἡ τύχη. τὸ πεπρωμένον (κοινῶς τὸ «γραφτό»).

εἶντα

— τί, (κρητικὸς ἰδιωματισμός).

εἰρεσία, ἡ

— κωπηλασία.

ἐκρηγνύομαι

— ξεσπῶ.

ἐκστασις, ἡ

— ἀπορρόφησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ θαυμασμὸν ἢ κατὰπληξιν.

ἐκφρων, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκτός ἑαυτοῦ.

Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ

— Ἡ ἀνωτάτη οἰκονομικὴ ὑπηρεσία ἡ ὅποια ἐλέγχει τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων.

ἐλελεῦ

— (ἐπιφών.) πολεμικὴ κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ

ἐλλοχῶ καὶ ἐλλοχεύω

— παραμονεύω, στήνω καρτέρει, ἐνεδρεῶ.

ἐμβριθῶς

— (ἐπίρρ.) σοβαρῶς.

ἐνάλιος

— (ἐπίθ.) ὁ ἐν θαλάσῃ, θαλάσσιος.

ἐνδακρυς, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) δακρυσμένος.

ἐξαγόρασις, ἡ

— ἐξαγορά, ἀπόκτησις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἔναντι ἀνταλ-
λάγματος.

ἐξαπίνης

— (ἐπίρρ.) ἐξαίφνης, ξαφνικά.

ἐξουριάζω

— ἀπομακρύνω.

ἐξωτερικεύω.

— ἐκδηλώνω.

ἐπαλξίς, ἡ

— (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπί-ἀλέξω=ἀποκρούω), τὸ ἀνώ-
τατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ἢ πύργου,
τεμνόμενον ὁδοντωτῶς διὰ θυρίδων.

ἐπανλισμός, ὁ

— διανυκτέρευσις εἰς τινὰ τόπον.

ἐπέραστος, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ποθητός.

ἐπιβουλή, ἡ

— ὕπουλος ἐνέργεια ἐναντίον ἄλλου.

ἐπικαλοῦμαι

— προσκαλῶ κάποιον εἰς βοήθειαν, εἰς μαρτυρίαν.

ἐπίστεγον, τὸ

— μικρὸς ἐστεγασμένος χώρος εἰς τὴν πρύμνην
πλοίου

ἐπιφαίνομαι

— παρουσιάζομαι.

ἐπίχρισμα, τὸ
ἐπιφῶς, ἡ

ἐρεβος, τὸ
'Ερεχθειον

'Ερσέκα, ἡ
εὐθαλής, ὁ, ἡ

'Ευνάρδος 'Ιωάννης - Γαβριήλ

εὐπρόσδεκτος, ὁ, ἡ
εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ
εὐτελής, ὁ, ἡ
εὐφημισμός, ὁ

ἐφόλκιον τὸ

— ἀλειμμα με' ἄσβεστιον κλπ.

— ὁ κατὰ διαλείμματα ἐπαναλαμβανόμενος στίχος ποιήματος ἢ ᾄματος

— βαθύτατον σκότος.

— ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς 'Ακροπόλεως τῶν 'Αθηνῶν εἰς τὸν ὁποῖον ἐλατρεύετο ἡ Πολιάς 'Αθηνᾶ, ἱδρυθεὶς ἐπὶ παλαιοτάτου ναοῦ τοῦ 'Ερεχθεως, μυθικοῦ βασιλέως τῶν 'Αθηνῶν καὶ 'Αττικοῦ ἥρωος.

— κωμόπολις τῆς Β. 'Ηπείρου.

— (ἐπίθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάβησιν (τόπος)

— διάσημος 'Ελβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βοηθήσας πολὺ τὴν 'Επανάστασιν τοῦ 1821 (1775—1863).

— (ἐπίθ.) καλοδεχούμενος.

— (ἐπίθ.) ὁμιλητικὸς, φιλόφων.

— (ἐπίθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένιος.

— σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κατὰ κακὸν ἢ δυσάρεστον με' λέξιν ἔχουσαν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κακὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῇ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμενίδες ἀντὶ 'Ερινύες, Εὐξείνους ἀντὶ 'Αξενος, γλυκάδι ἀντὶ ξύδι, καλὰς κυράδες ἀντὶ νεράιδες, τὸ καλὸ σπυρὶ ἀντὶ ἀνθραξ, χρυσὴ ἀντὶ ἱκτερος κλπ.

— λέμβος πλοίου.

Z

ζαγάρι, τὸ

ζάλογγα τὰ
Ζάππειον, τὸ

ζαπιές, ὁ
Ζαράκοβα, ἡ

ζεῖμπέκικος

ζευγολάτης ὁ

— (λ. τουρκ.), κῶων κυνηγετικὸς, ἰχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοημοσύνην του.

— πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.

— μέγαρον τῶν 'Αθηνῶν, ὅπου ὀργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. 'Ιδρύθη ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.

— τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).

— χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.

— ὁ ἀνῆκων εἰς Ζεῖμπέκον=ἄτακτον τοῦρκον στρατιώτην.

— (ἀντὶ ζευγελάτης), ὁ γεωργός, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ

	(«Φιλόπατρις» 'Α. Κάλβου).
καλιά, ἡ	— φωλεά.
καλίγιον, τὸ	— (λ. λατινική) χονδρὸν στρατ. ὑπόδημα, ἀρ- βύλα.
καλλωπίζω	— στολίζω, κάμνω τί ὥραϊον.
καλογραικιασμένον	— (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν κα- λύβι, εἰς τὸ χειμαδί.
καματερό, τὸ	— ὡς οὐς. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ ἀροτριῶν βοῦς.
Καπλάνης Ζώης	— ἐθνικὸς εὐεργέτης ἐξ 'Ιωαννίνων, πλουτίσας εἰς Βουκουρέστιον, ἰδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν 'Ιω- αννίνοις Σχολῆς (1736-1806).
καραβάνι, τὸ	— (λ. περσ.) ὁμάς ὁδοιπορούντων, ἰδίᾳ μετὰ καμήλων καὶ ὑπόζυγιων μεταφερόντων ἐμπο- ρεύματα.
καρaboκύρης	— ὁ πλοίαρχος.
καραδοκῶ	— περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
καρασούλι, τὸ	— (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ : ἡ φρουρήσις.
καριοφίλι, τὸ	— μακρὸν ἐμπροσθογεμὲς τουφέκιον.
κατακερματίζω	— μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλά.
κατακοσμοῦμαι	— εἶμαι καταστάλιτος.
κατάμερον, τὸ	— λιμέρι, καταυλισμὸς ἀγροτικὸς ἢ ποιμενικὸς.
κατάνακρα	— (ἐπίρρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
κατάνυξις	— διέγερσις εὐσεβοῦς διαθέσεως.
καταρράχι, τὸ	— καὶ καταρραχιά, ἡ—κορυφογραμμή, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ράχews τοῦ βουνοῦ.
καταχνιά, ἡ	— ἡ ὁμίχλη.
κατεπόθη	— ἀόρ. τοῦ καταπίνομαι.
κατέχω	— ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
κατηφής	— (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσοφιασμένος.
κατισχύω	— ἐπικρατῶ.
κεμέρι, τὸ	— (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βαλ- λάντιον.
κέρανλος, ὁ	— στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέ- ρας ζώου.
κιονίσκος, ὁ	— μικρὴ κολώνα.
Κιρκάσιος	— ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλη- σίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
κλαγγασμός	— θόρυβος συγκρουομένων ὅπλων. 'Οξεῖται κραυγα- πηγῶν.
Κλεπούσα	— χωρίον Δυτ.Μακεδονίας.

- κλιβανάριοι, οἱ
κλύδων
κλυδωνίζομαι
κλώζω
Κοινωνικόν, τὸ
- Κόκκινος Βράχος
- κόκκορας
κομῶ
- κονάκι, τὸ
- κοπετός, ὁ
κορύνη καὶ κορύνα, ἡ
- Κορντισᾶ, ἡ
κότινος, ὁ
- κοτρώνι, τὸ
κουβέρτα
κούγκα
κουζουλαίνομαι
κουπαστή, ἡ
κουρταλέτσες
κουρταλῶ
κο(χ)όρτις, ἡ
- κραταιῶς
κρεουργῶ
κρινί, τὸ
κροαίνω
κρωγμὸς
κτίτωρ καὶ κτίστωρ
- κυκεῶν
κυφορῶ
- κῦρος
- θωρακοφόροι.
— μεγάλη θαλασσοταραχή.
— ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.
— φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιῶν (=τὸ πτηνὸν κάργα).
— ψαλμὸς περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἱερεῖς.
— ὠραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Ξενοπούλος καὶ ἔγραψε τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημά του.
— (ὅπλου), ὁ ἐπικρουστήρ, ὁ λύκος τοῦ ὅπλου.
— ἔχω μακρὰν κόμην — ἐπὶ ἀσταχῶν : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
— (λ. τουρκ.) τὸ οἶκημα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτημονος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
— θρῆνος με κτυπήματα τοῦ στήθους, ὄδυρμός, — ρόπαλον ἀτρακτοειδές, μετ' ὃ ἐν ἄκρον παχύτερον.
— πόλις τῆς Βορείου Ἡπείρου.
— κλάδος ἀγριελιάς, δι' οὗ ἐστεφανοῦντο οἱ Ὀλυμπιονῆται.
— ὁ τραχὺς λίθος.
— τὸ κατὰστροφμα τοῦ πλοίου.
— καλύβη εἰς ἔλη Μακεδονίας.
— ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
— τὸ ἄνω χεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
— παρίστια (ναυτ.).
— κρούω, κτυπῶ.
— (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαίρεσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
— (ἐπίρρ.) ἰσχυρῶς, μετ' ὀρμήν.
— σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
— κυψέλη.
— κτυπῶ.
— κράξιμον κόρακος.
— (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), ὁ ἱδρυτής, κυρίως ὁ ἱδρυσας ναόν, μονὴν ἢ ἄλλο ἱερὸν ἱδρυμα.
— εἶδος ἀναμίχτου ποτοῦ, ἀνακατωσούρα.
— ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσω· μεταφ. σχεδιάζω νὰ φανερώσω, ἐτοιμάζω· κυφοροῦμαι = ἐτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
— δύναμις ἀξίας, ἐξουσία

Λ

- λαγγεμένος — (ἐπίθ.) μαγευμένος, γοητευμένος (ἐκ τοῦ ἀρχ. ρήμ. λαγγάζω=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω).
- Λακτάντιος — ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχῆς τοῦ τετάρτου αἰῶνος· πρὶν γίνῃ χριστιανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπηδῶν-όνος — λάμψις, λαμπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπίσης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνηθες ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- λεγεῶν — (ἀρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ρωμαίοις, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεὼν εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηρεῖτο εἰς 10 κοχόρταις.
- λειψός, — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λευχείμων, — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- Λιάπης, ὁ — (πληθ. Λιάπηδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- Λιβάνιος — (314—392), Ἕλλην σοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἰδρύσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ ὅποιοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἐθνικόν.
- λίβας — ἄνεμος θερμὸς προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- Λιβόρνος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρνον — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λίγυρός — μελωδικός.
- λίγκνον, τὸ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λιτή, ἡ — προσευχή, παράκλησις.
- Λογγίνος — ἐκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Χριστιανῶν ἐπολέμησε μὲ φανατισμὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λόγγος, ὁ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λοκομοτίβα, ἡ — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λόφος (κράνους) — θύσανος ἐκ τριχῶν ἵππου, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας (κοινῶς φούντα).
- λουκανγές, τὸ — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήριος — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρώῃ· λυτήριος προσευχή = ἡ προσευχή, ἡ ὅποια ἀπολυτρώνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

M

- μαγνάδι, τὸ
Μαδεμοχωρίτης
- μαϊστράλι, τὸ
μάνητα, ἡ
μαρκούτσι, τὸ
- μαρμαίρω
Μαυριτανοί
- μεγαλωσι
μελισσηνός
- μελτέμια, τὰ
- μερεμετίζω
μεσοῦψής
μετερίζι, τὸ
- μιασματικός
μικκύλος
μιναρές, ὁ
- μινυρίζω
μισεύω
μισοκάνανα
μόλεμα, τὸ
Μοράβας, ὁ
Μουλβία, ἡ
μουράγιο, τὸ
μουσαφιέοι οἱ
μούσκούλη. ἡ
- Μουτεσελίμης
μπαταριές
μπατάρω
- μπέτης, ὁ
- λεπτή καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.
— κάτοικος τῶν Μαδεμοχωρίων, τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἐπαρχίας Ἀρναίας.
— ὁ βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
— ἡ μανία.
— (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλὴν τοῦ ναργιλῆ (ιδεὲ λέξιν).
— ἀκτινοβολῶ παλμικῶς, ἀστράφτω.
— οἱ κάτοικοι τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρική (Μαρόκον, Ἀλγέριον).
— (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
— ὁ ἔχων τὸ χρώμα τοῦ μέλιτος· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
— οἱ βόρειοι ἢ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.
— (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.
— (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.
— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, πρόχωμα, προκάλυμμα κατὰ τὴν μάχην.
— μολυσματικός.
— μικρός.
— (λ. τουρκ.) ὕψηλός καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ, μετ' ἐξώστου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ μουεζίνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργὸς) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.
— παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.
— ἀναχωρῶ ἔκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.
— (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στινοῦ.
— μόλυσμα.
— ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.
— γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ρώμην.
— (λ. ἐνετ.) κρηπίδωμα, προκυμαία.
— (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται φιλοξενούμενοι.
— πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὕγρον, ἔστω καὶ δλίγον, χῶμα.
— Τεῦρκος διοικητής.
— σειρὰ ὁμοβροντιῶν πυροβόλων ὅπλων.
— κλίνω πρὸς τὸ ἓνα πλευρὸν (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).
— (λ. τουρκ.) πλούσιος ἀρχηγός, φύλαρχος, ὁ υἱός

μπενετάδες, οἱ
μπιρμπιλός
μπουγάι
μπουγαρίνι, τὸ
μπουκαδούρα, ἡ
μπουρίνι
μυρτιές

μυσταγωγία, ἡ
μυχός

- τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραμμάτου Τούρκου ἀξιωμα-
τικοῦ
— τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.
— (ἐπίθ.) πλουμιστός, παρδαλός.
— στενὴ θάλασσις διόδος.
— εὖοσμον ἄνθος· τὸ φυτὸν μπουγαρινιά-ἴασμος ὁ ἀ-
ραβικός.
— (λ. ἐκτλ.) ἄνεμος γεννώμενος καὶ πνέων ἐντὸς τοῦ
θάλασσιου κόλπου.
— ἰσχυρά καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.
— (θηλ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μυρτιᾶς) ἀναφέ-
ρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραν-
νοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φο-
νεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰππαρχον
(514 π.Χ.) εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους
μυρτιᾶς, τοὺς ὁποίους ἔφερον λόγῳ τῆς τελουμέ-
νης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.
— ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία,
μύησις εἰς θρησκευτικὰ μυστήρια.
— τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.

N

νάμα, τὸ
νανοφυῆς
ναπολεόνι, τὸ
ναργιές, ὁ

νάρθηξ, ὁ

ναύκληρος, ὁ
νιτσερίδα
νογάω
ντέλφι, τὸ
νωχέλεια, ἡ

- πηγὴ ρέοντος ὕδατος.
— ὁ γεννηθεὶς ὡς νάνος.
— τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσόφρακτον.
— (λ. τουρκ.) καπνοσύριγγ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐ-
λύγιστον σωλήνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὅποιον ὁ
καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ
μέσῳ φιάλης πλήρους ὕδατος.
— (γεν. ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν
εἵδει στοᾶς συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους
χρῆστ. χρόνους ἔμενον οἱ κατηχούμενοι· σὺν τῷ
χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλὴν προέισοδον τοῦ
ναοῦ ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς.
— ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, λωστρόμος.
— ἀδιάβροχον ἐπανωφόριον ἀπὸ μουσαμᾶν.
— ἐνωῶ, καταλαβαίνω.
— λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον.
— καὶ νωχελία, ἡ ἰδιότης τοῦ νωχελοῦς, βραδύτης,
νωθρότης, ὀκνηρία.

Ξ

- ξαγναντεύω — βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακρὰν, διακρίνω (βλ καὶ λ. ἀγνάντια).
- ξεφτέρει, τὸ — τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἱέραξ. μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέρια τοῦ μύλου=τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινοῦνται γρήγορα.
- ξουριάζω — (βλέπε ἐξουριάζω).

Ο

- ὀβροός, ὁ
ὀθόνη, ἡ
οἰκλήσιμον, τὸ — (λ. σλαβ.). μάνδρα, αὐλή.
— σεντόνι..
- οἰμωγή, ἡ
οἰστρηλατοῦμαι — τὸ διακριτικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγενῶν, εἰκονίζον συνήθως ζῶον, φυτόν, ἐργαλεῖον, οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ἀντικείμενον,
- οἰμωγή, ἡ
οἰστρηλατοῦμαι — στεναγμός, θρήνος.
- ὀλβιος
ὀλοφυρμός
ὄντᾱς, ὁ — διεγείρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.
- ὀλβιος — ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.
- ὀλοφυρμός — θρήνος, ὀδυρμός.
- ὄντᾱς, ὁ — (λ. τουρκ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντᾱς = ἡ αἴθουσα ὑποδοχῆς.
- ὀξυδερκής
ὀρεστιάς
Ὀρόντης — ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.
- ὀξυδερκής — νόμφη τῶν ὀρέων.
- ὀρεστιάς — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιλίβανου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοινικικὸν πέλαγος.
- ὀρόντης — (ναυτ. κέλευσμα προστακτ. τοῦ ρ. ὀρτσάρω) πρόσαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς ὁποίας τὰ ἱστία παύουσι δεχόμενα τὸν ἄνεμον.
- ὀρτσα — ἀρμενίζω ὑπὸ οὐρίον ἄνεμον.
- ὀρτιοδρομῶ
οὐριος — (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐρᾶς προερχόμενος οὐριος ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου. ὁ ὠθῶν αὐτὸ ἐκ τῶν ὀπισθεν.
- ὀρτιοδρομῶ — ὁ ὁπαδὸς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ πραγματοποιήσιμα.
- ὀρτιοδρομῶ — (ἐκ τοῦ οὐ-τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, ποὺ δένο δύναται νὰ σταθῇ, ποὺ εἶναι ἀπραγματοποίητος.

Π

παγάνα, ἡ
πάλαι
παλιολαζαρίνα, ἡ

παμφαῖς
παννυχῖς

παρά
παραινῶ
παρατυπία
πάρεξ
Παρθένης Κωνσταντίνος

παρτέρι, τὸ

παρυφή, ἡ
πασαλήκι

Πατρίκιοι, οἱ

πεπρωμένα
περιάγομαι
περιστώτες, οἱ

περικαλλής, ὁ, ἡ
περίθρτος, ὁ, ἡ
περίστυλος
περίσσωμα, τὸ
πεσσός, ὁ
πετροκαλαμιά, ἡ
Πηδάλιον, τὸ

πιαίνομαι
πίπτω
πλάβα
πλασιώνω
πλαταγῶ
Πλειάδες, αἱ

- ὁμαδικὸν κυνήγι ζώων ἢ ὁμαδικὸ ψάρευμα.
- κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν.
- ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἶδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
- ὁ πλήρης φωτός.
- ἀκολουθία (ἐν ναῶ) διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν.-ίδος).
- πλησίον.
- συμβουλευῶ, νουθετῶ.
- ἔλλειψις ἢ παράβασις τῶν νομικῶν κλπ. τύπων.
- ἐκτός, πλὴν, εἰμὴ μόνον.
- (γενν. 1879) ἐξ Ἀλεξανδρείας, σύγχρονος διακεκριμένος ζωγράφος, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
- (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ἰδίου εἶδους ἀνθέων.
- τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
- ἡ περιοχὴ τὴν ὅποیان ἐξουσιάζει ὁ πασᾶς ἢ ἡ ἐξουσία τοῦ πασᾶ.
- οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ· γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
- τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
- περιφέρομαι, στριφογυρίζομαι.
- μετοχὴ παρακειμ. τοῦ περισταμαι=ἵσταμαι πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
- (ἐπιθ.) ἐξαιρετικὰ ὥραϊος.
- περιρρεόμενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὑδάτων.
- ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
- περισωθὲν ὑπόλειμμα.
- ψηφίς κάθετος ἐπὶ ἄβακος παιγνιδίου (τὸ πούλι),
- τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θερισμένου αἵτου.
- συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἁγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκᾶφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
- λιπαίνομαι.
- πέφτω, ξεπέφτω.
- βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
- περιβάλλω κάτι μὲ πλαίσιον, μὲ κορνίζαν.
- κτυπῶ καὶ παράγω ἰσχυρὸν κρότον.
- ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

- πληκτικὸς — (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήττω), ὁ προκαλῶν πληξίν, ἀνιαρός, κουραστικός, θλιβερός.
- πλημμελῶ — κάμνω σφάλματα.
- πλησίσιςτος — ὁ πλέων μὲ ἀπλωμένα ὄλα τὰ πανιά.
- πόα, ἡ — τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς πόα — φυτὸν τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυλώδης.
- Πόγραφετς, τὸ ποδίζω — πόλις τῆς Β. Ἡπείρου.
- πολύρροιβδος — ἔνεκα κακοκαιρίας ἀνακόπτω τὸν πλοῦν παραμένω εἰς ὄρμον (ἐπὶ πλοίων).
- « Πόρτα », ἡ — ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θορυβῶν.
- πορφυρογέννητος — ἡ « Ὑψηλὴ Πύλη », ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν σουλτάνων.
- Πούλια — ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς του ἦσαν βασιλεῖς.
- Πούλια — ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων, συγκεκριμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων, ὧν μόνον ἑπτὰ ἕως δέκα εἶναι ὁρατοί, ἐκ τούτου « ἑφτάφωτη πούλια ».
- πράγμα, ἡ — ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον.
- πραιτωριανοὶ — στρατ. σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.
- προηγούμενος — προϊστάμενος μονῆς.
- προκαλῶ — προξενῶ, φοβερίζω.
- προοντίζομαι — σκορπίζομαι, τινάζομαι.
- προσκολλῶμαι — προσηλώνομαι μὲ ἀφοσίωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.
- προσορμίζομαι — εἰσέρχομαι εἰς ὄρμον ἢ λιμένα, ὅπου ἀγκυροβολῶ, ἀράζω.
- πρόστεγον — ὑπόστεγος χώρος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πύρας.
- πρωτὰτα τὰ — οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προεστοί, οἱ ἄρχοντες.
- πυξίς — μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουτί.

P

- ραθυμία, ἡ — ὀκνηρία, νωθρότης.
- ράκος — κουρέλι, ἄνθρωπος χωρὶς ἡθικόν.
- ραφίνα, ἡ — τὸ στέλεχος τῆς σικάλειας (βριζοκάλαμο).
- ρεκάζω — ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.
- ρηγάτο, τὸ — τὸ βασίλειον.
- ρίμες — ὁμοιοκατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).
- ριπή — βολή, ταχεῖα κίνησις.
- ρόγχος, ὁ — θορυβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ροχαλητό.

ρομφαία, ἡ
ρουμόνια, τὰ
ροχθῶ(έω)

ρύπος, ὁ

σάισμα τὸ
σακυλέβα, ἡ

σαλαγῶ (άω)

σάπφειος, ὁ
σάμισα
σβάστικα

σγαλιζώ

σεράϊ
σερασκέτης
σεφέρι τὸ
σηκός,
σιβυλλικοί χρησμοί

Σιλεντιάριος

Σιλήμνα, ἡ
σιουμπέκι
σισανέζ, ὁ
σκαπετῶ
σκαριά, τὰ

σκαρμός, ὁ

σκάφανδρον, τὸ
σκεβρωμένος
σκελεθρωμένος
σκήνωμα

- πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστομος σπάθη.
- τὰ δάση (λ. τουρκ.).
- προκαλῶ ρύχθον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὑδάτων).
- ἀκαθαρσία, λέρνα.

Σ

- τὸ σκέπασμα.
- (ἀρχ. σακυλαίφη) : α') ἱστίον, καραβόπανον, τραπέζοειδούς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα τοιοῦτον ἱστίον.
- θορυβῶ, προκαλῶ δυνατὸν θόρυβον διὰ ν' ἀποδιώξω τὰ ζῶα.
- πολῦτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
- μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
- διακοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ· σημαία χιτλερικῆς Γερμανίας.
- λέγεται ἐπὶ ὀρνίθων: σκαλιζώ, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναξέω.
- (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, μέγαρον, διοικητήριον
- (λ. τουρκ.) τοπικός, στρατιωτικὸς διοικητής.
- (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
- ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίοις.
- συλλογὴ προφητειῶν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μάντιδα Σίβυλλαν· αἱ προφητεῖαι αὗται ἐθεωροῦντο ὀράσεις.
- ἀξιωματοῦχος τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
- ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως.
- γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
- παλ. τύπου ἐμπροσθογεμὲς πολεμικὸν ὄπλον.
- ξεπερνῶ, ὑπερβαίνω.
- ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συναρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλοῖα.
- ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσδένεται ἡ κόπη διὰ θλίψεως.
- εἰδικὴ ὑδατοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δούτου.
- κυρτωμένος.
- σκελετωμένος.
- τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ λείψανον, σκηνή.

- σπίρημα, τὸ
σκουζω
σκοῦνα, ἡ
σκούτα, ἡ
σμάραγδος
σούδα
σοφρᾶν
- σπαχής, ὁ
- σπολλάτη
στιά, ἡ
στιβάνι, τὸ
- στίλβω
στόμφορ
στομώνω
- συγκοινωνῶ (-έω)
- συγκυκῶ
συκομαίδα
συλῶ
συμπαγής, ὁ, ἡ
συμπεριπιτύσσομαι
συμφυρμός
συναμιλλῶμαι
συναξάρι, τὸ
- σιννομεῖς
σίνολος
σύνωρα
Σωπίσιος
- σσιτρώπι, τὸ
- ἀναπήδῃσις ἐκ χαρῆς.
— φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.
— ἱστιοφόρον μὲ τετράγωνον ἱστία καὶ δύο ἱστούς.
— ὁ πους τοῦ ἱστίου.
— πολύτιμος λίθος βαθυπρασίνου χρώματος.
— στενή διόδος.
— ἀπὸ σοφρᾶν (σοβράνα ἐπιρρ. Ἰταλ. ντυτική λέξις)
= ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἄ-
νεμον).
— α') ὁ τιμαριῶχος τοῦρκος ἱππεύς. β') ἱππεὺς
τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
— εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
— ἡ ἐστία, τὸ τζάκι.
— (καὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος τῆ καὶ
ὅλην τὴν κνήμην· ἡ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρη-
τική μπότα.
— ἀστράφτω.
— πομπῶδες ὕψος περὶ τὸ λέγειν.
— ἀμβλύνω τὴν κόψιν μαχαίρας, ξίφους κλπ. τὸ
κάμνω νὰ μὴ κόπη μετὰφ. ἀπαμβλύνω, ἐξου-
δετερώνω (κακίῃ τι).
— κοινωνῶ τῶν Ἀγράντων Μυστηρίων μαζί μὲ
ἄλλους.
— ἀναταράσσω, ἀνακατεῶ.
— πίττα ἐκ σύκων.
— κλέπτω ἱερὰ πράγματα, λεηλατῶ.
— (ἐπίθ.) πυκνός, στερεός.
— ἀνταλλάσσω ἐναγκαλιασμόν μὲ ἄλλους.
— συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
— συναγωνίζομαι.
— βιογραφία ἀγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον
περιέχει τὰς βιογραφίας τῶν ἁγίων· πλὴν συν-
ξάρια-παλαιὰ παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
(Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ
Ἡρόδοτος).
— ὁ καρπούμενος κάτι μὲ ἄλλον.
— (ἐπίθ.) ὁλόκληρος χωρὶς ἐξίρεσιν, σύμπας.
— (ἐπίρρ.) συντόμως.
— ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς
Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος, ἀκ-
μάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰῶνος. τὸ
— ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ
πλοῦ.

Τ

- Ταγαρόκ, τὸ
τά(μ)πια, ἡ
ταμπούρι, τὸ
- ταριχευτικός
ταρσανᾶς, ὁ
τελώνια, τὰ
τέμενος, τὸ
τέμνομαι
τέμπλον, τὸ
- τερέβινθος, ἡ
- τερέτισμα
Τεσσαράκοντα μάρτυρες
- Τετράτολις
- Τζοχανταρέοι, οἱ
τιθασεύω
τίρα
τιτυβισμός
τρακάρω
- τρεχαντήριο, τὸ
- τρικάταρτον, τὸ
Τρικούπης Χαρίλαος
- τριλία, ἡ
- τριτημόριον, τὸ
Τρίτων
- τροπαία, ἡ
- ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κανονιστάσιον.
— (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαρά-
κωμα.
— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάστωμα).
— (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
— πονηρὰ πνεύματα.
— μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
— κόπτομαι.
— (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὀρθοδόξων ναῶν,
δι' οὗ χωρίζεται τὸ "Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοι-
ποῦ ναοῦ.
— δένδρον κωνοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβινθίνην,
ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ.
νέφτι).
— κελάηδημα χελιδόνος ἢ τέττιγος.
— οἱ θανατωθέντες ἐν Σεβαστίᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος
'Αγρικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου 40 στρα-
τιῶται, οἱ ὅποιοι προυτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν
θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πί-
στιν.
— ἐλέγετο ἡ 'Αντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς
τέσσαρα τμήματα, μεγάλα ὡς ἰδιαιτεραὶ πόλεις.
— τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
— δαμάζω, ἐξημερώνω.
— ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
— λαλιὰ ὁμοία μετὰ τὴν τῆς πέρδικος.
— κάμνω κάτι νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μετὰ κά-
ποιον.
— τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πρὸς ἀλιεῖαν ἢ ἀκτο-
πλοῦαν.
— ἱστιοφόρον μετὰ τρεῖς ἱστούς, τρίστιον.
— εἷς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας
'Ελλάδος (1832—1896).
— (λ. ἰταλ.) τερέτισμα ὀδικοῦ πτηνοῦ, μουσικὸν λά-
λημα.
— τὸ τρίτον μέρος.
— ἀρχαία θεότης, υἱὸς τῆς 'Αμφιτρίτης καὶ τοῦ Προ-
σειδῶνος.
— ὁ ἄνεμος ὁ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν
ξηράν.

- τροπίς, ἡ
- τροφαντός
τροχοφόρον, τό
- τροχαλίζω
τσάκα, ἡ
- τσαπράζια, τὰ
- τσέλιγκας, ὁ
τύρβη, ἡ
τυφών-ωνος, ὁ
- τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πρῶρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
— (ἐπίθ.) πρῶξιμος, τρυφερός.
— παλ. τύπου ἀτμόπλοιοι κινούμενοι διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προσηρμοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
— ἀκούομαι νὰ τρέχω.
— (ἄλλως τζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μετὰ χειρὶδων ἐξωτερικῇ φανέλλα.
— ἀργυρᾷ ἢ ἐπίχρυσα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κοσμοῦντα ἐθνικὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας.
— (λ. σλαβ.) ποιμὴν, βοσκός.
— θόρυβος, ταραχὴ.
— φοβερά, στροβιλοειδὲς θύελλα.

Υ

- ὕληεν
- ὕμνω
- ὕποτροπή
- ὕποφώσκω
- ὕπωρεια, ἡ
ὕψικάρηνος, ὁ, ἡ
- (ὄρος), δασῶδες ὄρος.
— πλέκω τὸ ἐγκώμιον τινός, ψάλλω ὕμνον.
— ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπὴν.
— ἀρχίζω νὰ φέγγω, προβάλλεται ἐλπίς καλυτέρου μέλλοντος.
— οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
— ὁ ἔχων ὕψηλὴν κεφαλὴν, ὁ ὕψηλός.

Φ

- φαιλόνιον, τό
- φαντασμαγορία, ἡ
- φαράγγι, τό
- Φειδιάς
- φελούκα, ἡ
- φιλόκαλος, ὁ, ἡ
- φιδό, τό
- φλάμ(μ)ουλον, τό
- φλάσκα, ἡ
- διακριτικὸν ἄμφιον τῶν ἱερέων.
— φανταστικὴ παράστασις ἢ εἰκὼν, εὐχάριστος ὡς θέαμα.
— (ἀρχ. φάραγγ—αγγος, θηλ.) βαθὺ χάσμα μεταξὺ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
— περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
— τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
— ὁ ἀγαπῶν τὸ ὠραῖον, καλαίσθητος.
— τὸ φίδι, μεταφορικῶς: τὸ δριμύ ψῦχος.
— (λ. λατ. flammulum), βασιλικὸν λάβαρον, σημαία.
— ξύλινον δοχεῖον οἴνου (τσότρα, τσίτσα).

φλέγμα, τὸ
φλοκάτα, ἡ

φολίς, ἡ
φονιάς, ὁ

φουντο, τὸ
Φραντζῆς Γεώργιος

φρένα, τὰ
φρενίτις, ἡ
φρενιτιώδης
φρύδι, τὸ
φώσινο, τὸ

φωστήρ, ὁ

— ἀπάθεια, ψυχραιμία.
— εἶδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερούσης
χρόσσια.

— λέπι.
— εἶδος ἐξώστου ἀνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ οὗ πε-
ριέχουν θερμὸν ἔλαιον ἢ ἐκτύπων τοὺς ληστές,
ὅταν ἀπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν οἰκίαν.

— ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης.
— (1401 — 1466), βυζαντινὸς στρατιωτικὸς, πο-
λιτικὸς καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἁ-
λωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε «Χρο-
νικόν», εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς
περιόδου ἐκείνης.

— (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.
— μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.
— (ἐπίθ.), γεμάτος φρενίτιδα, ἔξαλλος.
— (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὀφρὺς ἄνω μέρος τοῦ ὄρους.
— μωρουδέλι βυζανιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυφε-
ρόν.
— ὁ φωτίζων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθής.

X

χαγιάτι, τὸ

χαφιές, ὁ (ἢ χαβιές)

χάμουρα, τὰ

χαμπέρι, τὸ
χάρμα, τὸ
χαρμπί τὸ
Χάσικα
χατζιλίκι, τὸ

χατζῆς
χηβάς-ἄδος
χλωρίς, ἡ
χοροστάσι
«ΧΡΟΝΙΚΑ», τὰ

— (λ. τουρκ.) ἐξωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος οἰ-
κίας.

— ἄτομον, τὸ ὁποῖον πληρώνεται, διὰ νὰ παράσχη
ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθετος, ἐνίοτε κακο-
ποιός.

— τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται
ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἄλλων ὑποζυγίων (ἢ σα-
γῆ).

— (λ. τουρκ.) εἶδησις, πληροφορία, νέον.

— ὅ.τι προξενεῖ χαράν, ἡδονήν.

— εἶδος ξίφους.

— (χωριά), ὁμὰς χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.

— προσκύνημα εἰς ἱεροὺς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ
χατζῆ (βλ. κατωτέρω).

— (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητῆς τῶν ἁγίων τόπων.

— ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀχηβάδα.

— τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.

— τόπος ποῦ γίνονται χοροί.

— ἡ ἡμερὶς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν ὁ-

ποιόν ἐξέδιδεν ἐν Μεσσοιογγίῳ κατὰ τὴν διάκρισιν
τῆς τελευταίας πολιτοκίνας ὁ φιλέλλην Ἰάκωβος
Μάγερ.

χρυσόρους
Χρυσόστομος

— ὁ χρυσᾶ ρεύματα ἔχων.

— ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφα-
γιασθεὶς τὸ 1922 ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Χρυσοτοκίανον, τὸ

— ἡ ἐπίσημος αἰθουσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει.

χρώς, τὸ

— (γεν. χρωτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπι-
δερμὶς.

1896

— ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις
οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὀλυμ-
πιακοὶ Ἀγῶνες.

Ψ

Ψάλτης τῆς Λευκάδος

— (εἰς τὸ «Τραγούδι τῶν Ἑπτὰ Νησιῶν» τοῦ Κ.
Παλαμᾶ), περίφρσις ἀντὶ: Βαλχωρίτης (βλ.
βιογραφίαν του).

ψαροπούλα, ἡ

— μικρὰ ψαρόβαρκα.

Ω

ὦδε

— (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ὅδε), ἐνταῦθα: ἐδῶ.

ὠδὶς-ἦνος, ἡ

— πόνος τοκετοῦ.

ὠρηνγή, ἡ

— ἀγρία φωνὴ ζώων, οὐρλιασμα.

ὠρύομαι

— οὐρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θηρῶν (ἐπὶ
ἀνθρώπων).

ὦσεϊ

— (ἐπίρρ.). ὡς ἐάν, σάν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. Έγεννήθη εις τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. Ἐγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἤσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικά καὶ γλωσσικάς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύν τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς Γυμνασίου. Ἐγράψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐξῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1908, ἴδρυσεν τὸν σύλλογον πρὸς ἔκδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μὲ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἔργα του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἴδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινήν», τὴν ὅποιαν διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις. Ἠσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγράψεν ἰδίως ἱστορικά ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Δημ. Δημητριάδης). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν τὸ

1886. 'Εσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΓΟΥΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. 'Εσπούδασεν Ἱατρικὴν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὀκτάτομον ἔργον του : «Βίοι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὁποῖον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοὶ καὶ ἔθνικοι εὐεργέται.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1952. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἐνωρὶς ἡσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζὰ.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. 'Εσπούδασε μηχανικὸς γημικός. Ἐξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ : «Γύρο ἀπὸ τῆ Ἑλλάδας», «Τὸ περιβόλι τῶν θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ἄ.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν, τὸ 1881. 'Εσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. 'Εσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐρεῖνας τῆς ἱστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. 'Εγεννήθη εἰς Λεχαῖνὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. 'Εσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρέτησιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Γνωστὸς ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειον. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. 'Εσπούδασε Παιδαγωγικά καὶ Φιλοσοφίαν. Πλὴν

των ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικάς καὶ καλλιτεχνικάς μελέτας κ.ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΑΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἦτο μαθητὴς ἀκόμη, ὅταν ἤρχισεν νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὕμνητής τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὁμῶς ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηύθυνε τὴν καθημερινὴν ἑφημερίδα. «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωὴν.

ΜΑΒΙΑΝΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισεν νὰ ἀσχολῇται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἔσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη. Ἐφονεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδινῶν, εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1912.

MARTINEΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐγράψε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθηναϊκῶν ἑφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσεν πλῆθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικάς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ», «Ὁ Νάυαρχος Μιαούλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλὴν ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἐγράψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας.

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον, σύγχρονος, μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ ἐξόχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ συνωνύμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητής. Περιεβλήθη, κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκιάθον. Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων του ἀντλεῖ καὶ αὐτὸς, ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Ὑπῆρξε θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν πολλὰχὺς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ θεατρικὰ ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παιδῶν», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐταξίδευσε πολὺ εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ περιγραφὰς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1852. Ἠσχολήθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μεταξὺ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητῆς καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζί μὲ τὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκίαθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαίτεράν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο μὲ τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὥς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαίτεράν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἐκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Έγεννήθη εἰς Χάσκιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Έγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877

και απέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1940. Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηύθυνε τὴν Ἑθνικὴν Πινακοθήκην. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰς μελέτας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὅπου ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Ἐγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέδειξε τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος νεώτερος Ἑλλην ἱστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὑπῆρτέσεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ἐγραψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. Ἔργα του : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεο-ἑλληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι» καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Δημητρίου Σουφώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἐξῆσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. Ἐτιμήθη μὲ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1936. Ἐγραψε ποιήματα καὶ ἔμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). Ὑπῆρξε διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἐπὶ ἔτη διηύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐγραψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1919. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μὲ βυζαντινὰς ἰδίαις μελέταις.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων Νεοελλήνων κριτικῶν.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής εκ Σμύρνης, ἀποθανὼν ἐν Ἀθῇ-
ναις, τὸ 1944.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Λογοτέχνης καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἐγεννήθη εἰς τὰς
Ἀθήνας τὸ 1881. Ἐδημοσίευσε πλείστα ποιήματα καὶ πεζά. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐσπού-
δασεν εἰς Ἱταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐνωρὶς ἔδειξε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποιη-
σιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἱταλίας εἰς τὴν Ζά-
κυνθον παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα
του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λό-
γιος Ἰάκωβος Πολυλάς. Σπουδαϊότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ «Ὑμνος
εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ Ἔθνικός μας Ὕμνος,
ἢ «Ὠδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «Ἐλεύθεροι Πωλιορκημένους»,
ὁ «Κρητικὸς», ὁ «Λάμπρος». Ἀπέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρῃ.
Ἡ Ἑλλάς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἔθνικόν ποιητὴν.

ΣΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806-1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέ-
θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ
πολλὰ ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος. Ἐγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις
ξένων ἔργων.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Εὐαγ-
γελίδη. Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν Ἱατρικὴν, ὑπηρετήσας
εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε
καὶ λογοτεχνικά.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1871 εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέ-
θανε τὸ 1923. Ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Στενήμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ
1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστη-
μίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας
Ἀθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι : «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέ-
χνης». Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων
βιβλίων τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Σουλῇ τῆς Ἠπείρου τὸ
1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν Ἀθήναις. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐ-
γραψε διηγήματα καὶ ὀλίγα ποιήματα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

	Σελίς
1. Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστας.	9
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	17
4. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
7. Ἰγνάντιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
9. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
13. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνό	83
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγοπούλου	100
15. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροΐδου	200
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
24. Γαλήνη (ποίημα) Α. Πορφύρα	205
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντά	253
27. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ (παράδοσις) Ν. Πολίτου	261
28. Τὸ Πῆλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	266
29. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
32. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμῆ	290
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	296
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	302
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χρηστοβασίλη	304

Β'. 'Εκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

Σελίς

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	8
2. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
4. 'Η γλυκοφιλοῦσα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	33
5. Τὰ Φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
6. 'Ανάστασι στὴν "Αγι' 'Αναστασά, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	40
7. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, Η. Μηνιάτου	49
8. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χρ. Χρηστοβασίλη	66
9. Τ' ἀγνάντεμα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	84
10. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις. Γρ. Ξενοπούλου	88
11. 'Ο 'Αδριανὸς καὶ αἱ 'Αθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
12. Τὸ γενναῖο 'Ελληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
13. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδοκανάκη	119
14. 'Υπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	136
15. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
16. 'Η Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
17. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
18. Τοῦ Δράμαλι (δημῶδες)	167
19. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
20. 'Η καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
21. 'Αλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !), Ι. Κονδυλάκη	175
22. 'Αγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
23. Τέλλος "Αγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
24. 'Η Δέσπω (δημῶδες)	187
25. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198
26. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
27. 'Αφανὴς ἥρωας, 'Αγγ. Τανάγρα	205
28. 'Ανάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, 'Εμμ. Λυκούδη	221
29. Τὰ καθήκοντα τοῦ "Ελλήνος πολίτου, 'Εμμ. Λυκούδη	223
30. 'Ο Κλέφτης (ποίημα) 'Αλ. Ραγκαβῆ	230
31. 'Η καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, 'Αρ. Κουρτίδου	237
32. 'Εσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249
33. Στ' ἀερογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
34. 'Η 'Ελλάδα μας (ποίημα) 'Αγγ. Σημηριώτη	307

Γ'. 'Ε τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

1. 'Απὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, 'Αχ. Κύρου	15
2. Τῶν θαλασσῶν ὁ "Αγιος, 'Αλ. Μωραϊτίδου	31
3. 'Ονειρευμένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
4. Τῇ 'Υπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38

5. 'Η μονή τοῦ Ξηροποτάμου, 'Αλ. Μωραϊτίδου	47
6. Νόστιμον ἦμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
7. 'Η γιαγιά, 'Αλ. Παπαδοπούλου	93
8. "Ὑμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. 'Αθάνα	95
9. "Ὑμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
10. "Ὑμνος εἰς τὴν 'Αθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
11. «'Εν τούτῳ νίκα», 'Αγγ. Τανάγρα	112
12. 'Αντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
13. 'Η πιδ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
14. 'Η τελευταία ἐν τῇ 'Αγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
15. 'Η 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
16. 'Ο Δῆμος καὶ τὸ καριοφύλι του (ποίημα) 'Αρ. Βαλσαρίτου	152
17. 'Ο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελῆ	154
18. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
19. Οἱ σπογγαλιεῖς, 'Αγγ. Τανάγρα	191
20. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
21. Θάνατος καρβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
22. 'Η ἐπιστροφή (ποίημα) 'Αρ. Προβελεγγίου	216
23. 'Αμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
24. 'Η ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255
25. 'Ερμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
26. 'Η Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
27. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
28. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
29. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	283
30. 'Η ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
31. 'Η ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
32. 'Απολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου	295
33. Τὸ ζαρκάδι, Στεφ. Γρανίτσα	299
34. Τὸ κουνάβι, Στεφ. Γρανίτσα	300

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίς

Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
--	---

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β	8
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλλη, Χρ. Ζαλοκώστα	9
3. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
4. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	17
6. Ἐημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
8. Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
10. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
13. Ὀνειρεμένη προσευχή (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελεῶ	38
15. Ἀνάστασι στὴν Ἀγί' Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
17. Ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Η. Μηλιάτου	49

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
20. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
22. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίλη	66
23. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
25. Ἀποχωρισμός (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
26. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
28. Νόστιμον ἦμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
29. Ἡ γιαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
30. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

	Σελίς
31. Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
32. Φάρος, ναυτιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαίων, Κ. Παπαρρηγοπούλου	100
33. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
34. Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
35. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
36. «Ὑν τούτω νίκα», Ἀγγ. Τανάγρα	112
37. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
38. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδο- κανάκη	119
39. Ἡ πιὸ μεγάλη δόξα (ποίημα) Α. Μαβίλη	121
40. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
41. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
42. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43. Ἡ 25η Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
44. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Πελά	136
45. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
46. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
47. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
48. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	154
49. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
50. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
51. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
52. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
53. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
54. Ψάρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
55. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
56. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
57. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !) Ι. Κονδυλάκη	175
58. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
59. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
60. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
61. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
63. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
64. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
65. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198

66. Τὸ ξεστούπωμα, Ἑμμ. Ροῖδου	200
67. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
68. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωρετίνην	203
69. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
70. Ἀφανὴς ἥρως, Ἀγγ. Τανάγρα	205
71. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
72. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἑμμ. Λυκούδη	221
74. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἑμμ. Λυκούδη	223
75. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
76. Ὁ κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
78. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
79. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνην	249

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΪ

80. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσούντα	253
81. Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82. Ἑρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
83. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ, παράδοσις, Ν. Πολίτου	261

11. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

84. Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
85. Τὸ Πήλιον, Ἑμμ. Λυκούδη	266
86. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνην	270
87. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
88. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
89. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
90. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
91. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	283
92. Στὸ ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
93. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
94. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
95. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290

12. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

96. 'Απολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	295
97. 'Απὸ τὰ ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' ὁ λύκος	296
β' τὸ ζαρκάδι	299
γ' τὸ κουνάβι	300
δ' ἡ πέστροφα	302
98. 'Η κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασιλῆ	304
'Η Ἑλλάδα μας (ποίημα) 'Αγγ. Σημηριώτη	307
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	309
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	335
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	341

ΕΚΔΟΣΙΣ Η', 1970 (VI) — ΑΝΤΙΤ. 85.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 1988/2 - 4 - 70
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

0020556161

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

